

แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนเก่าบริเวณวัดศรีคุณเมือง
วัดศรีเมือง และวัดลำดวน จังหวัดหนองคาย

นางสาว วรรณวิมล บุญกระจ่างไสภี

ศูนย์วิทยทรัพยากร
วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสถาปัตยกรรม ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2552

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CONSERVATION AND RENEWAL GUIDELINES OF OLD COMMUNITY AREA
SRIKHUNMUANG TEMPLE, SRIMUANG TEMPLE AND LUMDUAN TEMPLE,
NONG KHAI PROVINCE

Miss Wanwimol Boonkrajangsopee

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Architecture Program in Architecture

Department of Architecture

Faculty of Architecture

Chulalongkorn University

Academic Year 2009

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนเก่าบริเวณวัดศรีคุณเมือง วัดศรีเมือง และวัดลำดวน จังหวัดหนองคาย

โดย

นางสาว วรรณวิมล บุญกระจ่างโสภี

สาขาวิชา

สถาปัตยกรรมศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิ่นรัชฎ์ กาญจนนัฐิ

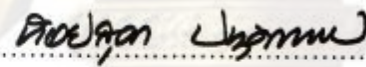
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เทิดศักดิ์ เตชะกิจขจร

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท

..... คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร. บันฑิต จุลาลัย)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ทิพย์สุดา ปทุมานนท์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิ่นรัชฎ์ กาญจนนัฐิ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เทิดศักดิ์ เตชะกิจขจร)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มล. ปิยลดา ทวีปริงษ์พร)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นพดล ตั้งสกุล)

วรรณวิมล บุญกระจ่างโสภี : แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนเก่าบริเวณวัดศรีคุณเมือง
วัดศรีเมือง และวัดลำควน จังหวัดหนองคาย (CONSERVATION AND RENEWAL GUIDELINES OF
OLD COMMUNITY AREA SRIKHUNMUANG TEMPLE, SRIMUANG TEMPLE AND LUMDUAN
TEMPLE, NONG KHAI PROVINCE) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: ผศ.ดร. ปิ่นรัชฎ์ กาญจนชูชาติ,
อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม: ผศ.ดร. เท็ดศักดิ์ เตชะกิจขจร, 170 หน้า.

ย่านชุมชนเก่าถนนมิชัย เป็นย่านชุมชนเก่าที่อยู่ในเขตเทศบาลจังหวัดหนองคาย ด้วยลักษณะของ
พื้นที่ทอดยาวไปตามลำน้ำโขง จึงทำให้เป็นพื้นที่ที่รวมกลุ่มของกิจกรรมการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้า ศูนย์กลาง
ทางการค้าและการคมนาคมทางน้ำที่สำคัญในอดีต มีการก่อตั้งเป็นกลุ่มอาคารมากมายขนานไปกับริม
แม่น้ำ ทั้งยังมีความสำคัญในด้านการปกครองและเป็นจังหวัดที่มีการเชื่อมต่อกับเมืองเวียงจันทน์ สปป. ลาว ซึ่ง
มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่สำคัญในอดีต เช่น ตึกสงครามในสมัยกรุงธนบุรี รัตนโกสินทร์ ตึกสงครามปราบ
กบฏชาวจีนฮ่อ และสงครามเวียดนาม-ฝรั่งเศส จึงทำให้มีผู้คนหลากหลายเชื้อชาติอพยพถิ่นฐานเข้ามาตั้ง
รกรากบริเวณริมฝั่งแม่น้ำโขง จากสภาพพื้นที่ที่เป็นเอกลักษณ์ทำให้มีประเพณีและวิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับลำน้ำ
จนส่งผลทำให้เกิดย่านการค้า เศรษฐกิจ ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต และรูปแบบสถาปัตยกรรม

ในปัจจุบันพบว่า อาคารโบราณ เรือนแถวไม้ มีจำนวนลดน้อยลง รูปแบบของอาคารรุ่นเก่าทรุดโทรม
มีการเกิดรูปแบบอาคารแบบสมัยใหม่เข้ามาแทนที่ พื้นที่ทำกิจกรรมต่างๆของชุมชนในบริเวณวัดและศาสนา
สถานบางแห่งหายไป เนื่องจากวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงให้เข้ากับสังคมในปัจจุบัน

การวิจัยนี้ เป็นการศึกษาประวัติศาสตร์ และวิเคราะห์เอกลักษณ์ของชุมชนได้เลือก ตัวอย่างย่าน
ชุมชนเก่าบริเวณวัดศรีคุณเมือง วัดศรีเมือง และวัดลำควน จังหวัดหนองคาย เป็นกรณีศึกษาในการวิเคราะห์หา
เอกลักษณ์และคุณค่าของชุมชนในพื้นที่ศึกษา โดยศึกษาข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้มีบทบาทสำคัญของชุมชน
ในเชิงลึก การสังเกตการณ์ และการวิเคราะห์ข้อมูลตามหลักการแนวคิดในเรื่อง ความเป็นถิ่นที่อยู่อาศัย และ
ความเป็นถิ่นปฏิสังขาร เพื่อเข้าใจความหมายของชุมชน ต่อมาเป็นการประเมินคุณค่าที่ได้รับจากการศึกษา
และจึงทำการเปรียบเทียบแนวความต้องการของผู้คนในชุมชน แนวความคิดร่วมกับทางหน่วยงานภาครัฐ และ
แนวความคิดจากหน่วยงานวิชาการ จนได้ผลสรุปของโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูบริเวณชุมชนเก่าทั้ง 3 แห่ง

จากโครงการที่ได้จัดทำขึ้น เป็นการอนุรักษ์พื้นที่ศึกษาให้คงไว้ เพื่อดำรงรักษาวิถีชีวิตดั้งเดิม
วัฒนธรรม และประเพณีท้องถิ่น จากคุณค่าที่ได้ทำการวิเคราะห์เป็นเกณฑ์ในการสร้างหัวข้อการอนุรักษ์ซึ่ง
ประกอบไปด้วย 1. แนวคิดเพื่อส่งเสริมคุณค่าทางด้านวัฒนธรรมประเพณี 2. แนวคิดเพื่อส่งเสริมคุณค่า
ทางด้านสังคม 3. แนวคิดเพื่อส่งเสริมคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ 4. แนวคิดเพื่อส่งเสริมคุณค่าความเป็น
เอกลักษณ์ในด้านกายภาพ รวมทั้งการปรับปรุงพื้นที่ศึกษา การจัดภูมิทัศน์สภาพแวดล้อม ดังนั้นแนวคิดทั้ง 4
ส่วน จึงควรให้มีความสัมพันธ์และสอดคล้องกันทั้งหมด เพื่อเป็นการสนับสนุนการรักษาความเป็นเอกลักษณ์
ของย่านไว้

ภาควิชา.....สถาปัตยกรรมศาสตร์..... ลายมือชื่อนิสิต..... *Anna 2/1001*
สาขาวิชา.....สถาปัตยกรรมศาสตร์..... ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก..... *[Signature]*
ปีการศึกษา..... 2552..... ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม..... *[Signature]*

5074148925 : MAJOR ARCHITECTURE

KEYWORDS : MEANING OF STUDY AREA/THE AREA OF OLD COMMUNITY/ PLACE

WANWIMOL BOONKRAJANGSOPEE: CONSERVATION AND RENEWAL GUIDELINES OF OLD COMMUNITY AREA SRIKHUNMUANG TEMPLE, SRIMUANG TEMPLE AND LUMDUAN TEMPLE,NONG KHAI PROVINCE. THESIS ADVISOR: ASST. PROF. PINRAJ KHANJANUSTHITI, Ph.D. THESIS CO- ADVISOR: ASST. PROF. TERDSAK TACHAKIT KACHORN, Ph.D., 170 pp.

The area of the old Meechai Road community is located in Nong Khai Municipality. Due to its strategic location along the Mekong River, the old Meechai Road community is an important area for people to assemble and also a center for trade and water transportation. As a result, many people of various nationalities have emigrated and settled down in this community, especially along the riverside. The economic and commercial zones, as well as tradition and culture - including architecture - of people in this community were therefore created in relation to and focusing on the Mekong River. However, the traditional buildings and wooden row houses in this community are currently disappearing. The pattern of old buildings has declined and been replaced by more modern designs. The areas for conducting any community activities at the temples or sacred places have also decreased due to more modern lifestyles.

This research was conducted to study and analyze the history, uniqueness and values of the old Meechai Road community including the areas of Sri Khun Muang Temple, Sri Muang Temple and Lamduan Temple to create appropriate guidelines for the conservation of this old community. In-depth interviews of community leaders, observation and analysis of the principles for dwellings and meeting places were used to determine their significance to the community. Moreover, the community values identified in the study was evaluated. The prospective needs among people in community, government agencies and academic departments were compared to determine an appropriate project for conservation and renewal of these three old community areas. In accordance with the goals of the research, the project for conservation of the old Meechai Road community was conducted to preserve its local way of life, culture, and tradition. This conservation project was divided into four parts as follows 1. Activities to preserve cultural and traditional values. 2. Activities to preserve social values. 3. Activities to preserve historical values. 4. Activities to preserve the physical identity of the area such as developing education zones, landscape and environment. Furthermore, all conservation activities are meant to be coordinated in order to preserve the community's overall identity.

Department : Architecture	Student's Signature .....
Field of Study : Architecture	Advisor's Signature .....
Academic Year : 2009	Co-Advisor's Signature .....

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปิ่นรัชฎ์ กาญจนนัฐิติ อาจารย์ที่ปรึกษา ร่วม, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เทิดศักดิ์ เตชะกิจขจร รวมทั้ง ศาสตราจารย์ ทิพย์สุดา ปทุมานนท์ ประธานกรรมการสอบ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มล. ปิยลดดา ทวีปรั้งชีพ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นพดล ตั้งสกุล คณะกรรมการทุกท่าน อาจารย์ทุกท่านที่ให้การสนับสนุน และให้คำแนะนำรวมถึงข้อมูลต่างๆ ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วง

ขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นพดล ตั้งสกุล, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ กุลศรี ตั้งสกุล, ดร. สรนาถ สินธุโรพันธ์ และอาจารย์คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่ช่วยสนับสนุนข้อมูลการทำวิจัย และผู้ที่ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ทุกท่าน คุณบ้าน้อย สีมะสิงห์ ร้านแพทย์แผนโบราณ สีมะสิงห์โฮสเทล, คุณยัง โรงแรมสวีตส์เกสเฮาส์, คุณลุงสา โรงแรมจุมมาลี เกสเฮาส์, คุณรัชณี ร้านวิศิษฎ์พาณิชย์ และประชาชนบริเวณถนนมีชัย รวมถึงหน่วยงานต่างๆที่เอื้อเฟื้อข้อมูล สำนักผังเมือง กรมโยธาธิการจังหวัดหนองคาย เทศบาลจังหวัดหนองคาย คุณชัตติยา ชัยมณี ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย และท่านอื่นๆที่ไม่ได้กล่าวถึงในที่นี้

ท้ายที่สุด ขอขอบพระคุณ บิดา มารดา ที่สนับสนุนทั้งทางกำลังทรัพย์และกำลังใจ และเพื่อนๆร่วมชั้นเรียนในระดับปริญญาตรี และปริญญาโท ที่ให้การช่วยเหลือในด้านต่างๆและหวังว่าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะเป็นข้อมูลส่วนหนึ่งที่ใช้ในอนุรักษ์พื้นที่อื่นๆต่อไป

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญแผนที่.....	ฉ
สารบัญแผนภาพ.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาของการศึกษา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	2
1.3 ขอบเขตในการวิจัย.....	2
1.4 ระเบียบวิธีวิจัย.....	4
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
2. หลักการและแนวความคิดในการอนุรักษ์.....	8
2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอนุรักษ์ชุมชน.....	8
2.1.1 คุณค่าในสถาปัตยกรรมชุมชน.....	9
1. คุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์และความต่อเนื่อง.....	9
2. คุณค่าทางด้านจิตใจ.....	10
เอกลักษณ์ของย่าน (Identity of Place).....	10
3. คุณค่าทางด้านประโยชน์ใช้สอยและเศรษฐกิจร่วมสมัย.....	13
2.1.2 การมีส่วนร่วมในชุมชน.....	13
2.1.3 ระดับในการอนุรักษ์พื้นที่สำคัญภายในชุมชน.....	15

	หน้า
2.2 กรณีศึกษาการอนุรักษ์และฟื้นฟูเมือง.....	16
2.2.1 กรณีศึกษา ประเทศญี่ปุ่น ในแนวความคิดของชุมชนที่คงอยู่ได้ด้วยตัวของชุมชนเอง.....	16
2.2.2 กรณีศึกษา การอนุรักษ์ย่านไชน่าทาวน์ ประเทศสิงคโปร์.....	17
2.2.3 กรณีศึกษาในประเทศไทย โครงการปรับปรุงพื้นที่ท่าเตียน.....	18
2.2.4 กรณีศึกษาในประเทศไทย โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านสามแพร่งในแนวความต้องการของชุมชน.....	19
2.3 บทวิเคราะห์แนวความคิดในการอนุรักษ์.....	21
3. ประวัติศาสตร์ บทบาทและความสำคัญของพื้นที่ศึกษา.....	23
3.1 ประวัติศาสตร์ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น.....	23
3.2 ประวัติศาสตร์ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนกลาง (รัชกาลที่ 5) จนถึงปัจจุบัน.....	24
3.2.1 ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของผู้คนในเมืองหนองคาย.....	28
3.3 วิวัฒนาการการเจริญเติบโตของพื้นที่ศึกษา.....	31
3.4 การเปรียบเทียบการเจริญเติบโตลักษณะกายภาพของเทศบาลจังหวัดหนองคาย.....	34
3.5 สรุปความสำคัญจากประวัติศาสตร์และวิวัฒนาการการเจริญเติบโตของพื้นที่ศึกษา.....	37
4. การศึกษา วิเคราะห์เอกลักษณ์และความเป็นชุมชน จากแนวความคิดตามหลักวิชาของ Place and Placelessness.....	38
4.1 ครอบครัวยุคที่มีบทบาทและความสำคัญในพื้นที่ศึกษา.....	39
สรุปจากการสัมภาษณ์ครอบครัวทั้ง 7 ในพื้นที่ศึกษา.....	62
4.2 การศึกษาทำความเข้าใจในความหมายของ Place.....	63
4.2.1 ความทรงจำร่วมกัน มีประสบการณ์ในพื้นที่ร่วมกัน.....	63
4.2.2 ความรู้สึกภาคภูมิใจในถิ่นที่ตนอาศัยอยู่.....	64
4.2.3 ครอบครัว 3 รุ่น 3 วัย.....	65

	หน้า
4.2.4 การดำเนินชีวิตตามแบบแผน เพื่อสืบทอดกิจการของครอบครัว.....	66
4.2.5 บ้าน เปรียบเสมือนเป็นตัวแทนบรรพบุรุษ.....	67
4.2.6 ความเป็นถิ่นปฏิสังขาร (สถานที่พบปะพูดคุย).....	68
4.3 สรุปความสำคัญจากการวิเคราะห์เอกลักษณ์ในพื้นที่และความเป็นชุมชน.....	94
5. บทสรุปการวิเคราะห์คุณค่าในการอนุรักษ์ และการวิเคราะห์แผนนโยบายหน่วยงานทางภาครัฐ องค์กรชุมชนและหน่วยงานทางวิชาการ.....	95
5.1 บทสรุปการวิเคราะห์คุณค่าในการอนุรักษ์.....	95
5.2 การวิเคราะห์หาคักยภาพในด้านความเป็นวิถีชีวิตชุมชน.....	100
5.3 สรุป สภาพของปัญหา สาเหตุ และข้อจำกัด.....	105
5.4 การวิเคราะห์แผนนโยบายและแผนดำเนินการอนุรักษ์ จากโครงการอนุรักษ์ที่จัดขึ้นโดยหน่วยงานภาครัฐและองค์กรชุมชน.....	107
5.5 บทสรุปแนวทางการดำเนินการระหว่างภาครัฐและชุมชน.....	115
5.6 การสรุปวิเคราะห์แนวความคิด ระหว่างแนวคิดของชุมชน กับแนวความคิดของโครงการอนุรักษ์จากหน่วยงานภาครัฐ เพื่อนำไปสู่การแนวความคิดในการอนุรักษ์.....	116
6. การเสนอแนวคิดในการอนุรักษ์ชุมชน.....	122
6.1 องค์กรประกอบทางด้านความหมายของพื้นที่ศึกษา.....	122
6.2 แนวความคิดเพื่อดำรงรักษาความเป็นย่านที่อยู่อาศัย คุณค่าทางด้านวัฒนธรรมประเพณี.....	126
6.3 แนวคิดเพื่อส่งเสริมคุณค่าทางด้านสังคม และการท่องเที่ยว.....	126
6.4 แนวคิดเรื่องการส่งเสริมคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์.....	129
6.5 องค์กรประกอบทางด้านกายภาพ.....	131

	หน้า
6.5.1 องค์ประกอบทางด้านกายภาพรูปแบบสถาปัตยกรรมในพื้นที่ ศึกษา.....	131
6.5.2 พื้นที่ว่างภายในชุมชน เพื่อการพบปะพูดคุย มีปฏิสัมพันธ์ การ ทำกิจกรรมร่วมกัน.....	134
รายการอ้างอิง.....	144
ภาคผนวก.....	146
ภาคผนวก ก โครงการจัดทำแผนพัฒนาที่อยู่อาศัยและเสริมสร้าง สมรรถนะ ในการพัฒนาที่อยู่อาศัย (ปี2549) จังหวัด หนองคาย โดยคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.....	147
ภาคผนวก ข แผนเสนอโครงการภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชน ถนนมีชัย จังหวัดหนองคาย โดยสำนักงานวัฒนธรรม จังหวัด หนองคาย.....	165
ภาคผนวก ค ส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยสำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัด หนองคายและวัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย.....	166
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	170

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2-1	วิเคราะห์แนวความคิดในการอนุรักษ์จากกรณีศึกษา.....	21
3-1	การแบ่งกลุ่มคนที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดหนองคายตามยุคสมัย รัชกาล และช่วงเวลาสำคัญ.....	25
3-2	แสดงประวัติความเป็นมาระดับภาพรวมของพื้นที่ศึกษา.....	35
4-1	ตารางแสดงผู้อยู่อาศัยที่มีบทบาทสำคัญในพื้นที่.....	40
4-2	จำแนกช่วงเวลาภายใน 1 วัน สถานที่พบปะพูดคุยและทำกิจกรรมของกลุ่มคน ต่างๆในพื้นที่ศึกษา.....	76
4-3	ประจำปี ในรอบ 12 เดือน สถานที่พบปะพูดคุยและทำกิจกรรมของกลุ่มคนต่างๆ ในพื้นที่ศึกษา.....	84
5-1	สรุปการวิเคราะห์คุณค่าในการอนุรักษ์.....	95
5-2	เปรียบเทียบลักษณะกิจกรรมในพื้นที่เพื่อแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างเครือ ญาติ เพื่อนบ้าน และชุมชน.....	97
5-3	สรุปสภาพปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม จากการวิเคราะห์ชุมชน...	105
5-4	สรุปสภาพปัญหาด้านกายภาพ จากการวิเคราะห์ชุมชน.....	106
5-5	แสดงแผนงานและโครงการกิจกรรมเทศกาลประจำปีที่สำคัญในย่านชุมชนเก่า ถนนมีชัย.....	112
5-6	การเปรียบเทียบการทำงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐและชุมชนในพื้นที่ศึกษา....	115
5-7	บทสรุปจากปัญหาร่วมกับการวิเคราะห์แนวคิดจากหน่วยงานทางภาครัฐ หน่วยงานวิชาการ แนวคิดของชุมชน นำไปสู่ข้อเสนอแนะในพื้นที่ศึกษา (ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม).....	117
5-8	บทสรุปจากปัญหาร่วมกับการวิเคราะห์แนวคิดจากหน่วยงานทางภาครัฐ หน่วย งานวิชาการ แนวคิดของชุมชน นำไปสู่ข้อเสนอแนะในพื้นที่ศึกษา (ทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และทางด้านกายภาพ).....	118
5-9	บทสรุปจากปัญหาร่วมกับการวิเคราะห์แนวคิดจากหน่วยงานทางภาครัฐ หน่วยงานวิชาการ แนวคิดของชุมชน นำไปสู่ข้อเสนอแนะในพื้นที่ศึกษา (ทางด้านกายภาพ).....	119

สารบัญแนที่

แนที่		หน้า
1-1	แสดงขอบเขตพื้นที่ศึกษา.....	3
1-2	แสดงขอบเขตพื้นที่ศึกษาทั้ง 4 ชุมชน.....	3
3-1	แนที่แสดงเขตเทศบาลเมืองจังหวัดหนองคาย.....	23
3-2	แนที่แสดงตำแหน่งวัดในชุมชน จังหวัดหนองคาย.....	29
3-3	แนที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างวัดที่มีต่อแม่น้ำโขง.....	29
3-4	แนที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในชุมชนที่มีต่อแม่น้ำโขง.....	30
3-5	แสดงตำแหน่งกลุ่มเครือญาติในพื้นที่ศึกษา.....	32
4-1	แนที่แสดงตำแหน่งกลุ่มพื้นที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ย่านชุมชนเก่า เทศบาลเมืองหนองคาย.....	38
4-2	แนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งบ้านพักอาศัยและร้านค้าของผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ศึกษาทั้ง 7 คน.....	39
4-3	แนที่แสดงบริบทรอบข้างบ้านสี่มะสิงห์โอสถ.....	43
4-4	แนที่แสดงบริบทรอบข้างโรงแรมสวัสดิ์เกษเฮาส์.....	46
4-5	แนที่บริบทรอบข้างบ้านคุณลุงสา.....	49
4-6	แนที่บริบทรอบข้างร้านวิศิษฐ์พาณิชย์.....	50
4-7	แนที่บริบทรอบข้างร้านสุทินโกชนา.....	54
4-8	แนที่บริบทรอบข้างร้านคุณชวีวัฒน์.....	56
4-9	แนที่บริบทรอบร้านบุญล้อมพาณิชย์.....	60
4-10	แสดงร้านค้ากิจการที่มีอยู่ในพื้นที่ศึกษา.....	67
4-11	แนที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสถานที่พบปะ เส้นทาง และกิจกรรมจากครอบครัวที่ได้จากสัมภาษณ์ในพื้นที่ศึกษา.....	68
4-12	ตำแหน่ง บ้านญาติคนรู้จักกันในชุมชน และเส้นทางลัดไปยังวัดลำดวน.....	70
4-13	ถนนริมแม่น้ำโขง สถานที่ปฏิสังขรณ์ของผู้คนในชุมชน.....	72
4-14	แนที่ทางเชื่อมต่อระหว่างเส้นทางถนนริมโขงและเส้นทางถนนมีชัย (บริเวณวัดศรีเมือง).....	74
4-15	แนที่แสดงตำแหน่งลักษณะความเป็นจุดศูนย์รวม (node) ของชุมชนในช่วงเวลา 1 วัน.....	75

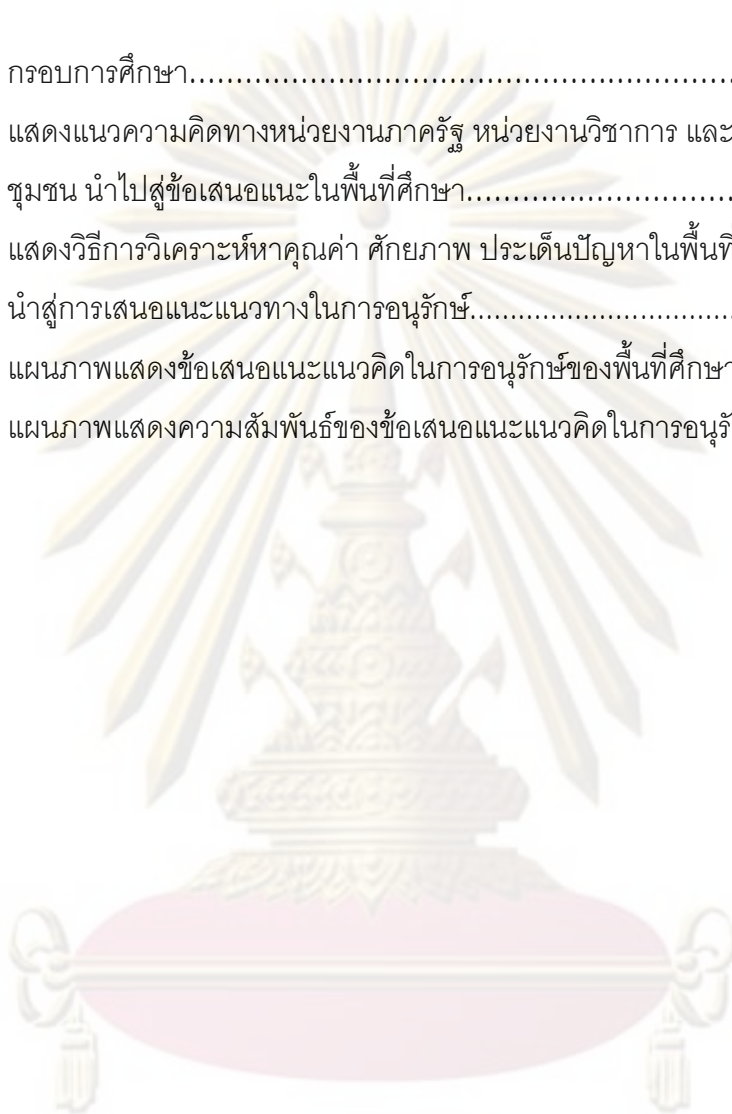
แผนที่		หน้า
4-16	เส้นทางลัดไปยังวัดลำดวน.....	77
4-17	แผนที่แสดงลักษณะความเป็นจุดศูนย์รวม (Node) ของคุ้มชุมชน.....	78
4-18	แผนที่แสดงตำแหน่งลักษณะความเป็นจุดศูนย์รวม (Node) ของชุมชนในช่วง ประจำปี.....	83
4-19	แสดงตำแหน่งจุดศูนย์รวมของชุมชนที่มีการใช้งานประจำปี.....	88
4-20	แผนที่แสดงตำแหน่งลักษณะความเป็นจุดศูนย์รวม (Node) ของชุมชนในระดับ ต่างๆ.....	89
4-21	แผนที่แสดงเส้นทางการบิณฑบาตของพระสงฆ์ในพื้นที่ศึกษา.....	91
5-1	แสดงจุดสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษา.....	104
6-1	แผนที่แสดงความหมายของพื้นที่ศึกษาในแต่ละส่วน.....	123
6-2	แผนที่แสดงสถานที่พบปะพูดคุยในพื้นที่ศึกษา.....	127
6-3	แผนที่แสดงการจัดภูมิทัศน์ภายในวัดศรีเมือง.....	139
6-4	แผนที่แสดงการจัดภูมิทัศน์ภายในวัดศรีคุณเมือง.....	141
ก-1	ภาพแสดงผังโครงการหลังการพัฒนาและปรับปรุง.....	163

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญแผนภาพ

ภาพที่		หน้า
1-1	กรอบการศึกษา.....	6
5-1	แสดงแนวความคิดทางหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานวิชาการ และแนวคิดของ ชุมชน นำไปสู่ข้อเสนอแนะในพื้นที่ศึกษา.....	116
5-2	แสดงวิธีการวิเคราะห์หาคคุณค่า ศักยภาพ ประเด็นปัญหาในพื้นที่ศึกษา เพื่อ นำสู่การเสนอแนะแนวทางในการอนุรักษ์.....	121
6-1	แผนภาพแสดงข้อเสนอแนะแนวคิดในการอนุรักษ์ของพื้นที่ศึกษา.....	124
6-2	แผนภาพแสดงความสัมพันธ์ของข้อเสนอแนะแนวคิดในการอนุรักษ์พื้นที่ศึกษา	125

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
2-1	สุสานแห่งหนึ่งในวัดย่านยานาคะ.....	17
2-2	กำแพงวัดได้รับการขึ้นทะเบียนโบราณสถานในชุมชน.....	17
2-3	แต่เดิมเป็นร้านเหล้า เปลี่ยนมาเป็นสำนักงานโรงเรียนยานาคะชั้นล่าง.....	17
2-4	แสดงอาคารโกดัง โอกูราย่า มีบอร์ดจัดแสดงข่าวกิจกรรมในย่านอยู่เสมอ.....	17
3-1	ภาพลักษณะของชาวจีนฮ่อที่เข้ามาในจังหวัด.....	24
3-2	อนุสาวรีย์ปราบจีนฮ่อ.....	24
3-3	อาคารศาลากลางในยุคสมัยแรกที่สร้างเสร็จ พ.ศ.2444.....	26
3-4	อาคารจวนผู้ว่าราชการจังหวัดหนองคาย สร้างในปี พ.ศ. 2479.....	26
3-5	รูปแบบอาคารได้รับอิทธิพลตะวันตก ปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัยจนถึงในสมัยปัจจุบัน.....	26
3-6	บ้านพักอาศัยของตระกูลสีมะสิงห์ เป็นกลุ่มคนที่มีความสำคัญในพื้นที่ศึกษา....	26
3-7	ท่านขุนสีมะสิงห์สวัสดิ์.....	26
3-8	ตลาดท่าเสด็จในยุคสมัยแรกที่เริ่มมีการก่อตั้งตลาด พ.ศ. 2536.....	27
4-1	รูปด้านหลัง ร้าน สีมะสิงห์ โฮสเทล.....	42
4-2	รูปด้านหน้า ร้าน สีมะสิงห์โฮสเทล.....	42
4-3	รูปภาพเก่าคุณปู่ของบ้านน้อย ท่านขุนสีมะสิงห์สวัสดิ์.....	42
4-4	บรรยากาศงานศพหน้าบ้านบ้านน้อยในถนนมีชัย.....	42
4-5	ครอบครัวคุณปู่ของบ้านน้อย เมื่อยังสมัยเด็ก.....	42
4-6	พื้นที่คอร์ดกลางบ้าน.....	42
4-7	ห้องโถง หน้าร้าน ภายในชั้นล่าง.....	43
4-8	บ้านน้อย และครอบครัวสีมะสิงห์.....	43
4-9	ผังพื้นที่ร้านสีมะสิงห์โฮสเทล ชั้นล่าง (ซ้าย).....	43
4-10	ผังพื้นที่ร้านสีมะสิงห์โฮสเทล ชั้นบน (ขวา)	43
4-11	ผังพื้นที่ชั้นล่าง โรงแรมสวัสดิ์เกสเฮาส์ในปัจจุบัน (ซ้าย).....	46
4-12	ผังพื้นที่ชั้นบน (ขวา).....	46

ภาพที่	หน้า
4-13	พื้นที่ภายในอาคาร โรงแรมสวีตส์เกสเฮาส์..... 47
4-14	รูปด้านหน้า โรงแรมสวีตส์เกสเฮาส์..... 47
4-15	คุณย้ง ทวีพาณิชย์..... 47
4-16	พื้นที่ว่าง คอร์ดกลางบ้าน..... 47
4-17	ผังพื้นที่ชั้นล่าง และชั้นบน บ้านคุณบุญลเกียรติ เกศจำนง..... 48
4-18	รูปด้านหน้า จุลมาลี เกศเฮาส์..... 49
4-19	ลักษณะพื้นที่ใช้สอยภายในได้ฤๅน..... 49
4-20	คุณลุงสา บุญลเกียรติ เกศจำนง..... 49
4-21	พื้นที่ใช้สอยด้านหลัง..... 49
4-22	ผังพื้นที่ชั้นล่าง..... 51
4-23	ผังพื้นที่ชั้นบน..... 51
4-24	ด้านหน้าของตึกแถว..... 51
4-25	คุณยายรัชนี โควบุตร..... 52
4-26	พื้นที่ใช้สอย ลานกลางบ้าน..... 52
4-27	รูปด้านหน้าของร้านวิศิษฎ์พาณิชย์..... 52
4-28	พื้นที่ใช้สอยภายในอาคาร..... 52
4-29	ผังพื้นที่ชั้นบน..... 53
4-30	ผังพื้นที่ชั้นล่าง..... 53
4-31	รูปด้านหน้าของร้าน สุทินโกชนา..... 53
4-32	คุณสุทิน เจ้าของร้าน..... 54
4-33	พื้นที่ภายในร้านสุทินโกชนา..... 54
4-34	พื้นที่ทางเดินคอร์ดกลางร้าน..... 55
4-35	บรรยากาศหน้าร้านสุทินโกชนา..... 55
4-36	พื้นที่ภายในร้านสุทิน..... 55
4-37	บรรยากาศภายในร้านสุทินโกชนา..... 55
4-38	สถานที่พบปะพูดคุยของคนวัยชราตรงข้ามหน้าวัดศรีเมือง..... 57

ภาพที่	หน้า
4-39	ผังพื้น ชั้นล่าง..... 57
4-40	ผังพื้น ชั้นบน..... 57
4-41	รูปด้านหน้าของร้านเบียร์โรชดาสิงห์..... 58
4-42	พื้นที่ประโยชน์ใช้สอยภายใน..... 58
4-43	คุณชวีวัฒน์ ร้านเบียร์โรชดาสิงห์..... 58
4-44	พื้นที่ประโยชน์ใช้สอยภายใน ใช้เป็นพื้นที่ซักล้างสินค้าไว้ชั้นชั้นบน..... 58
4-45	คุณจารุณี และน้องสาว..... 60
4-46	ครอบครัวของคุณจารุณีพร้อมหลานสาว..... 60
4-47	พื้นที่ใช้สอยภายในอาคาร พื้นที่เปิดโล่งภายใน และพื้นที่หน้าร้าน..... 61
4-48	ภาพถ่ายในสมัยก่อน ถ่ายที่หน้าบ้านบุญล้อมพาณิชย์เจริญพระมาการทอดกฐิน ที่วัดศรีเมืองหลังบ้านคุณจารุณี (ซ้าย)..... 61
4-49	รูปด้านหน้าอาคาร ร้าน บุญล้อมพาณิชย์ (ขวา)..... 61
4-50	ผังพื้น ชั้นบน..... 61
4-51	ผังพื้นชั้นล่าง..... 61
4-52	บรรยากาศใต้ถุนบ้านของคนวัยชราในพื้นที่ศึกษา..... 63
4-53	บรรยากาศงานบุญทอดกฐินในวัดต่างๆ..... 63
4-54	เหตุการณ์น้ำท่วม พ.ศ. 2519 เส้นถนนมีชัย..... 64
4-55	เหตุการณ์น้ำท่วมหน้าร้านมนัสการแพทย์ พ.ศ. 2519..... 64
4-56	การป็นเสาในงานศพ วัดศรีคุณเมือง..... 65
4-57	บรรยากาศพระบิณฑบาต วัดศรีเมือง พ.ศ. 2524..... 65
4-58	บรรยากาศผู้คนอยู่ในพื้นที่ศึกษา ครอบครัวคนต่างวัย..... 65
4-59	อาชีพของครอบครัวในพื้นที่ศึกษา..... 66
4-60	อาชีพของครอบครัวในพื้นที่ศึกษา..... 66
4-61	ลักษณะรั้วบ้านของผู้คนที่อยู่ในละแวกของพื้นที่ศึกษา และเส้นทางลัดจากถนน มีชัยทะลุมายังถนนริมโขง..... 71
4-62	ถนนริมโขง หน้าวัดลาดวน..... 72
4-63	ถนนริมแม่น้ำโขง ถิ่นปฏิสังขารของผู้คนหน้าวัดศรีเมือง..... 72
4-64	บรรยากาศด้านหน้าร้านสุทินโภชนา และร้านกาแฟด้านข้างร้าน..... 72

ภาพที่	หน้า	
4-65	บรรยากาศบริเวณฝั่งตรงข้ามหน้าวัดศรีเมือง.....	73
4-66	บรรยากาศกิจกรรมพบปะของกลุ่มเด็กภายในวัดศรีคุณเมือง.....	73
4-67	กิจกรรมออกกำลังกายยามเช้ากลุ่มคนสูงวัย.....	74
4-68	ถนนริมแม่น้ำโขง.....	74
4-69	ทางเชื่อมต่อระหว่างเส้นทางถนนริมโขงและเส้นทางถนนมีชัย (บริเวณวัดศรีเมือง).....	74
4-70	เส้นทางตรอกที่ใช้เป็นทางลัดมายังวัดลำดวน.....	77
4-71	เส้นทางตรอกทางลัดไปยังวัดลำดวน มองจากด้านฝั่งถนนมีชัย.....	77
4-72	บรรยากาศภายในวัดศรีคุณเมือง.....	79
4-73	สถานที่จอดรถในวัดศรีคุณเมือง.....	79
4-74	ประเพณีบุญบั้งไฟ บริเวณหน้าวัด และวัดศรีคุณเมือง.....	79
4-75	ศาลเจ้าปู่ย่า ในพื้นที่ศึกษา.....	80
4-76	บรรยากาศในงานเทศกาลจีน เทศระจาดที่ศาลเจ้าปู่ย่า.....	80
4-77	วัดศรีเมือง (ซ้าย).....	81
4-78	งานทอดกฐินคณะสงฆ์วัดศรีเมือง "ล่องโขงทอดกฐิน" ไปยังวัดกลาง อ.ศรีเชียงใหม่ พ.ศ. 2496 (ขวา).....	81
4-79	เทศมหากรรมที่วัดศรีเมือง (ซ้าย) และงานแจกทาน (ขวา).....	81
4-80	องค์พระใหญ่ วัดลำดวน.....	82
4-81	บรรยากาศช่วงเทศกาลลอยกระทง หน้าวัดลำดวน.....	82
4-82	พื้นที่ว่างที่ใช้จัดงานประเพณีบวงสรวงพญานาค.....	82
4-83	กิจกรรมแสดงการจัดงานแสดงแสง สี เสียง ประวัติความเป็นมาของพญานาค ในช่วงเดือนออกพรรษาพื้นที่ราชพัสดุข้างวัดลำดวน จ.หนองคาย.....	82
4-84	กิจกรรมแสดงการจัดงานแสดงแสง สี เสียง ประวัติความเป็นมาของพญานาค ในช่วงเดือนออกพรรษาพื้นที่ราชพัสดุข้างวัดลำดวน จ.หนองคาย.....	82
4-85	การประกอบพิธีบวงสรวงพญานาคในช่วงเช้า.....	83
4-86	บรรยากาศภายในตลาดท่าเสด็จ แหล่งศูนย์รวมกิจกรรมของย่าน.....	89
4-87	บรรยากาศภายในตลาดท่าเสด็จ แหล่งศูนย์รวมกิจกรรมของย่าน.....	89
4-88	การตักบาตรข้าวเหนียวของชาวเมืองหนองคาย.....	90

ภาพที่		หน้า
4-89	งานประเพณีแข่งเรือยาว ในช่วงเทศกาลชมบั้งไฟพญานาค บริเวณริมแม่น้ำโขง จังหวัดหนองคาย.....	91
4-90	งานประเพณีแข่งเรือยาว ในช่วงเทศกาลชมบั้งไฟพญานาค บริเวณริมแม่น้ำโขง จังหวัดหนองคาย.....	91
4-91	งานเทศกาลแห่บั้งไฟพญานาคที่มีการประกวดในแต่ละชุมชน.....	92
4-92	งานเทศกาลแห่บั้งไฟพญานาคที่มีการประกวดในแต่ละชุมชน.....	92
4-93	งานเทศกาลสงกรานต์ มีการทำบุญสงน้ำพระที่วัดโพธิ์ชัย.....	92
4-94	เล่นน้ำบริเวณสะพานมิตรภาพไทย-ลาว.....	92
4-95	งานออกพรรษา ล่องเรือไฟบูชาพระธาตุกลางน้ำ.....	92
4-96	บรรยากาศงานบรวเทาทุกซ์จากประสบเหตุอุทกภัย ของสมาคมพ่อค้าไทยจีน...	93
4-97	กลุ่มชมรมจักรยานในจังหวัดหนองคาย.....	93
5-1	สภาพความทรุดโทรม การปรับเปลี่ยนพื้นที่ใช้สอยหลังจากมีการก่อสร้างถนน พังงชลประทานเชื่อมกันน้ำ.....	103
5-2	สภาพความทรุดโทรม มีการติดป้ายโฆษณาต่างๆในพื้นที่รอบตัวตึก.....	103
5-3	แผนผังแสดงการใช้ประโยชน์ที่ดิน พ.ศ. 2551.....	108
5-4	งานประเพณีแข่งเรือยาว ในช่วงเทศกาลชมบั้งไฟพญานาค.....	109
6-1	แผนผังทางเดินเที่ยวชมย่านการค้าเก่าคาวาโกเอะ(ขวา).....	127
6-2	บรรยากาศหน้าร้านสุทินโกชนา (มินดึก).....	128
6-3	บรรยากาศกลุ่มคน นั่งพบปะพูดคุยบริเวณฝั่งตรงข้ามหน้าวัดศรีเมือง (ซ้าย)....	129
6-4	บรรยากาศกลุ่มคน นั่งพบปะพูดคุยบริเวณฝั่งตรงข้ามหน้าวัดลำดวน (ขวา)....	129
6-5	แสดงบรรยากาศการบิณฑบาตของพระสงฆ์ในพื้นที่ศึกษา.....	130
6-6	ลักษณะอาคารเก่าและอาคารที่เกิดขึ้นในบริเวณพื้นที่ศึกษา แสดงถึงความไม่กลมกลืนของรูปแบบอาคาร.....	131
6-7	ลักษณะอาคารราชการ อาคารศุลกสถาน บริเวณตลาดท่าเสด็จ.....	132
6-8	แผนผังแสดงการรักษาสภาพอาคารบ้านเรือนให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ด้วยการวาดรูปการ์ตูนเพื่อสื่อสารให้ชาวบ้านเข้าใจได้ง่าย (ซ้าย).....	133
6-9	แผนผังแสดงการดูแลรักษาอาคารที่อยู่อาศัยให้เกิดความเหมาะสม (ขวา).....	133
6-10	ถนนริมโขง พื้นที่ทำกิจกรรมสำหรับกลุ่มวัยเด็กในปัจจุบัน.....	135

ภาพที่	หน้า	
6-11	ที่จอดรถ กลายเป็นลานปั่นจักรยานทางเข้าออกที่จอดรถเป็นสถานที่ดีแบตมินตัน (ซ้าย).....	135
6-12	ผลกระทบจาก การตั้งเต็นท์ทำเป็นร้านอาหารตอนเย็น ควบคุมความสะดวกและควบคุมเวลาเปิดปิดในพื้นที่ (ขวา).....	135
6-13	ลานตะกร้อที่อยู่ภายในบริเวณวัดศรีสุมังค์กับวัดลำดวน.....	135
6-14	ถนนริมโขงเส้นทางหน้าวัดลำดวน และวัดศรีสุมังค์ แสดงถึงพื้นที่ทำกิจกรรม ออกกำลังกายและปั่นจักรยาน.....	136
6-15	แสดงตัวอย่างบล๊อคปูพื้นเพิ่มความแตกต่างบ่งบอกถึงสถานที่ลานออกกำลังกายเฉพาะ.....	137
6-16	ลานภายในวัดศรีเมือง.....	137
6-17	ลานภายในวัดศรีเมือง สภาพแวดล้อมบริเวณกำแพงวัดศรีเมืองทางด้านทิศใต้ (ซ้าย) และทิศตะวันออก (ขวา).....	138
6-18	ประเพณีกรรมต่อชะตา หน้ากุฏิ วัดศรีคุณเมือง.....	140
6-19	พื้นที่จอดรถ และลานเด็กเล่นในช่วงเวลาเย็น วัดศรีคุณเมือง.....	140
6-20	พื้นที่จอดรถ บริเวณภายในวัดศรีคุณเมือง.....	141
6-21	รูปแสดงกิจกรรมบริเวณภายในวัดศรีคุณเมือง.....	141
ก-1	ขอบเขตพื้นที่ชุมชนนำร่องและเขตการวิเคราะห์ข้อมูล.....	148
ก-2	การศึกษารายละเอียดโครงการนำร่อง.....	150
ก-3	การศึกษารายละเอียดโครงการนำร่อง (ต่อ).....	150
ก-4	แผนที่แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดิน.....	151
ก-5	ภาพแสดงทางเดินเท้า.....	152
ก-6	ภาพแสดงลักษณะถนน.....	152
ก-7	ภาพแสดงที่จอดรถรับจ้าง.....	153
ก-8	ภาพแสดงที่จอดรถรวม.....	153
ก-9	ภาพแสดงเอกลักษณ์ของอาคาร.....	154
ก-10	ภาพแสดงรูปแบบของอุปกรณ์ถนน.....	154
ก-11	ภาพแสดงการใช้สีอาคาร.....	155

ภาพที่		หน้า
ก-12	แนวทางพัฒนาพื้นที่โครงการนำร่อง.....	156
ก-13	ภาพแสดงพื้นที่สัญญา.....	156
ก-14	ภาพแสดงการรับรู้ที่แตกต่างกันของแต่ละเส้นทางสัญญา โดยใช้พื้นผิวระดับที่ต่างกัน.....	157
ก-15	ภาพแสดงการจัดสรรพื้นที่ว่างเพื่อใช้เป็นพื้นที่จอดรถ.....	157
ก-16	ภาพแสดงการนำพื้นที่วัดมาเพื่อจัดเป็นสวนหย่อมและสถานที่พักผ่อน.....	158
ก-17	ภาพแสดงใช้พื้นที่ด้านหน้าอาคารเพื่อจัดเป็นพื้นที่พักผ่อนและสวนหย่อมขนาดเล็ก.....	159
ก-18	ภาพแสดงพื้นที่บริการ สำหรับ ใช้เป็นพื้นที่จอดรถจักรยานพื้นที่ทิ้งขยะ.....	159
ก-19	ภาพแสดงอาคารก่อนการปรับปรุง.....	160
ก-20	ภาพแสดงอาคารหลังการปรับปรุงโดยใช้ลักษณะของ Facade Design.....	160
ก-21	ภาพแสดงอาคารหลังการปรับปรุงโดยการจำแนกให้ชัดเจนโดยใช้สีหรือโทนสีเป็นตัวกำหนด.....	160
ก-22	ภาพแสดงลักษณะแนวถนนและริมฟุตบาทที่ขาดความเป็นระเบียบ.....	161
ก-23	ภาพแสดงปัญหาที่เกิดขึ้น.....	161
ก-24	ภาพแสดงหลังการปรับปรุง.....	162
ก-25	ภาพแสดงการใช้วัสดุในการปูพื้นใหม่.....	162
ก-26	ภาพแสดงการปรับปรุงพื้นที่ให้เป็นระเบียบโดยการเดินสายไฟฟ้าใต้ดิน.....	162
ก-27	ภาพแสดงแผนผังพื้นที่โครงการนำร่อง.....	163

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จังหวัดหนองคาย เป็นจังหวัดที่มีลักษณะของพื้นที่ทอดยาวไปตามลำน้ำโขง เป็นพื้นที่ที่รวมกลุ่มของกิจกรรมการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้า เป็นศูนย์กลางทางการค้า คมนาคมทางน้ำที่สำคัญในอดีตมีการก่อตั้งเป็นกลุ่มอาคารมากมายขนานไปกับริมแม่น้ำ โดยมีศูนย์กลางการจัดกิจกรรมของแต่ละชุมชน คือ วัดต่างๆ ได้ถูกนำมาใช้เรียกเป็นชื่อชุมชนต่อมา¹ สภาพพื้นที่ที่เป็นเอกลักษณ์ทำให้มีประเพณีและวิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับลำน้ำ จังหวัดหนองคายนับว่า เป็นจังหวัดที่มีความสำคัญในด้านการปกครองและเป็นจังหวัดที่มีการเชื่อมต่อกับเมืองเวียงจันทน์ สปป. ลาว ซึ่งจากประวัติความเป็นมาที่สำคัญในอดีตตั้งแต่ครั้งสมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีปราบเมืองเวียงจันทน์ เมื่อชนะศึกจึงได้อัญเชิญพระแก้วมรกตมาประทับไว้ชั่วคราวที่จังหวัดหนองคาย ก่อนจะได้อัญเชิญลงไปยังกรุงธนบุรี จนถึงยุคสมัยรัชกาลที่ 3 ครั้งที่เวียงจันทน์ก่อกบฏกับไทยอีกสองครั้ง จึงได้มีการตั้งค่ายทหารขึ้นในบริเวณจังหวัดหนองคาย จนกลายเป็นพื้นที่ที่สำคัญที่มีบทบาทในการปกครองหัวเมืองอีสาน เป็นพื้นที่ศูนย์ราชการที่มีการตั้งศาลากลางหลังแรกของจังหวัดหนองคาย จนเข้าสู่ในช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 สงครามปราบศึกจีนฮ่อในช่วง พ.ศ.2418, พ.ศ. 2428 และสงครามเวียดนาม-ฝรั่งเศส² ที่ทำให้มีผู้คนหลากหลายเชื้อชาติได้อพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาตั้งรกรากบริเวณริมฝั่งแม่น้ำโขงจังหวัดหนองคายเป็นจำนวนมากจนเป็นการตั้งถิ่นฐานอย่างถาวรจนถึงในปัจจุบัน

จากประวัติศาสตร์ของจังหวัดหนองคายที่ได้กล่าวมานั้น เห็นได้ว่า ในช่วงเหตุการณ์สำคัญต่างๆที่เกิดขึ้น ทำให้เกิดการอพยพของกลุ่มคนหลากหลายเชื้อชาติเข้ามาอยู่ในพื้นที่ศึกษา จนเป็นผลทำให้เกิดย่านการค้า เศรษฐกิจ ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิต รวมไปถึงรูปแบบสถาปัตยกรรม บ้านพักอาศัย เช่น การก่อสร้างย่านการค้าที่เป็นอาคารโครงสร้างก่ออิฐถือปูนมีลักษณะเฉพาะด้วยฝีมือช่างเวียดนาม ชาวจีนและชาวไทย³ ย่านพักอาศัยทางด้านตะวันออกที่เป็นอาคารโครงสร้างไม้ ส่วนทางด้านตะวันตกเป็นย่านศูนย์ราชการเดิมที่มีอาคารบ้านพักของทางราชการ เช่น อาคารจวนผู้ว่าราชการจังหวัดหนองคายปัจจุบันกลายเป็นพิพิธภัณฑ์จังหวัดหนองคาย เป็นต้น แหล่งพื้นที่อาคารดังกล่าวอยู่ในบริเวณชุมชนเก่าถนนมีชัย ที่มีการปลูกสร้างอาคารโบราณขึ้นมาทั้งเส้นสายถนน ซึ่งในการศึกษาเป็นการ ศึกษาในพื้นที่ย่านชุมชนเก่าที่มีประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานที่ยาวนาน ซึ่งมีการปลูกบ้านเรือนอยู่อาศัยรอบบริเวณวัดที่เป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมของแต่ละชุมชน ได้แก่ บริเวณชุมชนเก่ารอบวัดศรีเมือง วัดศรีคุณเมือง และวัดลำดวน บริเวณชุมชนเก่าถนนมีชัยดังกล่าว มีศาสนสถาน วัด ตึกแถว เรือนแถวไม้ และอาคารโบราณอยู่ล้อมรอบ ในปัจจุบันพบว่ามีจำนวนลดน้อยลง รูปแบบของอาคารรุ่นเก่าทรุดโทรม มีการเกิดรูปแบบอาคารแบบสมัยใหม่เข้ามาแทนที่ พื้นที่ทำกิจกรรม

¹ แผนพัฒนาเมืองหนองคาย, 2544, หน้า 43-48.

² พัฒนาการประวัติศาสตร์จังหวัดหนองคาย (word), วัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย, 21 พฤษภาคม 2551.

³ สัมภาษณ์ นางวิดา ไควสุภัทร, เจ้าของตึกแถวโบราณ อายุ 82 ปี, 12 กรกฎาคม 2550.

ต่างๆของชุมชนในบริเวณวัดและศาสนสถานบางแห่งหายไป เนื่องมาจากวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงให้เข้ากับสังคมในปัจจุบัน ทำให้คนในชุมชนต้องมีการปรับตัว ทั้งขนบธรรมเนียม ประเพณี ที่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่ใช้สอยในชุมชนบ้าน และรูปแบบสถาปัตยกรรม ตัวอย่างเช่น พื้นที่ว่างต่างๆภายในวัดที่เป็นพื้นที่ว่างสำหรับกิจกรรมในชุมชน กลับกลายเป็นพื้นที่จอดรถสำหรับนักท่องเที่ยว ทักษะสภาพที่สวยงามของอาคารและตึกแถว ถูกบดบังด้วยป้ายโฆษณาสินค้ามากมายที่ไม่มีการจัดระเบียบ เป็นต้น

ปัจจุบัน ผลที่เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิต มีผลกระทบต่อรูปแบบการค้าในชุมชนที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสนิยมสมัยใหม่ ความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อม ตลอดจนความจำเป็นทางด้านเศรษฐกิจ พื้นที่ในบริเวณนี้มีศักยภาพในการพัฒนาในเชิงพาณิชย์ด้านการท่องเที่ยว เศรษฐกิจการค้า และวัฒนธรรม การสงวนรักษาฟื้นฟูสภาพที่เคยเป็นอยู่ในอดีตจะเป็นการสร้างคุณค่าให้กับจังหวัดหนองคายอันจะส่งผลสืบเนื่องต่อสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมให้ดีขึ้น

ดังนั้น จึงควรมีการศึกษาถึงแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูบริเวณชุมชนเก่ารอบวัดศรีคุณเมือง วัดศรีเมือง และวัดลำดวน ตั้งแต่การหาคุณค่าและเอกลักษณ์ของชุมชนในการทำความเข้าใจของชุมชน ตลอดจนถึงแนวนโยบายการอนุรักษ์พัฒนาพื้นที่เกิดจากหน่วยงานบริหารท้องถิ่นและแนวคิดของคนในพื้นที่ เป็นการส่งเสริมและสนับสนุนแผนงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง การทำความเข้าใจคุณค่า และปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์และฟื้นฟูไปในแนวทางที่เหมาะสม

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษา ประวัติศาสตร์ บทบาทความสำคัญของชุมชนเก่าบริเวณวัดศรีคุณเมือง วัดศรีเมือง และวัดลำดวน วิวัฒนาการของการตั้งถิ่นฐานจากอดีตสู่ปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษา วิเคราะห์เอกลักษณ์และ คุณค่าของชุมชนในพื้นที่ศึกษา
3. เพื่อศึกษา แนวนโยบาย แนวคิดจากหน่วยงานภาครัฐ แนวคิดจากหน่วยงานวิชาการ และแนวคิดจากชุมชน กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษา ตลอดจนลักษณะทางกายภาพ สถาปัตยกรรม เศรษฐกิจ และสังคม
4. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการอนุรักษ์ที่เหมาะสมกับพื้นที่ศึกษา จากการวิเคราะห์ศักยภาพ และปัญหาภายใต้แนวความคิดของชุมชน ร่วมกับแผนการอนุรักษ์ของหน่วยงานภาครัฐ

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตของพื้นที่ในการศึกษา

ขอบเขตของพื้นที่ศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ส่วน เพื่อที่จะสามารถศึกษาทั้งในระดับภาพรวมของเทศบาลเมืองหนองคาย และในระดับพื้นที่ศึกษาดังนี้

1. ระดับภาพรวม

แสดงให้เห็นขอบเขตของพื้นที่ที่ทำการศึกษา ในเขตเทศบาลจังหวัดหนองคาย และบริเวณชุมชนเก่าถนนมีชัย (ดูแผนที่ 1.1)

แผนที่ 1-1 แสดงขอบเขตพื้นที่ศึกษา⁴

2. ระดับพื้นที่ศึกษา

ขอบเขตของพื้นที่ศึกษา

ศึกษาจากการตั้งถิ่นฐานบริเวณชุมชนเก่าที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ที่อยู่รอบๆ บริเวณวัดศรีเมือง วัดศรีคุณเมือง และวัดลำดวน (ดูแผนที่ 1.2)

ทิศเหนือ	ถนนริมโขง
ทิศใต้	ถนนประจักษ์
ทิศตะวันออก	วัดลำดวน และชอยหน้าวัดลำดวน
ทิศตะวันตก	ชอยสุขประชาข้างวัดศรีเมือง

แผนที่ 1-2 แสดงขอบเขตพื้นที่ศึกษาทั้ง 4 ชุมชน⁵

⁴ เอกสารโครงการจัดทำแผนพัฒนาที่อยู่อาศัยและเสริมสร้างสมรรถนะในการพัฒนาที่อยู่อาศัย (ปี 2549) จังหวัดหนองคาย, หน้า 4-51.

⁵ สำนักงานกรมโยธาธิการ จังหวัดหนองคาย, 2550.

1.4 ระเบียบวิธีการวิจัย

ในการวิจัย มีขั้นตอนในการเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการนำเสนอข้อมูล ดังนี้

การเก็บข้อมูล ขั้นตอน และวิธีการในการเก็บข้อมูลเบื้องต้น สามารถแยกตามประเภทข้อมูล ได้แก่

1) ข้อมูลเบื้องต้น 2) ข้อมูลทุติยภูมิ

1. การเก็บข้อมูลเบื้องต้น เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการศึกษา

จากการสังเกต การสัมภาษณ์ (Site Observation) ในพื้นที่ศึกษาสามารถแบ่งแยกประเภทข้อมูลในการเก็บข้อมูลเบื้องต้น ได้แก่

1.1 ประวัติ ที่มาของชุมชน

จากการสังเกตการณ์ (Site Observation) ในด้านลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ศึกษา สถาปัตยกรรมในพื้นที่ศึกษา และการเก็บข้อมูลจากภาพถ่าย

จากการสัมภาษณ์ คนในพื้นที่ศึกษา ผู้อาศัยในชุมชนและผู้อาวุโสในชุมชนเกี่ยวกับสภาพในอดีตและการเปลี่ยนแปลงในภาพรวมของชุมชน

ในส่วนของหน่วยงานภาครัฐบาล จากวัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย, การท่องเที่ยวของจังหวัดหนองคาย, หน่วยงานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดหนองคาย

1.2 กิจกรรมภายในชุมชน

จากการสังเกตการณ์ (Site Observation) ในด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่อในท้องถิ่น กิจกรรมที่เกิดขึ้น รวมถึงวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ และการเก็บข้อมูลจากภาพถ่าย

จากการสัมภาษณ์จากคนในพื้นที่ศึกษา ผู้อาศัยอยู่ในชุมชน

ในส่วนของหน่วยงานภาครัฐบาล จากวัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย, การท่องเที่ยวของจังหวัดหนองคาย, หน่วยงานวิชาการในจังหวัดหนองคาย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารและการพัฒนาในท้องถิ่น จังหวัดหนองคาย

1.3 กายภาพในชุมชน

ในส่วนของหน่วยงานภาครัฐบาล จากสำนักผังเมืองจังหวัดหนองคาย, หน่วยงานวิชาการในจังหวัดหนองคาย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารและการพัฒนาในท้องถิ่น จังหวัดหนองคาย

2. ขั้นตอน และวิธีการในการเก็บข้อมูลทุติยภูมิ

ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) การศึกษาข้อมูลทุติยภูมิเพื่อช่วยสนับสนุนการศึกษาในทุกๆ ขั้นตอน แผนงาน หรือแผนนโยบายต่างๆจากภาครัฐ ประกอบไปด้วย

- นโยบายการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว ปี 2550 - 2554
- บรรยายสรุปประจำปีจังหวัดหนองคาย
- เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นความรู้ความเข้าใจพื้นฐานในการศึกษา และเป็นแนวทางในการศึกษา วิเคราะห์เพื่อหารูปแบบและแนวทางอนุรักษ์ และพื้นที่ที่เหมาะสม
- ข้อมูลและ ความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ จากรูปแบบอาคารสถาปัตยกรรมที่มีอยู่ และจากวัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย

- แผนที่ และภาพถ่ายทางอากาศในช่วงเวลาต่างกัน ได้แก่ ช่วง พ.ศ. 2495, พ.ศ. 2519, พ.ศ. 2537, พ.ศ. 2550 เพื่อเปรียบเทียบศึกษาการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบชุมชนและวิวัฒนาการเมือง การใช้พื้นที่ประกอบกิจกรรม อาชีพ ฯลฯ พร้อมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่มีความคล้ายคลึงกับพื้นที่ศึกษา

3. ศึกษาหลักการและแนวคิด ทฤษฎี เพื่อจัดทำโครงการแนวทางอนุรักษ์และฟื้นฟูบริเวณชุมชนเก่าถนนมิชัย จังหวัดหนองคาย จากข้อมูลทุติยภูมิ

- หลักการและแนวความคิดในการอนุรักษ์ชุมชน
- หลักการเอกลักษณ์ของย่าน (Identity of place) Insider & Outsider, หลักการของ place & placelessness และปรากฏการณ์ศาสตร์

4. ประมวลผลการศึกษา และการวิเคราะห์ข้อมูล

- วิเคราะห์เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และการตั้งถิ่นฐาน โดยศึกษาเปรียบเทียบลักษณะของความเป็นอดีตจนถึงสภาพความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน ทางด้านกายภาพ โดยการวิเคราะห์จากแผนที่ (mapping) ที่เขียนขึ้น ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ศึกษา ลักษณะทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม กฎหมาย นโยบายที่เกี่ยวข้องใช้การวิเคราะห์เปรียบเทียบกับเอกสารเป็นหลัก

- วิเคราะห์การค้นหาลักษณะเด่นทั้งทางกายภาพของชุมชนทางด้านสถาปัตยกรรม และความเป็นเอกลักษณ์ที่เด่นชัดของวิถีชีวิต คุณค่าของชุมชนในด้านต่างๆ ประเพณี ความเชื่อแบบท้องถิ่น ความเข้าใจจากมุมมองของกลุ่มคนที่อยู่อาศัย และกลุ่มคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับชุมชน

5. สรุปผลการศึกษาข้อมูล

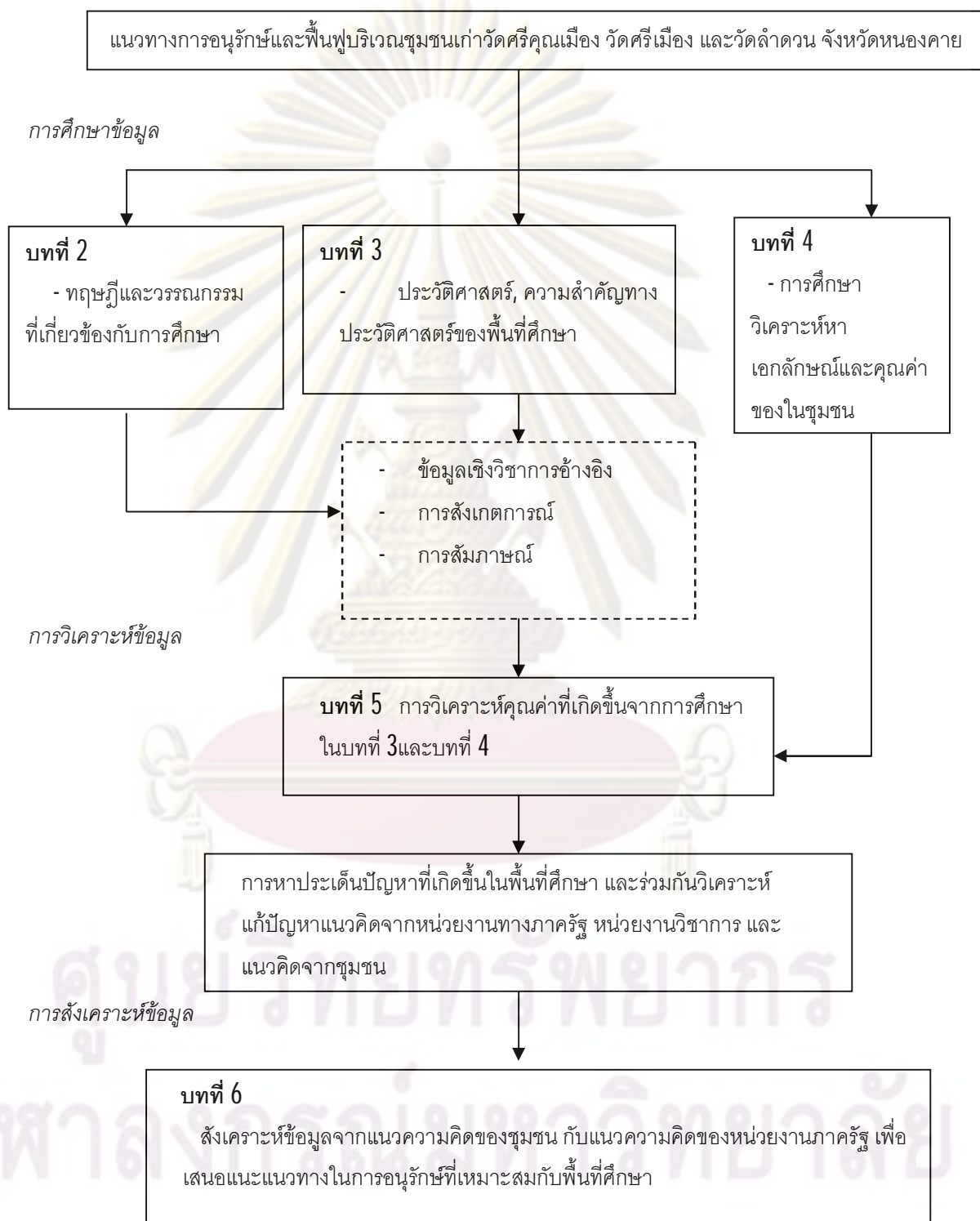
สังเคราะห์ข้อมูลจากแนวความคิดในการอนุรักษ์ของชุมชน กับแนวความคิดในการอนุรักษ์จากหน่วยงานภาครัฐ เพื่อเสนอแนะแนวทางในการอนุรักษ์ที่เหมาะสมกับพื้นที่ศึกษา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภาพที่ 1-1 กรอบการศึกษา

ที่มา : กำหนดจากการวิเคราะห์

การเสนอหัวข้อศึกษา

1.5 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ส่งเสริมให้คนในชุมชนทราบถึงคุณค่าความสำคัญในด้านต่างๆ ที่มีผลต่อการอนุรักษ์ในการสร้างจิตสำนึกในที่อยู่อาศัยของตน และยังเป็นประโยชน์ต่อองค์กรชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าในพื้นที่ศึกษา นำไปปรับใช้เพื่อให้การอนุรักษ์เป็นรูปธรรมต่อไป

2. เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานราชการและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับอนุรักษ์ เป็นข้อมูล อ้างอิง และเป็นแนวทางในการอนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่ชุมชนอื่นที่ความคล้ายคลึงกัน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ชุมชน

การอนุรักษ์ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2545 ได้ให้ความหมายของการอนุรักษ์ไว้ว่าคือ การรักษาไว้ให้คงเดิม โดยอธิบายการอนุรักษ์ที่เกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรม คือ การรู้จักรักษาไว้มิให้สูญสิ้นไป หรือให้อยู่ในสภาพคงเดิม¹

การอนุรักษ์ชุมชน หมายถึง การอนุรักษ์ชุมชน หรือเมืองที่ต้องพิจารณาถึงคุณค่าทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม ประเพณีที่มีการสืบทอดมาเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน โดยการอนุรักษ์คุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ สามารถสื่อความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ได้ ซึ่งจะปรากฏให้เห็นทางกายภาพของอาคาร สิ่งก่อสร้าง และระบบต่างๆของเมือง ชุมชน อาจยังคงรูปลักษณะดั้งเดิม หรือเป็นอาคารพื้นถิ่นสร้างด้วยฝีมือของชาวบ้าน ที่มีความเชื่อมต่อกับองค์ประกอบเมืองอื่นๆ และในการอนุรักษ์ชุมชนประวัติศาสตร์ไม่ใช่เพียงแค่อุณหภูมิคุณค่าทางด้านกายภาพ ควรอนุรักษ์ถึงคุณค่าทางด้านวัฒนธรรม ซึ่งทำให้ชุมชนหรือเมืองมีความพิเศษ เป็นเอกลักษณ์แตกต่างจากเมืองหรือชุมชนอื่นได้ จึงควรพิจารณาถึงคุณค่าที่มีความสัมพันธ์กันทั้ง 2 อย่าง ซึ่ง Aldo Rossi ได้อธิบายแนวคิดในการอนุรักษ์ย่านประวัติศาสตร์ว่า การอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านให้พิจารณาภาพในลักษณะขององค์รวม² ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

1. องค์ประกอบภาพสถาปัตยกรรม เป็นสิ่งที่แสดงออกถึงภูมิปัญญาของคนในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นสิ่งก่อสร้าง บริเวณ หรือสถานที่ ที่คนในชุมชนสามารถสัมผัสได้ และเป็นที่ยอมรับของทั้งคนในและนอกชุมชน เกิดเป็นภาพที่มีความหมายในสิ่งก่อสร้าง รวมหมายถึงบริบทของสิ่งก่อสร้างด้วย ที่คนในชุมชนร่วมกันทำให้เกิดความหมายขึ้นมา ภาพในที่นี้สามารถเห็นได้โดยไม่ต้องอาศัยคำอธิบาย โดยเปรียบเสมือน “ร่างกายของย่าน” หมายถึง องค์ประกอบที่ปรากฏขึ้นเป็นรูปกายแห่งสถาปัตยกรรม สถานที่

2. องค์ประกอบส่วนที่อยู่ภายในเป็นคุณค่าที่มองไม่เห็นด้วยตาที่ Bernard M. Feilden เรียกว่า คุณค่าทางด้านอารมณ์ความรู้สึก³ เกิดจากวิถีชีวิตของคนในชุมชน ผ่านกาลเวลาที่อาศัยอย่างต่อเนื่อง ภายใต้กฎเกณฑ์ต่างๆ ที่ปฏิบัติกันมาตั้งแต่การตั้งชุมชน เกิดการซ้อนทับของความหมายของพื้นที่ ในมิติต่างๆของชุมชน จนเกิดเป็นภาพลักษณ์ หรือเอกลักษณ์ของชุมชน เป็นที่ยอมรับของคนในและนอกชุมชน ซึ่งคนในชุมชนจะมีความรู้สึกผูกพันกับความหมายของคุณค่านั้นๆภาพลักษณ์นี้คนในชุมชนถือว่าเป็นกลไกที่ทำให้เกิดความหมายและเรื่องราวต่างๆดำเนินอย่างต่อเนื่อง เปรียบเสมือนกับ “จิตใจของย่าน”

¹ไชแสง ศุขะวัฒนะ. การอนุรักษ์โบราณสถานและงานสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมในเอกสารประกอบกรมส่งเสริมทางวิชาการ การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและชุมชน, พ.ศ. 2540.

² Rossi, Aldo, *The Architecture of the city*, (U.S.A.: The M.I.T. Press, 1999), p.97.

³ Bernard M. Feilden. *Conservation of Historic Building*, Great Britain: Bath Press Ltd, 1994.

จากการศึกษา คุณค่าในทางด้านประวัติศาสตร์ไม่ได้อยู่เพียงแค่คุณค่าทางกายภาพแต่คุณค่าทางด้านวัฒนธรรมที่รู้สึกสัมผัสได้ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ในพื้นที่เหล่านั้นมีความพิเศษเป็นเอกลักษณ์แตกต่างไปพื้นที่อื่นๆ เรียกว่า มรดกทางวัฒนธรรมที่ไร้กายภาพ หรือ **Intangible heritage**⁴ ได้แก่ ขนบธรรมเนียม ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิตอย่างดั้งเดิม หรือเรื่องเล่าจากรุ่นสู่รุ่น

ในการอนุรักษ์ชุมชน การสร้างพื้นฐานเกี่ยวกับความเข้าใจหลักการ แนวคิดและทฤษฎีทางการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและชุมชน เพื่อเป็นการนำหรือเลือกใช้กระบวนการอนุรักษ์อย่างมีแบบแผนให้เกิดการสอดคล้องกับแนวทาง

2.1.1 คุณค่าในสถาปัตยกรรมและชุมชน

โดยผู้ศึกษาจะต้องทำความเข้าใจ ทำการศึกษาดำเนินการอนุรักษ์สิ่งใดสิ่งหนึ่งก่อน เพื่อจะสามารถประเมินความสำคัญของอาคารและชุมชนที่จะทำการอนุรักษ์ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด คุณค่าในด้านงานอนุรักษ์ตามที่ศึกษาจาก **Bernard M. Feilden (1995)**⁵ โดยสรุปรายละเอียดได้ดังนี้

- 1). คุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์และความต่อเนื่อง
- 2). คุณค่าทางด้านจิตใจ
- 3). คุณค่าทางด้านประโยชน์ใช้สอยและเศรษฐกิจร่วมสมัย

1.) คุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์และความต่อเนื่อง

อาคารหรือชุมชนที่ทำการอนุรักษ์สมควรเป็นอาคารหรือพื้นที่ที่มีความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์ เป็นสิ่งที่สร้างสรรค์ผลงาน สืบสาน ถ่ายทอดเรื่องราวจากรุ่นมาสู่รุ่น อาจมีคุณค่าที่มีความเกี่ยวข้องกับบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ หรือที่บุคคลสำคัญเคยอาศัยอยู่ หรือที่สร้างสรรค์ผลงานครอบคลุมไปเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์สำคัญต่างๆที่สำคัญในประวัติศาสตร์ สิ่งต่างๆเหล่านี้เป็นสิ่งที่ช่วยในการเชื่อมโยงปัจจุบันกับเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ได้ ตัวอย่างเช่น ชุมชนที่มีการตั้งถิ่นฐานมายาวนาน อย่างชุมชนตลาดสามชุก ในสมัยรัชกาลที่ 3-4 กลุ่มอาคารสถาปัตยกรรมที่ยังพบ และพฤติกรรมของวิถีชีวิตของชุมชนที่ยังคงมีอยู่ ทั้งยังมีการสืบทอดกิจการจากรุ่นสู่รุ่น ที่ยังเป็นเครื่องมือยืนยันถึงประวัติศาสตร์

คุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ อาจเป็นได้ทั้งชุมชนและอาคารที่ยังคงสภาพเดิมมาตลอดตั้งแต่ครั้งแรกที่สร้างโดยยังไม่มีมีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งยังคงสภาพดั้งเดิมของวัสดุก่อสร้าง องค์ประกอบอาคาร ประโยชน์ใช้สอย และการตกแต่งภายใน ทำให้อาคารนั้น มีคุณสมบัติพิเศษและเป็นอาคารหายาก เช่น อาคารที่มีความสำคัญถูกแทนที่และลดทอนความสำคัญบทบาทลง ไม่ว่าจะเป็นอาคารในสมัยเก่าที่ไม่มีการตัดแปลงหรือปรับเปลี่ยนการใช้สอยอาคาร อย่างสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น อาคารที่แสดงออกมาจากภูมิปัญญาชาวบ้าน สร้างขึ้นด้วยฝีมือของช่างที่ประณีตงดงามสื่อถึงความสร้างสรรค์และความหมายที่สืบทอดกันมาตลอดชั่วอายุคนได้ถูกลบเลือนไปและอาคารสถาปัตยกรรมสมัยใหม่เข้ามาแทนที่ สิ่งเหล่านี้เป็นคุณค่าที่ควรจะรักษาให้มีความสำคัญ ถึงแม้จะสร้างใหม่เลียนแบบของเดิมได้ แต่ไม่สามารถทดแทนความรู้สึกที่สัมผัสได้เหมือนเดิม

⁴ ปิ่นรัชฎ์ กาญจนันชฐิติ, การอนุรักษ์มรดกทางสถาปัตยกรรมและชุมชน, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พ.ศ. 2552), หน้า 34-35.

⁵ Bernard M. Feilden, Conservation of History Building, 1971.

2.) คุณค่าทางด้านจิตใจ

การวัดคุณค่าทางด้านจิตใจ สิ่งที่จะสามารถบอกถึงคุณค่าในส่วนนี้ ได้แก่ อายุของอาคารความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ความเป็นเอกลักษณ์ของอาคาร ซึ่งถ้าพื้นที่หรือ อาคารนั้นมีความสำคัญมาก อาจทำให้เกิดความหวงแหนต้องการอนุรักษ์ไว้ โดยขยายความและสรุปตามความเข้าใจของผู้ศึกษา โดยแบ่งตามลักษณะดังนี้

- คุณค่าด้านความเป็นเอกลักษณ์ การส่งเสริมเอกลักษณ์ของพื้นที่ หรือสถาปัตยกรรม ส่งเสริมความเข้าใจต่อเอกลักษณ์ หรือลักษณะพิเศษของชุมชนที่ไม่เหมือนกับที่อื่น เช่น สิ่งที่ยังบอกถึงวัฒนธรรมจากอดีตสืบเนื่องจนถึงปัจจุบัน สร้างความจรรโลงใจแก่ผู้เข้ามาสัมผัสพบเห็น หรือบางพื้นที่เมื่อดูผิวเผินนั้นไม่มีสถาปัตยกรรมที่ส่งเสริมลักษณะเฉพาะอย่างของพื้นที่ แต่อาจบอกถึงวิถีชีวิตของผู้คนที่เป็นการส่งเสริมคุณค่าแล้ว ทำให้ชุมชนดังกล่าวเกิดความสำคัญขึ้นมา

2.1) เอกลักษณ์ของย่าน (Identity of Place)

ในเรื่องของเอกลักษณ์ของย่าน (Identity of Place) จากการศึกษา Norberg Schulz⁶ จากการศึกษา ผู้คนตั้งถิ่นฐานลงในย่าน มีการอาศัยอยู่หรือประกอบกิจกรรมในย่านอย่างต่อเนื่อง สะสมความทรงจำ จนทำให้ย่านนั้นกลายเป็นถิ่นที่อยู่ที่มีความหมายพิเศษ สำหรับผู้คนที่ คนใน และ คนนอก โดยผู้คนที่รับได้ว่า ในแต่ละย่านมีบทบาทและความสำคัญอย่างไร รวมไปถึงการเชื่อมโยงภาพของย่านแต่ละย่านเข้าด้วยกันกลายเป็นโครงข่าย ปรากฏเป็น "ภาพลักษณ์ของย่าน" ซึ่งแสดงออกมาถึงลักษณะเฉพาะ เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป ด้วยความหมายของความเข้าใจที่เกิดขึ้นในจิตใจของผู้คนอย่างสืบเนื่องต่อกันมา จนทำให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า "เอกลักษณ์ของย่าน" ในการมองภาพของย่านในแนวทางการรับรู้ ความเข้าใจของผู้คนที่อยู่ภายนอกย่าน หรือ "คนนอก" (Outsider) และผู้คนที่อยู่ภายในย่าน หรือ "คนใน" (Insider) โดยปรากฏการณ์ที่แสดงออกทางพฤติกรรมของการเป็นย่านในสิ่งที่คนในหรือคนนอกรับรู้ นั้น มีลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนกับย่านได้ 2 รูปแบบ ได้แก่⁷

รูปแบบแรก คือ ภาพลักษณ์ที่พิจารณาจากความสัมพันธ์ ประสบการณ์ และความเข้าใจที่คนต่อพื้นที่ ย่านอย่างแนบแน่นลึกซึ้ง จนเป็นภาพลึกลับ (Vertical Structure) จากการสะสม ซ้อนทับของความรู้ความเข้าใจจากการอยู่อาศัย หรือการทำกิจกรรมในย่านอย่างต่อเนื่อง เป็นระยะเวลาที่ยาวนาน เรียกได้ว่า คนใน ดังนั้นเขาจะสามารถระบุความสัมพันธ์ระหว่างตัวเขากับย่าน โดยทราบว่า ภายในมีความแตกต่างจากภายนอกอย่างไร หรือตัวอย่างเช่น ในการหาพื้นที่ความเป็น **พื้นที่ดั้งเดิม (Primitive place)** พื้นที่ดั้งเดิม⁸ คือ พื้นที่ที่เกิดขึ้นจากสัญชาตญาณพฤติกรรมและความไม่รู้สึกลึกซึ้งในขณะที่คนเราเคยกระทำในพื้นที่นั้น ซึ่งพื้นที่นั้นอาจปัจจุบันปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้งานเป็นรูปแบบอื่นและอาจกลายเป็นพื้นที่ที่หายไป เช่น พื้นที่ลานโล่ง ไร่เป็นที่ใช้สำหรับทำกิจกรรมในชุมชน ลานประเพณีต่างๆ ณ ปัจจุบันถูกเปลี่ยนกลายเป็นพื้นที่จอดรถ อาจกล่าวได้ว่า บางทีพื้นที่ดั้งเดิมอาจจะยากต่อการค้นหา ถ้าพื้นที่นั้นได้หายไปแล้ว (เปลี่ยนกิจกรรมการใช้งาน) ถูกกิจกรรมอื่นกลืนความหมายของพื้นที่หายไป ซึ่งถ้าสถานที่ในลักษณะนี้เกิดขึ้นคนในสามารถที่จะระบุรับรู้ได้ เนื่องจากสะสมประสบการณ์ความสัมพันธ์ที่มีต่อพื้นที่อยู่ในสถานที่มานาน

⁶ Norberg Schulz, *Existence, space & Architecture*, (New York: Praeger, 1971),

⁷ เรื่องเดียวกัน.

⁸ Relph E, *Place and placelessness*, (London: Pion Limited, 1976) pp. 8 - 9.

รูปแบบที่สอง คือ ภาพลักษณะที่เกิดจากการที่กลุ่มคนที่อยู่ภายนอกย่าน ที่เรียกว่า คนนอก ได้ผ่านประสบการณ์ร่วมกัน เกิดการยอมรับในการรับรู้ความหมายของย่าน และรู้ว่าเขามีบทบาทอย่างไรแตกต่างกันไปตามการเข้าไปมีความสัมพันธ์กับย่าน ในระยะของการมีความสัมพันธ์เป็นระยะห่าง ดังนั้นจึงเป็นภาพลักษณะในลักษณะ “ภาพกว้าง” (Horizontal Structure) เช่น การจัดงานเทศกาลประจำปี คนนอกคือผู้สังเกตการณ์ คนในเป็นผู้ร่วมปฏิบัติการในส่วนที่เป็นแกนสำคัญของการแสดงนั้นๆ

นอกจากการรับรู้ภาพลักษณะของย่านในการหาคุณค่าความเป็นเอกลักษณ์ของย่านที่กล่าวไป ยังรวมไปถึงลักษณะองค์ประกอบทางกายภาพ เป็นองค์ประกอบพื้นฐานของเมือง จากการศึกษา Kevin Lynch องค์ประกอบทั้ง 5 ประการ ของเมืองซึ่งผู้คนมักให้การสร้างจินตภาพของตนเองกับเมือง⁹ ได้แก่

ทางสัญจร (Pathways) คือ เส้นทางทางสัญจรหลักและรองที่มีผู้คนใช้ในการสัญจรไปมา มีโครงข่ายของถนนทั้งสายหลักและสายรอง โครงข่ายของถนนหลักในเมืองเป็นโครงข่ายของทางสัญจรส่วนรวมของเมือง ในขณะที่ทางเดินเท้าในมหาวิทยาลัยเป็นเส้นทางเฉพาะส่วนของเมือง

ย่าน (District) แต่ละส่วนที่เรียกว่า ย่าน หรือ ส่วน หรือ พื้นที่ สามารถพิจารณาความแตกต่างแต่ละย่านได้จากลักษณะเด่นและการแผ่ขยายตัว ภาพรวมของย่านต่างๆประกอบไปด้วย กิจกรรมที่เกิดขึ้นในย่าน ลักษณะที่ปรากฏทางกายภาพ เช่น รูปทรงของอาคาร ความหนาแน่นของการก่อสร้าง จุดสังเกตของรูปแบบทางสัญจร ความสูงต่ำของพื้นที่ สนามหญ้า ตลอดจนลักษณะการผสมผสานของอาคารต่างประเภทกัน ขนาดของย่านนั้นไม่ได้มีลักษณะเฉพาะที่ชัดเจน ย่านมีขอบเขตที่ไม่แน่นอนมีการซ้อนเหลื่อมกับย่านอื่น มีการซ้อนทับของกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในย่าน ทั้งนี้รูปแบบของย่านมีความสัมพันธ์กับรูปแบบของเส้นทางสัญจร

ขอบเขต (Edges) จุดสิ้นสุดของย่าน คือ ขอบเขต ย่านบางแห่งไม่มีขอบเขตที่ชัดเจนแต่ขยายตัวออกจากศูนย์กลางเป็นรัศมีผสมผสานเข้ากับย่านอื่นๆ เมื่อย่าน 2 แห่งบรรจบกันเข้าที่ขอบเขตหนึ่งจะก่อให้เกิดตะเข็บขึ้น

จุดหมายตา (Landmark) คือ ลักษณะเด่นภายในเมืองที่ปรากฏสายตาทั่วไป จุดหมายบางแห่งจะมีขนาดใหญ่มากเมื่อมองเห็นได้จากระยะไกล หรือจุดหมายบางแห่งจะมีขนาดเล็กเมื่อมองเห็นจากระยะใกล้ๆ เท่านั้น จุดหมายตาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของเมือง เพราะช่วยให้คนกำหนดพื้นที่และตำแหน่งที่อยู่ของตัวเองในเมืองได้

จุดศูนย์กลางรวม (Nodes) ศูนย์กลางของกิจกรรมซึ่งเป็นเสมือนจุดหมายตาประเภทหนึ่งแต่ต่างกันตรงที่จุดศูนย์กลางจะมีการเคลื่อนไหวกิจกรรมอยู่ตลอดเวลา ขณะที่จุดหมายตาเป็นองค์ประกอบหรือวัตถุที่มองเห็นได้ชัดเจน

และจากการศึกษาวิถีชีวิต ด้วยหลักของ ปรากฏการณ์ศาสตร์¹⁰ ถิ่นที่อยู่อาศัย (Place) แสดงถึงเรื่องราวความหมายของชีวิตตั้งแต่การตั้งถิ่นฐาน จากวิถีชีวิตของผู้คนที่ได้ตั้งถิ่นฐานในพื้นที่หนึ่ง ผ่านระยะเวลาที่ยาวนาน เกิดกิจกรรมขึ้น ขนบธรรมเนียมประเพณี และความเชื่อ ความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมกันคนในย่าน เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นจากจิตใจ ทำให้เกิดการระบุตำแหน่งและการกำหนดรูปแบบพื้นที่ให้เป็น สถานที่รองรับชีวิต

⁹ Lynch Kelvin, *The Image of the city*, (U.S.A.: The M.I.T. Press, 1960) pp. 1-13.

¹⁰ ทิพย์สุดา ปทุมานนท์, *สถาปัตยกรรม กังสดาลแห่งความคิด*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543).

(Existential space: space) ที่มีความหมายพิเศษ เฉพาะ แตกต่างจากที่อื่น ไม่มีที่ไหนเหมือนในโลก กล่าวได้ว่า นอกจากจะไม่มีที่ไหนเหมือนในโลกแล้ว ในมุมมองการมองสถานที่รองรับชีวิตที่ต่างวัฒนธรรมนั้น ให้ความสำคัญต่อคนในกลุ่มวัฒนธรรมหนึ่ง ไม่ได้หมายความว่ามันจะมีความสำคัญต่อคนในกลุ่มวัฒนธรรมอื่นๆด้วย จึงต้องใช้ความพยายามในการทำความเข้าใจอย่างมาก ต่อ สถานที่หรือพื้นที่(space) ของต่างวัฒนธรรม อย่างเช่นตัวอย่างของ Rapoport ได้กล่าวถึงไว้ในหนังสือ Place & Placelessness¹¹ ถึงกลุ่มชาวออบอริจิน และ ชาวยุโรปที่มีการมองภูมิทัศน์ (Landscape) แยกตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศออสเตรเลีย ชาวยุโรป เป็นกลุ่มผู้ใช้เทคโนโลยีทันสมัย ให้คำจำกัดความของพื้นที่ (space) ในรูปแบบของอาคาร วัสดุ และ ลักษณะการใช้สอย ส่วนชาวออบอริจิน เมื่อพูดถึงพื้นที่ (space) นั้นหมายถึง ทุกๆพื้นที่ที่มีวิญญาณสถิตอยู่ มีการกล่าวถึง อาจจะเป็นต้นไม้หรือก้อนหิน แต่สำหรับชาวออบอริจิน สิ่งเหล่านี้คือ บรรพบุรุษและจิตวิญญาณ ตำนาน พิธีกรรม ความเชื่อ พวกเขาเชื่อว่าทุกอย่างในธรรมชาติมีความหมายของมันเอง อาจอยู่ในรูปของรายละเอียด เวทย์มนต์คาถา หรือ Landscape ที่มองไม่เห็นด้วยตา ซึ่งสัญลักษณ์ต่างๆมีนัย และความหมาย มากกว่า Landscape ที่เห็นได้ด้วยตาเปล่า ซึ่งเห็นได้ว่า ต้นไม้ทุกต้น ร่องรอย ซอกหิน และรอยแตก ต่างก็มีความหมายที่สวยงามและซับซ้อนสำหรับชาวออบอริจิน แตกต่างจากชาวยุโรปที่เห็นที่เดียวกันนี้เป็นเพียงพื้นที่โล่งกว้าง

จากหลักการ ของ Norberg Schulz ได้อธิบาย พื้นที่ภายใน (urban space) ว่าประกอบขึ้นจาก center หรือ goal และ path ศูนย์กลางที่รองรับกิจกรรมต่างๆ การอยู่อาศัยร่วมกัน เพื่อใช้ในการพบปะ และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน

นอกจากนี้ ความเป็น พื้นที่สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ หรือ sacred Place ที่ได้กล่าวไว้ใน หนังสือ Place & Placelessness หมายถึง พื้นที่ที่เกิดจากประสบการณ์ (experience) ของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เต็มไปด้วยสัญลักษณ์และความเป็นศูนย์กลางของวัตถุที่มีความหมายในทางศาสนา สำหรับผู้ที่นับถือศาสนาซึ่งอาศัยอยู่ในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ นับว่าเป็นการเรียนรู้ของพวกเขาามาตั้งแต่แรกเกิด ดังนั้น สิ่งเหล่านี้จึงกลายมาเป็นประสบการณ์การเรียนรู้ในการสร้างวัตถุหรือสิ่งปลูกสร้างที่ศักดิ์สิทธิ์ตามมาด้วย กล่าวได้ว่า พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ไม่ได้ถูกสร้างขึ้นเพียงวัตถุประสงคที่ผิวเผิน แต่เป็นที่ที่รวมเอาศรัทธาที่ลึกซึ้งของมนุษย์เอาไว้ด้วย โดย Mircea Eliade มีความเห็นว่า ประสบการณ์ในเรื่องของศาสนาหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะมีเกี่ยวข้องต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ และความสัมพันธ์ต่อสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ก่อให้เกิดความเชื่อและการปรับตัวของมนุษย์ ตัวอย่างเช่น วัดและโบสถ์ที่ก่อสร้างขึ้นจากชุมชนชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่ โดยคนในชุมชนมีความเชื่อศรัทธา บางคนเกิดมาก็เห็นวัด หรือตามคุณยาย หรือตามพ่อแม่เข้าวัดตั้งแต่เด็ก ทำให้เกิดประสบการณ์ที่มีต่อสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ เป็นสถานที่เคารพให้ความศรัทธาปลูกฝังตั้งแต่เด็ก

- คุณค่าทางด้านความงาม ด้านสุนทรียภาพ (Aesthetic Value) ความงามในที่นี้ รวมถึงความคุณค่าที่รับรู้จากประสามสัมผัสทุกๆด้าน ได้แก่ รูปทรง ขนาด สี ผิวสัมผัส และวัสดุที่ประกอบขึ้นเป็นกายภาพของสถานที่ทางประวัติศาสตร์และยังครอบคลุมถึงการสัมผัสจากเสียงและกลิ่น ที่เกี่ยวเนื่องกับสถานที่ และการใช้สอยสถานที่นั้นด้วย ซึ่งคุณค่าในด้านความงาม เป็นสิ่งที่จำแนกได้ยาก ไม่มีเกณฑ์การวัดค่าหรือเครื่องมือในการประเมินสิ่งเหล่านี้

¹¹ Relph E, *Place and placelessness* (London: Pion Limited, 1976) pp. 12 -15.

3.) คุณค่าทางด้านประโยชน์ใช้สอยและเศรษฐกิจร่วมสมัย¹²

คุณค่าที่เกี่ยวข้องกับสังคมในปัจจุบัน เมื่อวิถีชีวิตของชุมชนหรือตัวอาคารมีการตั้งถิ่นฐานจากการรวมตัวเป็นชุมชน กาลเวลาที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ความต้องการทั้งในเรื่องการดำรงชีวิต หรือ เทคโนโลยีที่มีความก้าวหน้าตามกาลเวลา บทบาทหรือความสัมพันธ์ของผู้คนต่อชุมชนหรือ อาคารนั้นได้เปลี่ยนแปลงไป ตัวอย่างเช่น อาคารที่เคยใช้ประโยชน์ในยุคนั้นหนึ่งได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม หรือพื้นที่ที่เคยมีความสำคัญในอดีต เช่น พื้นที่ทางสัญจรทางน้ำ แม่น้ำต่างๆที่เคยมีความสำคัญ ทั้งใช้เป็นอุปโภค บริโภค การสัญจรและการคมนาคมขนส่งแต่เมื่อการคมนาคมขนส่งทางบกเข้ามามีบทบาทให้ความสำคัญการสัญจรทางน้ำลดบทบาทลง ในการอนุรักษ์ไม่ควรอนุรักษ์แค่เพียงแต่เปลือกนอกอย่างผิวเผิน ควรคำนึงและพิจารณาถึงผลประโยชน์ เมื่อนักกลับมาใช้งานหลังจากมีการปรับปรุงอีกครั้งด้วย ซึ่งยังเป็นการลดต้นทุนของการก่อสร้างเมื่อเทียบกับอาคารใหม่

การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมหรือพื้นที่สำคัญในชุมชนนั้น ควรจะต้องพิจารณาถึงคุณค่าที่เกิดขึ้นในหลายๆด้าน ในการช่วยตอบคำถามของความต้องการของสังคมทุกด้าน ทำให้งานดำเนินการอนุรักษ์สามารถดำเนินการตามเป้าหมายที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้นกว่าการเล็งเห็นความสำคัญ หรือคุณค่าเพียงด้านเดียวเท่านั้น

2.1.2 การมีส่วนร่วมในชุมชน

การมีส่วนร่วมในการสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ จากการดำเนินการอนุรักษ์จากเบื้องล่างสู่เบื้องบน (ในความต้องการของชุมชน) โดยสามารถสร้างวิธีการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยที่ชุมชนสามารถมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่อนุรักษ์ได้หลายลักษณะ และมีวิธีการในการมีส่วนร่วมต่างๆได้¹³ ดังนี้

2.1.2.1 การมีส่วนร่วมผ่านการสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์

- การให้ข้อมูลโดยผ่านทางสื่อต่างๆ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ แผ่นพับหนังสือ หรือการจัดประชุม วิชาการ การทำเว็บไซต์ การให้ข้อมูลผ่านศูนย์ข้อมูลที่จัดตั้งไว้
- การให้การศึกษาแก่ประชาชนโดยการจัดทำนิทรรศการหรือ โครงการพิเศษ สำหรับเด็กโดยอาจจัดในชุมชน และในโรงเรียนหรือศูนย์ชุมชน
- ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการทำ **community mapping**
- การสร้างสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่เหมาะสมกับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการสร้างความร่วมมือ โดยการจัดให้มีการประชุมคนในชุมชน และกลุ่มคนที่มีความสนใจเฉพาะเรื่อง นอกจากนั้น ในการจัดทำแผนการอนุรักษ์ ยังจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากคนในท้องถิ่น และหน่วยงานในท้องถิ่นด้วย สิ่งที่สำคัญในการวางแผนอนุรักษ์ คือจะต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น และคำนึงถึงความต้องการ ผลประโยชน์ของคนในชุมชนเป็นอันดับแรก ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมให้

¹² เรียบเรียงจาก ปิ่นรัชฎ์ กาญจนนัฐิ. เอกสารประกอบการสอนวิชา Conservation project Management (เอกสารไม่พิมพ์เผยแพร่)

¹³ ปิ่นรัชฎ์ กาญจนนัฐิ, การอนุรักษ์มรดกทางสถาปัตยกรรมและชุมชน, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พ.ศ. 2552), หน้า 132-133.

ประชาชนมีบทบาทและสำนึกในการอนุรักษ์ชุมชนของตนเอง ด้วยการใช้กลยุทธ์หรือมาตรการในการสร้างแรงจูงใจ แบ่งลักษณะได้ดังนี้

2.1.2.2 การจัดทำทะเบียนที่มีคุณค่าและความสำคัญ

ควรมีการดำเนินการจัดทำทะเบียนอาคารที่มีคุณค่าความสำคัญของชุมชน โดยให้ประชาชนในแต่ละชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำสำรวจและจัดทำทะเบียน ควรมีรูปแบบง่าย ๆ เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่รับบทบาทและตระหนักถึงคุณค่าของอาคารที่ตัวเองอาศัยอยู่

2.1.2.3 การยกย่องการให้รางวัล

เป็นการให้รางวัลที่ตัวบุคคลซึ่งมีการดำเนินการด้านการอนุรักษ์พัฒนาอาคารเก่าที่มีคุณค่าและการให้รางวัลแก่สถานที่ หรือการจัดกิจกรรมประกวดอนุรักษ์ดีเด่นประจำปี โดยแยกเป็นอาคารเดิมที่มีการดูแลบำรุงรักษาอย่างดี และอาคารใหม่ที่สร้างขึ้นตามคู่มือการออกแบบอาคารและสิ่งก่อสร้างเป็นข้อตกลงร่วมของชุมชน¹⁴

2.1.2.4 การมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่

เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่หรืออาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม โดยทั้งการปรึกษาหารือ เป็นวิธีที่ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ออกความคิดเห็น และกลไกระดับรากหญ้า เช่น กรณีที่ประชาชนเป็นผู้ริเริ่มได้มีบทบาทเป็นอาสาสมัคร และผู้เชี่ยวชาญ อย่างเช่นที่มีการจัดตั้งเครือข่ายอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อม คุน้ำ และชุมชนอัมพวา ประกอบไปด้วยผู้นำและตัวแทนชุมชนต่างๆ ในเขตเทศบาลตำบลอัมพวา ที่มีการจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วม อย่างเช่น การรณรงค์กำจัดผักตบชวา มีการจัดตั้งอาสาสมัครตรวจวัดคุณภาพน้ำ ซึ่งเป็นการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยโครงการที่จัดตั้งขึ้นยังมีจำนวนสมาชิกไม่มากและไม่ครอบคลุมกลุ่มต่างๆที่เกี่ยวข้อง จึงได้มีการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์เพิ่มเติม โดยการจัดทำโครงการอบรมและให้ความรู้เกี่ยวกับคุณค่าความสำคัญ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ชุมชนและสมาชิกในเครือข่าย หรืออย่างเช่น ในตัวอย่างของโครงการปรับปรุงพื้นที่ทำเตียน ในเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ใช้ทางเลือกในการให้ข่าวสารแก่ชุมชน โดยในส่วนของโครงการนี้ใช้วิธี **Citizen Juries** และ **Mediation groups**¹⁵ เป็นวิธีการผสมผสานระหว่าง (Citizen Juries) การให้กลุ่มประชาชนที่มีความเป็นกลาง มาประชุมร่วมกันในประเด็นที่ต้องการ และให้กลุ่มประชากรได้แลกเปลี่ยนทัศนะกันภายใน จนในที่สุดให้แสดงความเห็นซึ่งเป็นข้อตกลงต่อสาธารณชน และในส่วนของ (Mediation groups) เป็นการร่วมประชุม แก้ไขปัญหาหรือข้อขัดแย้งระหว่างกลุ่มที่มีนโยบายต่างกัน โดยให้มีตัวกลางเพื่อหาทางออกหรือลดความขัดแย้งต่อไป ซึ่งถือเป็นการร่วมมือกันของคนในชุมชนในการเริ่มต้นการมีส่วนร่วมโดยให้ทางเลือกการให้ข่าวสารแก่ชุมชนใน 2 ลักษณะที่กล่าว

¹⁴ ศูนย์บริการวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, โครงการนำร่องเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองอัมพวา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546).

¹⁵ John Stewart อ้างใน คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, แนวทางการปรับปรุงพื้นที่บริเวณชุมชนท่าเตียนและปากคลองตลาด, 2542.

2.1.2.5 การฝึกอบรม

เป็นวิธีที่ช่วยในการสร้างรายได้แก่ท้องถิ่น โดยการให้ความช่วยเหลือด้านเทคนิค และความรู้ทักษะ เฉพาะด้านสำหรับกิจกรรมที่ต้องการความช่วยเหลือ เพื่อให้เกิดกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ จากตัวอย่าง โครงการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมแวดล้อม คู่น้ำ และชุมชนอัมพวา ได้มีการปรับปรุงการเรียนการสอนในโรงเรียนให้ทุกโรงเรียนในพื้นที่สอนนักเรียนของตนให้มีความรู้เรื่องของพื้นฐานการอนุรักษ์ หรืออย่างเช่นในเรื่องของการสนับสนุนทางวิชาการ การจัดทำความร่วมมือทางวิชาการระหว่างท้องถิ่นกับหน่วยงานทางวิชาการของรัฐ หรือสถาบันการศึกษาที่มีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถจากภายนอก เข้ามาช่วยดูแลและให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการอนุรักษ์และการจัดกิจกรรมต่างๆ มีการสัมมนาประจำปี การเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมและมรดกทางธรรมชาติของอัมพวาแก่สาธารณชนอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

นอกจากนี้ ยังใช้วิธีการส่งเสริมโดยใช้วิธีการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ชุมชนนั้น การสร้างพื้นฐาน เกี่ยวกับความเข้าใจหลักการ แนวคิดและทฤษฎีทางด้านการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและชุมชน เพื่อเป็นการนำ หรือเลือกใช้กระบวนการอนุรักษ์อย่างมีแบบแผนให้เกิดการสอดคล้องกับแนวทาง

2.1.3 ระดับในการอนุรักษ์พื้นที่สำคัญภายในชุมชน

ในการอนุรักษ์พื้นที่ทางประวัติศาสตร์ เพื่อให้เกิดความกลมกลืน สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม และ ทั้งนี้เพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย รวมไปถึงการวางแผนในการนำฟื้นฟูเสื่อมโทรมได้นำกลับมาใช้ใหม่ ด้วยเทคนิคและวิธีการต่างๆตามความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่ โดยระดับของการอนุรักษ์สามารถสรุปได้ดังนี้¹⁶

1. การฟื้นฟู หรือการปฏิสังขรณ์ (Restoration) เป็นรูปแบบการอนุรักษ์รูปแบบกลับไปสู่สภาพเดิม การแทนส่วนที่ถูกทำลายเสียหายไป ให้สอดคล้องกับรายละเอียดและรูปร่างลักษณะเป็นสำคัญ ต้องคำนึงถึงวัสดุดั้งเดิม หลักฐานทางโบราณคดีและเอกสารที่แท้จริง เพื่อไม่เป็นการบิดเบือนหลักฐานเดิม งานบูรณะในทุกๆ สมัยจะต้องได้รับการเคารพโดยถือว่าการต่อเติมในสมัยต่อมาต่างเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ทั้งนี้เพื่อเป็นการส่งเสริมความแข็งแรงของอาคารด้วย และยังทำให้คุณค่าทางด้านวัฒนธรรมชัดเจนขึ้น¹⁷ เป็นกระบวนการที่สำคัญบนพื้นฐานการประเมินขั้นตอนทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญ และไม่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการคาดคะเน

2. การนำกลับมาใช้ประโยชน์ (Renovation or Rehabilitation) เป็นวิธีการอนุรักษ์ที่ดีที่สุด การคงใช้ประโยชน์จากอาคาร และการคงใช้ประโยชน์สอยแบบเดิมนับเป็นวิธีการที่ดีที่สุดต่ออาคาร เนื่องจากจะไม่ทำให้อาคารมีการเปลี่ยนแปลงมากนัก การเปลี่ยนแปลงการใช้สอยอาคารบางกรณีเกิดขึ้นเนื่องจากความจำเป็นที่จะรักษาคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ความต่อเนื่องของเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ในท้องที่ (Historic Continuity) ความรู้สึกของสถานที่นั้นๆ และความงามของอาคารไว้และได้ใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจด้วย

3. การจำลองแบบ (Reproduction) การจำลองแบบเป็นการเลียนแบบงานศิลปะที่เหลืออยู่เพื่อการต่อเติมส่วนที่หายไปให้คงคุณค่าความงามดั้งเดิม ในกรณีที่ถูกบรณจากสิ่งแวดล้อมอย่างมาก มีการสร้างขึ้นตามข้อมูลในอดีต ทั้งในเรื่องความสูงของกลุ่มอาคาร ระยะเวลา วัสดุ สี และรูปแบบอาคาร

¹⁶ กรมศิลปากร, แนวทางการจัดการโบราณสถานในบัญชีมรดกทางวัฒนธรรมของโลก, พ.ศ. 2542.

¹⁷ วีระ ไรจน์พจนรัตน์. การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและชุมชน ในเอกสารประกอบการบรรยายการสัมมนาทางวิชาการ การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและชุมชน, พ.ศ.2540.

ในการอนุรักษ์อาคาร ยังต้องคำนึงถึงองค์ประกอบ ปัจจัยและคุณค่าของพื้นที่ศึกษา ตั้งเป้าหมาย ในการวางแผนการอนุรักษ์ เลือกวิธีการ ระดับในการอนุรักษ์ที่เหมาะสมให้เกิดประโยชน์สูงสุด

2.2 กรณีศึกษาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การอนุรักษ์ในปัจจุบัน ไม่ได้อนุรักษ์เพียงแค่ลักษณะทางสถาปัตยกรรมหรือกายภาพเพียงอย่างเดียว การอนุรักษ์ถึงพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ พื้นที่ของชุมชนที่มีความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม วิถีชีวิต ประเพณีนั้นเป็นส่วนสำคัญ การอนุรักษ์จึงเน้นไปในเรื่อง ของแนวทางการปรับปรุงและฟื้นฟูสภาพของพื้นที่ ชุมชน เพื่อให้เกิดการใช้งานที่เหมาะสม

2.2.1 กรณีศึกษาต่างประเทศ ประเทศญี่ปุ่น ในแนวความคิดของชุมชนที่คงอยู่ได้ด้วยตัวของ ชุมชนเอง¹⁸

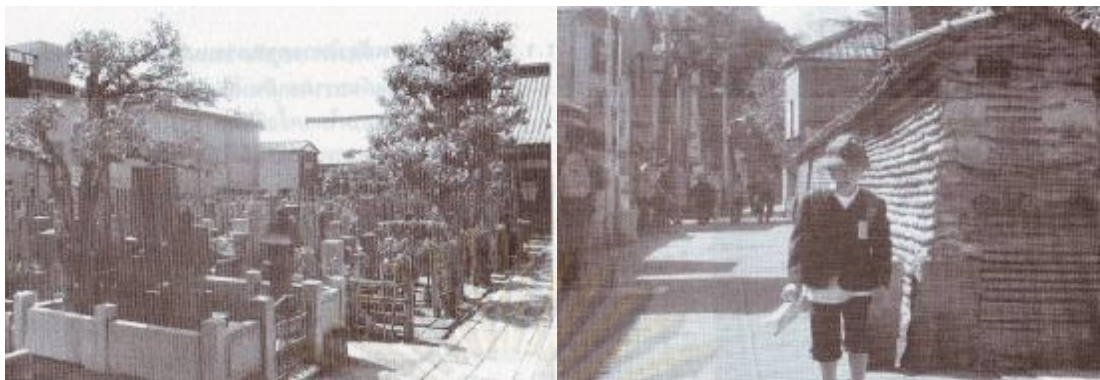
แนวความคิดหนึ่งจาก ศาสตราจารย์ มาซาฮิโระ มาเอโน ได้อธิบายถึงหลักการของที่อยู่อาศัยกับวิถีชีวิต ชาวบ้านในท้องถิ่น โดยได้วางหลัก 3 ประการ ในการปลูกชีวิตสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น หรืออาคารทาง ประวัติศาสตร์

1. ต้องอยู่อาศัยได้ (Livability) นักอนุรักษ์ต้องรู้และกำหนดความต้องการของผู้ใช้อาคารไม่ให้เกิดการ ดำรงชีวิตของผู้คน ตกเป็นเหยื่อ ของการอนุรักษ์ ถ้าหากในสถานการณ์ทางเศรษฐกิจของ บ้านเมืองตกต่ำ ประชาชนมักจะทิ้งอาคารและตั้งข้อรังเกียจในความพยายามที่จะอนุรักษ์
2. ความสะอาดสะอ้านของสภาพแวดล้อม (Cleanliness for Environments)
3. คุณค่าที่มองเห็นได้ (Visible Value) การทำให้ประชาชนตระหนักถึงคุณค่าของสถาปัตยกรรม ของประชาชนในพื้นที่ ถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด

ตัวอย่างในการอนุรักษ์ชุมชน ประเทศญี่ปุ่น

ชุมชนยานากะ เน้นในการอนุรักษ์ความเป็นชุมชนมากกว่าทางกายภาพ เป็นการอนุรักษ์ขึ้นจาก จิตสำนึกของคนในชุมชนเอง โดยมีผู้เชี่ยวชาญวางแผนทางประกอบตามแนวความต้องการของชาวบ้าน ซึ่ง จากลักษณะทางกายภาพที่มองเห็น ในการดูแลชุมชน เป็นหูเป็นตาให้แก่กันและกันปฏิบัติจนเป็นประเพณีทำให้ ย่านปลอดภัยจากเพลิงไหม้และอาชญากรรม

¹⁸ เลอสม สถาปิตานนท์และคณะ. มะจิซึคิ การปลูกชุมชนในญี่ปุ่น. พ.ศ. 2546.

รูปภาพที่ 2-1 สุสานแห่งหนึ่งภายในวัดย่านยานากะ รูปภาพที่ 2-2 กำแพงวัดได้รับการขึ้นทะเบียนโบราณสถานในชุมชน¹⁹

รูปภาพที่ 2-3 แต่เดิมเป็นร้านค้า เปลี่ยนมาเป็นสำนักงานโรงเรียนยานากะชั้นล่าง รูปภาพที่ 2-4 แสดงอาคารโกดัง โอคุราย่า มีบอร์ดจัดแสดงข่าวกิจกรรมในย่านอยู่เสมอ²⁰

แนวคิดในการอนุรักษ์เหมาะสมกับชุมชนที่เป็นย่านที่อยู่อาศัย ที่มีความเข้มแข็งและรวมตัวกันได้ มีความต่อเนื่องทางสังคมและมีเศรษฐกิจของชุมชนที่ดี ทำให้คนในชุมชนมีจิตสำนึกที่ดีในการรักษาสิ่งที่มีอยู่ในชุมชน รวมทั้งคุณค่าสถาปัตยกรรมของพื้นที่ด้วย ซึ่งแนวความคิดในการอนุรักษ์ชุมชนแต่ละแห่ง ขึ้นอยู่กับปัญหาความรุนแรง ที่จะต้องนำมาปรับใช้ในแต่ละพื้นที่

2.2.2 กรณีศึกษาต่างประเทศ ตัวอย่างการดำเนินการอนุรักษ์จากภาครัฐสู่ท้องถิ่น กรณีศึกษาการอนุรักษ์ย่านไชน่าทาวน์ ประเทศสิงคโปร์²¹

ความสำคัญของพื้นที่

ประเทศสิงคโปร์ จะพบกลุ่มชุมชนชาวจีนได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำเป็นจำนวนมาก

¹⁹ เลอสม สถาปิตานนท์ และคณะ. มะจิซึคิ การปลูกชุมชนในญี่ปุ่น. พ.ศ. 2546. หน้า 18, 29.

²⁰ เรื่องเดียวกัน.

²¹ Heng Chye Kiang and Quah Cheng Ee. อ้างถึงใน วิมลรัตน์ อิศระธรรมนุญ "การศึกษาเพื่อทำโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านสามแพร่ง (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2543)"

ในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง จนเกิดเป็นย่านชุมชนชาวจีน “Campong” หรือที่เรียกว่า “ย่านไชน่าทาวน์” ซึ่งชาวจีนที่เข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่และประกอบการค้าขายในตึกแถว นับว่าเป็นกลุ่มชนชาติหนึ่งที่มีความสำคัญในการเสริมสร้างประเทศสิงคโปร์ให้มั่นคงทางด้านเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งศิลปวัฒนธรรมและความเชื่อของชาวจีนกลายเป็นส่วนหนึ่งของศิลปวัฒนธรรมของประเทศ

โดยเริ่มจากการที่ประเทศสิงคโปร์ เน้นความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรมลงจากการขยายตัวของชุมชนและการเพิ่มจำนวนผู้อาศัยในย่านไชน่าทาวน์ เป็นย่านที่มีชาวจีนอาศัยอยู่ในพื้นที่และประกอบการค้าในอาคารตึกแถว เรียงไปตามแนวถนนที่ได้รับการวางระบบผังเมืองแบบกริดที่มีสถาปัตยกรรมและการวางผังเมือง ได้รับอิทธิพลเป็นเมืองอาณานิคมของประเทศอังกฤษ จนมีพื้นที่หนาแน่นและมีสภาพแออัด ทั้งนี้มีการย้ายประชาชนออกจากพื้นที่สร้างเป็นอาคารตึกสูงที่ติดดิน และหนาแน่น แทนที่อาคารสูง 2-3 ชั้นตลอดจากวิถีชีวิตของผู้คนที่อาศัยในพื้นที่เดิมเปลี่ยนวิถีชีวิตจากการค้าขายและพักอาศัยมาอาศัยอยู่ในตึกสูงแทน โดยช่วงหลังมาได้มีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวมาอีก โดยการพยายามฟื้นฟูวิถีชีวิตเดิมของชุมชนที่มีการย้ายออกไปหลังจากมีการปรับปรุงอาคารและรื้ออาคารที่เสื่อมโทรม ดึงดูดให้คนกลับเข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่ไม่ประสบความสำเร็จ ซึ่งจากการที่ภาครัฐมีนโยบายต่างๆ ในการปรับเปลี่ยนพื้นที่ในย่านไชน่าทาวน์ ทั้งการจำลองวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม ผู้คนค้าขาย แผงลอยและตลาดสดโดยที่ไม่ได้ฟังความคิดเห็นจากผู้คนที่อยู่ในพื้นที่ จนกระทั่งเมื่อผลการดำเนินการโดยภาครัฐและนโยบายต่างๆ นั้นไม่เป็นที่น่าพอใจ และไม่ประสบความสำเร็จ ทำให้ผู้คนส่วนหนึ่งที่อยู่ชุมชน ได้เสนอแนวทางแก้ไข ในแนวความต้องการจากประชาชน สิ่งที่โครงการจัดทำขึ้นนั้น เพื่อสื่อถึงสัญลักษณ์ความจีน มันเสมือนกับ ผู้โชว์ โดยควรจะรักษาและส่งเสริมกิจกรรมการค้าที่มีอยู่เดิมให้น่าสนใจเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว ถือได้ว่าเป็นครั้งแรกที่ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการเสนอแนวความคิดในการอนุรักษ์และการฟื้นฟูเมือง

ส่วนในประเทศไทย จากโครงการอนุรักษ์มีหลายรูปแบบ โครงการอนุรักษ์ที่คำนึงถึงย่านชุมชนที่มีความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตชุมชน และวัฒนธรรมที่คงอยู่ เป็นสิ่งที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตที่มีผลต่อสถาปัตยกรรมและย่านชุมชนประวัติศาสตร์ โดยกรณีศึกษาที่นำมาใช้ ทั้งโครงการอนุรักษ์ปรับปรุงพื้นที่ย่านท่าเตียน และโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านสามแพร่ง

2.3 กรณีศึกษาการอนุรักษ์และฟื้นฟูเมืองในประเทศ

2.3.1 กรณีศึกษาในประเทศไทย ตัวอย่างโครงการปรับปรุงพื้นที่ท่าเตียน²²

โครงการปรับปรุงพื้นที่ท่าเตียน โดยชุมชนท่าเตียนเป็นชุมชนที่มีการตั้งถิ่นฐานมาเป็นระยะเวลานาน มีความสำคัญในทางด้านประวัติศาสตร์ ลักษณะพื้นที่ท่าเตียนเป็นพื้นที่ตั้งของเรือรบหลวงในสมัยธนบุรี ท่าเรือข้ามฝาก ท่าเรือขนส่ง เคยเป็นวังในสมัยรัชกาลที่ 1 และรัชกาลที่ 5 ในช่วงสมัยรัชกาลที่ 4 เป็นตึกศาลชำระความต่างประเทศ และตึกที่พักอาศัยของข้าราชบริพาร มีตลาดและโรงงานต่างๆในพื้นที่ ชุมชนท่าเตียนเคยเป็นย่านการค้าที่คึกคัก เป็นตลาดค้าส่งผักผลไม้ เป็นท่าเรือที่ใช้ล่อง ระหว่างพระนครกับจังหวัดในทางภาคกลางและภาคเหนือ ลักษณะของตึกแถวที่พบเป็นแบบสถาปัตยกรรมที่ได้รับอิทธิพลมาจากสถาปัตยกรรมยุโรปผสม

²² คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, แนวทางการปรับปรุงพื้นที่บริเวณชุมชนท่าเตียนและปากคลองตลาด, 2542.

ยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ (Renaissance) มีตึกแถวโกดังไว้สำหรับเก็บของในพื้นที่ค้าขาย ปัจจุบันการค้าขายในพื้นที่ลดบทบาทและ ชบเซาลง มีการบุกรุกพื้นที่พื้นที่ที่รกร้างเป็นที่อาศัยชั่วคราว โกดังเก็บสินค้าในพื้นที่ยังคงมีอยู่ มีบางส่วนย้ายกิจการโกดังตั้งเดิมออกไปอยู่ชานเมือง คงเหลือสำนักงานที่ไว้ติดต่อกันในพื้นที่เก่า และยังคงมีการดำเนินกิจการค้าขายในพื้นที่ในพื้นที่ที่กว้างขวาง นอกนั้นใช้เป็นที่อยู่อาศัยอย่างเดียวในการดำเนินโครงการของการอนุรักษ์ การที่รัฐบาลมีนโยบายเปิดพื้นที่โล่ง เพื่อส่งเสริมความงามและสภาพแวดล้อมที่ดีของเกาะรัตนโกสินทร์ พร้อมทั้งลดปัญหาความแออัดในพื้นที่ ในขณะที่ชุมชนไม่ต้องการถูกรื้อย้ายออกไป ความต้องการของชุมชน คือต้องการมีที่อยู่อาศัย ที่ดำเนินกิจการค้าซึ่งมีความสัมพันธ์และผูกพันกันมายาวนาน ซึ่งปัจจัยหนึ่งที่รัฐบาลไม่สามารถรื้อถอนเป็นพื้นที่เปิดโล่งได้ เนื่องมาจากงบประมาณที่ต้องใช้การเวนคืนจากเจ้าของที่ดินที่มีทั้งเอกชน รายย่อย สำนักงานทรัพย์สินส่วนของพระมหากษัตริย์ รวมทั้งค่ารื้อถอน ค่าในการฟื้นฟูสภาพแวดล้อม โดยที่รัฐบาลชดเชย ค่าการพัฒนาและการบำรุงรักษา เพื่อให้เกิดความประนีประนอมโดยมีนักวิชาการเป็นสื่อกลางในการทำความเข้าใจทั้งในส่วนภาครัฐและส่วนของชุมชน กำหนดแนวทางภาพรวม ตอบสนองการดำเนินงานของภาครัฐต้องยอมรับในบางส่วนของที่มีการปรับปรุงไม่สามารถปรับได้สมบูรณ์แบบทั้งหมด และชุมชนเองต้องยอมรับพื้นที่บางส่วนออก และมีการไล่รื้อพื้นที่ชุมชนที่มีการบุกรุกพื้นที่รกร้าง ปรับปรุงเป็นพื้นที่ทางและทางเท้าริมน้ำ มีการกำหนดรูปแบบ การต่อเติมการวางตำแหน่งเครื่องปรับอากาศป้ายโฆษณาต่างๆ การใช้วัสดุและส่วนประกอบ ทางสถาปัตยกรรมอื่นๆ เป็นต้นผลจากการดำเนินการภาครัฐบาลเอง ไม่ต้องเสียงบประมาณในการพัฒนามาก ส่วนตัวชุมชนเองมีความรู้สึกมั่นคงมากขึ้นในที่อยู่อาศัย ทำให้การปรับปรุงอาคารให้มีความสอดคล้องกับรูปแบบสภาพแวดล้อม ทั้งนี้ในตัวชุมชนเองยังมีองค์กร ของสมาคมพ่อค้าภายในชุมชน และกลุ่มของสมาคมในชุมชนเองด้วย มีการจัดกิจกรรมงานประจำปี งานการประมูลเครื่องบูชาศาลเจ้าโดยเงินที่ได้ นำมาพัฒนาชุมชน มีกิจกรรมการป้องกันอัคคีภัยที่มีอาสาสมัครและอุปกรณ์ดับเพลิงทุก 5-10 คูหา ส่วนการจัดกิจกรรมชุมชนทางด้านเศรษฐกิจ มีข้อเสนอแนะต่างๆสำหรับชุมชน เช่น การพาณิชย์ค้าปลีกผสมผสานกับพื้นที่พักอาศัยพืชรังนกหรือ ศูนย์ข้อมูลท่าเตียน กลุ่มร้านอาหารแห่ง (จัดกลุ่มภายในตลาดเดิมที่มีการปรับปรุงแล้ว) ร้านหนังสือ ร้านขายของที่ระลึก สำหรับรับนักท่องเที่ยว เป็นต้น

2.3.2 กรณีศึกษาในประเทศไทย ตัวอย่างการดำเนินการอนุรักษ์โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านสามแพร่ง ในแนวทางการความต้องการของชุมชน²³

การอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านสามแพร่ง เป็นการดำเนินงานของการอนุรักษ์ชุมชนที่เน้นการจัดกิจกรรมในระยะสั้น “ประชาคมคลองคูเมืองเดิมสามแพร่ง” และการจัดกิจกรรมชุมชนร่วมกับทางภาครัฐฯ “สหกรณ์ฟื้นฟูเมืองเก่า” โดยกิจกรรมที่จัดขึ้นนั้น ส่งเสริมวิถีชีวิตชาวบ้าน ช่วยกระตุ้นให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญของย่านเก่าที่มีอยู่ โดยเริ่มต้นจากการรวมตัวกันของชาวบ้านเพื่อแก้ไขปัญหาทางด้านเศรษฐกิจที่เกิดมาจากการค้าลดบทบาทลง และปัญหาทางด้านสภาพแวดล้อมที่มีเหตุจากตลาดใต้รุ่ง ที่อยู่ในพื้นที่ใจกลางของย่านแพร่งถูกรุกปล่อยทิ้งร้าง จนกลายเป็นพื้นที่เสื่อมโทรม ซึ่งจากปัญหาที่เกิดขึ้นทำให้เกิดขึ้น ผู้คนในย่านกลุ่มย่อยตามบ้านเรือนและตามร้านค้าในย่านได้เริ่มปรึกษารื้อถอน จนจัดตั้งเป็นองค์กรชุมชน “ประชาคมคลองคูเมืองเดิมสามแพร่ง” โดยมีคนในชุมชนเองเป็นที่ปรึกษารื้อถอนที่เกิดจากรวมตัวกันของชุมชนแพร่งภูธร

²³ วิมลรัตน์ อิศระธรรมบุญ “การศึกษาเพื่อทำโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านสามแพร่ง (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาลัยศิลปศึกษา คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2543)”

ชุมชนแพ่งงนา ชุมชนคลองคูเมืองเดิม ส่วนการจัดกิจกรรมจัดตั้งชุมชนร่วมกับภาครัฐฯ ได้ระดมจากนักวิชาการ ชาวบ้าน ผู้สนใจทั่วไป และเงินทุนจากคนภายนอกเข้าสู่การอนุรักษ์ชุมชน เป็นก้าวแรกที่มีการอนุรักษ์ในประเทศไทยที่เกิดจากการริเริ่มของผู้คนในชุมชน

ผลการดำเนินงาน

ตัวอย่างจากกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในชุมชนของกลุ่ม “ประชาคมคลองคูเมืองเดิมสามแพ่ง” เช่น กิจกรรมการจัดงานเทศกาลของย่าน ที่มีการจัดต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 ได้แก่ งานเทศกาลวันงามที่สามแพ่ง, งานเทศกาลแพ่งภูธรตอนกินอ่านในย่านแพ่ง และตัวอย่างจากสหกรณ์ฟื้นฟูเมืองเก่า คือ โครงการพัฒนาและฟื้นฟูเมืองเก่าบริเวณคลองคูเมืองเดิมเป็นโครงการที่ได้รับเงินสนับสนุนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย มีการทำงานที่วางแผนไว้ คือการจัดกิจกรรมทางด้านศิลปวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว ประกอบกับการปรับปรุงสภาพแวดล้อมของพื้นที่ริมคลองคูเมืองเดิม

การอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพการปรับปรุงทาสีอาคารตึกแถวแพ่งภูธร เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างบริษัทเอกชนที่ให้การสนับสนุนทาสีอาคาร กับฝ่ายชาวบ้านที่ร่วมตัดสินใจพร้อมจ่ายเงินค่าจ้างในการทาสีและการรื้อตลาดใต้รุ่งเพื่อปรับปรุงเป็นสวนสาธารณะ “ลานภูธรศ” สาเหตุมาจากที่ชาวบ้านต้องการแก้ไขปัญหาทางด้านสภาพแวดล้อม โดยผลที่ได้รับ คือ การใช้พื้นที่ในการจัดกิจกรรมต่างๆ และจัดงานเทศกาลของชุมชน เช่น ลานเต้นแอโรบิคในช่วงเวลาเย็น

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.3.3 บทวิเคราะห์แนวความคิดในการอนุรักษ์

ตาราง 2-1 วิเคราะห์แนวความคิดในการอนุรักษ์จากกรณีศึกษา

กรณีศึกษา	เอกลักษณ์และลักษณะสำคัญของพื้นที่อนุรักษ์	ปัญหาที่เกิดผลกระทบต่อพื้นที่	องค์กร สมาชิกในชุมชน	แนวความคิดในการอนุรักษ์
ประเทศญี่ปุ่น	ย่านชุมชนเก่าในกรุงโตเกียวเป็นพื้นที่ลาดเชิงเขาเป็นพื้นที่ที่ยังรักษาสภาพพื้นที่ทางธรรมชาติและวัฒนธรรม	เกิดจากคนในชุมชนเห็นความสำคัญของย่าน ในด้านสถานที่ท่องเที่ยวพักผ่อนชมธรรมชาติ ทำให้เกิดการรวมตัวจนกลายเป็นการปลูกชุมชน	โรงเรียนยานากะ สมาชิกกลุ่มคนในย่าน หลายกลุ่ม ทั้งกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มนักวิชาการ	- การใช้พื้นที่อาคารแบบ mixed-use และการนำเอาอาคารเก่ากลับมาใช้ใหม่ - การดำเนินงานร่วมกันโดยผู้อาศัยอยู่ในชุมชนนั้นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
ย่านไชน่าทาวน์ประเทศสิงคโปร์	กลุ่มอาคารเก่าที่อยู่ในพื้นที่ ติดกับริมแม่น้ำ กลุ่มอาคารที่ได้รับอิทธิพลเป็นเมืองอาณานิคมจากอังกฤษ ย่านชาวจีนที่อาศัยประกอบการค้าในอาคารตึกแถวทำรายได้เศรษฐกิจให้กับประเทศ	เกิดความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมจากการขยายตัวของชุมชน	กลุ่มคนที่อยู่ในชุมชนไชน่าทาวน์	- การนำเอาอาคารเก่ากลับมาใช้ใหม่ และการใช้พื้นที่อาคารแบบ Mixed-use โดยทางความเข้มแข็งจากทางภาครัฐ เสนอนโยบาย
โครงการปรับปรุงทำเตียน	ย่านชุมชนและกลุ่มอาคารเก่าที่อยู่ในพื้นที่ติดริมน้ำที่สำคัญในอดีตกลุ่มอาคารที่ได้รับอิทธิพลจากสถาปัตยกรรมยุโรปผสมยุคฟื้นฟูศิลปะวิทยาการ (Renaissance)	ปัจจุบันการค้าขายในพื้นที่ลดบทบาทลง และเกิดการรื้อล้างพื้นที่ที่ริมน้ำเป็นที่อาศัยชั่วคราว	กลุ่มสมาคมพ่อค้าในชุมชน และกลุ่มของชุมชนหลายกลุ่ม	- การกำหนดรูปแบบการต่อเติมอาคาร ป้ายโฆษณาต่างๆ การใช้วัสดุและส่วนประกอบทางสถาปัตยกรรมการปรับปรุงอาคารให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม
โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านสามแพร่ง	ย่านเก่าในกรุงรัตนโกสินทร์ ที่มีการเปลี่ยนแปลงบทบาทจากการเป็นวังมาเป็นย่านการค้าและการให้บริการ	ปัญหาจากทางด้านเศรษฐกิจที่ซบเซาและปัญหาทางด้านสภาพแวดล้อม	สหกรณ์ฟื้นฟูเมืองเก่า โดยมีสมาชิก คือ ชาวบ้าน นักวิชาการ และผู้สนใจทั่วไป ประชาคมคลองคูเมืองเดิมสามแพร่ง มีสมาชิกคือ ชาวบ้านผู้อาศัยในพื้นที่	- เน้นการดำเนินงานในการจัดกิจกรรมโดยทำการประชาสัมพันธ์ในชุมชน กระตุ้นเห็นความสำคัญของย่านเก่า

บทวิเคราะห์แนวความคิดในการดำเนินการอนุรักษ์

จากการศึกษาตัวอย่างการดำเนินการอนุรักษ์จากภาครัฐผู้ท้องถิ่น กรณีศึกษาการอนุรักษ์ย่านไชน่าทาวน์ ประเทศสิงคโปร์ เห็นได้ว่า การอนุรักษ์ในลักษณะนี้ สามารถเป็นแนวทางที่ดีให้แก่รัฐบาลของไทย ที่มีมาตรการที่เข้มแข็งที่เกิดขึ้นส่วนการดำเนินการอนุรักษ์ของชุมชนย่านยานาคะ ในแนวทางการความต้องการชุมชน แนวทางที่เหมาะสมกับพื้นที่ศึกษา ระหว่างภาครัฐกับส่วนท้องถิ่นของชุมชนผู้อาศัย

ส่วนกรณีศึกษาที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ในส่วนการดำเนินงานตามแนวทางการความต้องการของชุมชน โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟู ย่านสามแพร่ง ที่องค์การชุมชนเป็นตัวกลางประสานงานระหว่างภาครัฐกับชุมชน และโครงการปรับปรุงชุมชนท่าเตียน ที่ให้นักวิชาการเป็นตัวสื่อกลาง ในการประนีประนอมระหว่างนโยบายของภาครัฐ และความต้องการของชุมชนในพื้นที่ ที่ไม่ต้องการย้ายออกจากพื้นที่ชุมชนเดิมที่ตัวเองอยู่อาศัยมาอย่างยาวนาน

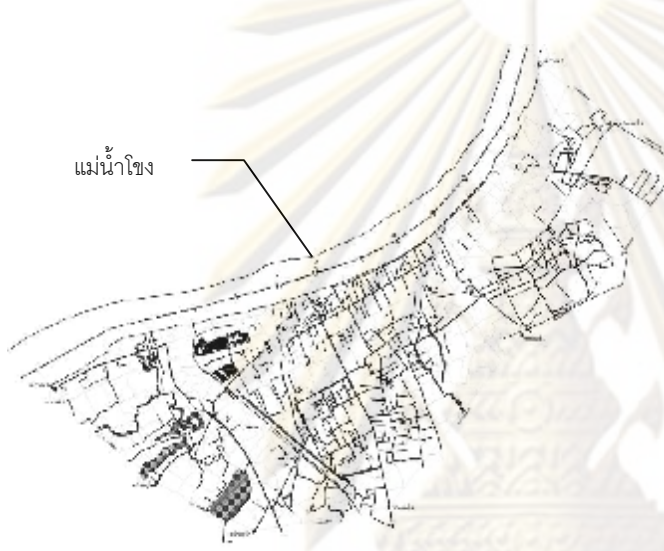

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติศาสตร์ของพื้นที่ศึกษา

3. ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของการตั้งถิ่นฐาน

ในการศึกษาเพื่อจัดทำโครงการแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนเก่าบริเวณวัดศรีคุณเมือง วัดศรีเมือง และวัดลำดวน จังหวัดหนองคาย โดยการศึกษาในเรื่องราวของจุดกำเนิด การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นที่มีความเกี่ยวเนื่องกับประวัติศาสตร์ของเมืองในบริเวณตัวเมืองเทศบาลจังหวัดหนองคาย

เทศบาลจังหวัดหนองคาย¹ เป็นพื้นที่บริเวณชุมชนเก่าอยู่ติดริมแม่น้ำโขง เป็นศูนย์กลางการให้บริการทางเศรษฐกิจ สังคมในระดับจังหวัด และเป็นศูนย์กลางการค้าชายแดนกับประเทศลาว มีบทบาทด้านการบริหารการปกครองด้านพาณิชย์กรรม การบริการ การคมนาคมขนส่ง และการบริการการท่องเที่ยว มีชุมชนในพื้นที่เทศบาลทั้งหมด 42 ชุมชน ซึ่งชุมชนเก่าที่ติดริมแม่น้ำโขงจะอยู่บริเวณย่านศูนย์ราชการเก่า บริเวณเส้นถนนริมโขงและเส้นถนนมีชัย

แผนที่ 3-1 แผนที่แสดงเขตเทศบาลเมืองจังหวัดหนองคาย

3.1 ประวัติศาสตร์ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

ประวัติศาสตร์ของเมืองหนองคายเริ่มต้นเมื่อกว่า 200 ปีเศษ พื้นที่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำโขง เดิมเคยเป็นที่ตั้งของเมืองเล็กๆ 4 เมือง คือ เมืองพรานพร้าว เมืองเวียงคุก เมืองปะโค เมืองไผ่ (บ้านบึงค่าย) ปัจจุบันยังพบซากโบราณสถานอยู่ตามวัดต่าง ๆ ริมแม่น้ำโขงบนเส้นทางท่าบ่อ-ศรีเชียงใหม่ จากประวัติศาสตร์และวิวัฒนาการของพื้นที่ศึกษา มีหลักฐานยืนยันทางเอกสารโดยการกล่าวถึงพื้นที่บริเวณริมแม่น้ำโขงว่า มีประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน เริ่มตั้งแต่สมัยทวารวดีตอนต้น สุโขทัย กรุงธนบุรี จนเข้าสู่ช่วงศึกสงครามในสมัยอาณาจักรล้านช้าง² ได้มีการปกครองครอบคลุมอำนาจทั้งสองฝั่งแม่น้ำโขง เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศที่เป็นแม่น้ำผ่ากลาง จึงทำให้ถูกเรียกว่า เมืองอกแตก ต่อมาในช่วงพ.ศ. 2370 เกิดศึกสงครามเวียงจันทน์-กรุงธนบุรี พื้นที่บริเวณจังหวัดหนองคาย เคยเป็นเมืองหน้าด่านป้องกันศึกสงคราม จึงมีการตั้งค่ายทัพจากกรุงธนบุรีใน

¹ ธรรมวิวัฒน์ อินทจักรและคนอื่นๆ. โครงการจัดทำแผนพัฒนาที่อยู่อาศัยและเสริมสร้างสมรรถนะ ในการพัฒนาที่อยู่อาศัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: จังหวัดนครพนม หนองคาย อุดรธานี . คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2549.

² วัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย, พัฒนาการประวัติศาสตร์จังหวัดหนองคาย, 2547. (word)

บริเวณชุมชนที่เรียกว่า บ้านไผ่ หลังจากจบศึกสงครามเวียงจันทน์-กรุงธนบุรีครั้งที่ 1 เข้าสู่ช่วงสงครามครั้งที่ 2 ได้ย้ายฐานทัพไปที่บริเวณ บึงหนองน้ำใหญ่ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ไม่อยู่ติดกับแม่น้ำโขง ซึ่งเหมาะสมแก่การรบ หลังจากชนะศึกสงครามครั้งที่ 2 จึงได้ตั้งชื่อว่า บึงหนองค้าย หรือ บึงหนองค้ายบกหวาน ตามชื่อหนองน้ำใหญ่ที่อยู่ทางด้านทิศตะวันออกของเมือง และยังคงเป็นที่ประดิษฐานพระแก้วมรกตชั่วคราวก่อนอัญเชิญลงไปยังกรุงธนบุรี

3.2 ประวัติศาสตร์ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนกลาง (รัชกาลที่ 5) จนถึงปัจจุบัน

ในช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 ได้เกิดศึกสงครามปราบจีนฮ่อถึงสองครั้ง ในช่วงปี พ.ศ. 2418 และ 2428 ซึ่งได้ปราบกบฏจีนฮ่อจนสำเร็จ โดยเรียก ถนนที่มีการสู้รบชนะสงครามว่า “ถนนมีชัย” เป็นถนนประวัติศาสตร์ของเมืองหนองคาย หลังจากชนะสงครามจึงได้รับเชลยศึกมากักขังไว้ที่วัดศรีสมังค์และวัดลำดวน ซึ่งอยู่ในตัวเมืองชุมชนเก่าของจังหวัดหนองคาย หลังจากนั้น จึงได้มีการสร้างอนุสาวรีย์ปราบจีนฮ่อ ไว้ที่หน้าศาลากลางจังหวัดเพื่อระลึกถึงวีรชนที่ล่วงลับไป โดยใช้การสลักจารึกชื่อ ทหารผู้เสียชีวิตไว้เป็นสี่ภาษาด้วยกัน ได้แก่ ภาษาจีน, ภาษาไทย, ภาษาลาว และภาษาอังกฤษ

รูปภาพ 3-1 ภาพลักษณะของชาวจีนฮ่อ ที่เข้ามาในจังหวัดหนองคาย รูปภาพ 3-2 อนุสาวรีย์ปราบจีนฮ่อ

ในปี พ.ศ.2436 เปลี่ยนชื่อจากบึงหนองค้าย เป็นหนองคาย โดยให้อำเภอหนองคายไปขึ้นอยู่กับมณฑลอุดร และในสมัยรัชกาลที่ 6 ได้โปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติปกครองท้องถิ่นขึ้น โดยให้ยกเลิกระบบเจ้าปกครองนครทั่วประเทศ ในวันที่ 1 เมษายน พ.ศ.2458 และได้โปรดเกล้าฯ ประกาศให้อำเภอหนองคายเป็นเมืองและยกฐานะเมืองขึ้นเป็นจังหวัดหนองคาย ในปี พ.ศ.2459 เป็นต้นมา

จากประวัติศาสตร์ที่ยาวนานของเมืองหนองคาย การเปลี่ยนแปลงการปกครองในช่วงเวลาต่างๆ จึงทำให้ปรากฏความหลากหลายของคนหลายชาติเข้ามาในบริเวณริมแม่น้ำโขง โดยสรุปได้ตามตารางเปรียบเทียบที่ 3-1 จากวิวัฒนาการ ของสถาปัตยกรรมเมืองหนองคาย ได้แบ่งตามกลุ่มคนที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดตามแต่ละสมัยตามรัชกาล และช่วงเวลาที่สำคัญที่เกิดขึ้น ได้แก่ สมัยรัชกาลที่ 3 (พ.ศ. 2370) สงครามไทย-เวียดนาม, รัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2436) หลังช่วงอินโดจีน-ฝรั่งเศส, และช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

ตารางที่ 3-1 การแบ่งกลุ่มคนที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดหนองคายตามยุคสมัย รัชกาล และช่วงเวลา
สำคัญ

กลุ่มคนอพยพ อยู่ในจังหวัด หนองคาย	รัชกาลที่ 3 (พ.ศ. 2370) สงครามไทย-เวียดนาม	รัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2436)หลัง ช่วงอินโดจีน-ฝรั่งเศส	ช่วงหลังสงคราม โลกครั้งที่ 2
ชาวไทย หนองคาย	ชาวไทยหนองคาย ชาว เวียงจันทน์อพยพข้ามโขง		
ชาวพวน(ลาว)	ชาวพวน อพยพจากแคว้น เชียงขวางติดกับเวียดนาม ข้ามโขง ตั้งถิ่นฐานที่ อ. ศรี เชียงใหม่ กิ่ง อ.โพธิ์ตาก		
ชาวไทยต๋าน (ลาว)		ชาวไทยต๋าน แขวงไชยบุรีของ ลาว ย้ายมาตั้งถิ่นฐานที่ อ. สังคม	
ชาวไทยเชื้อสาย เวียดนาม	อพยพเข้ามาครั้งแรก อ.ท่าบ่อ	อพยพเข้ามาครั้ง 2 ฝรั่งเศสได้ เวียงจันทน์และล้านช้างเป็น เมืองขึ้นย้ายมา อ.ท่าบ่อ	อพยพเข้ามาครั้ง 3
ชาวไทยเชื้อสายจีน		กบฏปราบจีนฮ่อครั้งที่ 1 และ 2 (พ.ศ. 2418, 2428) อ.เมือง	

จากตาราง ได้แบ่งแยกการวิเคราะห์ถึงกลุ่มคนที่เข้ามาอพยพตั้งถิ่นฐานในจังหวัดหนองคาย โดยกล่าวได้ว่า กลุ่มคนที่อยู่ในจังหวัดหนองคาย ส่วนมากเป็นกลุ่มคนจากฝั่งสาธารณรัฐประชาชนลาว ที่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดกับคนไทยทั้งทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา การปกครอง ภาษา และวัฒนธรรม รวมทั้งกลุ่มคนไทยเชื้อสายจีน และเชื้อสายเวียดนาม

ในสมัยรัชกาลที่ 6 เป็นช่วงของการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบบ้านเมืองที่สำคัญ ยกตัวอย่างเช่น อาคารราชการที่สำคัญที่มีการก่อสร้างขึ้นครั้งแรกได้รับอิทธิพลตะวันตกนั้น เป็นอิทธิพลจากประเทศลาว คือ ศาลากลางหลังแรกของจังหวัดหนองคาย ปัจจุบันยังมีการใช้งานอยู่ สร้างโดยท่านอู๋ย นาคทรพรพ เป็นข้าหลวงโยธาธิการในสมัยนั้น สร้างเมื่อ พ.ศ. 2440-2444 หลังจากที่ได้เข้ามาไปดูงานประเทศลาว เมืองเวียงจันทน์ในช่วงสมัยฝรั่งเศสปกครองประเทศลาว แล้วจึงจำแบบมาสร้าง โดยเกณฑ์แรงงานจากชาวบ้านให้มาช่วยในการก่อสร้าง³ อาคารจวนผู้ว่าราชการหลังแรกที่มีการก่อสร้างเพื่อไว้ต้อนรับราชทูตฝรั่งเศสประจำอยู่ประเทศลาว และอาคารราชการศาลากลางสถานที่มีการก่อสร้างอยู่ใกล้บริเวณตลาดท่าเสด็จที่มีท่าเรือประจำริมแม่น้ำโขง

³ วัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย, พัฒนาการประวัติศาสตร์จังหวัดหนองคาย, 2547. (word)

รูปภาพ 3-3 (ซ้าย) อาคารศาลากลางในยุคสมัยแรกที่สร้างเสร็จ พ.ศ.2444

รูปภาพ 3-4 (ขวา) อาคารจวนผู้ว่าราชการจังหวัดหนองคาย สร้างในปี พ.ศ. 2479

ที่มา : ภาพถ่ายจากการสำรวจในพิพิธภัณฑ์จังหวัดหนองคายและภาพถ่ายจากจวนผู้ว่าราชการจังหวัดหนองคาย

รูปภาพ 3-5 รูปแบบอาคารได้รับอิทธิพลตะวันตก ปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัยจนถึงในสมัยปัจจุบัน

ที่มา : ภาพถ่ายจากโครงการจัดทำแผนพัฒนาที่อยู่อาศัยและเสริมสร้างสมรรถนะในการพัฒนาที่อยู่อาศัย (ปี 2549) จังหวัดหนองคาย, 2549.

รูปภาพ 3-6 (ซ้าย) บ้านพักอาศัยของตระกูลสีมะสิงห์ เป็นกลุ่มคนที่มีความสำคัญในพื้นที่ศึกษา

รูปภาพ 3-7 (ขวา) ท่านขุนสีมะสิงห์สวัสดิ์

ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่ศึกษา

กลุ่มอาคารที่มีความสำคัญในสมัยรัชกาลที่ 6 อีกแห่ง คือ บ้านพักข้าราชการของท่านขุนสีมะสิงห์ บ้านตระกูลสีมะสิงห์ โดยผู้ก่อสร้างเป็นช่างชาวเวียดนาม ในสมัยก่อนเปิดเป็นร้านขายยาและรักษาโรคเบื้องต้น เหตุผลที่บ้านพักสีมะสิงห์มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ เนื่องจากผู้อยู่อาศัยในอาคารหลังนี้มีความสำคัญกับ สมเด็จพระมหาอุปราชา นครเวียงจันทน์และเคยได้รับพระราชทานนามสกุลจากรัชกาลที่ 5 นามว่า สีมะสิงห์ มีการแต่งตั้งศักดินาให้ของท่านขุนสีมะสิงห์ โดยท่านขุนสีมะสิงห์ เป็นอดีตข้าราชการบำนาญ ซึ่งสนิทกับ สมเด็จพระเจ้าเพ็ชรราช มหาอุปราชาลาว เป็นที่ปรึกษาของ เสด็จสังขุปเปอริเย ลาว (ข้าหลวงใหญ่ฝรั่งเศสแห่งลาว) ประจํานครเวียงจันทน์ ซึ่งได้เสด็จมาประทับที่บ้านหลังนี้เป็นประจำครั้งเมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ญี่ปุ่นยึดครองลาว สมเด็จพระเจ้าเพ็ชรราชยังได้เสด็จมาประทับที่บ้านหลังนี้⁴

และเมื่อปี พ.ศ. 2478 ภายหลังจากที่มีการตั้ง เทศบาลเมืองหนองคาย ทำให้มีผู้คนเข้ามาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดหนองคายเป็นจำนวนมาก มีการตั้งถิ่นฐานอย่างหนาแน่นบริเวณริมแม่น้ำโขง บริเวณท่าเรือเทศบาลหนองคาย จนกลายมาเป็นตลาดท่าเสด็จที่มีการนำเรือมาจอดเทียบท่าส่งสินค้าจากอินโดจีน ประเทศจีน ประเทศลาว ประเทศเวียดนาม เริ่มแรกของการก่อตั้งตลาดท่าเสด็จมีเพียงแค่การขายเครื่องเงินริมฝั่งโขง จนได้มีการขยายตลาดต่อมาเป็นสินค้าข้าวของเครื่องใช้ประจำวัน เครื่องใช้ไฟฟ้า เครื่องปั้นดินเผาเซรามิคจากประเทศจีน และพัฒนาจนกลายเป็นย่านพาณิชย์กรรมที่สำคัญของเมืองหนองคายจนถึงปัจจุบัน

รูปภาพ 3-8 ตลาดท่าเสด็จในยุคสมัยแรกๆที่เริ่มมีการก่อตั้งตลาด พ.ศ. 2536

ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่ศึกษา

⁴ สิทธิพร ณ นครพนมและคณะ, แหล่งอนุรักษ์ศิลปกรรมจังหวัดหนองคาย, (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย: หนองคาย, 2547) หน้า 16-17.

3.2.1 ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของผู้คนในเมืองหนองคาย

วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในเมืองหนองคายตั้งแต่อดีต มีความสัมพันธ์ทั้งวัดและแม่น้ำโขง ความสัมพันธ์ของผู้คนที่มื่อวัดแสดงให้เห็นได้จากลักษณะทางกายภาพของเมืองหนองคาย มีวัดอยู่ในเขตเทศบาลเมืองหนองคายเป็นจำนวนมาก เนื่องจากการตั้งชุมชน เมื่อมีวัดอยู่ที่ใด ชุมชน บ้านเรือนจะอยู่รอบๆ บริเวณวัด กล่าวได้ว่า วัด เป็นศูนย์รวมกิจกรรมของผู้คนในชุมชนมาเป็นระยะเวลายาวนาน ซึ่งกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ลักษณะกิจกรรมที่เกิดขึ้น มีทั้งประเพณีท้องถิ่นในชุมชน งานเทศกาลประจำปีต่างๆที่สำคัญ เช่น งานขึ้นปีใหม่, งานสงกรานต์, งานประเพณีท้องถิ่นบุญบั้งไฟพญานาค, งานแข่งเรือยาว และงานลอยกระทง งานประเพณีไหลเรือไฟ เป็นต้น เมื่อถึงในช่วงงานเทศกาลต่างๆจะมีผู้คนในชุมชน อาสาสมัครมาช่วยเหลืองานที่วัด หรือเดินไปเรียกตามบ้าน หรือชุมชนที่อยู่ในละแวกของวัดที่ตนอยู่

จากการตั้งถิ่นฐานของคนในชุมชนเมืองหนองคาย มีลักษณะรูปแบบที่อยู่กันแบบเครือญาติ การสร้างบ้านอยู่อาศัยแบบอาคารพื้นดิน อาคารไม้เรือนใต้ถุนสูง เกาะกลุ่มกันอยู่ตามริมแม่น้ำโขง และมีวัดเป็นศูนย์กลางชุมชนแต่ละชุมชน โดยลักษณะความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น สามารถสื่อสัมพันธ์ออกมาเป็นลักษณะรูปแบบทางกายภาพ เช่น ถนน และซอยต่างๆ ซึ่งจากการศึกษาวิถีชีวิตของผู้คนในเมืองหนองคายสามารถแบ่งแยกความสัมพันธ์ต่างๆได้ ดังต่อไปนี้ 1. ความสัมพันธ์ระหว่างระหว่างผู้คนในชุมชนที่มีต่อวัด 2. ความสัมพันธ์ระหว่างวัดที่มีต่อแม่น้ำโขง 3. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในชุมชนที่มีต่อแม่น้ำโขง

1. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในชุมชนที่มีต่อวัด

วัดเป็นสถานที่ที่มีบทบาทในชุมชน และเป็นศูนย์รวมกิจกรรมของคนในชุมชน โดยลักษณะการตั้งถิ่นฐานของผู้คนชาวอีสานจะมีการตั้งถิ่นฐานเป็น หมู่บ้าน หรือที่เรียกว่า หมู่เฮือน อยู่ใกล้บริเวณวัดที่ตนอยู่อาศัย ซึ่งในความหมายของภาษาอีสาน คำว่า "คุ้ม" หมายถึง บริเวณที่มี "เฮือน" หรือบ้านรวมกันอยู่หลายๆ หลัง เป็นหมู่อยู่ในละแวกเดียวกัน อาจจะมีคนกล่าวเรียกกันว่า กลุ่มคนนี้มาจากคุ้มไหน เช่น มาจากคุ้มวัดโพธิ์ชัย มาจากคุ้มวัดศรีเมือง คุ้มวัดศรีสะเกษ ซึ่งลักษณะคุ้มจะอยู่ติดกับวัดที่อยู่ใกล้ๆ

นอกจากนี้ วัดที่อยู่ในย่านชุมชนเก่าของจังหวัดหนองคาย ล้วนเป็นวัดเก่าแก่ที่มีมาแต่ในอดีต ไม่ว่าจะเป็นวัดศรีเมือง วัดศรีคุณเมือง ที่มีการสันนิษฐานว่า สร้างในสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ช่วง พ.ศ. 2103 และ พ.ศ. 2109 ในช่วงสมัยอาณาจักรล้านช้าง⁵

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนที่มีต่อวัด เห็นได้จาก วัดเป็นศูนย์กลางของคนในชุมชน มีการสร้างบ่อน้ำสาธารณะไว้วัดสำหรับให้คนในชุมชนมาตักใช้อุปโภค และบริโภค ยกตัวอย่างเช่น ในสมัยก่อนวัดศรีคุณเมือง กลายเป็นสถานที่พบปะพูดคุยของผู้คน ทั้งคนวัยชรา วัยกลางคน และวัยเด็กที่เข้ามาเล่นในวัด เนื่องจากมีพื้นที่กว้าง เหมาะแก่การนำเกวียนลากเลื้อนมาจอดไว้ภายในวัด กลายเป็นตลาดนัดขายของป่าในช่วงหน้าฝน และยังมี การนำวัวควายลงไปกินน้ำในแม่น้ำโขง⁶ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ สามารถบอกเล่าเรื่องราวของวิถีชีวิตผู้คนในอดีตได้เป็นอย่างดี

⁵ งานอนุสรณ์พระราชเพลิงศพ พระธรรมไตรโลกาจารย์ วัดศรีเมือง จังหวัดหนองคาย 26 ธันวาคม พ.ศ. 2547, ธรรมพริ้นต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง: นนทบุรี, 2547.

⁶ สัมภาษณ์คุณ ยง ทวีพาณิชย์, 20 พ.ค. 2551.

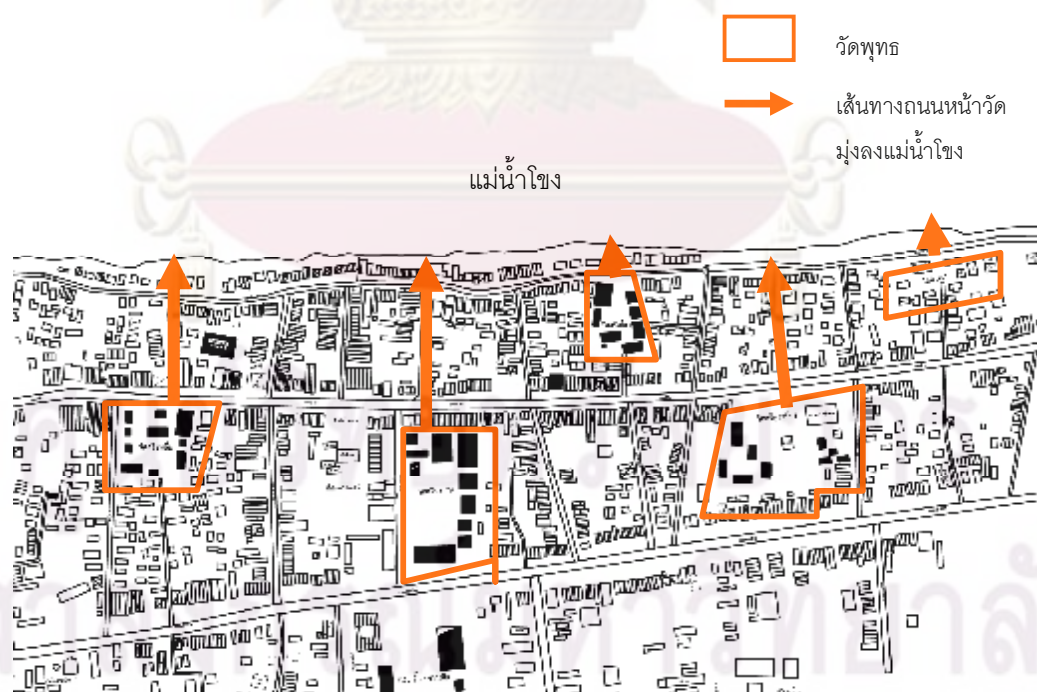
แม่น้ำโขง

แผนที่ 3-2 แผนที่แสดงตำแหน่งวัดในชุมชน จังหวัดหนองคาย

2. ความสัมพันธ์ระหว่างวัดที่มีต่อแม่น้ำโขง

แม่น้ำโขง เป็นสายน้ำหลักที่หล่อเลี้ยงชีวิตของผู้คนในเมืองหนองคาย รวมทั้งวัด ซึ่งเป็นจุดศูนย์กลางของชุมชน โดยมีเส้นทางบริเวณหน้าวัดเป็นเส้นทางสำหรับตักน้ำไว้อุปโภค บริโภค และมีการสร้างบ่อน้ำสาธารณะไว้ในวัดสำหรับให้คนในชุมชน เช่น บ้านโคกรอยใกล้กับวัดไหนด ก็สามารรถไปตักน้ำจากบ่อน้ำที่อยู่ในวัดใกล้บ้านตน

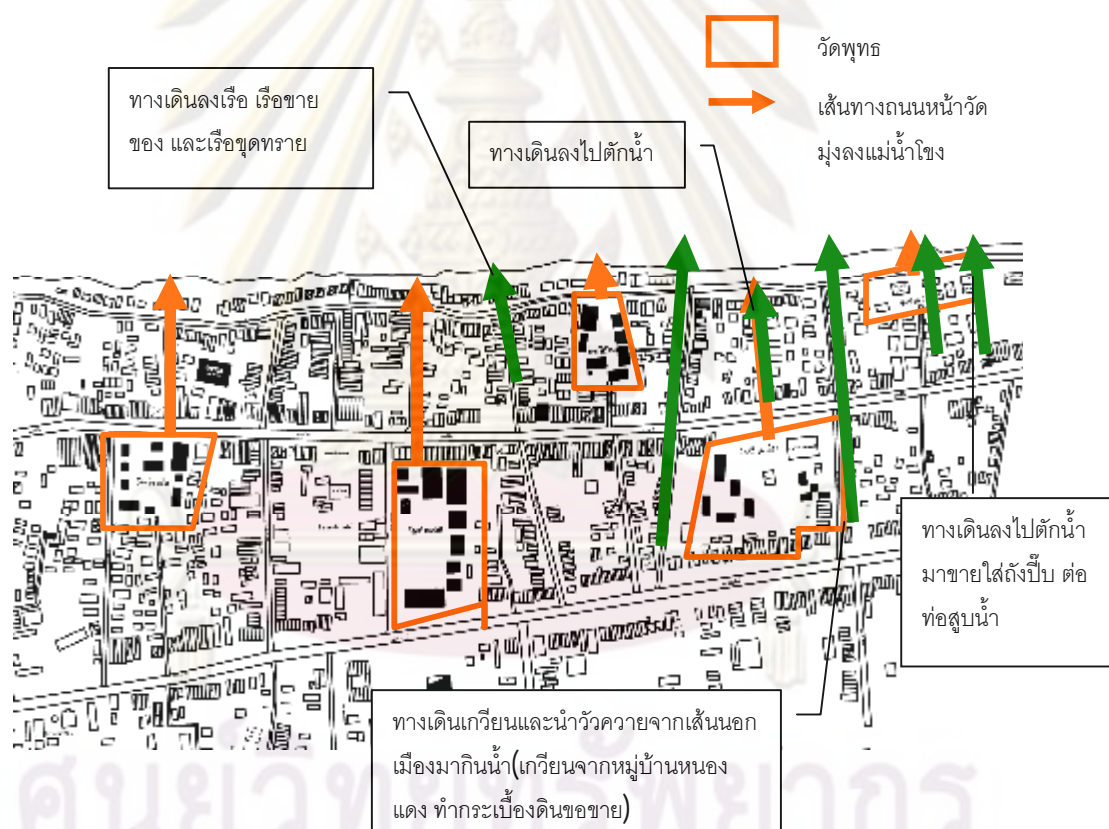

แผนที่ 3-3 แผนที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างวัดที่มีต่อแม่น้ำโขง

จากแผนภาพแสดงถึง เส้นทางถนนจากหน้าวัดทุ่งตรงสู่แม่น้ำโขง ทั้งนี้ ในช่วงงานเทศกาลหรืองาน ประเพณีท้องถิ่นของชุมชน ที่มีความสัมพันธ์กับแม่น้ำ จะใช้พื้นที่วัดเป็นศูนย์รวมในการทำกิจกรรมต่างๆ เช่น งานประเพณีไหลเรือไฟของชาวอีสาน จะมีการขอเกณฑ์แรงงานคนในชุมชนที่ตนอยู่อาศัยใกล้วัดนั้นมาจัดโคมไฟประดับประดาตกแต่งไว้บนเรือ โดยสถานที่ที่มีการจัดจะอยู่บริเวณริมแม่น้ำโขงหน้าวัด, งานลอยกระทง จะมีการจัดประกวดกระทงยักษ์ โดยการขอความร่วมมือจากคนในชุมชนที่ตนอยู่อาศัยใกล้วัด เป็นต้น

3. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในชุมชนที่มีต่อแม่น้ำโขง

ผู้คนในชุมชน มีการประกอบอาชีพที่สัมพันธ์กับแม่น้ำโขง ซึ่งเป็นการประกอบอาชีพค้าขายในท้องถิ่น เช่น การทำประมงน้ำจืด, เรือชุดทราย, ขายปลาไร่ (อาชีพทั่วไปของคนอีสาน อยู่ติดพื้นที่ริมแม่น้ำ) การฟอกหนังสัตว์, คำของป่า, โรงเลื่อย, ร้านตีทอง เป็นต้น⁷ จากภาพแผนที่ความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนกับแม่น้ำโขง โดยแสดงเส้นทางที่ซ้อนทับกันระหว่างเส้นทางจากวัดลงสู่แม่น้ำโขง และเส้นทางของผู้คนลงสู่แม่น้ำโขง

แผนที่ 3-4 แผนที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในชุมชนที่มีต่อแม่น้ำโขง

นอกจากนี้ยังใช้เป็นเส้นทางเดินเกี่ยว นำวัวควายจากวัดศรีคุณเมือง และวัวควายจากเส้นนอกเมืองลงมากินน้ำ ใช้เป็นเส้นทางเดินลงเรือ เรือขายของ เรือชุดทราย จากที่กล่าวมาทำให้เห็นถึงวิถีชีวิตของผู้คนที่มีความสัมพันธ์กันทั้งสามส่วน ไม่ว่าจะเป็นวัด ผู้คนที่อยู่ในชุมชน และแม่น้ำโขง

⁷ สัมภาษณ์คุณ คุณบุญฤเกียรติ เกศจำนง, 17 มี.ค. 2552.

3.3 วิวัฒนาการการเจริญเติบโตของพื้นที่ศึกษา

บริเวณย่านพาณิชย์กรรมเก่าเมืองหนองคาย โดยการศึกษาถึงประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของเมืองหนองคาย ตลอดจน สภาพทั่วไปของชุมชนเมืองหนองคายในอดีต โดยใช้แผนที่และภาพถ่ายทางอากาศในแต่ละเวลาต่างๆ ได้แก่ พ.ศ. 2370 (จากการศึกษาเอกสารพัฒนาการประวัติศาสตร์เมืองหนองคาย), พ.ศ. 2495, พ.ศ. 2519, พ.ศ.2537 และ พ.ศ. 2550 สามารถสรุปเป็นรูปแบบการเจริญเติบโตในแต่ละยุคสมัยได้ ดังต่อไปนี้

3.3.1 ยุคเริ่มต้นสร้างเมืองหนองคายปี พ.ศ. 2370

การเจริญเติบโตของพื้นที่ศึกษาในยุคต้น เกิดจากสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และอิทธิพลเส้นทางการสัญจรในแม่น้ำโขง ซึ่งในสมัยก่อน เส้นทางการคมนาคมขนส่งทางบกยังไม่สะดวกและรวดเร็ว การคมนาคมขนส่งทางน้ำจึงเป็นที่นิยม และเป็นเส้นทางสายหลักที่ใช้ติดต่อการค้าขาย กับทั้งฝั่งเมืองหนองคาย และเมืองเวียงจันทน์ การตั้งถิ่นฐานของประชากรที่อยู่บริเวณริมแม่น้ำโขง ใช้ประโยชน์จากแม่น้ำโขงในการดำรงชีวิตประจำวัน อันได้แก่ เพื่อการอุปโภคบริโภค, การเกษตรกรรมและการประมง, การคมนาคมขนส่ง ตลอดจนการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้า รูปแบบการเจริญเติบโตในช่วงต้น มีลักษณะเกาะตัวยาวนานไปตามลำแม่น้ำโขง เป็นเส้นทางคมนาคมสายหลักของเมือง โดยลักษณะความสัมพันธ์ของผู้คนที่อาศัยกับแม่น้ำโขง ในการประกอบอาชีพต่างๆ เช่น การทำประมงน้ำจืด ฟอกหนังสัตว์ ขายเป็นป่า เป็นต้น ลักษณะทางกายภาพของถนน ใช้เป็นเส้นทางเดินเกวียน วัวควาย ทางเดินเท้าคนเพื่อใช้อุปโภค บริโภคต่างๆ กล่าวได้ว่า ในช่วงสมัยเริ่มแรกที่ยังไม่มีการตัดถนนอย่างเป็นทางการ เส้นถนนจากบริเวณหน้าวัดไปสู่มแม่น้ำโขงเป็นเส้นทางสำคัญ ไม่ว่าจะ เป็น เส้นตรอก ซอยต่างๆที่มุ่งลงสู่มแม่น้ำ

3.3.2 ยุคหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2495

ภายหลังจากที่มีการตั้งเทศบาลเมืองหนองคายขึ้นในปี พ.ศ. 2478 เริ่มมีพัฒนาการทางด้านการคมนาคมขนส่งทางบกเพื่อใช้ในการติดต่อระหว่างเมืองมีมากขึ้น มีการตัดถนนอย่างเป็นทางการ จากถนนดินเลนกลายเป็นดินลูกรังและวางรางรถไฟ ซึ่งมีการก่อตั้งสถานีรถไฟทางด้านทิศตะวันตกของพื้นที่ศึกษา โดยมีรูปแบบอาคารปูนที่เกิดขึ้นในจังหวัดหนองคาย จุดเริ่มต้น คือ ศาลากลางหลังแรกของจังหวัดหนองคายจากการศึกษาดูงาน สร้างโดยท่านอู๋ นาคทรพรพเป็นข้าหลวงโยธาธิการ หลังจากที่มีอาคารราชการหลังแรกเกิดขึ้น จึงได้มีรูปแบบอาคารตึกแถวปูนที่ได้รับอิทธิพลรูปแบบตะวันตกจากฝั่งลาวทั้งอาคารราชการ (จวนผู้ว่าราชการจังหวัดหลังเก่า) และตึกแถวปูนค้าขายต่างๆที่มีอยู่เรียงรายตามริมเส้นถนนมีชัย ซึ่งอาคารตึกแถวปูนส่วนใหญ่จากการสำรวจพื้นที่ศึกษา พบว่า สร้างใน พ.ศ. 2469 - 2490 โดยช่างก่อสร้างที่มาออกแบบให้ล้วนแต่เป็นช่างชาวเวียดนามที่เข้ามาจากฝั่งลาว ได้จดจำรูปแบบอาคารตะวันตก จากทั้งฝั่งลาวและเวียดนาม จากปัจจัยที่เอื้ออำนวย ทั้งปัจจัยทางด้านกายภาพของสภาพภูมิประเทศเมืองหนองคายอยู่ติดพื้นที่ริมแม่น้ำโขงและด้านการเมืองการปกครอง ทำให้ผู้คนย้ายถิ่นฐานมาปักหลักอยู่ที่เมืองหนองคายจำนวนมาก ทั้งชาวลาว ชาวจีน ชาวไทยและชาวเวียดนาม ซึ่งจากปัจจัยต่างๆนี้จึงทำให้เกิดความหลากหลายเชื้อชาติ ทั้งวัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิตที่เกิดขึ้น

สันนิษฐานได้ว่า พัฒนาการของตึกแถวปูน อาคารก่ออิฐฉาบปูนที่เกิดขึ้นในเมืองหนองคาย เริ่มเข้ามา มีบทบาทในช่วงที่เกิดการตัดทำเส้นถนนมีชัย จากอดีตที่อยู่กันแบบเครือญาติ ลักษณะบ้านพักอาศัยแบบเรือน

ไม้พื้นดิน การปลูกเรือนอิงขนานไปกับแม่น้ำ เมื่อมีการตัดถนนเส้นมีชัย จึงทำให้มีคนมาจับจองพื้นที่ที่ดินติด
ด้านหน้าถนนมากขึ้น เช่น เจ้าของที่มีเรือนพักอยู่ภายในตรอกมีแม่น้ำไว้เป็นที่พักอาศัย และก่อสร้างอาคารใหม่
ติดกับริมถนนไว้เป็นร้านค้าขายของแทน จากการสัมภาษณ์พื้นที่ศึกษา รูปภาพ แสดงถึงลักษณะของกลุ่ม
ตัวอย่าง เครื่องญาติที่อยู่ในบริเวณเดียวกัน มีการปลูกบ้านอยู่บริเวณใกล้เคียงกัน

แผนที่ 3-5 แสดงตำแหน่งกลุ่มเครือญาติในพื้นที่ศึกษา

ในปี พ.ศ. 2492 ภายหลังจากที่ประเทศลาวได้รับเอกราชจากฝรั่งเศส การซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้า
ระหว่างไทยกับลาวเริ่มฟื้นตัวขึ้น ส่งผลให้เมืองมีการเจริญเติบโตเพิ่มมากขึ้นตามมาด้วย มีเส้นทางการสัญจร
เพียง 3 สาย ได้แก่ ถนนริมโขง หรือถนนแก้ววรุฒิ ถัดออกมาเป็นถนนมีชัย และถนนประจักษ์ ชุมชนมีการเกาะ
กันอยู่ตามสายถนนสำคัญทางแนวตะวันออก ตะวันตก เริ่มจากถนนแก้ววรุฒิหน้าสถานีรถไฟที่เชื่อมต่อกับ
ถนนมีชัย บริเวณหน้าวัดหายโศกคู่ขนานไปกับถนนประจักษ์ ลักษณะของชุมชนยังมีวัดเป็นศูนย์กลางใช้เป็นที่
ประกอบกิจกรรมสาธารณะ

3.3.3 ยุคช่วงหลังก่อสร้างถนนพนักันน้ำชลประทาน ปี พ.ศ. 2519

บทบาทของเส้นทางสัญจรทางบกเริ่มมีเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากมีการก่อสร้างตัดถนนเส้นทาง
สายใหม่ ถนนใหม่ขึ้นอีกสามสาย จากถนนดินรุกรังเปลี่ยนเป็นถนนลาดยาง ถนนสายแรกอยู่ในเขตถนนพนักัน
น้ำชลประทานที่ช่วยป้องกันน้ำที่จะท่วมจากทางพื้นที่ภายใน และอีกสองสาย คือ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข
211, 212 เชื่อมต่อกับเมืองทางด้านทิศตะวันตกและทิศตะวันออก แต่ทั้งนี้ ในเรื่องของกรมคมนาคมขนส่งทางน้ำ
ข้ามฝากไปยังฝั่งประเทศลาว ยังมีความสำคัญอยู่ โดยมีท่าเรือที่สำคัญ ชื่อว่า “ท่าเรือท่าเสด็จ” เนื่องจาก
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จมาเปิดท่าเรือข้ามฝากอย่างเป็นทางการ ทำให้พื้นที่บริเวณริมท่าเรือท่า
เสด็จเป็นสถานที่แลกเปลี่ยนสินค้าอินโดจีนและการพาณิชย์ทางน้ำที่สำคัญ ได้แก่ สินค้าจากทั้งประเทศลาว
ประเทศเวียดนาม ประเทศจีน จากการที่พื้นที่ติดริมแม่น้ำ จึงทำให้เป็นย่านเศรษฐกิจที่สำคัญในตัวเทศบาลเมือง

หนองคาย ซึ่งเกิดเป็นจุดเริ่มต้นของตลาดริมแม่น้ำโขงขึ้น โดยตลาดที่เกิดขึ้นนี้แตกต่างจากตลาดน้ำที่เห็นตามภาคกลางโดยทั่วไป กล่าวได้ว่า ตลาดท่าเสด็จในช่วงยุคเริ่มแรกเป็นตลาดสินค้าขายของแห้งไม่ใช่ตลาดสด ช่วงแรกเป็นการขายสินค้าเครื่องเงินเครื่องประดับต่างๆที่อยู่ติดริมท่าเสด็จ ต่อมาเมืองหนองคายเริ่มการกระจุกตัวของบ้านเรือนอยู่ตามแนวตะวันออก - ตะวันตกติดริมแม่น้ำโขง เนื่องจากตัวเมืองตั้งอยู่บนเนินริมฝั่งแม่น้ำโขงโดยพื้นที่จะลาดลงทุกๆด้าน นอกเหนือจากทางหลวงแผ่นดินที่เชื่อมต่อเมืองหนองคายและเมืองอื่นๆ เส้นทางคมนาคมที่สำคัญอีกเส้นทางหนึ่ง คือ ทางรถไฟสายตะวันออกเฉียงเหนือ (กรุงเทพฯ - หนองคาย) ที่จะอ้อมเข้าสุดเส้นทางทางด้านทิศตะวันตกของเมืองหนองคาย กล่าวได้ว่า หลังจากการคมนาคมทางบกได้มีบทบาทเพิ่มมากขึ้น ทำให้มีการตั้งถิ่นฐานของผู้คนเริ่มกระจายตัวเข้ามาชิดเกาะริมถนนมากขึ้น ไม่ติดริมฝั่งแม่น้ำเหมือนแต่ก่อน ส่วนหนึ่งเป็นผลกระทบเนื่องจากลักษณะทางกายภาพที่ตั้งของเมืองหนองคายอยู่ในลักษณะค้ำน้ำส่วนโค้งทำให้เกิดการกัดเซาะตลิ่ง การปลูกสร้างบ้านในช่วงนี้จึงไม่ได้อิงตามแม่น้ำมากนัก นอกจากเรือนพักอาศัยหลังไหนที่มีพื้นที่เก่าอยู่ติดริมแม่น้ำเดิมอยู่

ลักษณะรูปแบบอาคารในย่านชุมชนเก่าถนนมีชัย ได้มีการปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย เช่น การใช้วัสดุ เปลี่ยนวัสดุผนังหลังคาจากกระเบื้องดินขอ เป็นสังกะสี, ประตูบานเฟี้ยมไม้ปรับเปลี่ยน เป็นประตูเหล็กดัด, อิทธิพลที่ได้รับจากรูปแบบอาคารสมัยเก่าได้ถูกปรับเปลี่ยนจากผนังรับน้ำหนักหนา 20 ซม. เปลี่ยนเป็นโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็ก ผนังอาคารหนาเพียง 10 ซม. ทั้งนี้เพื่อความสะดวกสบายในการใช้งาน และการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมให้ทันสมัยกับยุคปัจจุบัน

3.3.4 ยุคช่วงหลังเปิดใช้สะพานมิตรภาพไทย-ลาว ปี พ.ศ. 2537

หลังจากมีการเปิดใช้สะพานมิตรภาพ การขยายตัวของเมืองจึงมีมากขึ้นจากนั้นเริ่มคงที่ โดยทิศทางการขยายตัวเริ่มออกไปทางด้านทิศตะวันตกนอกเขตถนนพหลโยธินฝั่งกันน้ำชลประทาน ในขณะเดียวกันด้านตะวันออกก็มีชุมชนหนาแน่นมากขึ้นในบางพื้นที่ มีการดำเนินการก่อสร้างโครงการที่ใช้พื้นที่ขนาดใหญ่ ได้แก่ การก่อสร้างศูนย์ราชการแห่งใหม่ทางด้านทิศใต้ติดถนนมิตรภาพและสวนสาธารณะหนองถิ่นถนนที่เชื่อมต่อกับสะพานมิตรภาพไทย - ลาว และตัวสะพานก็ได้มีการก่อสร้างแล้วเสร็จเช่นเดียวกัน สถานีรถไฟแห่งใหม่ (ทางด้านทิศตะวันตกของศูนย์ราชการ) อยู่ระหว่างดำเนินการก่อสร้าง การกระจายตัวของอาคารริมฝั่งถนนมิตรภาพเริ่มก่อสร้างให้เห็น ท่าเรือเริ่มลดบทบาทลงเนื่องมาจากการเปลี่ยนรูปแบบการสัญจรจากทางน้ำมาเป็นการทางบกแทน แต่ทั้งนี้ในส่วนของตลาดอินโดจีนยังมีการขยายตัวของร้านค้าอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากมีการปรับปรุงถนน ทำเส้นทางสายใหม่ซึ่งอยู่ติดกับถนนมีชัย ที่เรียกว่า “ถนนริมโขง” ทำให้ตลาดอินโดจีนไม่ใช่เพียงแค่ตลาดขายเครื่องเงิน แต่เริ่มมีการพัฒนาขายสินค้าทั้งของแห้ง สมุนไพร เครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน เครื่องใช้ไฟฟ้า จากประเทศจีนและเวียดนาม ตลอดจนร้านอาหารแผงลอยต่างๆ ซึ่งการใช้พื้นที่เริ่มมีความหนาแน่น มีการก่อสร้างอาคารใหม่ทดแทนอาคารเก่าพื้นที่ติดริมแม่น้ำ

ทั้งนี้ตัวบริเวณถนนมีชัยในช่วงต้นสายของถนน เริ่มเป็นที่คึกคัก เนื่องจากมีการส่งเสริมจากการท่องเที่ยวให้ทั้งถนนสายริมโขงและถนนมีชัยช่วงต้น (ตั้งแต่บริเวณหน้าวัดหายโศกจนถึงวัดศรีชมชื่น) ให้เป็นแหล่งซื้อขายสินค้าต่างๆ ทั้งร้านค้าของฝาก ร้านอาหารพื้นถิ่น ร้านอาหารไทย และร้านอาหารเวียดนามซึ่งเป็นร้านที่ขึ้นชื่อของจังหวัด

3.3.5 ยุคหลังจากการทำถนนริมโขง ป้องกันการกัดเซาะตลิ่ง พ.ศ. 2548

บริเวณตลาดท่าเสด็จหรือตลาดอินโดจีน ยังมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ในปัจจุบันมีการขยายของร้านค้าและร้านค้าแผงลอยจากตัวถนนริมโขงออกมาตามซอยต่างๆจนบรรจบกับถนนมีชัยบางช่วงจากนโยบายทางเทศบาลที่ทำการก่อสร้างพื้นที่ถนนเส้นด้านในสุด นอกจากนี้เพื่อป้องกันการกัดเซาะตลิ่งพังยังใช้เป็นพื้นที่สำหรับประกอบกิจกรรมในช่วงเช้าและช่วงเย็น เช่น การออกกำลังกายวิ่งรอบริมแม่น้ำโขง ลานประจำปีในงานประเพณีท้องถิ่นของเมืองหนองคาย

พื้นที่ทางเศรษฐกิจและพาณิชยกรรมยังคงมีอยู่มากในช่วงบริเวณตลาดท่าเสด็จและบริเวณถนนมีชัยช่วงต้น (ตั้งแต่บริเวณหน้าวัดหายโศกจนถึงวัดศรีชมชื่น) หลังจากมีการก่อสร้างทำถนนเส้นด้านในสุดซึ่งอยู่ติดกับริมแม่น้ำโขง เพื่อป้องกันการกัดเซาะตลิ่งพัง ทำให้ลักษณะทางกายภาพของอาคารมีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นจำนวนมาก อาคารเก่าถูกรื้อทิ้งแทนที่ด้วยอาคารใหม่ และอาคารเก่าเรือนไม้พื้นดินปรับเปลี่ยนการใช้งานมาเป็นเกสเฮาส์ให้สำหรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ ทำให้เส้นถนนหน้าวัดหายโศกคึกคัก ทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทย ชาวต่างชาติ และสถานบันเทิงเกิดขึ้นใหม่ในพื้นที่

ส่วนอาคารเก่าที่มีอยู่ในพื้นที่ถนนมีชัย มีบางหลังที่ยังมีการใช้งานอยู่ เนื่องจากเป็นบุคคลเก่าแก่ที่อยู่ในพื้นที่มาเป็นเวลานาน นอกจากบางหลังที่มีการย้ายถิ่นฐานเข้ามาทำงานอยู่ในเมืองหลวงหรือย้ายไปอยู่ต่างประเทศจึงให้เช่าอาคาร หรือขาย

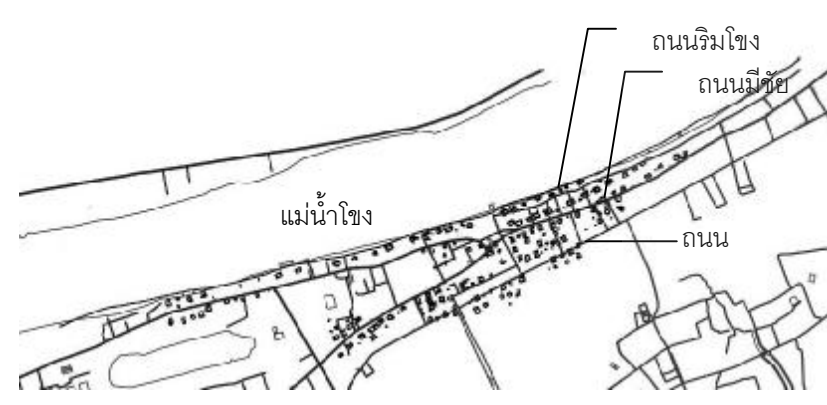
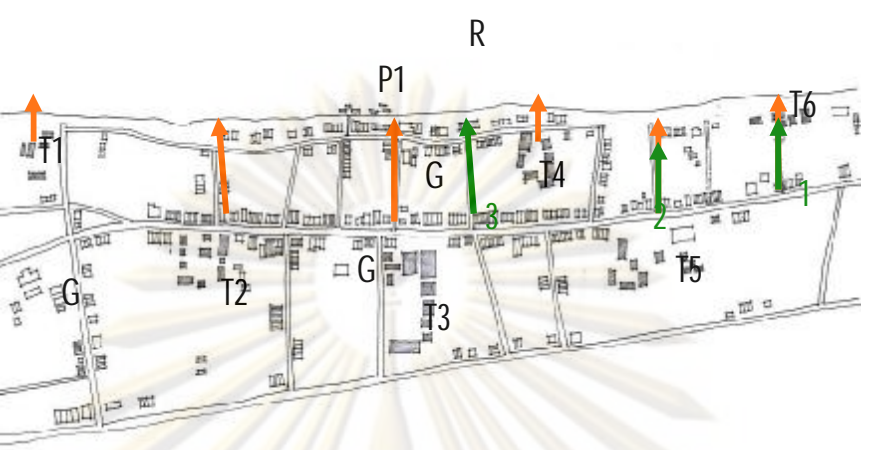

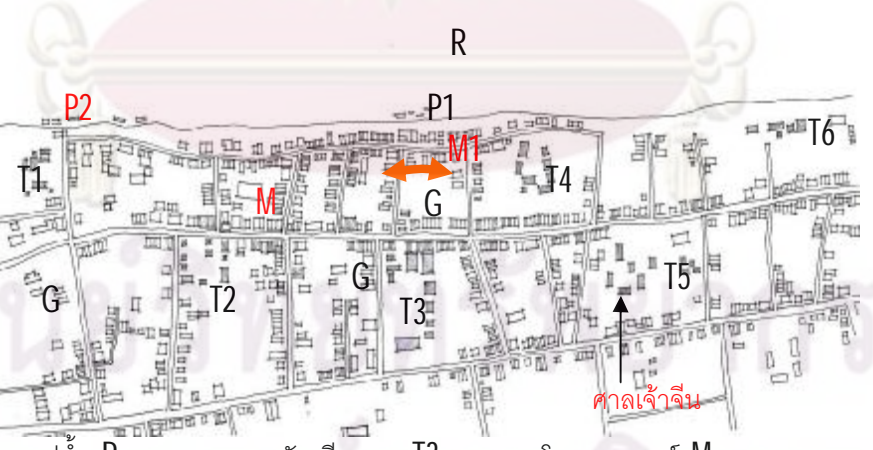
3.4 การเปรียบเทียบการเจริญเติบโตลักษณะกายภาพของเมืองเทศบาลจังหวัดหนองคาย

จากการวิเคราะห์วิวัฒนาการของพื้นที่ศึกษาระดับภาพรวมในแต่ละช่วงเวลา ได้แก่ แผนที่และภาพถ่ายทางอากาศช่วง พ.ศ. 2495, พ.ศ. 2519, พ.ศ.2537 และ พ.ศ. 2550 โดยสามารถสรุปเป็นการเปรียบเทียบการเจริญเติบโตในลักษณะกายภาพของเทศบาลเมืองหนองคาย (Macro map) รวมทั้งครอบคลุมถึงลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ศึกษาในบริเวณชุมชนเก่า ติดกับบริเวณท่าเรือและพื้นที่เศรษฐกิจ ย่านพาณิชยกรรมของเมืองหนองคาย ส่วนใหญ่รูปแบบการเจริญเติบโต ขึ้นอยู่กับ อิทธิพลทางด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และแนวเส้นทางสัญจรการคมนาคมขนส่งสายหลักของเมือง ทั้งนี้ยังขึ้นอยู่กับบทบาทและหน้าที่ของเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยและนโยบายการพัฒนาเมืองโดยส่วนรวม

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3-2 แสดงประวัติความเป็นมาระดับภาพรวมของพื้นที่ศึกษา

ปี พ.ศ.	ลักษณะทางกายภาพเขตเทศบาลเมืองหนองคาย (Macro Mapping)	ลักษณะทางกายภาพบริเวณพื้นที่ศึกษา (Micro Mapping)	ประวัติของพื้นที่บริเวณพื้นที่ศึกษา
2495	 <p>ย่านชุมชนเก่า มีการค้าขายติดพื้นที่ริมแม่น้ำโขง</p>	 <p>แม่น้ำ R ท่าเรือ P1 วัดหายโศก T1 วัดศรีชมชื่น T2 วัดศรีสะเกษ T3 วัดศรีเมือง T4 วัดศรีคุดเมือง T5 วัดลำดวน T6 ศูนย์ราชการ G</p> <p>→ เส้นถนนหน้าวัดที่มีความสัมพันธ์กับแม่น้ำโขง → เส้นถนนคนในชุมชนที่มีความสัมพันธ์กับแม่น้ำโขง</p> <p>1 → เส้นทางเดินตักน้ำและต่อท่อสูบเพื่อเอาน้ำมาขาย 2 → เส้นทางเดินเกวียนและนำวัวควายลงไปกินน้ำ 3 → เส้นทางเดินของร้านวิศิษฎ์พาณิชย์ ลงไปยังคูต่อเรือ(เรือกำปั่น)</p>	<p>ศูนย์ราชการเดิม G ศาลากลางจังหวัดเก่าที่มีการใช้งานอยู่ สร้างโดยท่านอึ้ง นาคทรพรพ เป็นข้าหลวงโยธาธิการในสมัยนั้น สร้างเมื่อ พ.ศ. 2440-2444 ได้ไปดูงานจากเวียงจันทน์แล้วจำแบบมาสร้างโดยเกณฑ์แรงงานจากชาวบ้าน¹⁰</p> <p>ท่าเรือ ที่เกิดขึ้น เป็นทั้งท่าเรือส่งสินค้าและท่าเรือข้ามฝาก และมีการเปิดด่านศุลกรสถานอยู่ใกล้บริเวณท่าเรือ นอกนั้นเป็นท่าเรือประปรายที่จอดเทียบมาฝั่งริมแม่น้ำโขงทั้งทางด้านทิศตะวันตกและตะวันออกของตัวเมือง โดยไม่มีการเรียกชื่อ ท่าเรือ</p> <p>วัด เป็นศูนย์รวมจิตใจของผู้คนที่อยู่ในพื้นที่ โดยมีการปลูกบ้านอยู่ใกล้กับวัด โดยลักษณะการอยู่เป็นกลุ่มเป็นชุมชนนั้น คนอีสานจะเรียกเป็นลักษณะคุ้ม เช่น มาจากคุ้มวัดศรีสะเกษ หรือมาจากคุ้มวัดศรีเมือง ทำให้วัดนั้นมีความสัมพันธ์กับคนในชุมชน</p> <p>ถนน และซอย มีความสัมพันธ์กับวัด และความสัมพันธ์กับคนในชุมชน โดยจากแผนภาพ(เส้นสีส้ม) ถนน หรือเส้นทางเดินจากหน้าวัดลงไปสูริมแม่น้ำโขง จากการสัมภาษณ์ วัดเปรียบสถานที่รวมกิจกรรมคนในชุมชน ในสมัยก่อนนั้น มีการทำบ่อน้ำสร้าง เพื่อให้คนในชุมชนมาตักน้ำไปใช้ โดยจะมีคนไปตักน้ำจากแม่น้ำโขงมาเก็บกักไว้ที่วัด และใช้ลานกว้างของวัดเป็นที่จอดเกวียนสำหรับพ่อค้าที่ขายของป่า โดยใช้เส้นทางหน้าวัดสำหรับจูงวัวควายลงไปกินน้ำ¹¹</p> <p>เส้นถนนสำหรับคนในชุมชน เห็นได้ว่า มีการซ้อนทับกันระหว่างเส้นถนนหน้าวัดด้วย เนื่องจากถนนต่างๆใช้สำหรับเป็นเส้นทางอุปโภค บริโภคคนในพื้นที่ทั้งใช้เป็นเส้นทางเดินลงไปตักน้ำโขง เส้นทางเดินสำหรับประกอบอาชีพ เช่น ทางเดินลงเรือชุดทราย เส้นทางตักน้ำเพื่อนำขึ้นมาขายหาบเร่ตามชุมชน¹²</p>
2519	 <p>ถนนสาย 211 ถนนสาย 212</p>	 <p>แม่น้ำ R ท่าเรือ P1 ท่าเรือ P2 วัดหายโศก T1 วัดศรีสะเกษ T3 วัดศรีเมือง T4 วัดศรีคุดเมือง T5 วัดลำดวน T6 โรงพยาบาลนทร์ M ตลาดท่าเสด็จ M1 วัดศรีชมชื่น T2</p> <p>ศาลเจ้าเงิน</p>	<p>ตลาดท่าเสด็จ เริ่มมีการก่อตั้งตลาดท่าเสด็จในช่วงเวลาระยะหลังจากปัจจุบัน 40 ปี โดยช่วงแรกจะเป็นการค้าขายเฉพาะเครื่องเงินอยู่ใกล้ติดกับท่าเรือท่าเสด็จ วางร้านขายของในระยะทาง 1 ช่วงซอย¹³</p> <p>ท่าเรือ หลังจากที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จประทับที่จังหวัดหนองคาย ลงท่าเรือในบริเวณตลาดท่าเสด็จนั้น จึงมีการเรียกชื่อท่าเรือนี้ว่า ท่าเรือท่าเสด็จและเริ่มมีการขยายท่าเรือใหม่ที่ใช้จอดเทียบท่า สำหรับรับส่งสินค้าและ เป็นท่าเรือข้ามฝาก เพิ่มขึ้นอีกหนึ่งแห่ง อยู่ใกล้บริเวณหน้าวัดหายโศกมีการก่อตั้งศาลเจ้าปู่ย่าขึ้น อยู่ใกล้บริเวณวัดศรีคุดเมือง</p> <p>ในช่วงปี พ.ศ. 2518 เริ่มมีการก่อสร้างถนนพนักกันน้ำชลประทาน หรือ ถนนสาย 211 และ ถนนสาย 212</p>

หมายเหตุ : 8. แผนที่แสดงลักษณะของเทศบาลเมืองหนองคาย อ้างอิงจากภาพถ่ายทางอากาศ ปี พ.ศ. 2495, พ.ศ. 2519, พ.ศ. 2537, แผนที่ในโปรแกรม AutoCAD พ.ศ. 2550
 9. การอ้างในตารางที่ 3.1 ตัวอักษรสีแดง เป็นองค์ประกอบที่เกิดขึ้นใหม่ในปีนั้นๆ
 10. สิทธิพร ฒ นครพนมและคณะ, แหล่งอนุรักษ์ศิลปากรรมจังหวัดหนองคาย, สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย: หนองคาย, 2547.

11. สัมภาษณ์คุณ ุง ทวีพาณิชย์ สัมภาษณ์วันที่ 20 พ.ศ. 2551.
 12. สัมภาษณ์ คุณประชุม สิมะสิงห์ สัมภาษณ์วันที่ 22 พ.ศ. 2551.
 13. สัมภาษณ์ คุณ ธานี ไควบุตร สัมภาษณ์วันที่ 21 พ.ศ. 2551.

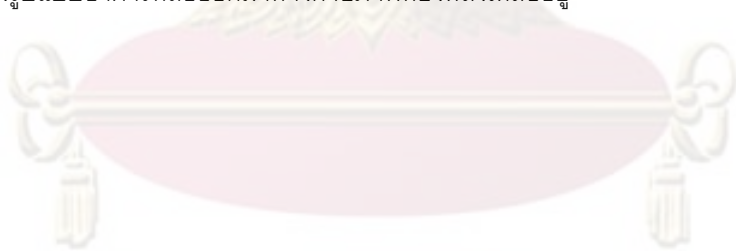

ปี พ.ศ.	ลักษณะทางกายภาพเขตเทศบาลเมืองหนองคาย (Macro Mapping)	ลักษณะทางกายภาพบริเวณพื้นที่ศึกษา (Micro Mapping)	ประวัติของพื้นที่บริเวณพื้นที่ศึกษา
2537		<p>แม่น้ำ R วัดศรีสะเกษ T3 โรงพยาบาล M ท่าเรือ P1 วัดศรีเมือง T4 ตลาดท่าเสด็จ M1 วัดหายโศก T1 วัดศรีคุดมเมือง T5 วัดศรีชมชื่น T2 วัดลาดวน T6</p>	<p>หลังจากเริ่มมีการก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทย ลาว ทำเรือลดบทบาทลง เป็นการคมนาคมทางบกมากกว่าทางน้ำ แต่ยังมีมารับส่งสินค้าบริเวณท่าเรือที่น้อยอยู่ ตลาดท่าเสด็จ เริ่มขยายตัวมากขึ้น เขตขอบขยายออกไปถึงหน้าวัดศรีเมือง สินค้ามีความหลากหลายมากขึ้น นอกจากนี้เครื่องเงินเป็นสินค้าที่ใช้ในชีวิตประจำวัน</p> <p>มีการก่อสร้างถนนริมโขง ต่อจากพื้นที่ถนนตลาดท่าเสด็จเพิ่มเติม เพื่อความสะดวกในการเดินทาง</p> <p>ศูนย์ราชการใหม่ เริ่มมีการตัดเส้นทางใหม่รอบเมือง เป็นศูนย์ราชการใหม่</p>
2548		<p>แม่น้ำ R1 วัดศรีสะเกษ T3 โรงพยาบาล M ท่าเรือ P1 วัดศรีเมือง T4 ตลาดท่าเสด็จ M1 วัดหายโศก T1 วัดศรีคุดมเมือง T5 วัดศรีชมชื่น T2 วัดลาดวน T6</p>	<p>ตลาดท่าเสด็จ มีการขยายตัวมากขึ้น จากการเปิดสะพานมิตรภาพไทย-ลาว ทำให้ขยายขอบเขตเลยไปยังวัดศรีเมือง จนถึงถนนริมโขง และยาวเข้ามาในซอยของพื้นที่ มีการตัดถนนเส้นด้านในสุดที่อยู่ริมแม่น้ำโขงไว้สำหรับเป็นถนนเดินชมวิวและบริเวณริมท่าเรือท่าเสด็จ ทั้งนี้เพื่อใช้สำหรับป้องกันน้ำกัดเซาะตลิ่งพัง หลังจากมีการก่อสร้างถนนเส้นในสุด ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทำให้มีทั้งอาคารใหม่ที่ก่อสร้าง อาคารเก่าที่ถูกรื้อทิ้งแล้วก่อสร้างทับ และอาคารเก่าเรือนไม้พื้นดินปรับเปลี่ยนการใช้งานมาเป็นเกสเฮาส์ให้นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ทำให้ในช่วงเส้นถนนหน้าวัดหายโศกคึกคักทั้งนักท่องเที่ยวต่างชาติ และมีสถานบันเทิงเกิดขึ้นในพื้นที่</p>

3.5 สรุปความสำคัญจากประวัติศาสตร์และวิวัฒนาการการเจริญเติบโตของพื้นที่ศึกษา

จังหวัดหนองคายเป็นจังหวัดที่มีประวัติศาสตร์ที่ยาวนานกว่า 100 ปี ด้วยลักษณะภูมิประเทศและลักษณะทางกายภาพของเมืองที่มีแม่น้ำโขง เป็นแม่น้ำสายหลักไหลผ่าน จึงทำให้บริเวณพื้นที่เป็นเสมือนเมืองหน้าด่าน ในช่วงศึกสงคราม การเปลี่ยนแปลงการเมืองการปกครอง และเศรษฐกิจที่สำคัญ จึงทำให้มีผู้คนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในบริเวณนี้ ที่มีความหลากหลายเชื้อชาติ จากบทสรุปตารางเปรียบเทียบ ของกลุ่มชนชาติที่เข้ามาในจังหวัดหนองคาย ทั้งนี้จากการศึกษาอิทธิพลและลักษณะรูปแบบอาคารในบริเวณย่านชุมชนเก่า จังหวัดหนองคายพบว่า สร้างใน พ.ศ. 2469 - 2490 โดยช่างก่อสร้างที่มาออกแบบให้ล้วนแต่เป็นช่างชาวเวียดนามที่เข้ามาจากฝั่งลาว ได้จดจำรูปแบบอาคารตะวันตก จากทั้งฝั่งลาวและเวียดนาม เนื่องจากปัจจัยที่เอื้ออำนวย ทั้งปัจจัยทางด้านกายภาพของสภาพภูมิประเทศเมืองหนองคายอยู่ติดพื้นที่ริมแม่น้ำโขงและด้านการเมืองการปกครอง ทำให้ผู้คนย้ายถิ่นฐานมาปักหลักอยู่ที่เมืองหนองคายจำนวนมาก ทั้งชาวลาว ชาวจีน ชาวไทยและชาวเวียดนาม ซึ่งจากปัจจัยต่างๆนี้จึงทำให้เกิดความหลากหลายเชื้อชาติ ทั้งวัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิตที่เกิดขึ้น กล่าวได้ว่า บทบาทของกลุ่มคนไทยเชื้อสายเวียดนาม ในสมัยก่อนสามารถประกอบอาชีพได้เพียงแค่รับจ้างแบกหามต่างๆ ช่างก่อสร้าง เนื่องจากยังไม่เป็นที่ยอมรับของทั้งคนไทยและคนไทยเชื้อสายจีน

จากการศึกษาวิวัฒนาการการเจริญเติบโตของพื้นที่ศึกษา วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน มีทั้งความสัมพันธ์แม่น้ำโขง และวัด ลักษณะสังคมการอยู่แบบเครือญาติ เกาะกลุ่มกันตามริมแม่น้ำโขง สามารถบ่งบอกได้จากแผนภาพลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ศึกษา ซอยต่างๆจากบริเวณหน้าวัดมุงตรงสู่มแม่น้ำโขง การคมนาคมขนส่งทางน้ำเป็นสายหลักมีบทบาทในอดีต เมื่อยุคสมัยเกิดการเปลี่ยนแปลงจึงให้การคมนาคมทางน้ำลดบทบาทลง การคมนาคมทางบกเริ่มเข้ามาแทนที่ มีพัฒนาการตัดถนนอย่างเป็นทางการ จึงทำให้เริ่มมีการจับจองพื้นที่บริเวณริมถนนมากขึ้น จากถนนดินเลน เป็นถนนดินรูก้าง เปลี่ยนกลายเป็นถนนลาดยางและถนนลาดปูนซีเมนต์ โดยกล่าวได้ว่า ถนนที่เป็นถนนสายเก่าแก่ที่สุดของเมืองหนองคาย คือ ถนนมีชัย ที่มีประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน ทั้งรูปแบบอาคารที่สื่อออกมาทางกายภาพที่ยังหลงเหลืออยู่

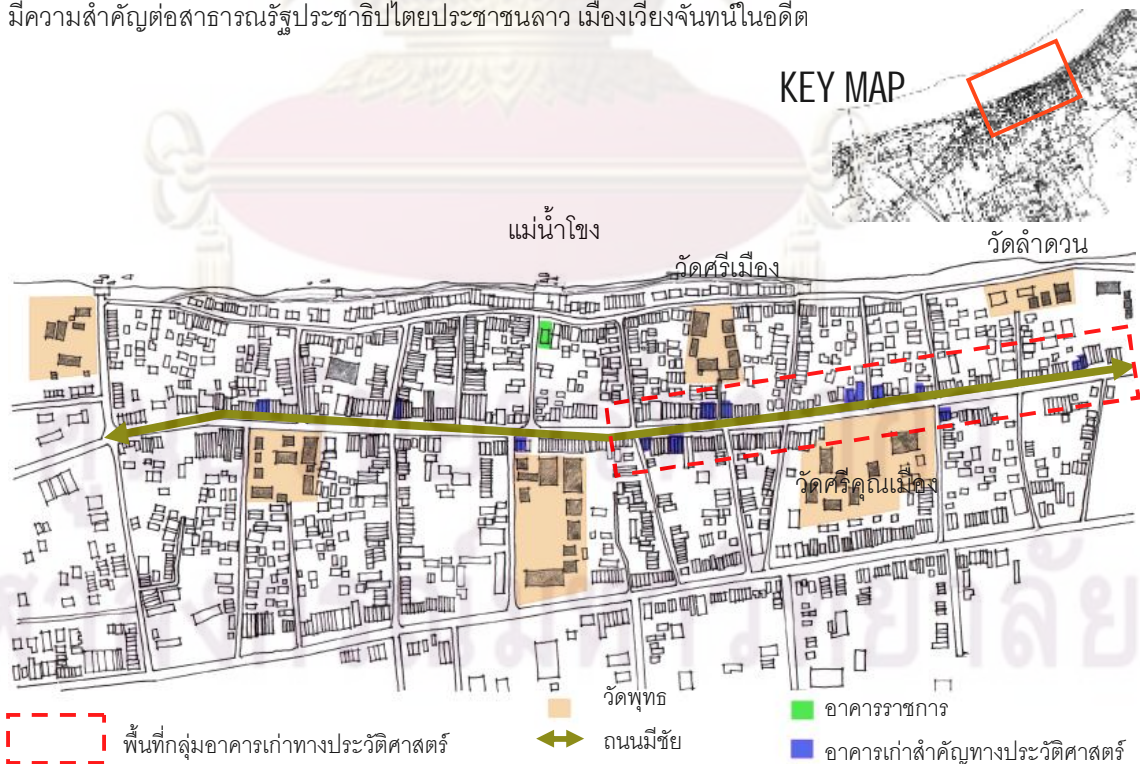
ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

การศึกษา วิเคราะห์เอกลักษณ์ในพื้นที่และความเป็นชุมชน

จากการศึกษาประวัติศาสตร์ บทบาทความสำคัญ วิวัฒนาการในส่วนเนื้อหาของบทที่ 3 ซึ่งทำให้เกิดความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงลักษณะทางกายภาพของเมืองในช่วงเวลาต่างๆ ที่ส่งผลต่อเนื้อหาความสัมพันธ์ในการศึกษาเนื้อหาในบทที่ 4 เพื่อให้เกิดความเข้าใจในเรื่องเอกลักษณ์ของย่านและความเป็นชุมชน ซึ่งความสำคัญต่อการจัดการทำโครงการอนุรักษ์ในแนวทางการต้องการของชุมชน ได้นำหลักการและทฤษฎีในบทที่ 2 มาช่วยในการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล ทั้งนี้จะนำมาวิเคราะห์พร้อมกับแผนนโยบายหน่วยงานทางภาครัฐ องค์กรชุมชน และหน่วยงานทางวิชาการในเนื้อหาของการศึกษาบทที่ 5 ต่อไป

ย่านชุมชนเก่าที่มีความสำคัญในอดีตจนถึงปัจจุบันในบริเวณเส้นถนนมีชัย จากการศึกษาความสำคัญและวิวัฒนาการการเจริญเติบโตย่านชุมชนเก่าจังหวัดหนองคายในบทที่ 3 พบว่า บริเวณชุมชนเก่ารอบวัดศรีเมือง วัดศรีคุณเมือง และวัดลำดวน ที่อยู่ในพื้นที่ศึกษา เป็นแหล่งพื้นที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ในอดีต เช่น วัดลำดวน เคยเป็นสถานที่กักขังเชลยชาวจีนฮ่อ ในสมัยศึกสงครามกบฏชาวจีนฮ่อ ช่วง พ.ศ. 2418 และ 2428, วัดศรีคุณเมือง ในอดีตเคยเป็นสถานที่จัดจอดเกวียนลากเลื่อน และเปิดเป็นตลาดนัดขายของป่า สำหรับพ่อค้าในเมือง เป็นต้น เส้นถนนมีชัยที่อยู่ในช่วงชุมชนศรีคุณเมือง ศรีเมือง และชุมชนลำดวน จะพบอาคารเก่าทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญเกิดขึ้นมากมายตามเส้นสายถนน และยังคงหลงเหลืออยู่จนถึงปัจจุบัน อาคารเก่าที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ตัวอย่างเช่น กลุ่มอาคารปูนเก่าที่ได้รับอิทธิพลจากตะวันตก เป็นร้านค้าขายของคนไทยเชื้อสายจีน, อาคารเก่าตระกูลสีมะสิงห์ ซึ่งเคยเป็นบ้านพักอาศัยของท่านขุนสีมะสิงห์ ข้าราชการเก่าที่มีความสำคัญต่อสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เมืองเวียงจันทน์ในอดีต

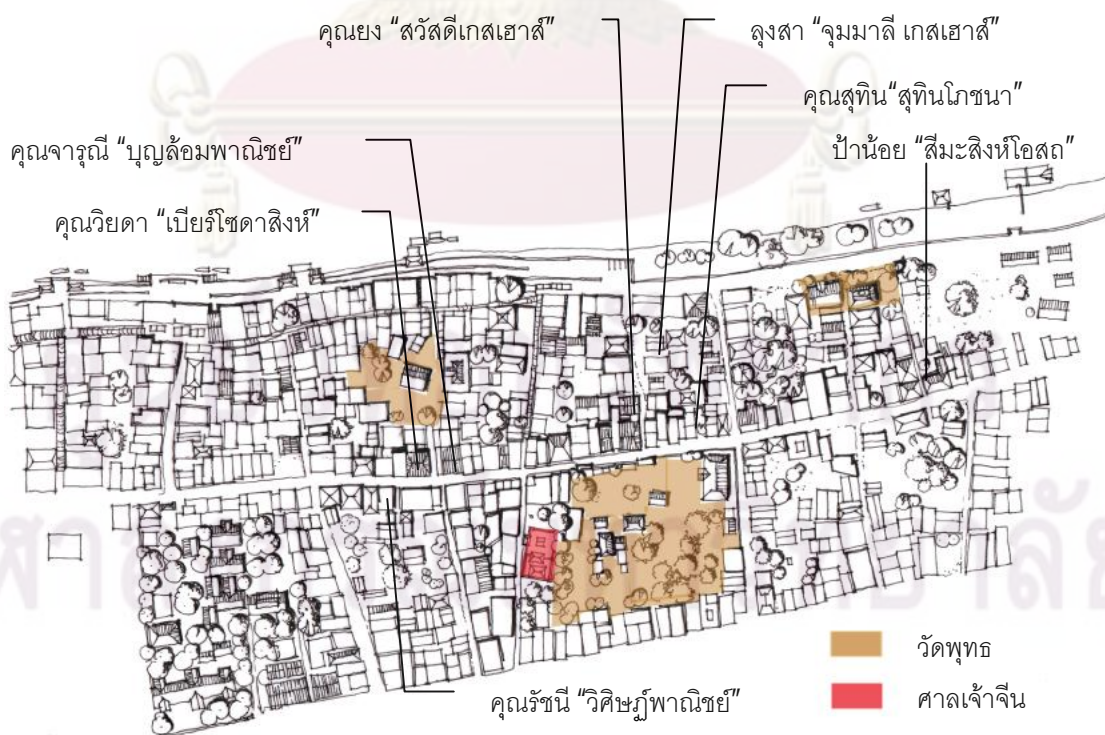
แผนที่ 4-1 แผนที่แสดงตำแหน่งกลุ่มพื้นที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ย่านชุมชนเก่า เทศบาลเมืองหนองคาย

จากประวัติศาสตร์ที่สำคัญในอดีตของพื้นที่ศึกษา และอาคารเก่าแก่สำคัญที่ยังคงหลงเหลืออยู่ จึงได้พิจารณาทำการเลือกพื้นที่บริเวณชุมชนรอบๆวัดทั้ง 3 แห่ง ดังที่กล่าวมา

4.1 ครอบครัวที่มีบทบาทและความสำคัญในพื้นที่ศึกษา

ครอบครัวที่มีความสำคัญและบทบาทในพื้นที่ศึกษา โดยแบ่งจากกลุ่มคนที่มีความสำคัญ เป็นกลุ่มบุคคลที่คนในชุมชนให้ความนับถือเคารพและอยู่ในพื้นที่ศึกษามาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน กล่าวได้ว่า ผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนที่ได้นำมาเป็นตัวอย่าง ล้วนเป็นคนรุ่นลูกรุ่นหลานของครอบครัวที่อาศัยอยู่ในย่านอย่างต่อเนื่องมาเป็นระยะเวลา 40 - 50 ปี โดยแต่ละครอบครัวจะอาศัยอยู่ในส่วนต่างๆ ของพื้นที่ศึกษาในบริเวณชุมชนวัดลาดวน วัดศรีคุณเมือง และวัดศรีเมือง ซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่ติดกับพื้นที่ริมถนนมีชัย ที่กล่าวได้ว่า เป็นถนนสายหลักของพื้นที่ศึกษาที่มีประวัติศาสตร์มายาวนาน และจากการตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัยของคนในพื้นที่ศึกษาที่มีทั้งครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยาย ในสมัยก่อนจะอยู่อาศัยกันอิงตามแบบเรือนอีสานที่มีพ่อแม่เป็นครอบครัวใหญ่ หลังจากมีการขยายครอบครัว เมื่อลูกชายหรือลูกสาวแต่งงานออกเรือนใหม่จึงแยกเรือนออกมา แต่ยังคงอยู่อาศัยในขอบเขตพื้นที่รั้วเดียวกันกับครอบครัวพ่อแม่ จนมาถึงยุคเส้นทางสัญจรทางบก เริ่มเข้ามามีบทบาทในการตัดถนนผ่านเส้นทางหน้าบ้านจึงได้มีการสร้างตึกแถวอยู่ติดตึกริมถนน ส่วนบ้านพักอาศัยแบบเรือนอีสานที่มีอยู่แต่เดิมมีการปรับเปลี่ยนวัสดุไปตามยุคสมัย และอยู่พื้นที่ภายในระหว่างเส้นถนนริมโขงและเส้นถนนมีชัย

ในการเข้าไปทำการศึกษาวีถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในย่าน ได้เริ่มต้นจากการทำความรู้จักผู้คนในชุมชนในช่วงแรกตั้งแต่เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2551 เป็นการทำความเข้าใจกับชุมชนในเบื้องต้น และช่วงที่สองเป็นการลงพื้นที่ภาคสนามในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2551 ฟังคำบอกเล่าเรื่องราวชีวิต ทั้งประวัติศาสตร์ความเป็นมาในอดีต สัมภาษณ์ จดบันทึก สังเกตการณ์ เดือนละ 2 สัปดาห์ ต่อเนื่องจนถึงเดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2552 ทั้งนี้การรับฟังเรื่องราวประวัติศาสตร์วิถีชีวิตความเป็นอยู่ จะได้ทำการศึกษารายละเอียดที่มีความสัมพันธ์วิถีชีวิตในชุมชนตามคำบอกเล่าของผู้ให้สัมภาษณ์ ที่มีทั้งความเหมือนและความแตกต่างกันด้วยกัน 7 คน

แผนที่ 4-2 แผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งบ้านพักอาศัยและร้านค้าของผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ศึกษาทั้ง 7 คน

ตารางที่ 4-1 ตารางแสดงผู้อยู่อาศัยที่มีบทบาทสำคัญในพื้นที่

ผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ศึกษา	กิจการของครอบครัว	บทบาทและความสำคัญที่มีต่อชุมชน	ที่ตั้งและรูปแบบของบ้าน
1. นางสาวนิธิ สิมะสิงห์ (บ้าน้อย) อายุ 62 ปี	ร้านแพทย์แผนโบราณ "สิมะสิงห์ โฮสเทล"	บุคคลเก่าแก่ที่อยู่พื้นที่ศึกษา เป็นที่เคารพนับถือของคนในชุมชน	ตึกแถวในชุมชนคุ้มลำดวน บริเวณวัดลำดวน
2. นายยัง ทวีพาณิชย์ (คุณยง) อายุ 59 ปี	เกสเฮาส์ ห้างพักเช่า รายวัน "สวัสดิ์เกสเฮาส์"	บุคคลที่อยู่ในพื้นที่มาตั้งแต่ดั้งเดิม และเป็นตระกูลที่บริจาคเงินช่วยเหลือวัดศรีคุณเมือง	ตึกแถวในชุมชนคุ้มศรีคุณเมือง บริเวณวัดศรีคุณเมือง
3. นายบุญลเกียรติ เกศจำนง (คุณลุงสา) อายุ 58 ปี	เกสเฮาส์ ห้างพักเช่า รายวัน "จุลมาลี เกสเฮาส์"	บุคคลที่อยู่ในพื้นที่ ดั้งเดิม ตั้งแต่เกิด มีญาติมิตรอยู่ในละแวกเดียวกัน	บ้านไม้ ใต้ถุนสูง บ้านพักเรือนอีสานเก่า ชุมชนคุ้มศรีคุณเมือง
4. นางรัชนี ไควบุตร อายุ 69 ปี	ร้านจำหน่ายบุหรี่ยี่ห้อและปูนซีเมนต์ "วิศิษฐ์พาณิชย์"	บุคคลเก่าแก่ที่อยู่พื้นที่ศึกษา ทำการค้าขายในพื้นที่ โดยการนำเรือกำปั่น 7-8 ลำ ล่องขายสินค้าจากสกลนครและนครพนม	ตึกแถวในชุมชนคุ้มศรีเมือง บริเวณวัดศรีเมือง
5. นางสุทิน ทวีกิจการ อายุ 56 ปี	ร้านขายก๋วยเตี๋ยว "สุทินโภชนา" (มินติก)	บุคคลที่อยู่อาศัยมาเป็นเวลา 40 ปี โดยเช่าอาศัยตึกนี้มาเป็นเวลานาน	ตึกแถวในชุมชนคุ้มศรีคุณเมือง
6. นางชวีวัฒน์ ไควสุภัทร อายุ 56 ปี	ร้านค้าส่งและปลีก "ห้างหุ้นส่วนจำกัด วิวัฒนาการค้า และ เอเยนต์ เบียร์โซดาสิงห์"	บุคคลเชื้อสายจีน ที่อยู่อาศัยในพื้นที่ดั้งเดิม	ตึกแถวในชุมชนคุ้มศรีเมือง
7. นางจารุณี ประวัติพัฒนะ อายุ 60ปี	ร้านค้า "บุญล้อมพาณิชย์" (คิมชะฮวด)	บุคคลที่อาศัยในพื้นที่มาเป็นเวลานาน เป็นตระกูลที่บริจาคเงินช่วยเหลือในการสร้างบ่อน้ำให้แก่วัดศรีเมือง	ตึกแถวในชุมชนคุ้มศรีเมือง

1. นิธิ สิมะสิงห์ (ป้าน้อย) อายุ 62 ปี

ครอบครัวของคุณนิธิ สิมะสิงห์ หรือ ป้าน้อย เป็นครอบครัวที่มีความเก่าแก่ที่สุดในชุมชนลำดวน เนื่องด้วยตระกูลของคุณป้าน้อยได้อยู่อาศัย ณ ที่แห่งนี้มาเป็นเวลานาน ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงปัจจุบัน เป็นครอบครัวสมาชิกรุ่นที่ 3 มีสมาชิกในครอบครัวที่เป็นลูกหลานเข้ามาอยู่กับคุณป้าน้อยเป็นจำนวนมาก เพราะคุณป้าน้อยเป็นคนอัธยาศัยดี มีความใจบุญ ชอบรับอุปถัมภ์เด็กเปรียบเสมือนเป็นลูกหลานของตน กล่าวได้ว่า เป็นครอบครัวลักษณะของคน 3 รุ่น 3 วย ประกอบไปด้วยสมาชิกถึง 3 รุ่น ได้แก่ **คุณยายเป็นคุณแม่ของป้าน้อย อายุ 97 ปี, ลูกของพี่ชายป้าน้อย หรือคุณนิต (คุณภัทรา สิมะสิงห์ อายุ 30 ปี) และหลานของป้าน้อย คือน้องโป่ง สิมะสิงห์ อายุ 13 ปี** ครอบครัวของสิมะสิงห์มีความรักความผูกพันและความภูมิใจในความเป็นตึกเรือนแถวเก่าแก่ ที่มีการดูแลและรักษาบ้านเรือนเป็นอย่างดี

เวลาส่วนใหญ่ ป้าน้อยจะใช้พื้นที่บริเวณหน้าบ้านเป็นพื้นที่ชายยาและพื้นที่อเนกประสงค์ที่ทุกคนในครอบครัวและคนที่รู้จักกันในพื้นที่พบปะพูดคุยกัน ตัวอย่างเช่น ป้าน้อยและป้าแดงช่วยกันสอนการบ้านให้ลูกหลาน, ลูกหลานช่วยป้าน้อยทำอาหาร กับข้าว ถวายปิ่นโตให้เณรทุกๆเช้า ซึ่งเป็นภาพวิถีชีวิตของผู้คนที่อยู่ในชุมชนที่มีความสัมพันธ์ต่อกันและสร้างความทรงจำของครอบครัวที่มีต่อบ้านที่ตนอยู่ได้เป็นอย่างดี

การประกอบอาชีพดั้งเดิม และประวัติของบ้าน คือ คุณปู่ของป้าน้อยได้ประกอบอาชีพรับราชการ ย้ายจากเมืองลำปางมาเป็นข้าหลวงประจำอยู่ที่จังหวัดหนองคาย คุณปู่ของป้าน้อย เคยได้รับพระราชทานนามสกุลจากรัชกาลที่ 6 นามว่า สิมะสิงห์ และแต่งตั้งศักดินาให้เป็น **ท่านขุนสิมะสิงห์** โดยท่านขุนสิมะสิงห์ เป็นอดีตข้าราชการบำนาญ ที่มีความสำคัญกับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้าศรีเสวฤทธิ์ มหามกุฏราชวิทยาลัย อิกทั้งเคยเป็นที่ปรึกษาของเรลดิ้งส์ซูบเปอริเย ลาว (ข้าหลวงใหญ่ฝรั่งเศสแห่งลาว) ประจำนครเวียงจันทน์ ซึ่งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้าศรีเสวฤทธิ์ได้เสด็จมาประทับที่บ้านหลังนี้เป็นประจำ ครั้งเมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ญี่ปุ่นยึดครองลาว ท่านได้ลี้ภัยมาประทับที่บ้านหลังนี้ด้วย¹ หลังจากนั้น ได้เปิดร้านขายยาและรักษาโรคเบื้องต้น และเปิดต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากป้าน้อย เคยเป็นพยาบาลประจำอยู่ที่โรงพยาบาลมหิดล หลังจากทีลาออกจากโรงพยาบาลจึงกลับมาเปิดร้านขายยาแผนโบราณสืบทอดกิจการต่อบ้าน

ป้าน้อยกล่าวว่า **"ที่นี่ คือ บ้าน บ้านที่ลูกหลานทุกคนเกิดที่บ้านหลังนี้ ทำคลอดกับป้าน้อย และเติบโตจากบ้านหลังนี้ ด้วยฝีมือทำกับข้าวของป้าน้อย ถ้าจะให้ป้าไปอยู่ที่อื่น ก็ไม่มีที่ไหนอบอุ่นเท่าเหมือนอยู่บ้านที่ป้าได้เกิดมา"**

จากความมีน้ำใจ มีเมตตาให้ความช่วยเหลือผู้คนมาตลอด เช่น ช่วยทำคลอดให้คนรุ่นลูกหลานที่อยู่ในชุมชนเดียวกันและรักในถิ่นที่อยู่อาศัยของตน ชอบทำการกุศล อาสาช่วยเหลืองานต่างๆในชุมชน จึงทำให้ป้าน้อยเป็นที่รู้จักและนับหน้าถือตาภายในชุมชน

¹สัมภาษณ์คุณนิธิ สิมะสิงห์, 21 พ.ค. 2551.

รูปภาพ 4-1 รูปด้านหลัง ร้าน สีมะสิงห์ โฮสเทล

รูปภาพ 4-2 รูปด้านหน้า ร้าน สีมะสิงห์โฮสเทล

รูปภาพ 4-3 รูปภาพเก่าคุณปู่ของป้าน้อย ท่านขุนสีมะสิงห์สวัสดิ์

รูปภาพ 4-4 บรรยายกาตงานศพหน้าบ้านป้า
น้อย และเส้นถนนมีชัยในอดีต ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่ศึกษา

รูปภาพ 4-5 ครอบครัวคุณปู่ของป้าน้อย เมื่อยังสมัยเด็ก

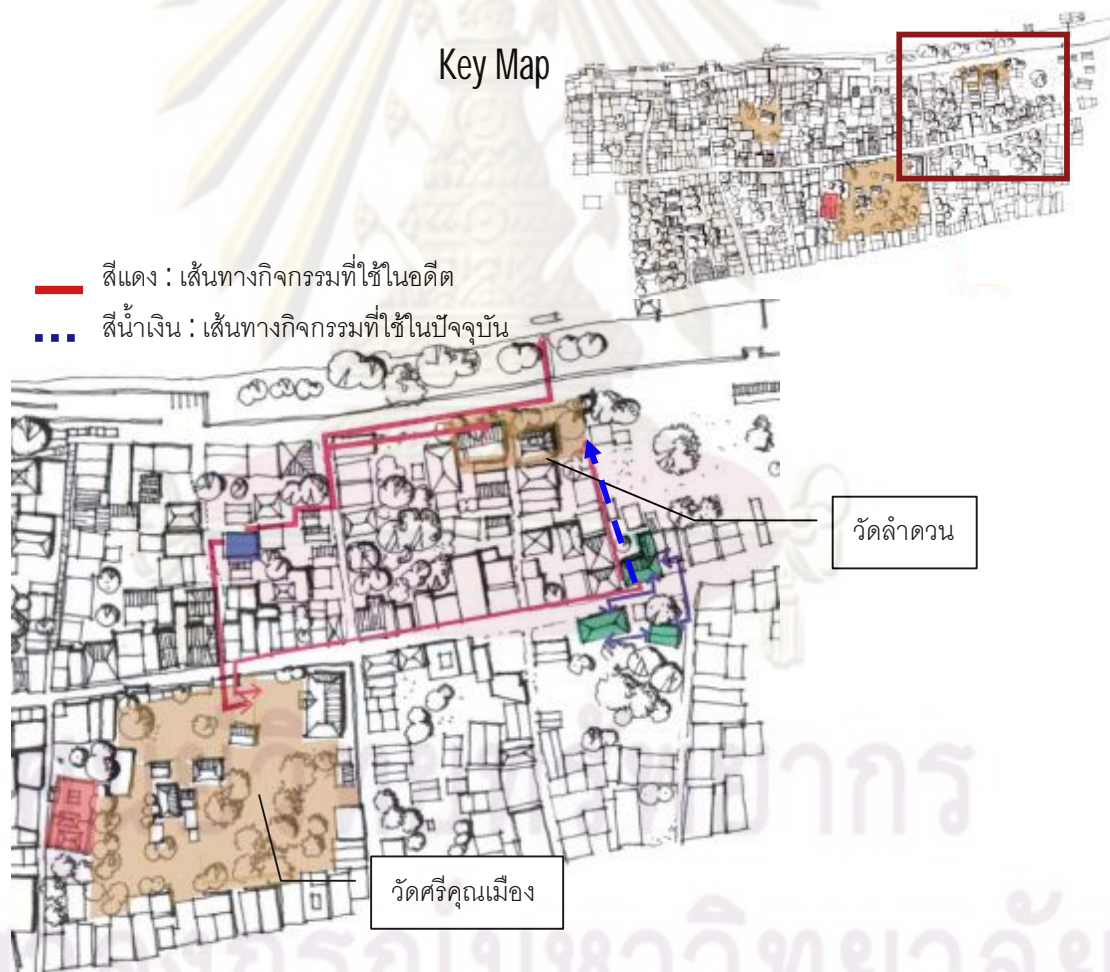

รูปภาพ 4-6 พื้นที่คอร์ตกลางบ้าน

รูปภาพ 4-7 ห้องโถง หน้าร้าน ภายในชั้นล่าง   รูปภาพ 4-8 บ้านน้อย และครอบครัวสี่มะสิงห์

Key Map

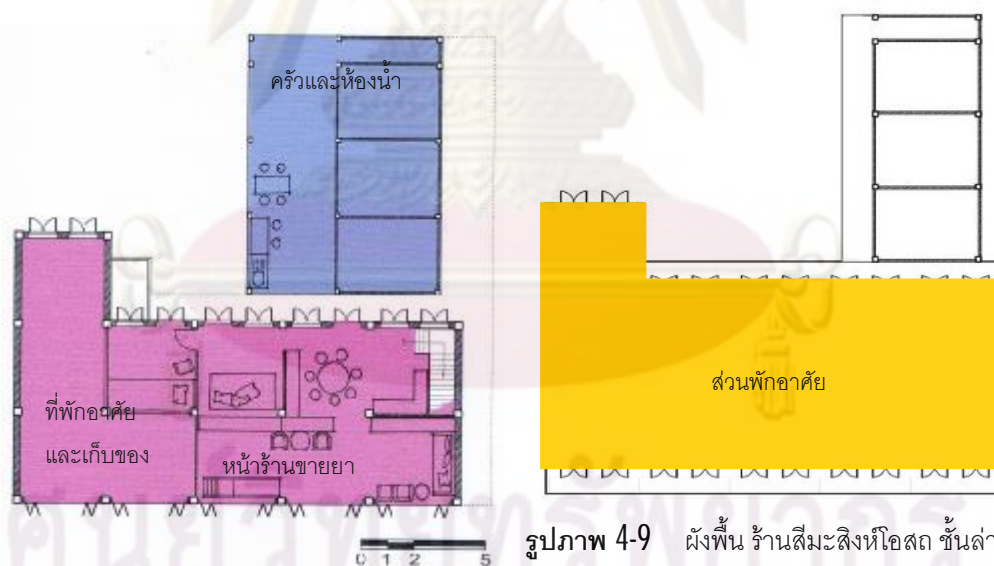
แผนที่ 4-3 แสดงบริบทรอบข้างบ้านสี่มะสิงห์ โอดสภ

จากแผนที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างบ้านญาติบ้านน้อย และจะมีบ้านญาติอีกสองหลังที่อยู่ฝั่งตรงข้ามถนนมีชัย ซึ่งบ้านหลังแรกที่ทำกรปลูกสร้างเป็นบ้านเรือนไม้ยกใต้ถุนสูงแบบพื้นถิ่น(บ้านข้าราชการเก่า) ใน

สมัยอดีตใช้เป็นที่อยู่อาศัยของบ้านคุณพ่อบ้านน้อยอีกหนึ่งหลัง ในปัจจุบันบ้านหลังนี้จึงให้ครอบครัวพี่ชายบ้านน้อยอยู่แทน ส่วนอีกหลังนั้นปัจจุบันเปิดให้เป็นร้านค้าขายอาหารให้ลูกของน้องชายบ้านน้อยค้าขายแทน กล่าวได้ว่า กิจกรรมประจำวันที่เกิดขึ้นต่างๆจะมีความสัมพันธ์กันทั้งในอาณาเขตวงแคบและวงกว้าง ตัวอย่างเช่น อาณาเขตที่เกิดขึ้นกับบ้านน้อยและบ้านญาติบ้านน้อย ที่มีการช่วยเหลือเกื้อกูล พี่พาคอาศัยซึ่งกันและกันตลอดเวลา, เส้นทางลัดเดินไปวัดลำดวนในช่วงเช้า, ซื้ออาหารที่ร้านสุทินในช่วงกลางวัน เป็นต้น รวมทั้งการบอกเล่าเรื่องราวในอดีตที่เคยไปเล่นด้วยกับบ้านลุงสาในช่วงสมัยเด็ก ในบริเวณทำน่าน้ำหน้าวัดลำดวนและบริเวณลานกว้างภายในวัดศรีคุณเมือง ในปัจจุบันกิจกรรมที่เกิดขึ้นมาส่งมาถึงรุ่นหลานของบ้านน้อย ตัวอย่างเช่น บางแห่งยังเป็นสถานที่ที่ยังคงมีกิจกรรมเดิมไว้หรือใช้เป็นเส้นทางสัญจรผ่าน หลานของบ้านน้อยได้กล่าวว่า **“ไปงชอบบ้นจักรยานไปนั้ดเล่นกับเพื่อน ๆแถววัดลำดวน ซอยข้างวัดที่ไปงชอบบ้นจักรยานผ่านจะอยู่ติดกับบ้านแล้วจะไปผ่านหลังวัดลำดวนทะเลออกมายังหน้าวัดลำดวนตรงเส้นถนนริมโขง”** เส้นทางนี้ใช้เป็นเส้นทางลัดไปยังวัดลำดวน ซึ่งการใช้มาตั้งแต่สมัยอดีตรุ่นบ้านน้อยจนมาถึงรุ่นหลาน หรือสถานที่เล่นของเด็กในชุมชนที่จะมีการรวมตัวกันของเด็กในคุ้มชุมชนวัดลำดวนและคุ้มชุมชนวัดศรีคุณเมืองในบริเวณลานโล่งภายในวัดศรีคุณเมือง

รวมทั้งเส้นทางที่คุณนิต หรือคุณภัทรา เคยใช้ในช่วงสมัยเด็กเป็นประจำเพื่อเดินทางผ่านจากโรงเรียนกลับมาที่บ้านบ้านน้อย คือ เส้นทางบริเวณถนนริมโขง(ถนนริมโขงหน้าวัดลำดวนในปัจจุบัน) ซึ่งคุณนิตกล่าวว่า **“สมัยที่เป็นเด็ก พี่จะชอบเดินเลาะเส้นทางถนนริมโขงหน้าวัดลำดวนเป็นประจำ เนื่องจากตอนนั้นทางเดินมันขาดเพราะน้ำเซาะตลิ่งพังหมด บ้านน้อยก็กลัวพี่จะตกน้ำเลยโดนตีบ่อยๆ ตอนช่วงสมัยที่อยู่อนุบาลนะ ยังไม่มีการตัดถนนเป็นเส้นทางใดๆเลย เป็นเพียงเส้นทางดินให้คนเดินผ่าน ทางเดินความกว้างก็แคบๆพอแค่เดินสวนทางกันได้นิดหน่อยเอง”³**

รูปภาพ 4-9 ผังพื้น ร้านสี่มะสิงห์โอสถ ชั้นล่าง (ซ้าย)

รูปภาพ 4-10 ผังพื้น ร้านสี่มะสิงห์โอสถ ชั้นบน (ขวา)

ที่มา: ลักษณะเฉพาะของอาคารพาณิชย์ ย่านเมืองเก่าจังหวัดหนองคาย มหาวิทยาลัยขอนแก่น (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

² สัมภาษณ์คุณ ไ้่ง สี่มะสิงห์, 31 ส.ค. 2552

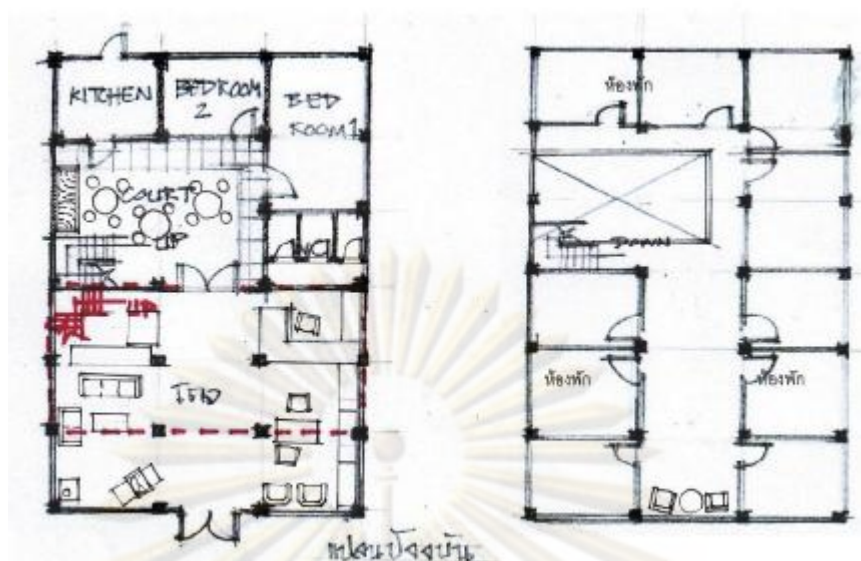
³ สัมภาษณ์คุณ ภัทรา สี่มะสิงห์, 31 ส.ค. 2552

2. คุณ ย้ง ทวีพาณิชย์ (โรงแรมสวัสดิเกสเฮาส์) อายุ 59 ปี

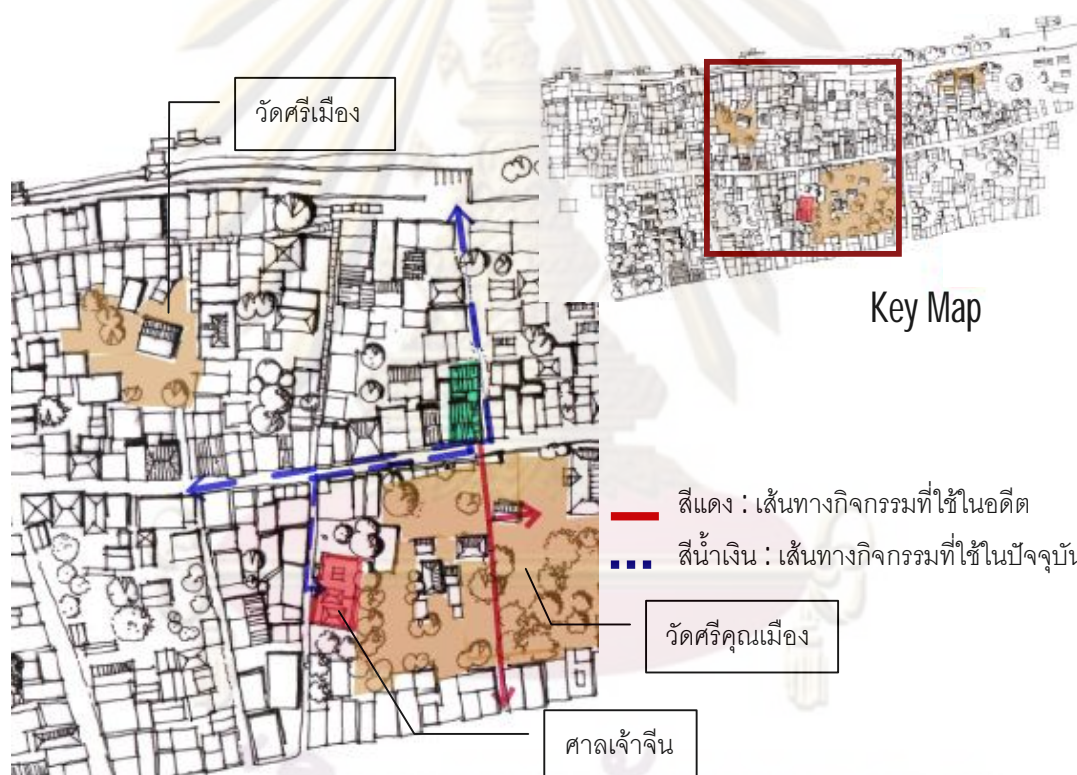
ครอบครัวของคุณ ย้ง ทวีพาณิชย์ เป็นคนเชื้อสายจีน เป็นลูกของนายกิมทะ แซ่คู เป็นทายาทรุ่นที่ 4 ของตระกูล แซ่คู ครอบครัวของคุณย้งมีด้วยกัน 5 คน ได้แก่ คุณย้ง ภรรยาและลูกสาวอีก 3 คนที่กำลังศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีและปริญญาโท เจ้าของอาคารในอดีตเป็นคุณปู่ทวดของคุณย้ง ย้ายถิ่นฐานจากเมืองจีน มาตั้งรกรากอยู่ที่จังหวัดเมืองหนองคาย แล้วได้สร้างบ้านหลังนี้ขึ้น โดยช่างที่สร้างให้เป็นช่างชาวเวียดนาม ส่วนการประกอบอาชีพดั้งเดิม และประวัติของบ้าน คุณปู่ของคุณย้งเคยทำอาชีพค้าขาย ขายของป่า จะเดินทางไปกลับประมาณ 3 เดือนซึ่งทำได้เฉพาะหน้าแล้ง และในช่วงเวลาต่อมาจึงทำโรงงานน้ำตาลโดยใช้โรงแรมเกสเฮาส์แห่งนี้เป็นโกดังเก็บสินค้าน้ำตาล แล้วจึงทำการขนส่งขายไปยังโคราช (จังหวัดนครราชสีมา) จนกระทั่งพอมารถึงรุ่นคุณพ่อของคุณย้งเคยทำปลาร้าขายโดยจะมีการเปิดร้านอีกหลังอยู่บริเวณตลาดท่าเสด็จ ซึ่งปัจจุบันจึงให้ภรรยาของคุณย้งเป็นผู้ดูแลกิจการฝั่งตลาดท่าเสด็จ และจนมาถึงรุ่นปัจจุบัน คือ คุณย้งก่อนที่จะมาทำโรงแรมเคยเปิดเป็นร้านขายของชำ

คุณย้งเล่าให้ฟังว่าในอดีตตระกูลของคุณย้งจะใช้นามสกุล แซ่คู จากนั้นเปลี่ยนนามสกุลมาเป็นสกุลคู และเปลี่ยนเป็นทวีพาณิชย์ในปัจจุบัน คุณย้งกล่าวว่า **"นามสกุลนี้มีเป็นจำนวนมากในจังหวัดหนองคาย และช่างที่มาก่อสร้างอาคารนี้ให้ เป็นช่างชาวเวียดนาม สมัยก่อนคนญวน (ปัจจุบันเรียกว่า ชาวไทยใหม่) ส่วนมากจะประกอบอาชีพใช้แรงงาน รับเหมาทั่วไป สาเหตุที่คนญวนเริ่มเข้ามาในจังหวัดหนองคาย เนื่องจากกรณีสงครามอินโดจีน และอพยพมาตั้งถิ่นฐาน ส่วนมากจะหนีมาจากฝั่งลาว ส่วนสาธารณูปโภคที่ใช้ในสมัยก่อน ยังไม่มีจึงต้องไปตักน้ำจากบ่อน้ำที่วัดซึ่งเป็นบ่อน้ำส่วนรวม หรือซื้อจากคนญวนที่หาบเร่ขายน้ำแบบถังปั๊บบ"** สาเหตุที่ทำให้จังหวัดหนองคาย มีวัดจำนวนมากและอยู่เรียงกันบริเวณตัวเมืองอย่างหนาแน่นเพราะสมัยก่อนหลังจากทำงานหนักจะนำเงินบริจาคสร้างวัดกันเป็นกลุ่มๆ สกุล ทั้งนี้ไว้เพื่อใช้ทั้งสาธารณประโยชน์และเอาไว้จุดเทียน และจะมีการสร้างบ่อน้ำสาธารณะไว้ภายในวัดเพื่อให้ไว้สำหรับคนในชุมชนได้ใช้ประโยชน์ ทั้งอุปโภคและบริโภค โดยจะมีการสร้างบ่อน้ำไว้ในที่มืดชิดลบสายตาจากผู้คน เนื่องจากไว้ใช้สำหรับอาบน้ำด้วย กล่าวได้ว่า วัดที่อยู่ในคุ้มชุมชนศรีคุณเมือง คือ วัดศรีคุณเมือง ในสมัยก่อนจะมีต้นลำไยขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก เนื่องจากต้องการให้วัดมีรายได้จากการขายลำไยและไม่ให้เป็นการรบกวนชาวบ้านที่ช่วยเงินบริจาคการทำงานบำรุงรักษาความสะอาดวัดเพิ่มเติมนั่นเอง และกล่าวได้ว่า เป็นวัดที่คุณย่าของคุณย้งได้บริจาคเงินสร้างวัดไว้ และช่วยเหลือดูแลความสะอาดให้ที่วัดศรีคุณเมือง บริจาคเงินซ่อมแซมวัดเพิ่มเติมอย่างที่บรรพบุรุษได้ทำสืบต่อมาจนมาถึงรุ่นปัจจุบัน⁴

⁴ สัมภาษณ์คุณย้ง ทวีพาณิชย์, 21 พ.ค. 2551.

รูปภาพ 4-11 ผังพื้นที่ชั้นล่าง โรงแรมสวัสดิ์เกสเฮาส์ ในปัจจุบัน (ซ้าย) รูปภาพ 4-12 ผังพื้นที่ชั้นบน (ขวา)

แผนที่ 4-4 แผนที่บริบทรอบข้างโรงแรมสวัสดิ์เกสเฮาส์

จากแผนที่แสดงความสัมพันธ์กิจกรรมที่คุณยังใช้ชีวิตประจำวัน คุณยังเข้าร่วมกับชมรมปั่นจักรยานในจังหวัดหนองคาย จะมีการออกกำลังกายปั่นจักรยานในช่วงเช้าและช่วงเย็นทุกวัน จุดนัดพบกับเพื่อนๆ ในชมรมช่วงเช้าอยู่บริเวณถนนริมโขง ในช่วงเย็นจะปั่นจักรยานรอบถนนประจักษ์แล้ววกกลับเข้ามายังถนนมีชัย รวมทั้งในช่วงเวลากลางวันบางวันจะไปนั่งพูดคุยเล่นกับกลุ่มคนชราที่อยู่บริเวณฝั่งตรงข้ามวัดศรีเมือง รวมทั้งในช่วงเวลาทำงานเทศกาลจีนต่างๆ คุณยังรู้จักกับบ้านป่าหวี(คุณชวีวิวัฒน์) เนื่องจากเป็น ลูกพี่ลูกน้องนามสกุลเดียวกัน จะมีการเดินแวะทักทายเวลาผ่านหน้าบ้านเป็นประจำ คุณยังกล่าวว่า “บ้านคุ่มชุมชนที่อยู่ละแวกนี้ ผมรู้จักแทบจะทุกหลังแหละ และคุณแม่ของบ้านน้อยก็มาทำคลอดผมเนี่ยแหละ คุณแม่ของบ้านน้อยเขา

เป็นหมอดำแยเก่า จนมาถึงรุ่นปัจจุบันบ้าน้อยก็มาเป็นหมอดำตลอดต่ออีก แถมบ้าน้อยเขาก็เป็นเพื่อนผมเล่นกันมาตั้งแต่สมัยเด็กแล้ว เข้าโรงเรียนเดียวกันอีก"

นอกจากนี้ ครอบครัวของคุณยัง ทวีพาณิชย์ เป็นกลุ่มคนในชุมชนที่มีบทบาทความสำคัญในการช่วยเหลือทางด้านสังคมต่างๆ อาทิเช่น เป็นวิทยากรในค่ายลูกเสือจังหวัดหนองคาย, เป็นผู้ร่วมก่อตั้งโรงเรียนฮั่วเคียววงฮักร่วมกับกลุ่มชมรมชาวจีนแต้จิ๋วและตระกูลเซ่คู(ทวีพาณิชย์ในปัจจุบัน)ในจังหวัดหนองคาย โดยเริ่มแรกมีการจัดตั้งโรงเรียนสอนภาษาจีนภายในศาลเจ้าจีนที่อยู่ข้างวัดศรีคุณเมืองและย้ายมายังโรงเรียนฮั่วเคียววงฮักในปัจจุบัน

รูปภาพ 4-13 พื้นที่ภายในอาคาร โรงแรมสวัสดิ์เกสเฮาส์ รูปภาพ 4-14 รูปด้านหน้า โรงแรมสวัสดิ์เกสเฮาส์

รูปภาพ 4-15 คุณยัง ทวีพาณิชย์ รูปภาพ 4-16 พื้นที่ว่างคอร์ดกลางบ้าน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3. คุณบุญฤเกียรติ เกศจำนง (คุณลุงสา) อายุ 58 ปี

คุณ บุญฤเกียรติ เกศจำนง อายุ 58 ปี เป็นคนไทยเชื้อสายไทย เป็นลูกคนที่ 9 ของตระกูลเกศจำนง คุณพ่อของคุณลุงสา รัชการเป็นปลัดอำเภออยู่ที่จังหวัดหนองคาย ย้ายถิ่นฐานมาจากจังหวัดเพชรบุรี เพื่อมาตั้งรกรากอยู่ที่นี้ โดยบ้านหลังนี้เป็นบ้านของคุณแม่ที่ได้ปลูกไว้กับคุณพ่อ คุณลุงสากล่าว่าเกิดมาก็เห็นบ้านหลังนี้แล้ว ในสมัยก่อน คุณลุงสายังเด็กชอบไปเล่นน้ำบริเวณริมแม่น้ำโขง ซึ่งอยู่ไม่ห่างจากบ้านคุณลุงในระยะทาง 500 เมตร หลังจากเล่นน้ำแล้วจะนำปืบที่ใส่หน่อไม้หอบจากวัดศรีคุณเมืองมาไว้ที่ใต้ถุนบ้านช่วงตอนเย็น และทำกับข้าวกินกันข้างล่าง พื้นที่ด้านล่างใช้เป็นพื้นที่เก็บของ ผ่าพื้น ลุงสาเล่าว่า “เมื่อสมัยเด็ก ลุงชอบลงเล่นน้ำในแม่น้ำโขง วิ่งทะเลผ่านวัดลำดวนแล้วลงไปเล่นน้ำตรงท่าน้ำวัดลำดวนเป็นประจำ หรือถ้าไม่ลงเล่นน้ำก็จะไปเล่นบ้านเพื่อน บ้านคนไหนมีพื้นที่กว้าง ลานกว้าง หรือใต้ถุนกว้างๆก็จะชอบไปเล่นบ้านนั้น หรือ ส่วนใหญ่จะไปเล่นที่วัดเพราะมีพื้นที่กว้างดี ซึ่งแต่ก่อนเข้าออกบ้านโน้นบ้านนี้ได้ตามสบาย ไม่ค่อยมีรั้วกันบ้านเหมือนในปัจจุบัน โดยเฉพาะบ้านสีมะสังหรือจ๊กกับบ้านน้อยชอบไปเล่นบ่อยๆและเป็นเพื่อนกันจนถึงทุกวันนี้ ” ซึ่งในปัจจุบันบ้านหลังนี้ยังมีกรทำงานอยู่ แต่ได้ปรับเปลี่ยนบ้านชั้นบนทำเป็นเกสเฮาส์ให้สำหรับนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้าพักทุกวัน⁵

จากความสำนึกรักบ้านเกิดของคุณลุงสา หลังจากที่คุณลุงได้ย้ายเข้ามาเรียนต่อที่กรุงเทพฯ ในช่วงสมัยที่คุณลุงสำเร็จการศึกษาจากคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ทำงานประกอบอาชีพเป็นสมุห์บัญชีในธนาคารได้ระยะหนึ่ง จึงได้กลับมาดูแลบ้านที่ตนอาศัยซึ่งเป็นมรดกของคุณแม่ลุงสาโดยให้พี่สาวช่วยดูแลในช่วงที่คุณลุงสาไม่อยู่ และได้ทำการปรับเปลี่ยนลักษณะการใช้งานเป็นเกสเฮาส์ให้นักท่องเที่ยวเช่า โดยบ้านรอบข้างที่คุณลุงสารู้จักในบริเวณชอยหน้าวัดศรีคุณเมืองและละแวกใกล้เคียง ล้วนเป็นญาติของคุณลุงที่รู้จักกันมาเป็นเวลานานตั้งแต่สมัยเด็ก สามารถเดินไปมาหาสู่ นั่งพูดคุยพบปะกันได้ตลอดเวลา บางบ้านนั่งอุ้มหลานเดินพูดคุยกับเพื่อนบ้าน กับญาติๆ กล่าวได้ว่า การประกอบอาชีพของผู้คนในสมัยก่อนมีความสัมพันธ์กับลำน้ำ ซึ่งเป็นวิถีชีวิตของชาวอีสาน ยกตัวอย่างเช่น การทำปลาไร่ขาย โดยส่วนใหญ่จะทำกันแทบทุกบ้าน หรือการรับจ้างทำเรือชุดทราย, ผ่านวม ฟอกหนังสัตว์ขาย เป็นต้น

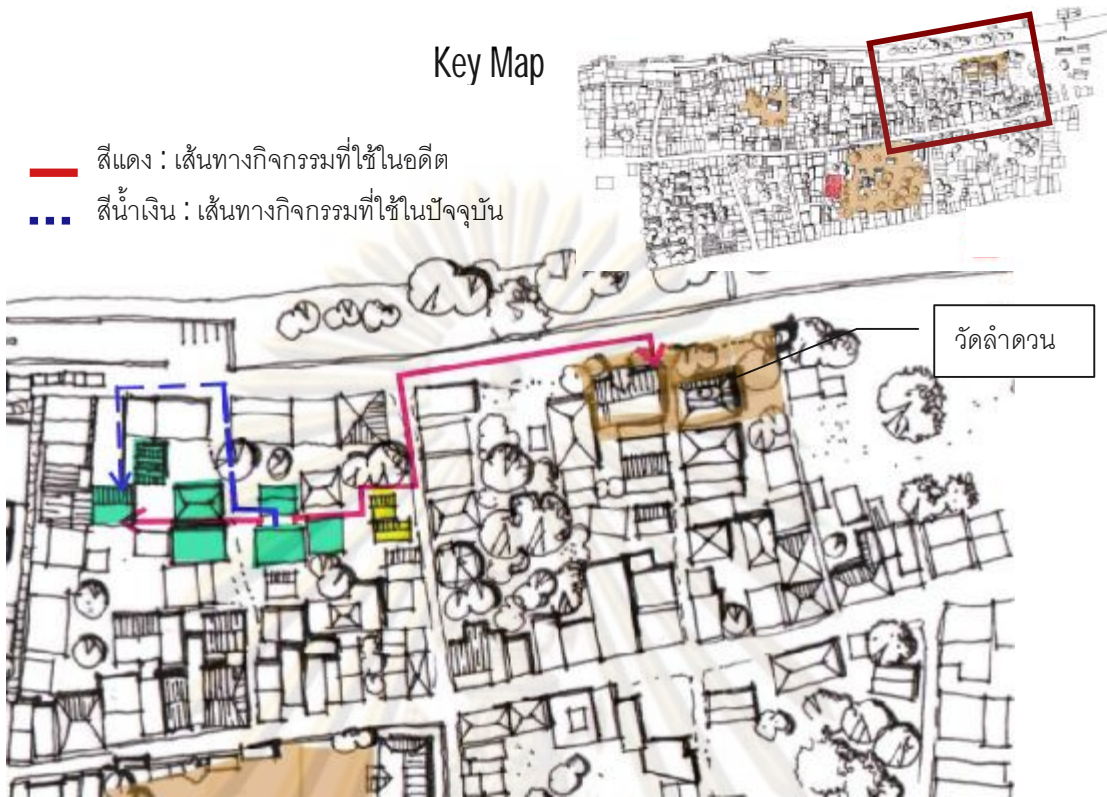

รูปภาพ 4-17 ผังพื้น ชั้นล่าง และชั้นบน บ้านคุณบุญฤเกียรติ เกศจำนง (ที่มา: จากการสำรวจพื้นที่ศึกษา)

⁵ สัมภาษณ์ คุณบุญฤเกียรติ เกศจำนง, 17 มี.ค. 2552.

Key Map

- สีแดง : เส้นทางกิจกรรมที่ใช้ในอดีต
- สีน้ำเงิน : เส้นทางกิจกรรมที่ใช้ในปัจจุบัน

แผนที่ 4-5 แผนที่บริบทรอบข้างบ้านคุณลุงสา

รูปภาพ 4-18 รูปด้านหน้า จุธมาลี เกศเฮาส์

รูปภาพ 4-19 ลักษณะพื้นที่ใช้สอยภายในได้ถุน

รูปภาพ 4-20 คุณลุงสา บุญลเกียรติ เกศจำนง

รูปภาพ 4-21 พื้นที่ใช้สอยด้านหลัง

4. คุณ รัชณี โควบุตร (วิศิษฎ์พาณิชย์) อายุ 69 ปี

ครอบครัวของคุณ รัชณี โควบุตรเป็นทายาทรุ่นที่ 4 ของตระกูล โควบุตร คนไทยเชื้อสายจีน คุณปู่ของคุณยายรัชณีย้ายมาจากเมืองจีน แล้วมาทำการค้าขายอยู่ที่จังหวัดหนองคาย อยู่อาศัยที่บ้านหลังนี้เป็นเวลานานประมาณ 50 ปี ในอดีตประกอบอาชีพทำกิจการค้าขายกับประเทศลาว เป็นตัวแทนจำหน่ายบุหรี่ และปูนซีเมนต์ มีเรือกลไฟประมาณ 6-7 ลำ ล่องขนส่งสินค้าระหว่างจังหวัดหนองคายและนครพนม มีตู้ต่อเรือขนาดใหญ่ ยาวประมาณ 40 เมตร โดยคุณปู่ขอเป็นผู้ออกแบบ ในสมัยก่อน ใช้พื้นที่เปิดโล่ง (court) ในการทำกิจกรรม เช่น มีการพบปะสังสรรค์กันระหว่างลูกจ้าง (กะลาสีเรือ) กับคุณพ่อของคุณยายรัชณีเป็นนายจ้าง หลังจากคุณพ่อเลิกทำการค้าขนส่งทางน้ำจึงบริจาคเรือให้แก่วัดนำไปสร้างกุฏิ แต่ยังทำกิจการส่งออกสินค้าบุหรี่และปูนซีเมนต์ โดยขนส่งทางบกแทน ลักษณะครอบครัวของคุณยายรัชณี อยู่ด้วยกัน 3 วัย 3 รุ่น รุ่นลูกของคุณยายรัชณี และรุ่นหลาน และในละแวกที่คุณยายรัชนีอยู่ล้วนเป็นคนรู้จักและเป็นญาติกัน

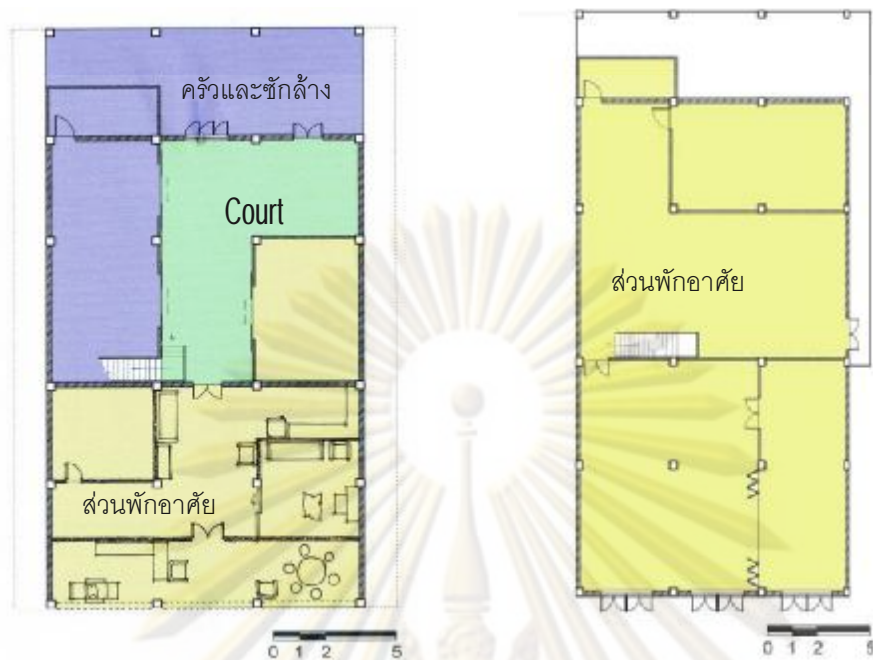
คุณยายรัชณีกล่าวว่า **“ไม่อยากจะไปไหนอีก ถึงแม้ว่าจะย้ายถิ่นฐานบ่อยเนื่องจากต้องทำงานหลายที่ล่องเรือค้าขายตามคุณพ่อในสมัยก่อน แต่รู้สึกมีความรักและผูกพันกับพื้นที่ที่ตนอาศัยอยู่มาเป็นเวลานาน คุณพ่อได้ลงทุนกับบ้านหลังนี้ ไว้เยอะ เมื่อหันกลับเข้ามามองพื้นที่ลานเปิดโล่งในบ้านที่ไร้กี้จะนึกถึง ช่วงเวลาที่ทำงานการค้าขายคนงานกะลาสีเรือเข้ามาพักในบ้าน เป็นประจำ”**

Key Map

แผนที่ 4-6 แผนที่บริบทของข้างร้านวิศิษฎ์พาณิชย์

การปฏิสัมพันธ์รอบข้างบ้านคุณยายรัชณี ส่วนใหญ่ใช้ชีวิตประจำวันในละแวกที่ตนอยู่อาศัย เช่น ร้านเสริมสวยที่คุณยายรัชณีใช้บริการบ่อยๆ, บ้านคุณชวีวัฒน์ และบ้านคุณจากรุณี ซึ่งถือว่าเป็นคนรู้จักที่คุณยายรัชณีคุยด้วย เมื่อพบเจอตอนดักบาตรในช่วงเช้าเป็นประจำ

รูปภาพ 4-22 ผังพื้นที่บน และ รูปภาพ 4-23 ผังพื้นที่ล่าง

ที่มา : จากลักษณะเฉพาะของอาคารพาณิชย์ ย่านเมืองเก่าจังหวัดหนองคาย

ลักษณะของตัวตึกแถว มีการนำกระเบื้องดินเผาจากจีน ที่นำเข้ามาทางเรือโดยข้ามจากลาวมายังจังหวัดหนองคาย ปัจจุบันบริเวณพื้นที่ส่วนด้านหน้ากลายเป็นพื้นที่สำหรับพักอาศัยแทนส่วนเดิมที่เป็นพื้นที่ค้าขายเปิดกิจการเป็นสำนักงาน⁶

รูปภาพ 4-24 ด้านหน้าของตึกแถว

ที่มา: ลักษณะเฉพาะของอาคารพาณิชย์ ย่านเมืองเก่าจังหวัดหนองคาย คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

⁶ สัมภาษณ์ คุณรัชณี โควบุตร, 17 มี.ค. 2552.

รูปภาพ 4-25 คุณยายรัชนี โควบุดร

รูปภาพ 4-26 พื้นที่ใช้สอย ลานกลางบ้าน

รูปภาพ 4-27 รูปด้านหน้าของร้านวิเศษชาติชัย
ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่ศึกษา

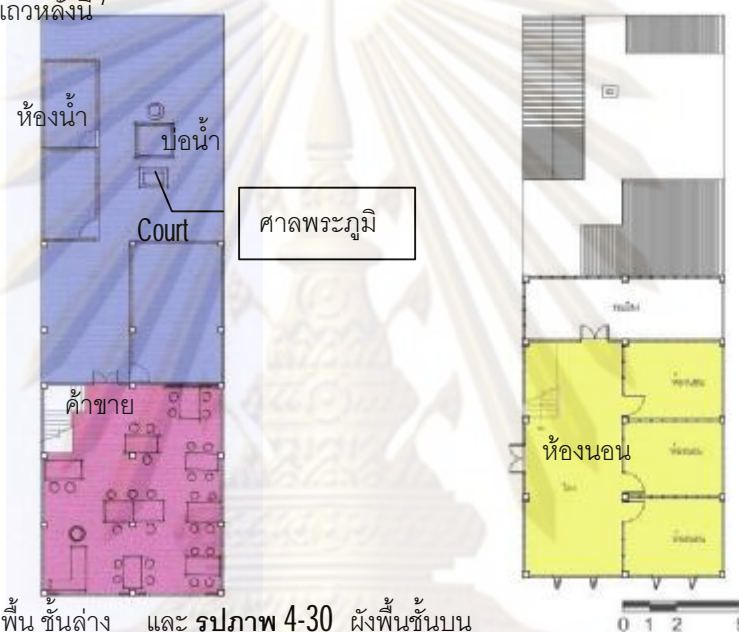

รูปภาพ 4-28 พื้นที่ใช้สอยภายในอาคาร

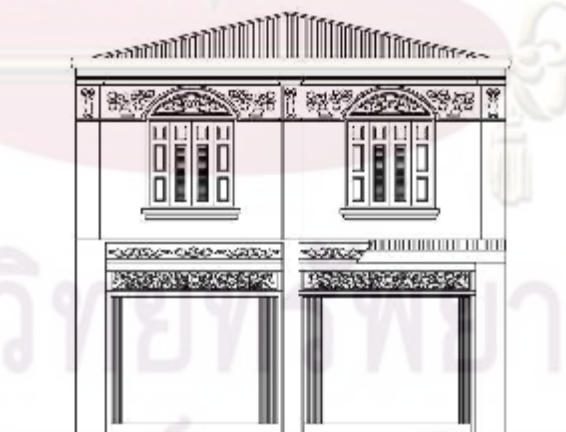
ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5. คุณ สุทิน ทวีกิจการ (ร้านสุทินโภชนา) อายุ 56 ปี

ครอบครัวของคุณสุทิน เป็นครอบครัวคนไทยเชื้อสายเวียดนาม ได้ย้ายเข้ามาอยู่ในตึกแถวหลังนี้ เมื่อประมาณ 40 ปี ก่อนและได้เปิดเป็นร้านค้าขายก๋วยเตี๋ยว โดยเช่าอยู่กับเจ้าของเก่าที่เป็นคนไทยเชื้อสายจีน คุณตาของผู้เช่าซึ่งปัจจุบันมีอายุ 85 ปี กล่าวว่า เกิดมาก็เห็นอาคารนี้แล้ว ในสมัยก่อน เปิดเป็นร้านขายกาแฟตอนช่วงเช้าจะใช้เชือกกล้วยห้อยตุ๊กตาแพะขายส่งตามบ้านด้วย จึงทำให้ร้านนี้กลายเป็นสภาพของผู้สูงวัยในพื้นที่บริเวณชุมชนวัดทั้ง 3 แห่ง ความภาคภูมิใจของคุณสุทินที่มีต่อบ้านหลังนี้กล่าวว่า **“ถึงแม้ว่าจะเช่าอยู่ก็ตาม แต่ก็เปรียบเสมือนตัวเองเป็นลูกหลานของคนในพื้นที่ และตั้งใจจะอยู่ที่นี้ไปตลอด อยากรจะอยู่บ้านหลังนี้ไปตลอด ไม่อยากไปไหน”** ครอบครัวของคุณสุทินเป็นครอบครัวคนไทยเชื้อสายเวียดนามที่ย้ายมาจากฝั่งลาว มาตั้งรกรากอยู่ที่อำเภอท่าบ่อ แล้วย้ายเข้ามาอยู่ในตัวเมืองหนองคาย บริเวณชุมชนวัดศรีคุณเมือง โดยเช่าตึกแถวหลังนี้⁷

รูปภาพ 4-29 ผังพื้น ชั้นล่าง และ รูปภาพ 4-30 ผังพื้นชั้นบน

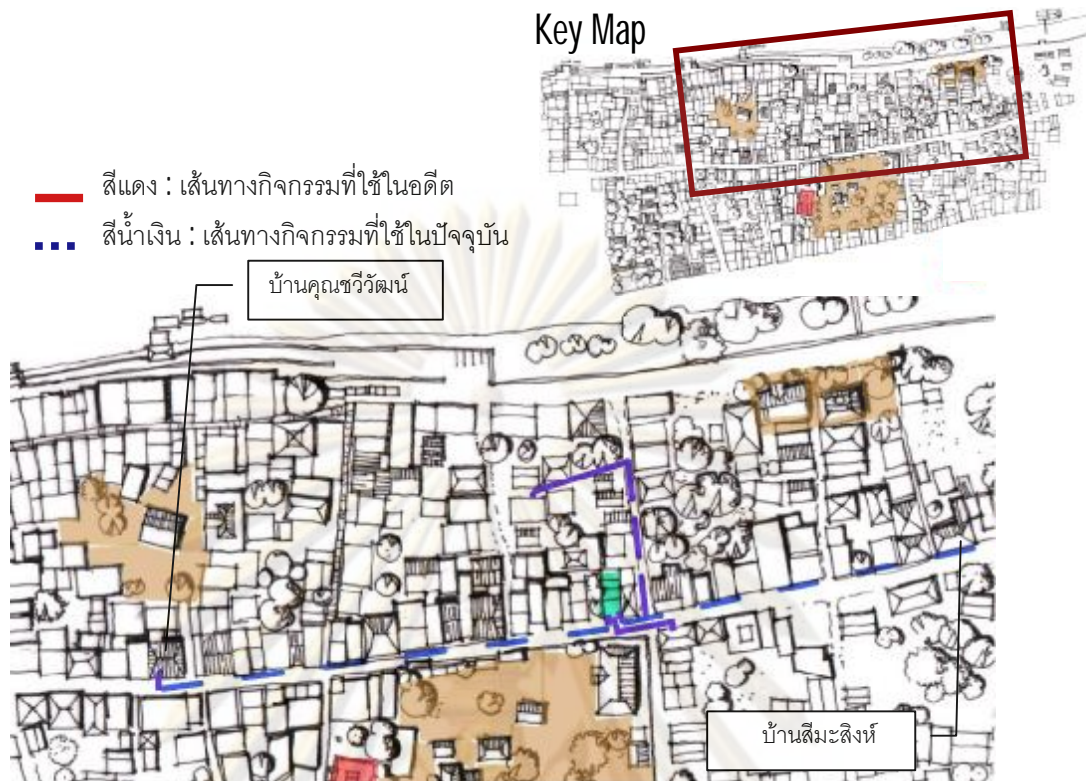

รูปภาพ 4-31 รูปด้านหน้าของร้านสุทินโภชนา

ที่มา: ลักษณะเฉพาะของอาคารพาณิชย์ ย่านเมืองเก่าจังหวัดหนองคาย คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

⁷ สัมภาษณ์ คุณสุทิน ทวีกิจการ, 21 พ.ค. 2551.

Key Map

แผนที่ 4-7 แผนที่บริบทรอบข้างร้านสุทินโภชนา

ร้านสุทินโภชนา เป็นร้านอาหารสำหรับคนในชุมชน โดยเฉพาะเวลาในช่วงกลางวันจะเป็นคนรู้จักจากในย่านถนนมีชัย ชุมชนรอบนอก รวมถึงนักท่องเที่ยวแฉะเวียนมาที่ร้านแห่งนี้เป็นประจำ คุณสุทินกล่าวว่า **“บ้านป่าหวี(คุณชวีวัฒน์) จะเดินทางร่มาซื้อก๋วยเตี๋ยวที่ร้านสุทินเป็นประจำ”**

อาคารหลังนี้ มีประวัติยาวนานก่อนที่คุณสุทินจะมาเช่าเคยเป็นธนาคารออมสินมาก่อน แล้วเปลี่ยนเป็นโรงเรียนสอนภาษาจีน เนื่องจากพื้นที่คับแคบจึงย้ายไปอยู่บริเวณศาลเจ้าปู่ย่าแทน โดยโรงเรียนสอนภาษาจีนในสมัยก่อน คือ โรงเรียนอั่วเคียววงฮัก ในปัจจุบัน ทำการเปิดสอนสำหรับเด็กประถมและมัธยมในตัวเมืองหนองคาย

รูปภาพ 4-32 คุณสุทิน เจ้าของร้าน

รูปภาพ 4-33 พื้นที่ภายในร้านสุทินโภชนา

รูปภาพ 4-34 พื้นที่ทางเดินคอร์ดกลางร้าน รูปภาพ 4-35 บรรยากาศหน้าร้านสุทินโกชนา

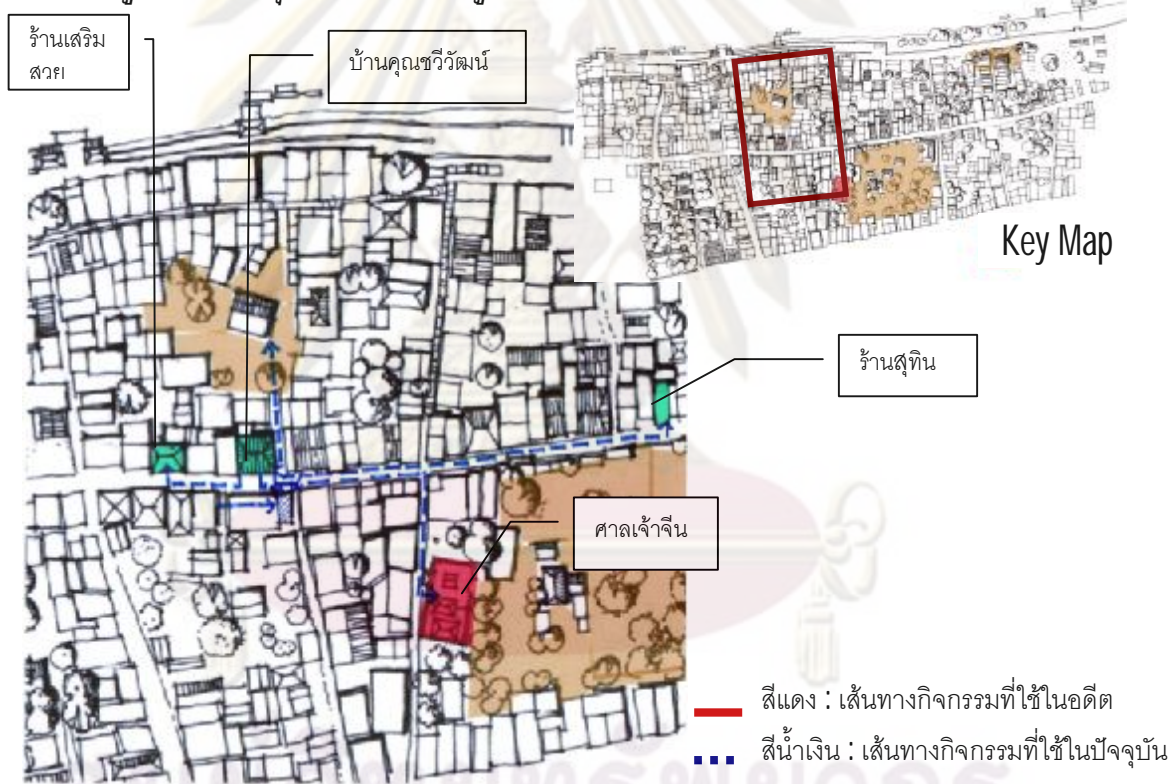
รูปภาพ 4-36 พื้นที่ภายในร้านสุทิน รูปภาพ 4-37 บรรยากาศภายในร้านสุทินโกชนา

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

6. คุณชวีวัฒน์ ไควสุภัทร ร้านค้าส่งและปลีก “ห้างหุ้นส่วนจำกัด วิวัฒนาการค้า และ เอเยนต์ เบียร์ ไซดาสิงห์” อายุ 56 ปี

คุณชวีวัฒน์ เป็นทายาทรุ่นที่ 3 อายุ 56 ปี เป็นคนไทยเชื้อสายจีน เจ้าของอาคารกิจการในอดีต คือคุณจักหรีด ต้นทเกษม เกี่ยวข้องเป็นคุณย่าของคุณชวีวัฒน์ อาคารหลังนี้สร้างตั้งแต่ พ.ศ. 2469 ช่วงก่อสร้างเป็นช่างชาวเวียดนามที่มาจากฝั่งลาว แต่ก่อนคุณย่าของคุณชวีวัฒน์ประกอบอาชีพขายของชำ ค้าขายของป่า ถึงรุ่นคุณพ่อของคุณชวีวัฒน์ ประกอบอาชีพช่างต่อเรือ ต่อรถ

ก่อนที่มาทำกิจการเป็นเอเยนต์ขายไซดาสิงห์ คุณปู่ของคุณชวีวัฒน์ย้ายถิ่นมาจากเมืองจีน เข้ามาตั้งรกรากอยู่ที่ตัวเมืองหนองคาย โดยตัดสินใจสร้างอาคารหลังนี้ในช่วงที่เริ่มมีการตัดถนนมีชัยและอยู่ใกล้กับวัดศรีเมือง คุณชวีวัฒน์ กล่าวว่า “สมัยก่อนที่จะสร้างอาคารหลังนี้ หรืออาคารที่อยู่แถวละแวกนี้นั้นไม่ค่อยมีคนกล้าสร้าง เพราะอยู่ติดพื้นที่วัดศรีเมือง เลยกลัวเรื่องภูตผีและเจ้าของที่เก่า แต่หลังจากได้ทำการประกอบพิธีต่าง ๆ แล้วจึงสามารถทำการก่อสร้างแล้วเข้ามาอยู่ได้ และเมื่ออยู่ที่นี้นานเข้าจึงรู้สึกผูกพัน ครั้งเมื่อเคยตามญาติและลูกหลานไปอยู่เมืองนอกและอยู่ที่อื่นได้ซักพักก็อยากกลับบ้านรู้สึกกลับมาอยู่บ้านแล้วอบอุ่น ปลอดภัยกว่าอยู่ที่อื่น”⁸

แผนที่ 4-8 แผนที่บริบทรอบข้างร้านคุณชวีวัฒน์

เนื่องจากบ้านของคุณชวีวัฒน์ (ป่าหวี) อยู่ใกล้กับแหล่งพบปะของคนในชุมชน ทั้งบ้านคุณจารุณี บ้านคุณยายรัชนี เวลาที่มีเรื่องเดือดร้อนหรือขอความช่วยเหลือจะได้รับความร่วมมือจากเพื่อนบ้านเป็นอย่างดี คุณป้าหวีจะไปทำผมที่ร้านเสริมสวยใกล้ๆบ้านเป็นประจำ รวมทั้งร้านสุทินโภชนา และบริเวณฝั่งตรงข้ามหน้าบ้านคุณชวีวัฒน์ ซึ่งเป็นบ้านญาติของคุณชวีวัฒน์ โดยพื้นที่ว่างตรงหัวมุมถนนเส้นตัดระหว่างถนนมีชัยและซอยวัดศรีเมือง จะมีกิจกรรมพบปะพูดคุยของกลุ่มคนชราเกิดขึ้นเป็นประจำในช่วงกลางวันแทบทุกวัน ในเวลาไหนที่มี

⁸ สัมภาษณ์ คุณชวีวัฒน์ ไควสุภัทร, 21 พ.ค. 2551

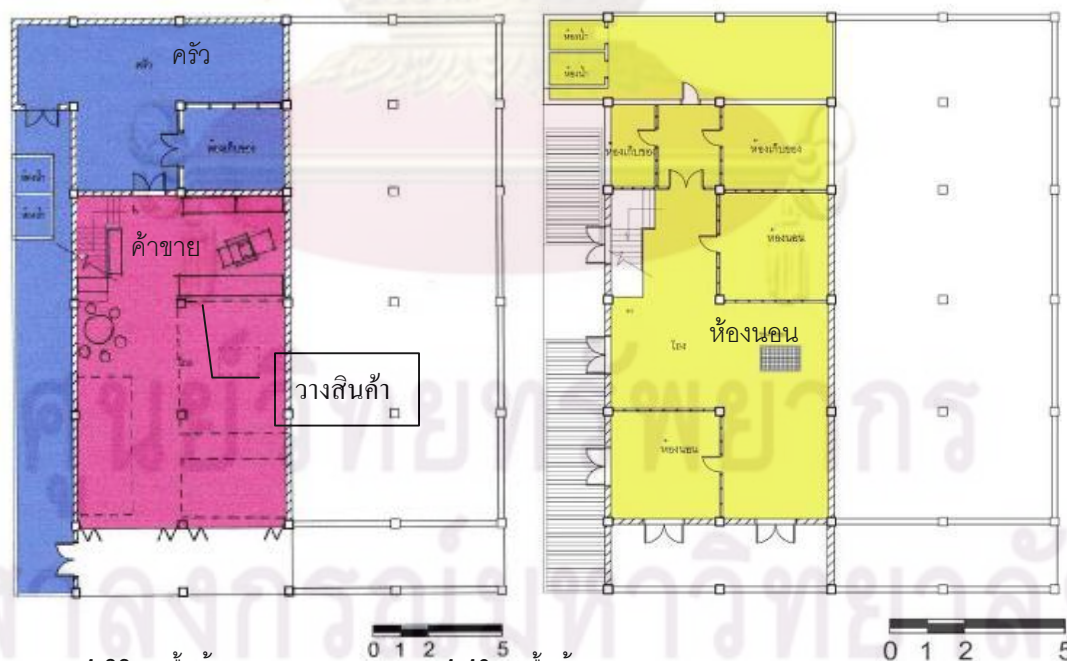
การรวมตัวของกลุ่มคนตั้งแต่ 4-5 คนขึ้นไป จะมีการยกเก้าอี้จากบ้านญาติของคุณชวีวัฒน์ที่ได้ฝากไว้ยกออกมาตั้ง เป็นประจำ

คุณชวีวัฒน์ กล่าวว่า " ผั่งตรงข้ามเป็นบ้านญาติป่าเอง แต่ก่อนจะครีกครั้งนี้ เนื่องจากคุณตาเขายังไม่แก่มาก จะมีการมานั่งประชุมเป็นสภากาแฟแล้วคนจะเยอะกว่านี้มาก แถมสมัยก่อนคุณตาเขาประกอบอาชีพค้าขายซาลาเปา ซึ่งเป็นที่ติดปากของคนในชุมชนนี้ เดี่ยวนี้คุณตาเขาแก่ลงเยอะ เดินเหินไม่ค่อยสะดวกจึงไม่ได้ทำแล้ว นอกจากวันไหนเบื่อกๆ แกก็จะเอาเก้าอี้ตัวโปรดของให้ลูกหลานยกออกมาวางไว้หน้าบ้านแล้วค่อยกับคนโน้นคนนี้ไปที "

รูปภาพ 4-38 สถานที่พบปะพูดคุยของคนวัยชราตรงข้ามหน้าวัดศรีเมือง

ลักษณะทางกายภาพของ ลักษณะอาคารเป็น อาคารพื้นไม้ 2 ชั้น ปัจจุบันมีการต่อเติมพื้นด้านหลังอาคารเป็นห้องน้ำและระเบียง พื้นที่ด้านกว้างติดถนนออกเป็น 4 ห้อง หรือ 4 ช่วงเสา เนื่องจากตระกูลคุณชวีวัฒน์ มีพี่น้อง 2 คน จึงแบ่งมรดกให้คนละ 2 ห้อง

รูปภาพ 4-39 ผังพื้นชั้นล่าง และ รูปภาพ 4-40 ผังพื้นชั้นบน

ที่มา: ลักษณะเฉพาะของอาคารพาณิชย์ ย่านเมืองเก่าจังหวัดหนองคาย คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น (เอกสารไมตรีพิมพ์เผยแพร่)

รูปภาพ 4-41 รูปด้านหน้าของร้านเบียร์โซดาสิงห์

รูปภาพ 4-42 พื้นที่ประโยชน์ใช้สอยภายใน และ รูปภาพ 4-43 คุณชวีวัฒน์ ร้านเบียร์โซดาสิงห์

รูปภาพ 4-44 พื้นที่ประโยชน์ใช้สอยภายใน
พื้นที่ชักลอกสินค้าไว้ขึ้นชั้นบน

7. นางจารุณี ประวัตินิพนธ์, ร้านค้า “บุญล้อมพาณิชย์” (คิมชะฮวด) อายุ 60 ปี

ครอบครัวของนางจารุณี ประวัตินิพนธ์ เป็นคนไทยเชื้อสายจีน อาคารหลังนี้สร้างตั้งแต่ปี พ.ศ. 2465 เปิดเป็นร้านค้าขายของชำ และเครื่องถ้วยสังฆทานโดยการตั้งชื่อ ร้านค้านี้ ว่า บุญล้อมพาณิชย์ตามชื่อของคุณยายที่ชื่อว่า บุญล้อม เจ้าของอาคารเล่าว่า ในสมัยก่อนคุณยายบุญล้อม สร้างบ่อน้ำถวายเป็นวัด ซึ่งตั้งอยู่ใกล้ๆ กับ วัดศรีเมือง ให้ชาวบ้านมาตักใช้อุปโภค บริโภค ซึ่งไม่ไกลจากตัวอาคารหลังนี้มากนัก คุณจารุณีเกิดและเติบโตที่บ้านหลังนี้ ในช่วงสมัยเด็ก คุณจารุณีจะชอบไปดูเรือทอดกฐินกลางน้ำ ที่จัดขึ้นที่วัดศรีเมือง หลังบ้านบ่อยๆ หลังจากดูทอดกฐินกลางน้ำเสร็จ จะชอบมาเล่นบริเวณลานวัดศรีเมือง ตอนช่วงเย็นจึงค่อยกลับบ้าน ในปัจจุบันไม่มีการทอดกฐินกลางน้ำ เนื่องจากสภาพแม่น้ำโขงที่ไหลเชี่ยว อันตรายไม่เหมือนสมัยก่อน จึงได้ปรับเปลี่ยนเป็นการทอดกฐินบนบกแทน

คุณจารุณีกล่าวว่า “ ในสมัยก่อนที่วัดศรีเมืองจะมีต้นพิกุลเยอะมาก ปัจจุบันถูกตัดทิ้งไปบ้างก็น่าเสียดายเพราะแต่ก่อนในช่วงเวลาต่างๆตอนจะนอน ป้าจะได้กลิ่นดอกพิกุลหอมครุ่นตลอด วัดศรีเมืองนี้แต่ก่อนจะมีศาลหลักเมือง หรือที่รู้จักกันของคนในชุมชนว่า เจ้าพ่อคำผา ที่ผู้คนในชุมชนให้ความเคารพนับถือ จะสังเกตได้ว่า จะมีการแห่เซตสิ่งโตเข้ามาที่วัดศรีเมืองด้วย เพื่อเป็นการทำความเคารวะและเคารพบูชาไหว้เป็นประจำทุกปี รวมทั้งจะมีการแห่เซตสิ่งโตตามเทศกาลตรุษจีนที่จะมีการแห่ผ่านบริเวณหน้าบ้านบุญล้อมพาณิชย์ผ่านเส้นถนนมีชัยผ่านมายังมูลนิธิจังหวัดหนองคาย และอ้อมเข้ามายังเส้นถนนประจักษ์และกลับเข้ามาที่ศาลเจ้าจีนอีกครั้ง”⁹ คุณจารุณีไปเป็นประจำทุกปีไม่เคยขาดไม่ว่าจะมีเทศกาล หรืองานบุญต่างๆที่เกิดขึ้นในวัด คุณจารุณีจะเป็นผู้ประชาสัมพันธ์กับคนที่รู้จักบริเวณรอบๆ จัดทำอาหารส่งทางวัดเป็นประจำ หรือถ้ามีอาหารเหลือจากการฉันท์เพล ทำกับข้าว จะนำมาแจกจ่ายให้คนในบ้าน และญาติๆ

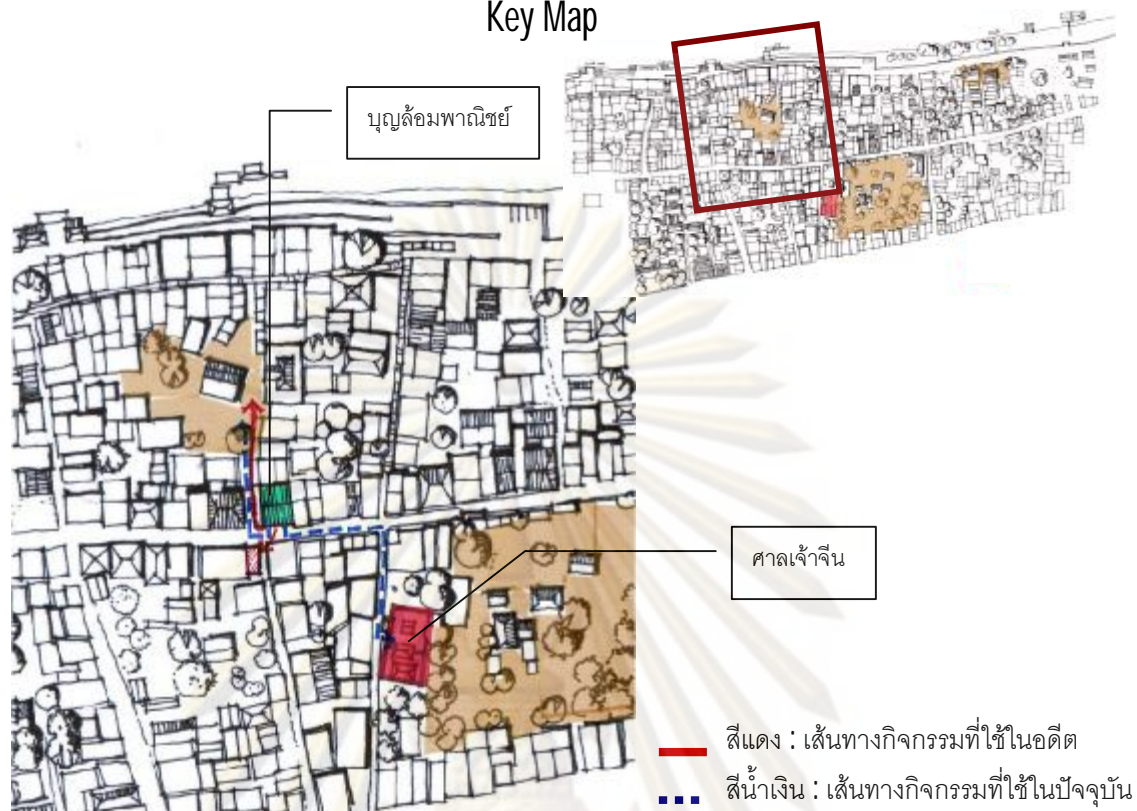
เห็นได้ว่า จากการที่คนในชุมชนอยู่อาศัยกันโดยมีวิถีชีวิตสัมพันธ์กับวัด และความสัมพันธ์กันกับแม่น้ำที่ตนอยู่อาศัย ทั้งนี้ ยังมีความเชื่อเพื่อเผื่อซึ่งกันและกัน ให้ความช่วยเหลือกันตลอด ทำให้ชุมชนที่อยู่รอบบริเวณ มีความเข้มแข็ง ประเพณีท้องถิ่น และวัฒนธรรม ยังคงหลงเหลืออยู่ในพื้นที่ กล่าวได้ว่า พื้นที่ในที่ศึกษา ไม่มีใจ เพราะชาวบ้านที่อยู่ในชุมชน เป็นหูเป็นตาดูแลบ้านให้แก่กัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

นอกจากนี้ ครอบครัวของคุณจารุณียังเป็นครอบครัวของคน 3 รุ่น 3 วัย ที่มีทั้งเด็ก วัยกลางคน และคนชราอยู่ภายในบ้านหลังเดียวกัน ซึ่งสมาชิกในครอบครัวมีทั้งหมด 6 คน ได้แก่ น้องสาวของคุณจารุณี, คุณจารุณี และ ลูกสาวญาติของคุณจารุณีที่แต่งงานกับลูกเขย และหลานผู้หญิงอีก 2 คน เหตุผลที่ทำให้ครอบครัวของคุณจารุณีอยู่ในพื้นที่ศึกษาจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากต้องการสืบทอดกิจการของคุณแม่บุญล้อมไว้ ที่สมัยก่อนได้ประกอบอาชีพค้าขายเครื่องสังฆภัณฑ์ และค้าขายของป่า จนปัจจุบันจึงได้ทำอาชีพค้าขายเครื่องสังฆภัณฑ์เพียงอย่างเดียว

⁹ สัมภาษณ์คุณจารุณี ประวัตินิพนธ์, 21 พ.ค. 2551.

Key Map

แผนที่ 4-9 แผนที่บริบทรอบร้านบุญล้อมพาณิชย์

จากแผนที่แสดงให้เห็นกิจกรรมที่เกิดความสัมพันธ์ของบ้านคุณจารุณีกับบริบทรอบข้าง ซึ่งคุณแม่ของคุณจารุณี (คุณบุญล้อม) จะรู้จักกับคุณแม่ของป้าน้อยสีมะสิงห์ จึงทำให้ทั้งสองครอบครัวนี้รู้จักกันเป็นอย่างดีตั้งแต่สมัยรุ่นคุณแม่แล้ว

รูปภาพ 4-45 คุณจารุณี และน้องสาว และ รูปภาพ 4-46 ครอบครัวของคุณจารุณีพร้อมหลานสาว

รูปภาพ 4-47 พื้นที่ใช้สอยภายในอาคาร พื้นที่เปิดโล่งภายใน และพื้นที่หน้าร้าน

รูปภาพ 4-50 ผังพื้นที่ชั้นล่าง และ รูปภาพ 4-51 ผังพื้นที่ชั้นบน

ที่มา: ลักษณะเฉพาะของอาคารพาณิชย์ ย่านเมืองเก่าจังหวัดหนองคาย คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

รูปภาพ 4-48 ภาพถ่ายในสมัยก่อน ถ่ายที่หน้าบ้านบุญล้อมพาณิชย์เชิญพระมากรทอดกลืนที่วัดศรีเมือง หลังบ้านคุณจารุณี (ซ้าย) รูปภาพ 4-49 รูปด้านหน้าอาคาร ร้าน บุญล้อมพาณิชย์ (ขวา)

4.1.1 สรุปจากการสัมภาษณ์ครอบครัวทั้ง 7 ในพื้นที่ศึกษา

สรุปจากการสัมภาษณ์ทั้ง 7 ครอบครัว กล่าวได้ว่า กิจกรรมต่างๆ และแหล่งพื้นที่พบปะพูดคุยที่เกิดขึ้นทั้งในอดีตและปัจจุบัน มีความเชื่อมต่อและสัมพันธ์กันของทั้ง 7 ครอบครัวและผู้คนที่อยู่ในละแวกพื้นที่ศึกษา โดยกิจกรรมที่เกิดขึ้นในอดีตเป็นกิจกรรมที่มีการเชื่อมต่อ และมีความสัมพันธ์กับเส้นทางสัญจร การเดินทางของผู้คนที่มีการประกอบอาชีพเดิมในอดีต, กิจกรรมที่มีการเชื่อมต่อ และมีความสัมพันธ์จากในอดีตต่อเนื่องมาถึงปัจจุบัน และกิจกรรมที่เกิดขึ้นใหม่ ทั้งนี้รวมไปถึงเส้นทางของถนน ตรอก และซอยที่มีความสัมพันธ์เป็นตัวเชื่อมทางสัญจรที่ก่อให้เกิดกิจกรรมขึ้น

กิจกรรมที่เกิดขึ้นในอดีตเป็นกิจกรรมที่มีการเชื่อมต่อ และมีความสัมพันธ์กับเส้นทางสัญจร การเดินทางของผู้คนที่มีการประกอบอาชีพเดิมในอดีต ตัวอย่างเช่น อาชีพที่มีความสัมพันธ์กับแม่น้ำโขง **บ้านของตระกูลวิเศษพาณิชย์** ที่ใช้เส้นทางเดินลงไปยังเรือขนส่งสินค้า หรือตัวอย่างเช่น **บ้านญาติของคุณบุญลือ เกียรติ เกศจันทร์** ที่ใช้เส้นทางซอยหน้าวัดศรีคุณเมืองเป็นเส้นทางเดินลงไปยังท่าเรือ ในสมัยอดีตที่ใช้เป็นท่าเรือในการประกอบอาชีพเรือชุดทราย ประมงน้ำจืด

แหล่งพื้นที่พบปะพูดคุยที่มีการสืบทอดต่อเนื่องจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน ตัวอย่างเช่น พื้นที่ว่างลานโล่งภายในวัดศรีคุณเมืองเป็นสถานที่เล่นของเด็ก การใช้ลานโล่งภายในวัดประกอบกิจกรรมทางศาสนาต่างๆ หรือแหล่งพื้นที่ปฏิสัมพันธ์ของผู้คนในชุมชนที่เกิดขึ้นในอดีตและต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน เช่น ร้านสุทินโกชนา (ร้านก๋วยเตี๋ยวโบราณ), พื้นที่ว่างบริเวณหัวมุมถนนตรงข้ามประตูวัดศรีเมือง ซึ่งสามารถสรุปได้จากการใช้หลักแนวคิด **Place and placelessness** ในความเป็นพื้นที่ที่มีประสบการณ์ ความทรงจำร่วมกัน

นอกจากความสัมพันธ์เชื่อมโยงในด้านกิจกรรมที่เกิดขึ้นในแหล่งพบปะสถานที่ต่างๆ ยังสามารถพบความสัมพันธ์ที่ก่อให้เกิดความเป็นถิ่นที่อยู่อาศัย จากความเป็นครอบครัวที่มีความอบอุ่น อยู่กันอย่างถ้อยทีถ้อยอาศัย ความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวของคนวัยต่างๆ รวมทั้งมีการดำเนินชีวิตตามแบบแผน เพื่อสืบทอดกิจการของครอบครัว ตัวอย่างเช่น **ครอบครัวของคุณจารุณี ที่มีการสืบทอดกิจการค้าขายเครื่องสังฆภัณฑ์ตั้งแต่รุ่นคุณแม่ของคุณจารุณีจนถึงรุ่นคุณจารุณีในปัจจุบัน** เป็นต้น

4.2 การศึกษาทำความเข้าใจจากครอบครัวของผู้คนในพื้นที่ศึกษา

ข้อค้นพบสำคัญ จากการบอกเล่าเรื่องราวของผู้คนที่อยู่ในพื้นที่ศึกษา ในความหมายของพื้นที่ศึกษา คือ ความหมายของความเป็นถิ่นที่อยู่อาศัย (Place), ถิ่นปฏิสังขาร (สถานที่พบปะพูดคุย) ร่วมประกอบกับลักษณะทางกายภาพของเมือง เป็นองค์ประกอบพื้นฐานของเมือง จากการศึกษา Kevin Lynch องค์ประกอบทั้ง 5 ประการ และความสามัคคีที่เกิดขึ้นในชุมชน

Place ถิ่นที่อยู่อาศัย

ความเป็นถิ่นที่อยู่อาศัย จากการอาศัยอยู่ในพื้นที่ศึกษาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่เกิด ใช้วิถีชีวิตดำรงอยู่จากรุ่นสู่รุ่น เกิดความรู้สึกรักและผูกพัน ความเป็นเจ้าของและความอบอุ่น ยิ่งเมื่อผู้คนที่อยู่ในพื้นที่ศึกษาได้มีบทบาทในการเล่าเรื่องราวสถานที่ หรือถิ่นที่ตนอยู่อาศัยยิ่งทำให้เกิดความภาคภูมิใจ ดังนั้น จึงสามารถแบ่งความหมายของความสำเร็จต่างๆ ที่ก่อเกิดทำให้เป็นความหมายของถิ่นที่อยู่อาศัยได้ทั้งหมด 6 ประเด็น ได้แก่

4.2.1 ความทรงจำร่วมกัน มีประสบการณ์ในพื้นที่ร่วมกัน

ความเป็นถิ่นที่อยู่อาศัยร่วมกัน ตั้งแต่ในสมัยอดีต จากคำบอกเล่าของผู้ที่อยู่ในพื้นที่ศึกษา ความทรงจำที่มีประสบการณ์ร่วมกันตั้งแต่สมัยเด็ก เช่น ชวนกันไปเล่นตามบ้านเพื่อนที่มีพื้นที่ลานกว้าง หรือได้ดูสูง วิ่งเข้าออกบ้านหลังนั้นหลังนี้รอดรั้วรอดได้ดูบ้านญาติ ชวนเพื่อนไปดูแม่หรือยายทำอาหารอยู่ใต้ถุนบ้าน หรือคุณยายพาหลานเข้าวัด ตามหน้าช่วงเทศกาลงานบุญประเพณีต่างๆ ช่วยกันร้อยลูกปัดทำผ้าทอดกฐินบ้านญาติที่อยู่ติดกัน การใช้ชานหน้าบ้านเป็นพื้นที่เชื่อมระหว่างเรือนทำกิจกรรมต่างๆ ออกมานั่งกินข้าวกันเป็นกลุ่มครอบครัวใหญ่ อยู่กันอย่างลักษณะเครือญาติ หรือเพียงแค่นั่งทำกับข้าวอยู่หน้าบ้านเพื่อจะนำไปวัด เจอคนรู้จักญาติที่เดินผ่านหน้าบ้าน ก็จะแวะเดินมาทักถามจะให้ช่วยเหลืออะไรไหม ยกตัวอย่างเช่น บ้านของคุณวิศิษฎ์พาณิชย์ การอยู่อาศัยร่วมกันกับทั้งคนงาน กะลาสีเรือ และสมาชิกในบ้าน สร้างประสบการณ์การอยู่ร่วมกัน ไม่ว่าจะมีงานเทศกาลต่างๆ จะมีการจัดเลี้ยงฉลองประจำปี ให้การเอาใจใส่ดูแลลูกจ้างเสมือนกับญาติตัวเอง จำภาพเรื่องราวความทรงจำในอดีตมากมายที่เกิดกับบ้านของคุณวิศิษฎ์พาณิชย์ บ้านของคุณลุงสา และบ้านของคุณป้าน้อย สีมะสิงห์ ที่เคยเป็นเพื่อนเล่นด้วยกันตั้งแต่สมัยเด็กๆ จะนัดกันไปเล่นที่วัดลำดวนบ่อยๆ พอตักเย็นจะไปเล่นน้ำและตกปลาบริเวณท่าเรือหน้าวัดลำดวน ซึ่งเดินทางไปเจอกันโดยการลัดระจากรั้วบ้านหลังนี้ทะลุไปยังใต้ถุนบ้านอีกหลังได้อย่างสะดวกเนื่องจากแต่ก่อนเป็นแครั้วลวดหนามกันระหว่างเขตบ้านแต่ละหลัง¹⁰

รูปภาพ 4-52 บรรยากาศใต้ถุนบ้านของคนวัยชราในพื้นที่ศึกษา รูปภาพ 4-53 บรรยากาศงานบุญทอดกฐินในวัดต่างๆ

¹⁰ สัมภาษณ์คุณบุญลเกียรติ เกศจำนง, 17 มี.ค. 2552.

เห็นได้ว่า จากความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ สร้างประสบการณ์ความทรงจำ กิจกรรมต่างๆ ร่วมกันระหว่างบ้าน ถิ่นที่ตนอยู่อาศัย

4.2.2 ความรู้สึกภาคภูมิใจในถิ่นที่ตนอาศัยอยู่

จากประวัติศาสตร์ของพื้นที่ศึกษา มีความสำคัญยาวนาน เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่อยู่ติดชายแดน เสมือนเป็นเมืองหน้าด่าน มีวัดและสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่สำคัญหลายแห่ง ประเพณีที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นมีประวัติเล่าขานมายาวนาน รวมทั้งกลุ่มผู้คนที่อยู่อาศัยในพื้นที่ศึกษาที่อยู่ในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ได้แก่ คนที่เป็นรุ่นลูกรุ่นหลานและอยู่ในพื้นที่นี้มาอย่างต่อเนื่อง ความภาคภูมิใจเริ่มปรากฏให้เห็นตั้งแต่ ผู้ทำวิจัยและคณะอาจารย์ที่ทำวิจัย จากมหาวิทยาลัยขอนแก่น ได้เข้าไปทำการศึกษาสองถึงสามปีที่ผ่านมาผู้คนที่อยู่ในย่านมีความภาคภูมิใจเมื่อทราบว่า อาคารเก่าของตนจะกลายเป็นส่วนหนึ่งของการเล่าเรื่องประวัติศาสตร์ มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์อย่างไร **“รูปเก่าๆที่มีอยู่นี้ป่าไม่ชอบเก็บใส่แฟ้มอัลบั้มรูปไว้เท่าไร อยากเอามาโชว์ติดไว้ข้างฝาบ้าน เวลาคนไข้เข้ามาดูก็จะเห็นได้เลยว่าสมัยก่อนหน้าตาบ้านป่าเป็นอย่างไร บรรพบุรุษ คุณปู่เจ้าขุนใหญ่ในสมัยก่อนเลยนะ ภูมิใจในตระกูลประวัติที่บ้านป่าอยู่”**¹¹ ทั้งนี้ นอกจากหน่วยงานทางวิชาการให้ความสำคัญ หน่วยงานทางภาครัฐได้เปิดโอกาส คือ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย ยังได้จัดการประกวดภาพถ่ายเก่าโครงการ **“เล่าขานเหตุการณ์ประวัติศาสตร์เก่า เมืองหนองคาย ผ่านเลนส์กล้อง”** เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ผู้คนในชุมชนยังมีความตื่นตัว โดยเฉพาะผู้อยู่อาศัยในอาคารเก่า บ้านเก่า ที่ยังคงมีภาพถ่ายเก่าเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในอดีต เพื่อระลึกถึงความทรงจำในสมัยก่อน แสดงให้เห็นว่า ผู้คนที่อาศัยอยู่ ณ พื้นที่นี้มีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ รวมทั้งการที่มีทุนเดิมอยู่ในพื้นที่ คือ บุคลากรผู้อาวุโส ที่อาศัยอยู่ในชุมชนเก่าสามารถบอกเล่าเรื่องราวในอดีตเสมือนฉายภาพเก่าให้สามารถจินตนาการนึกตามได้ ดังตัวอย่างเช่น พื้นที่ว่างในบริเวณหัวมุมฝั่งตรงข้ามประตูวัดศรีเมือง ที่เป็นสถานที่พบปะพูดคุยของกลุ่มคนวัยชรา และเป็นสภากาแฟในสมัยก่อนจากคำบอกเล่าของคนในกลุ่มพื้นที่แห่งนี้ว่า **“ลุงจะชอบปั่นจักรยานมานั่งคุยเล่นกันกับเพื่อน ๆ ตรงนี้ ในช่วงเสาร์อาทิตย์ นั่งดูนักท่องเที่ยวนักคนเดินผ่านไปมา โดยส่วนมากจะมีนักท่องเที่ยวชอบมาถามทาง ถามเรื่องเทศกาลบุญชาวบวงสรวงพญานาค ซึ่งลุงก็ชอบให้ความรู้แก่เขาซะมันรู้สึกดีเหมือนเราเป็นคนในพื้นที่นี้แล้วรู้เรื่องในพื้นที่นี้จริง ๆ”**¹²

รูปภาพ 4-54 เหตุการณ์น้ำท่วม พ.ศ. 2519 เส้นถนนมีชัย รูปภาพ 4-55 เหตุการณ์น้ำท่วมหน้าร้านมัสการแพทย์ พ.ศ. 2519

¹¹ สัมภาษณ์คุณนิธิ สิมะสิงห์, 16 มี.ค. 2552.

¹² สัมภาษณ์คุณสุวรรณ นิตา, 30 ส.ค. 2552.

เห็นได้ว่า คนในพื้นที่ศึกษามีความภาคภูมิใจในถิ่นที่ตนอยู่อาศัยทั้งจากรูปถ่ายที่เคยเก็บไว้เป็นความทรงจำในอดีต จนถึงการบอกเล่าเรื่องราวจากชีวิตของผู้คนที่เคยผ่านประสบการณ์ในพื้นที่ศึกษานี้มาแล้วได้เป็นอย่างดี

รูปภาพ 4-56 การปิ่นเสนาในงานศพ วัดศรีคุณเมือง   รูปภาพ 4-57 บรรยากาศพระภิกษุบาท วัดศรีเมือง พ.ศ. 2524

4.2.3 ครอบครัว กับคน 3 วัย 3 รุ่น

ผู้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ศึกษาอย่างต่อเนื่อง อยู่กัน 3-4 รุ่น ระยะเวลา 30 - 40 ปี มีทั้งแบบครอบครัวขยาย และครอบครัวเดี่ยว ส่วนใหญ่จะเป็นแบบลักษณะครอบครัวขยาย ประกอบไปด้วยคน 3 วัย คือ คนวัยชรา คนวัยกลางคน และวัยเด็ก โดยทุกบ้านจะมีคนสูงอายุเฉลี่ย 50-60 ปีแทบทุกหลัง และลูกหลาน อายุ 3-4 ขวบ และหลานวัยประถม คุณย่าทำหน้าที่ดูแลหลาน สอนการบ้านหลาน คนในบ้านจะให้ความใส่ใจกับคนวัยชราเป็นอย่างมาก ตัวอย่างเช่น ลักษณะบ้านปรับเปลี่ยนจากแต่ก่อน ห้องพักชั้นล่างจะเป็นห้องทำงาน หรือส่วนเก็บของ เมื่อคนในบ้านแก่ชราลงปรับเปลี่ยนจากห้องเก็บของ หรือกันส่วนพื้นที่ชายของเป็น ห้องพัก หรือห้องนอนของคุณย่า หรือผู้สูงอายุแทน โดยมีลูกหลานคอยดูแลปรนนิบัติ, ส่วนคนวัยกลางคน เมื่อกลับมาจากการทำงาน กลับมากินข้าวพร้อมหน้าพร้อมตากันทั้งครอบครัว กล่าวได้ว่า เป็นการอยู่กันแบบเครือญาติ ครอบครัวขนาดใหญ่ ที่มีความกลมเกลียว รักใคร่กัน

นอกจากนี้ ผู้สูงอายุในชุมชนเสมือนเป็น เสาหลัก ที่คนในบ้านให้ความเคารพนับถือ ทั้งนี้ไม่ใช่เพียงแค่เฉพาะคนในบ้าน แต่รวมถึงทั้งญาติ และคนรู้จักที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียง ตัวอย่างเช่น ในช่วงหน้าเทศกาลงานสงกรานต์จะเชิญผู้สูงอายุ ผู้อาวุโสในชุมชน มาร่วมไหว้รดน้ำดำหัวให้ความเคารพเพื่อเป็นสิริมงคล

รูปภาพ 4-58 บรรยากาศผู้คนที่อยู่ในพื้นที่ศึกษา ครอบครัวคนต่างวัย

4.2.4 การดำเนินชีวิตตามแบบแผน เพื่อสืบทอดกิจการของครอบครัว

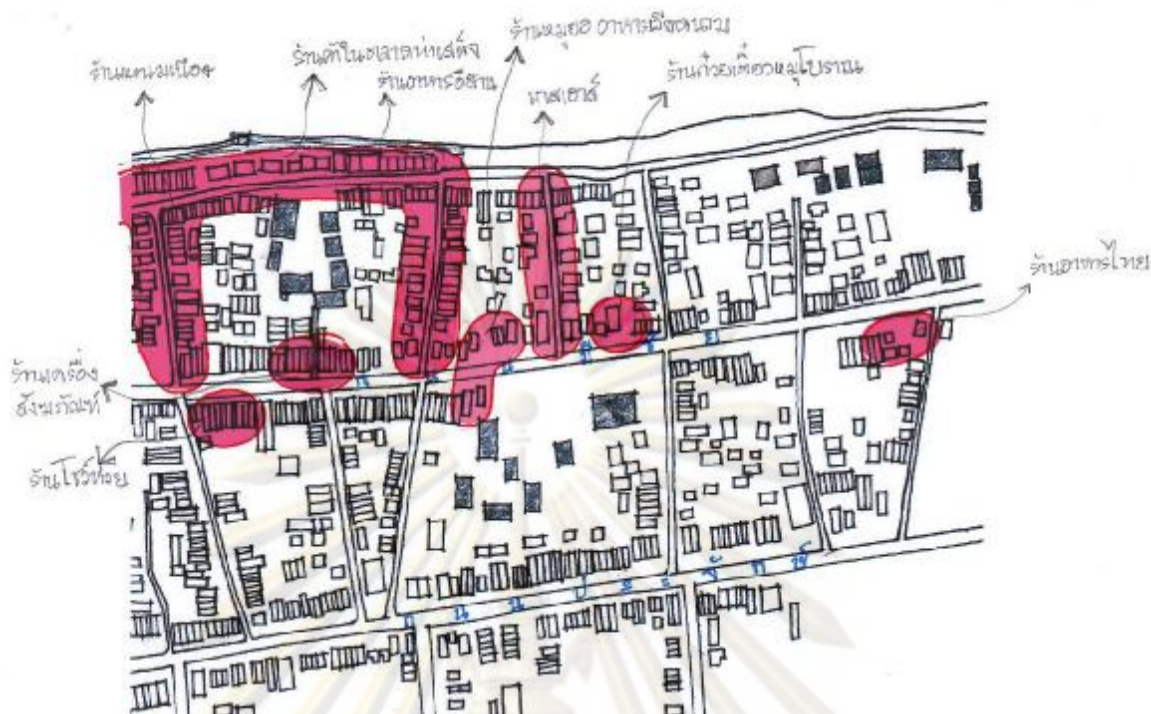
จากบริเวณพื้นที่ศึกษา ความมีชื่อเสียงของย่านมากที่สุด คือ ชื่อเสียงในด้านอาหาร โดยการขายอาหารเริ่มต้นเมื่อมีปี พ.ศ. 2525 บริเวณตลาดท่าเตี๋ย แล้วมีการขยายพื้นที่ร้านขายอาหารมาเปิดเป็นร้านกิจการของตัวเองตามเส้นถนนมีชัย ซึ่งเป็นการสืบทอดกิจการของคนไทยเชื้อสายเวียดนามในพื้นที่ศึกษา โดยการเปิดเป็นร้านอาหารที่มีชื่อเสียง อาหารเวียดนาม เช่น ร้านแหนมเนือง หมูยอ กุนเชียง ร้านก๋วยเตี๋ยวเนื้อโบราณ (ร้านสุทินโภชนา) เป็นต้น ในแต่ละครอบครัวจะมีการดำเนินชีวิตตามแบบแผน โดยมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ให้แก่สมาชิก ตั้งแต่การเริ่มต้นมอบหน้าที่ให้เด็กๆในบ้าน เป็นการฝึกให้เด็กรับผิดชอบและมีส่วนร่วมในกิจการของครอบครัว ตัวอย่างเช่น ร้านสุทินโภชนาที่มีการเปิดกิจการมารวม 40 ปี สืบทอดมาจากรุ่นคุณแม่เปิดร้านก๋วยเตี๋ยวเนื้อและหมูโบราณ ขายในพื้นที่ศึกษา มีการเปิดร้านตั้งแต่เช้าในช่วง 8.00 น. จนถึงในช่วงเวลาเย็น และส่วนใหญ่ร้านค้าในพื้นที่ศึกษาจะหยุดในช่วงวันอาทิตย์ทำให้บริเวณในย่านริมถนนมีชัยเงียบสงบ

รูปภาพ 4-59 อาชีพของครอบครัวในพื้นที่ศึกษา (ที่มา: จากการสำรวจพื้นที่ศึกษา)

รูปภาพ 4-60 อาชีพของครอบครัวในพื้นที่ศึกษา (ที่มา: จากการสำรวจพื้นที่ศึกษา)

แผนที่ 4-10 แสดงร้านค้ากิจการที่มีอยู่ในพื้นที่ศึกษา (ที่มา: จากการสำรวจพื้นที่ศึกษา)

นอกจาก การสืบทอดกิจการของครอบครัวที่มีการเน้นความมีชื่อเสียงในเรื่องอาหาร กิจการที่มีลักษณะเฉพาะอย่างอื่นที่ทำให้ผู้คนมีความภาคภูมิใจ ตัวอย่างเช่น การช่าง การขายสินค้าเฉพาะต่างๆ เครื่องสังกะสี การฟอกหนังสัตว์ การใช้สมุนไพร แสดงถึงความเชี่ยวชาญในด้านการงานต่างๆ จากคำบอกเล่าของคุณจารุณี ร้านขายเครื่องสังกะสีที่มีการสืบทอดกิจการมาตั้งแต่สมัยคุณแม่ ที่อยากจะทำงานในกิจการดั้งเดิมของครอบครัวนี้อยู่เพราะเคยไปทำงานที่อื่นมาระยะหนึ่ง แต่รู้สึกอยากกลับมาทำงานที่บ้านเหมือนเดิม เหตุผลเพราะยังอยากทำงานในย่านชุมชนที่สงบและอบอุ่นนี้อยู่ และจากคำบอกเล่าของร้านหมวยโบราณ ที่ลูกชายเคยไปทำงานที่อื่น เนื่องจากทางครอบครัวได้ส่งเสริมทางด้านการศึกษาเพื่อให้เรียนได้ในระดับปริญญาที่สูงขึ้น แต่เมื่อทำงานได้ระยะหนึ่งก็กลับมาทำงานที่บ้าน แล้วจึงวิชาที่ได้เล่าเรียนมาประยุกต์ดัดแปลงรูปแบบการค้าร้านหมวยจนเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวและคนในพื้นที่

สรุปได้ว่า จากพื้นที่ศึกษา การรักษาแบบแผนการดำเนินชีวิต เพื่อสืบทอดกิจการของครอบครัวสามารถช่วยรักษาเอกลักษณ์และความเป็นย่านให้คงอยู่ได้ ทำให้คนในพื้นที่ภาคภูมิใจ ทำให้เป็นที่รู้จักและสร้างความน่ามั่นใจให้แก่ผู้คนที่เข้ามาในพื้นที่ศึกษา

4.2.5 บ้าน เปรียบเสมือนเป็นตัวแทนบรรพบุรุษ

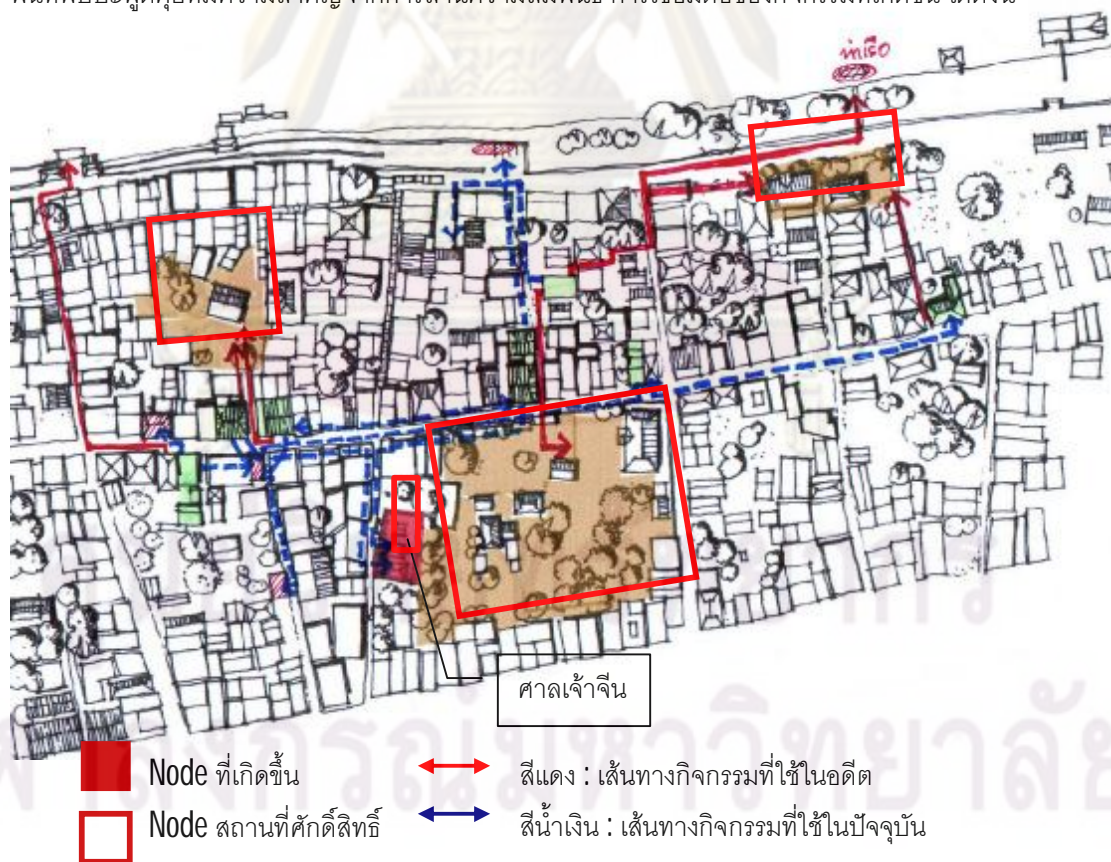
เนื่องจากในพื้นที่ศึกษากล่าวได้ว่า การอยู่อาศัยของกลุ่มคนในชุมชนมีการอยู่อาศัยเป็นระยะเวลา 30-40 ปี บ้านบางหลังได้ก่อสร้างบ้านอยู่ในพื้นที่นี้มาตั้งแต่สมัยรุ่นปู่ย่า ตายาย และเป็นมรดกของลูกหลานในปัจจุบัน ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เป็นรู้จักกันของเพื่อนบ้านที่อยู่ในละแวกชุมชนเดียวกัน เมื่อคนที่อยู่อาศัยในชุมชนเดินผ่านไปผ่านมาก็เป็นที่รู้จักว่า บ้านหลังนี้เป็นของใคร เคยประกอบอาชีพอะไรมาบ้าง ตัวอย่างเช่น **ตระกูลของครอบครัวสีมะสิงห์** เป็นที่รู้จักของคนในคุ้มชุมชนลำดวน มีการสืบทอดกิจการร้านแพทย์แผนโบราณเป็นที่รู้จักว่า วัดลำดวนมีความสำคัญกับบ้านตระกูลสีมะสิงห์เป็นอย่างดี ที่มีการอุปถัมภ์วัดตั้งแต่

สมัยก่อน กิจกรรมที่ทำเป็นประจำในช่วงกิจวัตรตอนเช้าทุกวันตั้งแต่สมัยรุ่นคุณแม่ของป้าน้อย การทำกับข้าว ถวายปิ่นโตให้เณรทุกๆเช้า ซึ่งเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ รวมทั้งงานถวายทานต่างๆที่จัดขึ้นที่วัดลำดวน โดยครอบครัวของสี่มะสิงห์มักจะเป็นเจ้าภาพในการจัดงานสม่ำเสมอ **ตระกูลของครอบครัวทวีพาณิชย์(แม่คู่)** ครอบครัวนี้เป็นที่รู้จักกันของคนในคุ้มชุมชนวัดศรีคุณเมือง เนื่องจากได้อุปถัมภ์และช่วยเหลือเงินบริจาคให้แก่วัดศรีคุณเมืองมาตั้งแต่สมัยอดีต สมัยรุ่นคุณย่าของตระกูลทวีพาณิชย์ มีการสร้างบ่อน้ำสาธารณะไว้ภายในวัดศรีคุณเมือง **ตระกูลของครอบครัววิศิษฎ์พาณิชย์** เป็นตระกูลของครอบครัวที่มีการประกอบอาชีพทางน้ำในอดีต ล่องเรือส่งสินค้าไปยังจังหวัดต่างๆ ทั้งนครพนม สกลนคร หนองคาย จึงทำให้เป็นที่รู้จักของคนในชุมชนคุ้มวัดศรีเมือง เป็นตระกูลของคนไทยเชื้อสายจีนที่มีฐานะดีมีชื่อเสียงในเรื่องการค้าขายปูนซีเมนต์จนมาถึงปัจจุบัน และยังมีมีการประกอบอาชีพนี้อยู่แต่เพียงแค่ปรับเปลี่ยนยานพาหนะการขนส่งสินค้าจากทางน้ำ มาเป็นทางบกแทน จากความหลากหลายของคนในชุมชนที่ได้กล่าวมา โดยการอยู่อาศัยของผู้คนในพื้นที่ศึกษามาเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน มีประสบการณ์ร่วมกัน ความทรงจำร่วมกันจึงทำให้รู้จักและสามารถบอกเล่าเรื่องราวได้เป็นอย่างดี

4.2.6 ความเป็นถิ่นปฏิสังขาร (สถานที่พบปะพูดคุย)

ถิ่นปฏิสังขาร หรือสถานที่พบปะพูดคุย เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนกับสภาพแวดล้อมภายนอกที่เกิดขึ้นรอบๆ ซึ่งเกิดจากคนในย่านได้พบปะพูดคุย เกิดประสบการณ์ร่วมกัน ไม่ใช่เพียงแค่เฉพาะถิ่นที่ตนอาศัยอยู่ ในการศึกษาที่ได้จากคำบอกเล่าเรื่องราวของครอบครัวทั้ง 7 ในพื้นที่ศึกษา สามารถนำมาสรุปถึงแหล่งพื้นที่พบปะพูดคุยที่มีความสำคัญจากการสานความสัมพันธ์ การเชื่อมต่อของกิจกรรมที่เกิดขึ้น ได้ดังนี้

แผนที่ 4-11 แผนที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสถานที่พบปะ เส้นทาง และกิจกรรม จากครอบครัวที่ได้จากสัมภาษณ์ในพื้นที่ศึกษา

กล่าวได้ว่า ทั้ง 7 ครอบครัว มีสถานที่พบปะที่เกิดขึ้นในอดีตและต่อเนื่องจนมาถึงปัจจุบัน สถานที่ที่เป็นแหล่งสำคัญสำหรับกลุ่มผู้คนในชุมชน ที่มีการอยู่อาศัยในพื้นที่ศึกษามาเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน ก่อเกิดกลายเป็นกลุ่มเครือข่ายที่อยู่ในละแวกเดียวกัน หรือจะไม่ได้เป็นญาติกันแต่เป็นคนรู้จักที่อยู่ในพื้นที่เดียวกันมานาน จึงเปรียบเสมือนเป็นญาติมิตรพี่น้อง โดยแหล่งจุดศูนย์รวมที่มีความสำคัญที่ทำให้ผู้คนในชุมชนสามารถมาพบปะกันได้แก่ **พื้นที่ว่างห้วยมถนตรงข้ามประตูวัดศรีเมือง** เป็นพื้นที่ร่วมกิจกรรมของกลุ่มคนวัยชรา ที่มีการนั่งพบปะพูดคุยอยู่ตรงห้วยมถนตรงข้ามประตูวัดศรีเมือง ซึ่งการทำกิจกรรมที่เกิดขึ้น เช่น การนั่งเล่นหมากรุก หรือการสนทนาเรื่องต่างๆกล่าวได้ว่า เป็นชุมชนที่อบอุ่นของพื้นที่ศึกษาที่รวบรวมบุคคลากรผู้อาวุโส ที่สามารถบอกเล่าเรื่องราวความเป็นมาของผู้คนในชุมชนได้เป็นอย่างดี **ร้านสุทินโภชนา** ที่มีการรวมตัวของกลุ่มคนวัยชรามานั่งพบปะพูดคุยกันเป็นสภากาแฟของกลุ่มคนผู้สูงอายุ และลานโล่งภายในวัดศรีคุณเมือง เป็นสถานที่เล่นของเด็กๆ ในชุมชนที่เคยเกิดขึ้นตั้งแต่สมัยรุ่นของ**ครอบครัวบ้านน้อยสีมะสิงห์ และครอบครัวของคุณบุญฤกษ์เกียรติ** จนมาถึงปัจจุบันกลายเป็นสถานที่เล่นของเด็กในชุมชนที่อยู่ในละแวกใกล้เคียงรวมทั้งหลานของบ้านน้อย สีมะสิงห์ ที่ จะชอบชวนเพื่อนไปปั่นจักรยานในชุมชน

รวมทั้งจุดศูนย์รวมที่เกิดขึ้นในลักษณะของพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางศาสนา ได้แก่ พื้นที่ว่างราชพัสดุข้างวัดลำดวน, กิจกรรมบูชาบวงสรวงพญานาค, ลานโล่งภายในวัดทั้ง 3 แห่ง ที่เป็นสถานที่ประกอบพิธีทางศาสนาในช่วงงานเทศกาลต่างๆของไทย จากครอบครัวที่ได้ทำการศึกษา พบว่า บ้านที่อยู่อาศัยของแต่ละครอบครัวจะอยู่ในคุ้มชุมชนของแต่ละวัด รวมทั้งแหล่งความเชื่อศรัทธาของคนไทยเชื้อสายจีนที่ใช้ศาลเจ้าจีนที่อยู่ในพื้นที่ศึกษา ประกอบพิธีทางศาสนาในช่วงเทศกาลจีน ตัวอย่างเช่น **ครอบครัวของคุณชวีวัฒน์ และครอบครัวของคุณจารุณี** ในช่วงเทศกาลจีนจะมีการประกอบพิธีถือศีลกินเจ และการทำพิธีตามธรรมเนียมจีนตั้งโต๊ะกราบไหว้บูชาบริเวณหน้าบ้านในช่วงตรุษจีนจะมีการแห่เซิ้งโขนผ่านหน้าบ้านเป็นประจำทุกปี

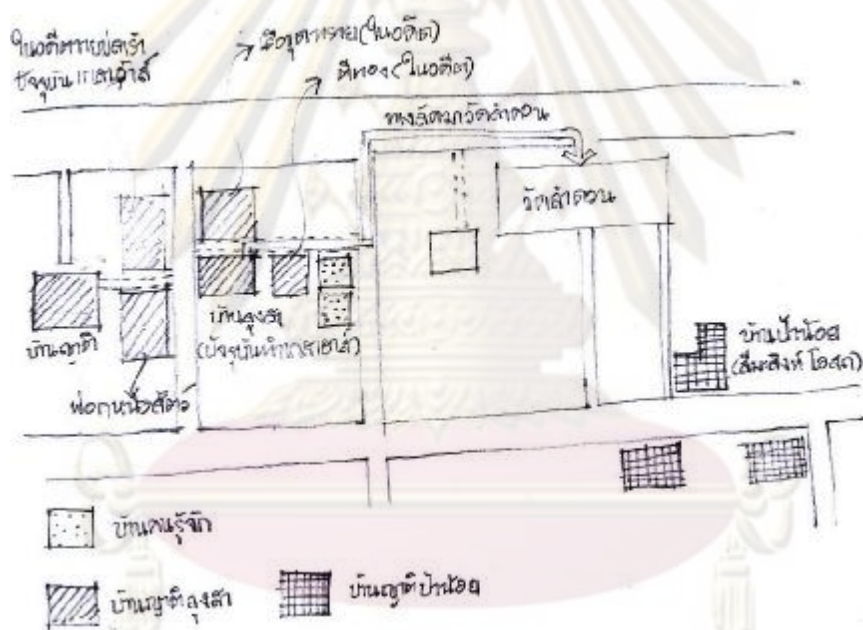
กิจกรรมที่เกิดขึ้นใหม่ในพื้นที่ศึกษา เนื่องจากการก่อสร้างถนนริมโขงที่กลายเป็นแหล่งศูนย์รวมกิจกรรมแห่งใหม่ของผู้นในชุมชน ตัวอย่างเช่น กิจกรรมใหม่ที่เกิดขึ้นใหม่เป็นการรวมตัวของกลุ่มคนวัยชราทำกิจกรรมออกกำลังกายในช่วงเช้าและช่วงเย็น **ญาติของครอบครัวบ้านน้อยสีมะสิงห์** จะไปออกกำลังกายในพื้นที่แห่งนี้เป็นประจำ รวมทั้งการรวมตัวของกลุ่มชมรมปั่นจักรยานที่รวมตัวกันในช่วงเย็นบริเวณถนนริมโขงที่มีหนึ่งในสมาชิกเป็น **ครอบครัวของคุณยัง ทวีพาณิชย์ หรือโรงแรมสวัสดิ์เกษเฮาส์**

ความเป็นถิ่นปฏิสังขารที่เกิดขึ้นจากการสัมผัสภาคครอบครัวทั้ง 7 สามารถบอกเล่าเรื่องราวกิจกรรม ที่เกิดขึ้นทั้งในอดีตและต่อเนื่องจนมาถึงปัจจุบัน เพื่อให้เกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้น จึงได้แบ่งหัวข้อของแหล่งปฏิสังขารตามการใช้งานของผู้คนในชุมชน ที่สามารถแบ่งออกเป็นกลุ่มวัยต่างๆ ได้แก่ กลุ่มวัยคนชรา กลุ่มวัยกลางคน และกลุ่มวัยเด็ก รวมทั้งความเป็นถิ่นปฏิสังขารในระดับที่มีอาณาเขตที่แตกต่างกัน โดยการแบ่งตามระดับของกลุ่มผู้เข้ามาใช้งานจากขนาดเล็กจนถึงขนาดใหญ่ ได้แก่ ความเป็นจุดศูนย์รวมระดับบุคคล ความเป็นจุดศูนย์รวมในระดับคุ้มชุมชน และความเป็นจุดศูนย์รวมในระดับย่านชุมชน ซึ่งบางจุดจะมีแหล่งกิจกรรมที่ซ้อนทับกันหลายแห่ง ดังนี้

กลุ่มเพื่อนของคนในวัยต่างๆ

บริเวณในพื้นที่ศึกษาเป็นย่านเก่าแก่ มีครอบครัวอยู่อาศัยในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง จากความเป็นเพื่อนบ้าน ทำให้คนในพื้นที่เป็นที่รู้จักคุ้นเคยกันเสมือนกับเป็น ญาติพี่น้อง ตัวอย่างเช่น **กลุ่มคนวัยเด็ก** จะมี

การเล่นกัน โดยใช้ทุกส่วนของพื้นที่ พื้นที่กว้างๆตามใต้ถุนบ้าน ลานวัด ซอย และถนนริมโขงในช่วงที่ไม่มีรถวิ่งผ่าน คุณลุงสากลว่า "ในสมัยก่อน บ้านแต่ละหลังสามารถทะลุหากันได้ โดยไม่มีรั้วกัน ถ้าอยากจะไปวัดลำดวน สามารถเดินรอดใต้ถุนบ้านญาติหรือ บ้านคนรู้จักได้เลย อยากจะแวะเล่นบ้านนี้ก่อนแล้วค่อยไปวัดลำดวนยังได้" จากคำบอกเล่าของผู้อยู่อาศัย ลูกหลานบ้านนี้ รู้จักลูกหลานบ้านนั้น หรืออยู่ในละแวกเดียวกัน จะไปไหนมาไหนเล่นกับลูกบ้านใครก็จะรู้จัก บางครอบครัวรู้จักกันตั้งแต่วัยของคุณปู่คุณย่าคุณยาย เช่น คุณลุงสากล "ผมเป็นเพื่อนรุ่นๆเดียวกันกับกลุ่มบ้านน้อย กลุ่มป่าหวินะ(คุณนิธิ สีมะสิงห์ และ คุณชวีวัฒน์ ไควสุภัทร) เห็นกันมาตั้งแต่เด็กแล้ว ชอบชวนกันไปเล่นแม่น้ำโขงหน้าวัดลำดวนบ่อยๆ" ซึ่งเป็นการสร้างความสบายใจให้กับครอบครัวที่อยู่ในละแวกเดียวกันได้เป็นอย่างดี ผู้คนในชุมชนสามารถพูดคุยปรึกษาปัญหาสภาพแวดล้อมแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน และคอยระแวดระวังภัยให้แก่กันได้เป็นอย่างดี "หลานบ้านแม่่น้อยกับกลุ่มเพื่อนๆชอบมาเล่นกับลูกชายพี่ตรงลานหน้าบ้านเป็นประจำ พอตกเย็น พี่ต้องปิดร้านออกไปทำธุระ พี่ก็ชอบพาลูกไปฝากไว้กับบ้านแม่่น้อยนะ ถึงจะไม่ใช้ลูกหลานแท้ๆ แก่ก็มีน้ำใจ แถมชอบทำกับข้าวมาฝากบ้านพี่บ่อย"¹³

แผนที่ 4-12 ตำแหน่ง บ้านญาติคนรู้จักกันในชุมชน และเส้นทางลัดไปยังวัดลำดวน

¹³ สัมภาษณ์ คุณพิมลรัตน์ บัวพรหมมี, 16 มี.ค. 2552

รูปภาพ 4-61 ลักษณะรั้วบ้านของผู้คนที่อยู่ในละแวกของพื้นที่ศึกษา และเส้นทางลัดจากถนนมีชัยทะลุมายังถนนริมโขง

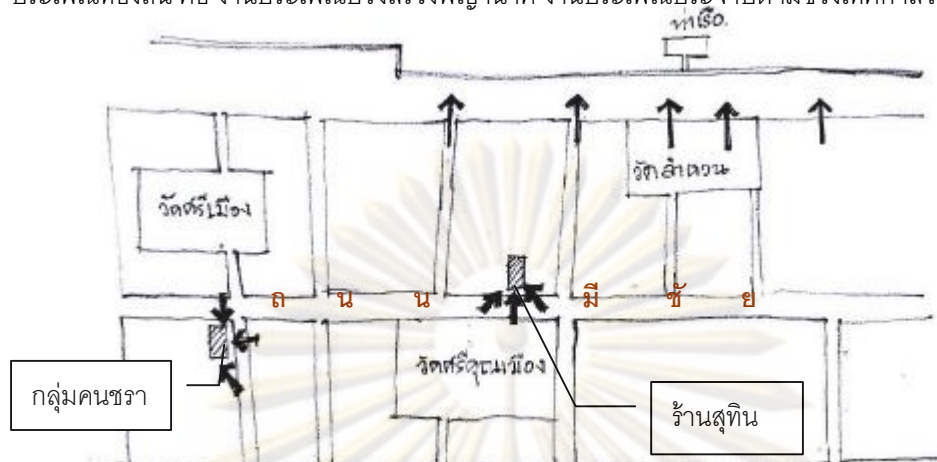
กลุ่มคนวัยกลางคน มีการพบปะพูดคุยกันตามร้านค้า ร้านอาหารภายในชุมชน มีการออกกำลังกาย เดินแอโรบิค จัดตั้งกลุ่มสมาคมปั่นจักรยาน เส้นทางริมโขง เป็นประจำทุกเย็น จัดตั้งกลุ่มสอนฝึกวิชาชีพออยู่ในวัดศรีคุณเมือง เช่น กลุ่มนวดแผนโบราณ ซึ่งจากความเป็นเพื่อน ความรู้จักคุ้นเคยกันมายาวนาน ทำให้ภายในย่านชุมชนมีทั้งความอบอุ่น มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้แก่กัน และยังสร้างบรรยากาศในชุมชนให้ชีวิตชีวา **กลุ่มคนวัยชรา** จะมีพื้นที่ส่วนกลางของชุมชน เป็นลานกิจกรรมออกกำลังกาย รำไทเก๊ก เดินแอโรบิค ในช่วงเช้าและช่วงเย็น บริเวณด้านหน้าสำนักงานกรมการท่า น้ำ จังหวัดหนองคาย และลานกว้างริมถนนริมโขง ซึ่งแต่เดิมจะใช้เพียงแคบริเวณด้านหน้าสำนักงานกรมการท่า น้ำ จังหวัดหนองคายเพียงอย่างเดียวในช่วงเย็น เนื่องจากปัจจุบันได้ทำการสร้างถนนริมโขงตัดผ่านบริเวณด้านหน้าสำนักงาน จึงทำให้พื้นที่ในกาภารกิจกรรมต่างๆได้มากขึ้น นอกจากนี้มีการพบกันตามร้านค้า ร้านอาหารภายในชุมชน หรือเพียงแค่เดินผ่านหน้าบ้านสามารถนั่งพูดคุยกัน

จากการพิจารณา ความหมายของคำว่า ถิ่นปฏิสังขาร ที่เกิดขึ้น กับคนในชุมชนพื้นที่ศึกษา ทำให้เกิดกิจกรรมร่วมกัน โดยการวิเคราะห์จาก พื้นที่ว่างภายใน ร่วมประกอบกับการวิเคราะห์ลักษณะทางกายภาพของเมือง เป็นองค์ประกอบพื้นฐานของเมือง จากการศึกษาค้นคว้าของ Kevin Lynch องค์ประกอบทั้ง 5 ประการ ได้แก่ ทางสัญจร (Pathways), ย่าน (District), ขอบเขต (Edges), จุดหมายตา (Landmark) และจุดศูนย์รวม (Nodes) ในแต่ละสถานที่ที่แสดงถึงความเป็นพื้นที่ปฏิสังขาร (สถานที่พบปะพูดคุย) สามารถแสดงความเป็นจุดศูนย์รวม (Node) ร่วมกันและอาจเกิดการซ้อนทับความหมายของพื้นที่ได้หลายแห่ง ในส่วนแรกเป็นการแบ่งความเป็นจุดศูนย์รวมในระดับกลุ่มบุคคลที่ได้จากการศึกษาครอบครัวทั้ง 7, ส่วนที่สองเป็นจุดศูนย์รวมในระดับคุ้มชนและส่วนสุดท้ายคือ จุดศูนย์รวมในระดับย่านชุมชน

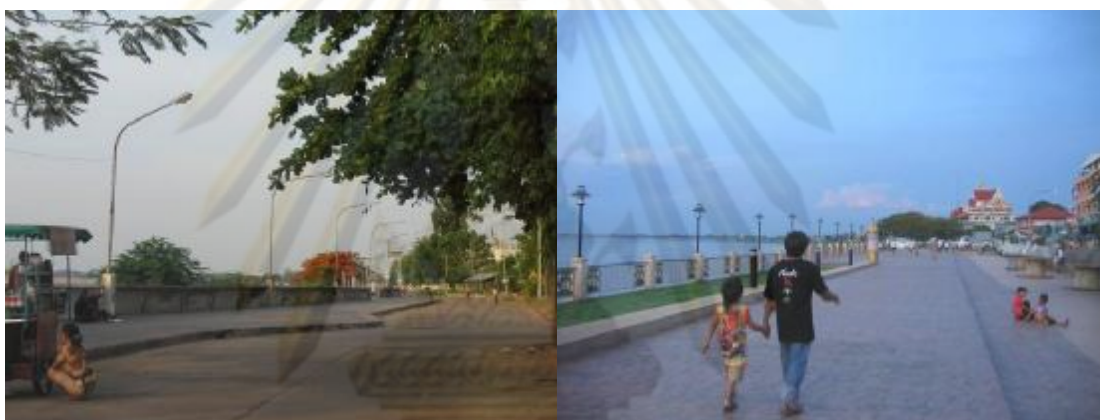
4.2.6.1 ความเป็นจุดศูนย์รวมในระดับกลุ่มบุคคล

บริเวณถนนริมแม่น้ำโขง มีความสัมพันธ์กับคนในชุมชนเป็นอย่างมาก ในอดีตเป็นเส้นทางสัญจรทางน้ำที่สำคัญ แสดงถึงทั้งความเป็น **ขอบเขต(Edges)** ของชุมชนและ **จุดศูนย์รวม (Nodes)** ในระดับกลุ่มบุคคล โดยลักษณะความเป็นขอบเขตของชุมชน เส้นทางริมโขงแสดงถึงรอยต่อระหว่างประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้าน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นถนนสายตรงตัดถนนจากบริเวณตลาดท่าเสด็จ วนาบริเวณแม่น้ำโขงจนถึงพระธาตุกลางน้ำ มีการใช้เป็นสถานที่พักผ่อน ออกกำลังกาย เป็นที่เล่นของเด็กรวมทั้งเป็นพื้นที่ปฏิสังขารให้แก่กลุ่มคนต่างวัยต่างๆในพื้นที่ เมื่อถึงช่วงเทศกาล บริเวณนี้เป็นสถานที่จัดงานแสดงอยู่ที่

บริเวณลานกว้างข้างวัดลำดวนและวัดศรีสุ่มังค์ งานประจำปีเก่าแก่ที่มีมาแต่อดีตจนถึงปัจจุบันตามความเชื่อ ประเพณีท้องถิ่น คือ งานประเพณีบวงสรวงพญานาค งานประเพณีประจำปีตามช่วงเทศกาลในเดือนตุลาคม

แผนที่ 4-13 ถนนริมแม่น้ำโขง สถานที่ปฏิสังขรณ์ของผู้คนในชุมชน

รูปภาพ 4-62 ถนนริมโขง หน้าวัดลำดวน รูปภาพ 4-63 ถนนริมแม่น้ำโขง ถิ่นปฏิสังขรณ์ของผู้คนหน้าวัดศรีเมือง

บริเวณร้านสุทินโกชนา เป็นแหล่งปฏิสังขรณ์ของผู้คนในชุมชน ทั้งกลุ่มวัยชรา มีการเปิดร้านกาแฟหน้าร้านสุทินในช่วงเช้า เป็นการนั่งพูดคุยคล้ายกับสมาคมกาแฟของกลุ่มผู้สูงอายุ และในเวลาช่วงกลางวันเปิดเป็นร้านค้าขายก๋วยเตี๋ยวให้กลุ่มคนวัยกลางคนและนักท่องเที่ยว

รูปภาพ 4-64 บรรยากาศด้านหน้าร้านสุทินโกชนา และร้านกาแฟด้านข้างร้าน

บริเวณฝั่งตรงข้ามวัดศรีเมือง เป็นสถานที่พบปะพูดคุยของกลุ่มคนวัยชรา ที่มีการนั่งคอยพระบิณฑบาตตั้งแต่ช่วงเช้า และพูดคุยคอยดูผู้คนผ่านไปมาในช่วงกลางวัน โดยผู้คนมานั่งคุยล้วนเป็นคนในพื้นที่ที่รู้จักกันในชุมชนเห็นหน้ากันมาตั้งแต่เด็ก

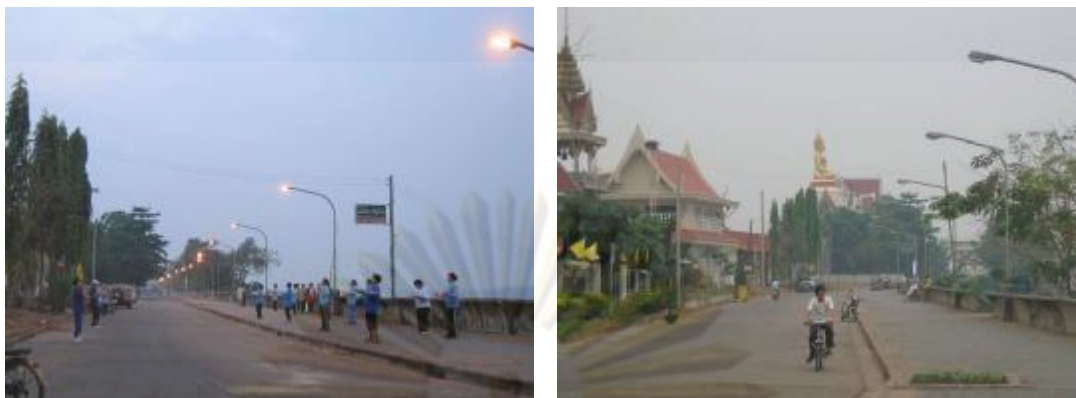
รูปภาพ 4-65 บรรยากาศบริเวณฝั่งตรงข้ามหน้าวัดศรีเมือง

บริเวณลานโล่งภายในวัดศรีคุณเมือง เป็นสถานที่พบปะพูดคุยกัน และเล่นกันของกลุ่มเด็กในคุ้มวัดศรีคุณเมืองในช่วงเวลาเย็น โดยกิจกรรมที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมปั่นจักรยาน

รูปภาพ 4-66 บรรยากาศกิจกรรมพบปะของกลุ่มเด็กภายในวัดศรีคุณเมือง

พื้นที่ปฏิสังขรณ์ของกลุ่มคนทุกวัยในชุมชน ลานออกกำลังกาย รำไท่เก๊ก ของกลุ่มคนวัยชรา สถานที่เด็กเล่น ที่ออกกำลังกายตามเส้นทางนริมโขง และเส้นทางปั่นจักรยาน มีวัดในพื้นที่ศึกษาได้แก่ วัดลำดวนและวัดศรีเมือง เป็นตัวเชื่อมต่อเส้นทางสัญจร ที่มีพื้นที่รองรับกิจกรรมจากถนนนริมโขง มาสู่ถนนมีชัย เช่น พื้นที่จอดรถของคนในย่านและนักท่องเที่ยวในบริเวณตลาดท่าเสด็จ การขอเช่าพื้นที่ภายในวัดศรีเมืองเปิดร้านค้าขายของสามารถเป็นทางเชื่อมเดินออกสู่ถนนมีชัย

รูปภาพ 4-67 กิจกรรมออกกำลังกายยามเช้ากลุ่มคนสูงวัย รูปภาพ 4-68 ถนนริมแม่น้ำโขง

รูปภาพ 4-69 ทางเชื่อมต่อระหว่างเส้นทางถนนริมโขงและเส้นทางถนนมีชัย (บริเวณวัดศรีเมือง)

แผนที่ 4-14 แผนที่ทางเชื่อมต่อระหว่างเส้นทางถนนริมโขงและเส้นทางถนนมีชัย (บริเวณวัดศรีเมือง)

จากการสังเกตการณ์ของผู้วิจัย สามารถแบ่งช่วงเวลาใน 1 วัน สำหรับกลุ่มคนในวัยต่างๆ ที่ทำกิจกรรมร่วมกันในสถานที่พบปะพูดคุยต่างๆ ของพื้นที่ศึกษา ทั้งภายในวัดต่างๆ ถนนริมโขง บริเวณหน้าร้าน สุทินโภชนา

แผนที่ 4-15 แผนที่แสดงตำแหน่งลักษณะความเป็นจุดศูนย์รวม (node) ของชุมชนในช่วงเวลา 1 วัน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4-2 จำแนกช่วงเวลาภายใน 1 วัน สถานที่พบปะพูดคุยและทำกิจกรรมของกลุ่มคนต่างๆในพื้นที่ศึกษา (ที่มา: จากการสำรวจพื้นที่ศึกษา)

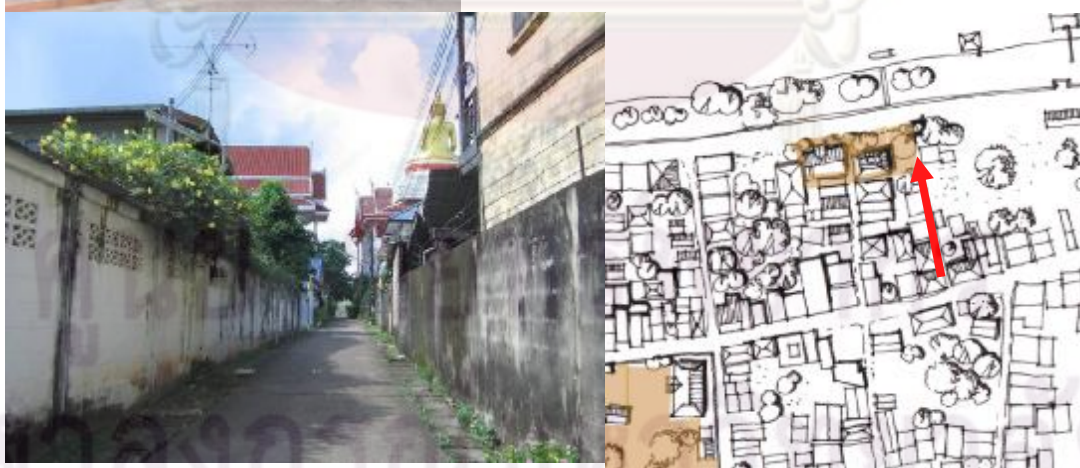
	สถานที่	ช่วงเวลาที่แตกต่างกัน ภายใน 1 วัน และกิจกรรม			
		05.00- 07.00 น.	08.00-12.00 น.	13.00-17.00 น.	17.00-18.00 น.
บริเวณตรงข้าม วัดศรีเมือง		กลุ่มวัยชรา กิจกรรม ตักบาตรช่วงเช้า	← กลุ่มวัยชรา และวัยกลางคน → กิจกรรม พบปะพูดคุย		
บริเวณภายใน วัดศรีเมือง			กิจกรรมเปิดร้านขายของ และจอดรถให้นั่งท่องเที่ยว มาตลาดท่าเสด็จ	กิจกรรมเปิดร้านขายของ และจอดรถให้นั่งท่องเที่ยว มาตลาดท่าเสด็จ	
บริเวณภายใน วัดศรีคุณเมือง			กิจกรรมเปิดร้านสมุนไพร และนวดแผนโบราณ และ จอดรถให้นั่งท่องเที่ยวมา ตลาดท่าเสด็จ	กิจกรรมเปิดร้านสมุนไพร และนวดแผนโบราณ และ จอดรถให้นั่งท่องเที่ยวมา ตลาดท่าเสด็จ	กิจกรรม เล่นในช่วงเย็น กลุ่มวัยเด็ก
บริเวณถนนริมโขง หน้าวัดลำดวนและ หน้าสำนักงานกรมเจ้าท่า จังหวัด หนองคาย		กลุ่มคนวัยชรา กิจกรรม ออกกำลังกายช่วงเช้า	กลุ่มวัยกลางคน กิจกรรม พบปะพูดคุย		กลุ่มคนวัยชรา กลุ่มวัย กลางคน และกลุ่มวัยเด็ก กิจกรรม ออกกำลังกายปั่น จักรยาน และรำไทเก๊ก,
บริเวณร้าน สุทินโภชนา			← กลุ่มวัยกลางคนและกลุ่มวัยชรา → กิจกรรมพบปะพูดคุย และ รับประทานอาหาร		

นอกจากนี้ยังรวมถึง ความเป็นถิ่นปฏิสังขารของพื้นที่ศึกษาในเส้นถนน ตรอก และซอยต่างๆที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษา กล่าวได้ว่า ตรอก ซอย และถนนที่ผู้คนใช้สำหรับเป็นเส้นทางประกอบกิจกรรมต่างๆ กิจกรรมสำหรับเส้นทางสัญจร ที่มีมาตั้งแต่ในอดีตจนมาถึงปัจจุบันซึ่งซึ่งยังมีการใช้งานอยู่ หรือถนน ตรอก ที่ใช้สำหรับทำกิจกรรมเป็นสถานที่เล่นของเด็กในซอย ทั้งยังเป็นเส้นทางสัญจรผ่านลงไปเล่นยังท่าเรือ ตัวอย่างเช่น ซอยข้างวัดลำดวนที่มีการใช้งานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน **“ป่าซอบใช้ซอยเส้นทางนี้ เดินทะลุไปออกไปวัดลำดวนบ่อยๆ เนื่องจากมันใกล้ดีแล้วยังใช้แต่สมัยป้ายังเป็นเด็กจนถึงปัจจุบันโตมาก็ยังใช้ตลอด แถมดีหน่อยที่ทางเทศบาลมาเทปูนซีเมนต์ให้เลยเดินได้สะดวกมากขึ้น”**¹⁴

จากการศึกษาพบว่า ตรอกที่มีความสำคัญที่ผู้ทำวิจัยได้จากการสัมภาษณ์ข้อมูล คือ ตรอกทางลัดไปยังวัดลำดวน ซึ่งยังมีการใช้งานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งกลุ่มวัยเด็ก(หลานป้าน้อย)ที่อยู่ในคุ้มวัดลำดวน ไว้สำหรับใช้เป็นทางผ่านทะลุไปลงท่าเรือหน้าวัดลำดวนและเอาไปเล่นซอหน้าของเด็กในละแวกนั้น ถึงแม้ว่าจะมีการเปลี่ยนรุ่นเปลี่ยนวัยการใช้งานแต่กิจกรรมที่ใช้เป็นเส้นทางนี้ แต่ยังเป็นเส้นทางสัญจรก็ยังมีอยู่ต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

รูปภาพ 4-70 เส้นทางตรอกที่ใช้เป็นทางลัดมายังวัดลำดวน

ภาพที่ 4-71 เส้นทางตรอกทางลัดไปยังวัดลำดวน มองจากด้านฝั่งถนนมีชัย แผนที่ 4-16 เส้นทางลัดไปยังวัดลำดวน

¹⁴ สัมภาษณ์คุณนิตี สิมะสิงห์, 30 พ.ค. 2552.

4.2.6.2 ความเป็นจุดศูนย์รวม (Node) ของคุ่มชุมชน

ความเป็นจุดศูนย์รวม (node) ของคุ่มชุมชน ได้แก่ วัดทั้งสามแห่ง และศาลเจ้าปู่ย่า 1 แห่ง ในพื้นที่ศึกษา ได้แก่ วัดศรีเมือง วัดศรีคุณเมือง วัดลำดวน ซึ่งเป็นแหล่งความเชื่อศรัทธาของชาวไทยพุทธ และศาลเจ้าปู่ย่า เป็นแหล่งความเชื่อศรัทธาของชาวไทยเชื้อสายจีน กล่าวได้ว่า วัดศรีเมือง วัดศรีคุณเมือง และวัดลำดวน เป็นวัดคู่บ้านคู่เมืองของชาวไทยเมืองหนองคายที่มีประวัติมายาวนาน จากหลักฐานข้อมูลทางประวัติศาสตร์ วัดศรีเมือง วัดศรีคุณเมือง(วัดป่าขาว) และวัดลำดวน(วัดดำดวน) มีการก่อสร้างวัดขึ้นตั้งตั้งแต่ปี พ.ศ. 2109 โดยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชพระเจ้าแผ่นดินประจำประเทศลาว เมื่อพระองค์เสด็จไท่หนเป็นต้องซ่อม และสร้างวัดคู่เกี่ยวกับพระพุทธรูปศาสนาไว้ที่นั่นเสมอ¹⁵

แผนที่ 4-17 แผนที่แสดงลักษณะความเป็นจุดศูนย์รวม (Node) ของคุ่มชุมชน

บริเวณภายในวัดศรีคุณเมือง แสดงถึงความเป็นจุดศูนย์รวม (Node) ของคุ่มชุมชนศรีคุณเมือง

วัดศรีคุณเมือง เดิมชื่อวัดป่าขาว โดยมีท่านขุนพิพัฒน์ โภคาเป็นผู้ริเริ่มสร้างอุโบสถ และสร้างเจดีย์ธาตุ หลังจากนั้นจึงได้มาเปลี่ยนชื่อวัดเป็นวัดศรีคุณเมือง ตามชื่อผู้อุปถัมภ์วัด คือ นางคุณ ทวีพาณิชย์(คุณย่าของ คุณยง ทวีพาณิชย์) วัดศรีคุณเมืองเป็นวัดประจำของคนชาวคุ่มศรีคุณเมือง ผู้คนส่วนใหญ่เข้าใจและติดกับภาพลักษณ์ในการเป็นวัดประจำตระกูล ทวีพาณิชย์ มีพื้นที่ลานกว้าง ไว้สำหรับประกอบกิจกรรมทางศาสนา สถานที่ที่พบปะพูดคุยคนในชุมชน

แหล่งปฏิสังขรณ์ระหว่างกลุ่มคนวัยเด็ก กลุ่มเด็กเข้าไปเล่นภายในวัดและผู้ประกอบกิจการร้านค้าภายในวัด เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และช่วยเหลือกันทางด้านการค้า กล่าวได้ว่า บริเวณลานกว้างภายในวัดศรีคุณเมืองจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ยังคงมีการใช้กิจกรรมร่วมกัน จากแต่ก่อนใช้ลานกว้างภายในวัดเป็นพื้นที่จอดเกวียน นำวัวควายมากินน้ำ ที่ชาวบ้านช่วยกันบริจาคเงินขุดสร้างเป็นบ่อน้ำไว้ภายในวัด เปิดเป็นตลาดนัดขายของป่า¹⁶ (ลักษณะคล้ายกับตลาดนัดเปิดท้ายขายของในปัจจุบัน) ปัจจุบันพื้นที่ภายในวัดได้ทำการปรับปรุงจากลานดินลูกรังเปลี่ยนเป็นปูนซีเมนต์

¹⁵ งานอนุสรณ์พระราชเพลิงศพ พระธรรมไตรโลกาจารย์ วัดศรีเมือง จังหวัดหนองคาย 26 ธันวาคม พ.ศ. 2547, (ร่วมธรรมพิธีตั้งแอนดัพบลิชชิง: นนทบุรี, 2547), หน้า 149-157.

¹⁶ สัมภาษณ์ คุณยง ทวีพาณิชย์, 21 พ.ค. 2551.

แทน ทำให้นักท่องเที่ยวและชาวบ้านบางส่วนนำรถยนต์มาจอดภายในพื้นที่วัด นอกจากนี้ ยังมีการค้าขาย สมุนไพรของป่า และการรวมตัวก่อตั้งเป็นสมาคมนวดแผนโบราณ โดยร่วมกันของเช่าพื้นที่ภายในวัดศรีคุณเมืองบางส่วน

ในช่วงเทศกาลงานประเพณีที่ทางวัดได้จัด ขอความร่วมมือ แรงงานในการกิจกรรมต่างๆ ได้ผลตอบรับจากสมาคม พ่อค้าและชาวบ้านที่อยู่รอบๆวัดเป็นอย่างดี จากลักษณะของคนไทยชาวพุทธยังมีความสัมพันธ์ต่อกัน ทั้งกลุ่มคนสูงวัยชุมชนจูงลูกหลาน กลุ่มคนวัยกลาง เข้ามาช่วยทำกิจกรรม

รูปภาพ 4-72 บรรยากาศภายในวัดศรีคุณเมือง รูปภาพ 4-73 สถานที่จอดรถในวัดศรีคุณเมือง

รูปภาพ 4-74 ประเพณีบุญบั้งไฟ บริเวณหน้าวัด และวัดศรีคุณเมือง

บริเวณภายในศาลเจ้าปู่ย่า แสดงถึงความเป็นจุดศูนย์รวม (Node) ของคุ่มชุมชนศรีคุณเมือง ชาวไทยเชื้อสายจีน

ศาลเจ้าปู่ย่า ศาลเจ้าประจำชุมชนเก่าในย่านพื้นที่ศึกษา เป็นศาลเจ้าที่เป็นศูนย์รวมความศรัทธาของชาวไทยเชื้อสายจีน ศาลเจ้าได้ก่อตั้งขึ้นช่วงเวลาเกือบแปดสิบปี โดยสมาคมพ่อค้าไทยจีนทำการจัดตั้ง โดยการขอบริจาคที่ดินจากชาวบ้านให้จีนแสมาดูพื้นที่ทำเลที่ถูกหลักฮวงจุ้ย แต่ก่อนพื้นที่บริเวณในถนนสายการตั้งศาลเจ้านี้ เป็นเส้นทางประวัติศาสตร์ครั้งเมื่อเกิดศึกสงครามระหว่างจีนฮ่อกับไทย ใช้เป็นเดินของเฉลยศึกชาวจีนฮ่อ ทั้งยังเปิดเป็นโรงเรียนสอนภาษาจีนหลังจากที่เด็กนักเรียนเพิ่มมากขึ้นจึงได้ย้ายโรงเรียนแยกออกไปชื่อ โรงเรียนฮั่วเคียววงฮักในปัจจุบัน¹⁷ จากธรรมชาติของคนจีนที่รักพวกพ้อง ทำให้เกิดความรักสามัคคีในหมู่

¹⁷ สัมภาษณ์ คุณชวลิต เตชะณัฐฐินันท์, นายกสมาคมพ่อค้าไทยจีน, 17 มี.ค. 52.

ของคนไทยเชื้อสายจีน ทั้งยังมีการสืบสานประเพณีจีน ตามเทศกาลจีนต่างๆ โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุที่มีการจัดตั้งสมาคมประกอบกิจการพ่อค้าไทยจีน

รูปภาพ 4-75 ศาลเจ้าปู่ย่า ในพื้นที่ศึกษา

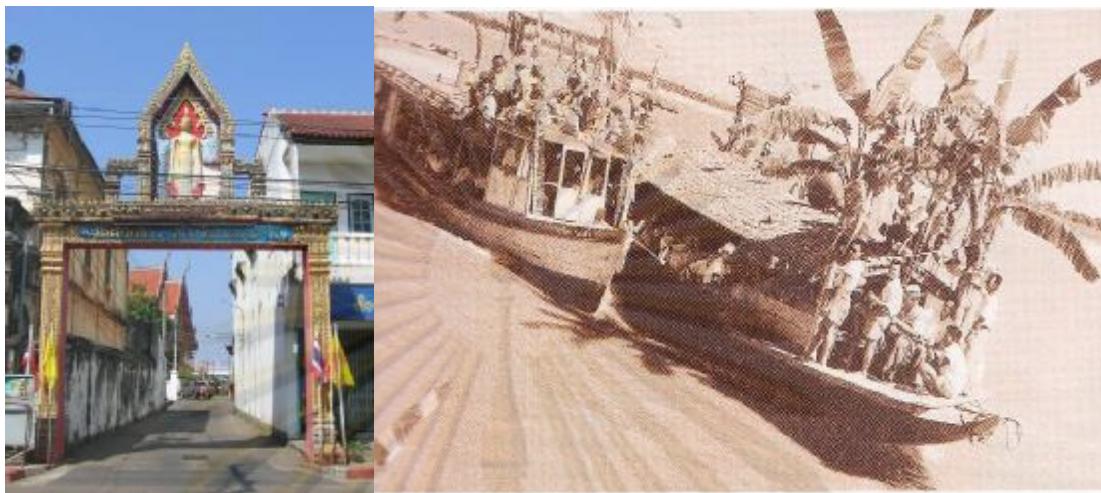
รูปภาพ 4-76 บรรยากาศในงานเทศกาลจีน เทศระจาดที่ศาลเจ้าปู่ย่า

นอกจากความศรัทธาของคนไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่ศึกษาที่มีต่อศาลเจ้าปู่ย่า ยังมีความเลื่อมล้ำในเชื้อชาติของคนไทยเชื้อสายเวียดนามด้วย เนื่องจากในการจัดงานเทศกาลประเพณีจีนต่างๆ เช่น ตรุษจีน หรืองานบุญเทศกาล คนไทยเชื้อสายเวียดนามไม่ได้รับความร่วมมือจากคนไทยเชื้อสายจีนในการร่วมกิจกรรมต่างๆ

บริเวณภายในวัดศรีเมือง แสดงถึงความเป็นจุดศูนย์รวม (Node) ของคุ่มชุมชนศรีเมือง

วัดศรีเมือง สันนิษฐานว่า ลักษณะโบสถ์วัดศรีเมืองหลังเก่านี้ เป็นศิลปะช่างล้านช้างและล้านนาผสม หลังจากที่พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชยกฐานะเมืองเวียงจันทน์ขึ้นเป็นนครหลวง บริวารชาวหลวงพระบางและข้าราชการติดตามพระองค์ ครั้นเมื่อสร้างพระธาตุโลกจุฬามณี พระธาตุบังพวน พระธาตุศรีโคตรตะปอง พระธาตุพนม รูปแบบลักษณะทั้งหมด มีลักษณะคล้ายคลึงกัน รวมทั้ง สิมวัดศรีเมืองหลังเก่า มีลักษณะคล้ายกับวัดสวนดอก วัดพระสิงห์ เมืองเชียงใหม่ และสิมวัดวิฑูรย์ นครหลวงพระบาง และวัดดองตื้อ นครเวียงจันทน์¹¹ จากประวัติเก่าแก่ที่ยาวนานมาของวัดศรีเมือง ทำให้ความศรัทธาของผู้คนที่อยู่ในชุมชนที่อาศัยอยู่มาช้านาน ยังคงมีอยู่ จากคำบอกเล่าของ คุณจารุณี ประวัติพัฒนาะ "สมัยก่อนเท่าที่จำได้ วัดศรีเมืองนี้ คุณยายของ

น้ำเคยพาไปดูพิธีทอดกฐินกลางน้ำ จะมีพระลงจากท่าเรือหน้าวัดศรีเมือง ปัจจุบันนี้ทางวัดไม่ได้ทำแล้ว เพราะเปลี่ยนเจ้าอาวาสไปหลายรุ่นแล้ว” ทั้งนี้ คุณจารุณีกล่าวว่า คุณแม่เคยสร้างบ่อน้ำถวายไว้ให้วัดไว้สำหรับให้คนในชุมชนไว้สำหรับอุปโภคและบริโภค

รูปภาพ 4-77 วัดศรีเมือง (ซ้าย) และ รูปภาพ 4-78 งานทอดกฐินคณะสงฆ์วัดศรีเมือง “ล่องโขงทอดกฐิน” ไปยังวัดกลาง อ.ศรีเชียงใหม่ พ.ศ. 2496 (ขวา)

นอกจากนี้ ประเพณีที่เกิดขึ้นในวัดศรีเมือง ที่มีการสืบทอดจนมาถึงปัจจุบัน เช่น ประเพณีการต่อชะตา รวมทั้งมีการแจกทานบริจาคที่จัดอบรมพระสงฆ์ในวัดศรีเมือง วัดศรีคุณเมือง และวัดลำดวน

รูปภาพ 4-79 เทศมหากรรมที่วัดศรีเมือง (ซ้าย) และงานแจกทาน (ขวา)

บริเวณภายในวัดลำดวน แสดงถึงความเป็นจุดศูนย์รวม (Node) ของคุ้มชุมชนลำดวน

วัดลำดวน เป็นวัดประจำสำหรับคนในชุมชนคุ้มลำดวน เหตุที่ตั้งชื่อ วัดลำดวน เนื่องจากวัดลำดวนสมัยก่อน มีต้นลำดวนต้นใหญ่ขึ้นเป็นจำนวนมาก จึงเรียกชื่อตามชื่อต้นไม้ วัดลำดวนมีประวัติศาสตร์ที่สำคัญในอดีต เคยเป็นสถานที่กักขังเชลยศึกจากจีนฮ่อ ในช่วงเกิดสงครามปราบศึกจีนฮ่อ ทั้งยังมีความเชื่อท้องถิ่นเกี่ยวกับบุญบังไฟพญานาค ที่มีการทำพิธีบวงสรวงขึ้นเป็นประจำทุกปีในช่วงเดือนตุลาคม เนื่องจากว่าในอดีตมีเรื่องเล่าเกี่ยวกับพญานาคที่เกิดขึ้นบริเวณหน้าวัดลำดวน ในช่วงที่จะมีการก่อสร้างตัดถนนริมโขง จะมี

ต้นโพธิ์ใหญ่อยู่บริเวณหน้าวัดก่อนลงท่าเรือ ซึ่งมีความเชื่อว่าเป็นรูหรือเป็นที่อยู่ของพญานาค จึงทำให้เป็นความเชื่อที่เร่ร่อนและได้ใช้สถานที่ว่างข้างวัดลำดวนเป็นสถานที่สำหรับบูชาพญานาค

รูปภาพ 4-80 องค์พระใหญ่ วัดลำดวน

รูปภาพ 4-81 บรรยากาศช่วงเทศกาลลอยกระทง หน้าวัดลำดวน

รูปภาพ 4-82 พื้นที่ว่างที่ใช้จัดงานประเพณีบวงสรวงพญานาค

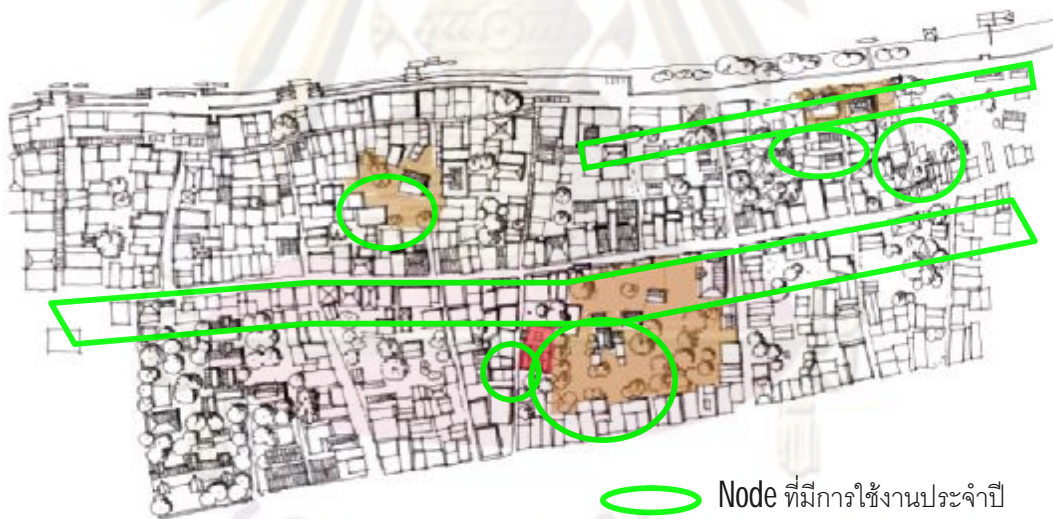
รูปภาพ 4-83 และรูปภาพ 4-84 กิจกรรมแสดงการจัดงานแสดงแสง สี เสียง ประวัติความเป็นมาของพญานาคในช่วงเดือนออกพรรษาพื้นที่ราชพัสดุข้างวัดลำดวน จ.หนองคาย

รูปภาพ 4-85 การประกอบพิธีบวงสรวง
พญานาคในช่วงเช้า

จากการสำรวจพื้นที่ศึกษาของผู้วิจัย แสดงการแบ่งช่วงเวลาแต่ละเดือนในรอบ 1 ปี ที่มีการจัดกิจกรรม เทศกาลประจำปีที่อยู่ในสถานที่พบปะพูดคุยต่างๆ ทั้งบริเวณในวัด ลานกว้าง ศักดิ์สิทธิ์ที่ผู้คนในชุมชนนับถือตั้งแต่ในอดีต

แม่น้ำโขง

แผนที่ 4-18 แผนที่แสดงตำแหน่งลักษณะความเป็นจุดศูนย์รวม (Node) ของชุมชนในช่วงประจำปี

ศูนย์วิจัยทรัพยากรป่าไม้
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4-3 ประจำปี ในรอบ 12 เดือน สถานที่พบปะพูดคุยและทำกิจกรรมของกลุ่มคนต่างๆในพื้นที่ศึกษา (ที่มา: จากการสำรวจพื้นที่ศึกษา)

เดือน ที่มีการจัดกิจกรรม	กิจกรรมเทศกาลที่สำคัญ	สถานที่ในพื้นที่ศึกษา
เดือน มกราคม	<p>งานประเพณีวันขึ้นปีใหม่ - เน้นงานประเพณีทางด้านศาสนา มี การร่วมกันทำบุญตักบาตรแด่พระสงฆ์</p> 	<p>วัดพุทธ ทั้ง 3 แห่ง วัดศรีเมือง, วัดศรีคุณเมือง และวัดลำดวน เส้นทางการบิณฑบาต วัดทุกแห่ง จะมาร่วมกันที่ถนนมีชัย</p> <p>Node ที่มีการใช้งาน</p>
เดือน เมษายน	<p>งานประเพณีสงกรานต์ - มีการจัดกิจกรรมสงฆ์พระประภวตขบวนแห่นางสงกรานต์จากแต่ละชุมชน การสงฆ์พระในวัดของชุมชนที่ตนอยู่อาศัย</p> 	<p>วัดพุทธ ทั้ง 3 แห่ง วัดศรีเมือง, วัดศรีคุณเมือง และวัดลำดวน</p> <p>Node ที่มีการใช้งาน</p>

ตารางที่ 4-3 (ต่อ) ประจำปี ในรอบ 12 เดือน สถานที่พบปะพูดคุยและทำกิจกรรมของกลุ่มคนต่างๆในพื้นที่ศึกษา (ที่มา: จากการสำรวจพื้นที่ศึกษา)

เดือน ที่มีการจัดกิจกรรม	กิจกรรมเทศกาลที่สำคัญ	สถานที่ที่เกี่ยวข้อง
เดือน พฤษภาคม – มิถุนายน	<p>งานประเพณีบุญบั้งไฟ - การจัดกิจกรรมประกวดบั้งไฟจากคุ้มชุมชนต่างๆ เช่น บั้งไฟจากคุ้มวัดลาดวน บั้งไฟจากคุ้มวัดศรีคุณเมือง</p> 	<p>วัดพุทธ ทั้ง 3 ถนนประจักษ์</p> <p>าน</p>
เดือน กรกฎาคม	<p>งานประเพณีแห่เทียนพรรษา - การแห่เทียนพรรษา โดยชาวบ้านของคุ้มวัดต่างๆ</p>	<p>วัดพุทธ ทั้ง 3 แห่ง วัดศรีเมือง, วัดศรีคุณเมือง มีการแห่เทียนรอบตัวเมืองผ่านทางเส้นถนนมีชัย ถนนประจักษ์</p>

ตารางที่ 4-3 (ต่อ) ประจำปี ในรอบ 12 เดือน สถานที่พบปะพูดคุยและทำกิจกรรมของกลุ่มคนต่างๆในพื้นที่ศึกษา (ที่มา: จากการสำรวจพื้นที่ศึกษา)

เดือน ที่มีการจัดกิจกรรม	กิจกรรมเทศกาลที่สำคัญ	สถานที่ในพื้นที่ศึกษา
เดือน สิงหาคม	<p>เทศกาลเทกระจาด - ชาวจีนถือว่าเป็นเดือน ปล่อยวิญญาณประตูลิขิตวิญญาณจะเปิดออก จึงร่วมกันจัดอาหารคาวหวานเช่นไหว้ เพื่อเป็นการระลึกถึงผู้วายชนม์ ที่ก่อนเคยได้ใช้ชีวิตร่วมกันในชุมชนเดียวกัน เป็นการแสดงถึงความกตัญญูและความสามัคคีกลมเกลียว</p> 	<p>จัดกิจกรรมขึ้นที่ มูลนิธิสว่างคงคารธรรมสถาน และจัดขึ้นที่ศาลเจ้าปู่ย่า</p>
เดือนตุลาคม	<p>งานประเพณีแข่งเรือยาวออกพรรษา, งานบวงสรวงบูชาพญานาค, เทศกาลถือศีลกินเจ (ปลายเดือนตุลาคมจัดจนถึงต้นเดือนพฤศจิกายน)</p> 	<ul style="list-style-type: none"> - การจัดกิจกรรมแข่งเรือยาวแม่น้ำโขง มีการจัดบริเวณทั้งหมด 2 จุด จุดแรกจากท่ามีชัย ไปจนถึงตลาดท่าเสด็จ จุดที่สอง จากวัดลำดวน ไปจนถึง วัดพระธาตุกลางน้ำ - จัดกิจกรรมบวงสรวงพญานาคบริเวณที่ว่างข้างวัดลำดวน - เทศกาลกินเจ จัดขึ้นที่ มูลนิธิคงคารธรรม ในจังหวัดหนองคาย

ตารางที่ 4-3 (ต่อ) ประจำปี ในรอบ 12 เดือน สถานที่พบปะพูดคุยและทำกิจกรรมของกลุ่มคนต่างๆในพื้นที่ศึกษา (ที่มา: จากการสำรวจพื้นที่ศึกษา)

เดือน ที่มีการจัดกิจกรรม	กิจกรรมเทศกาลที่สำคัญ	สถานที่ในพื้นที่ศึกษา
เดือนตุลาคม (ต่อ)		
เดือนพฤศจิกายน	<p>งานประเพณีลอยกระทง งานประเพณีบุญบั้งไฟพญานาคและลอยเรือไฟบูชาพระธาตุกลางน้ำ</p> 	<p>การจัดกิจกรรมแข่งเรือยาวแม่น้ำโขง เริ่มต้นจากจุดบริเวณโรงแรมแม่โขงริเวอร์ ก่อนถึง สะพานมิตรภาพไทย - ลาว ไปจนถึงวัดพระธาตุกลางน้ำ และเขตเทศบาลเมืองหนองคาย และมีการจัดงานบริเวณถนนริมโขงหน้าวัดลำดวน</p>

จากตารางสามารถสรุปได้ถึง ความเป็นศูนย์กลาง (Node) ที่มีการใช้งานประจำปี ซึ่งกิจกรรมในภาพรวมที่เกิดขึ้นโดยมีศาสนสถานเป็นจุดศูนย์กลาง และจุดศูนย์กลางชุมชนต่างๆ เส้นทางที่มีการใช้งานมาเป็นเวลานาน กล่าวได้ว่าตั้งแต่เริ่มการก่อตั้งเมือง คือ เส้นทางนมิชัย ส่วนเส้นทางริมโขงเป็นเส้นทางที่มีการใช้งานในอดีตไว้สำหรับใช้ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งความเป็นศูนย์กลางในการประกอบพิธีกรรมและกิจกรรมในสถานที่ที่มีการสืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษและให้ความเคารพศรัทธาต่อสถานที่นั้นเป็นอย่างดี เช่น พื้นที่ว่างราชพัสดุข้างวัดลำดวน เป็นต้น

แผนที่ 4-19 แสดงตำแหน่งจุดศูนย์กลางของชุมชนที่มีการใช้งานประจำปี

หมายเหตุ : สัญลักษณ์แต่ละวง แสดงถึงงานประจำปีที่เกิดขึ้นในแต่ละเดือน ตั้งแต่เดือนมกราคม - พฤศจิกายน

จากแผนที่แสดงให้เห็นได้ว่า จุดศูนย์กลางที่เกิดขึ้นแต่ละจุดจะเกิดขึ้นในสถานที่ซ้อนทับกันหลายแห่ง โดยสถานที่ที่มีความสำคัญที่เกิดการซ้อนทับมากจะอยู่บริเวณวัดทั้งสามแห่ง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของวัด เป็นจุดศูนย์กลางกิจกรรมที่เกิดขึ้นทางการประกอบพิธีทางศาสนาในชุมชน แหล่งจุดศูนย์กลางที่สามารถบอกถึงความเป็นจุดศูนย์กลางของคุ่มชุมชนที่เกิดขึ้นมากที่สุดในรอบประจำปี คือ วัดลำดวน ซึ่งกิจกรรมที่เกิดขึ้นตามประเพณีเทศกาลของชาวพุทธ เนื่องจากบริเวณวัดลำดวนอยู่ติดพื้นที่ริมแม่น้ำโขง เป็นแหล่งจุดศูนย์กลางของกิจกรรมทางศาสนาริมแม่น้ำด้วย ตัวอย่างเช่น บั้งไฟพญานาค ลอยกระทง ล่องเรือไฟพญาพญานาค และประเพณีสงกรานต์ อันดับต่อมาเป็นจุดศูนย์กลางของกิจกรรมรองลงมา ได้แก่ วัดศรีคุณเมือง และวัดศรีเมือง

นอกจากความเป็นแหล่งจุดศูนย์กลางกิจกรรมที่เกิดขึ้น ยังรวมถึงแหล่งจุดศูนย์กลางกิจกรรมที่เกิดขึ้นบนเส้นทางสายถนนมิชัย เนื่องจากเป็นเส้นทางที่เก่าแก่ตั้งแต่เริ่มการก่อตั้งเมืองหนองคายในอดีต จึงทำให้เกิดกิจกรรมเกิดขึ้นมากมาย

4.2.6.3 ความเป็นจุดศูนย์กลาง (Node) ของย่านชุมชน

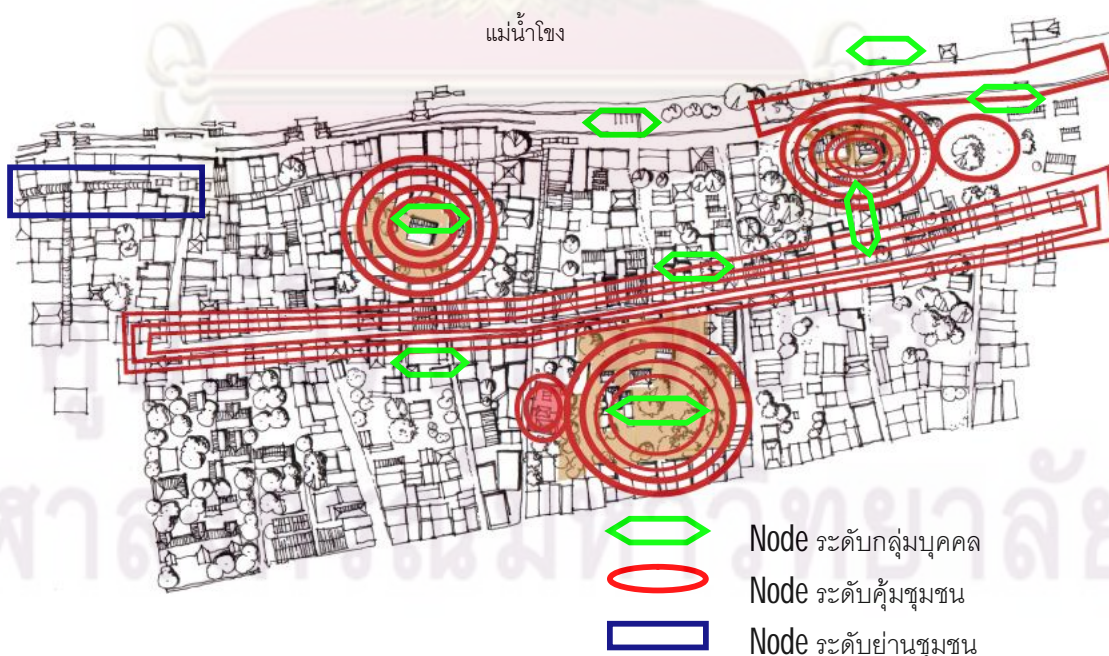
ในสมัยอดีต สถานที่ให้ความสำคัญในการร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ ศูนย์รวมของชุมชนในพื้นที่ศึกษา ทั้งงานประเพณีประจำปี งานเทศกาลประจำท้องถิ่นต่างๆ ชาวบ้านในชุมชน ให้ความนับถือ เคารพบูชา

และเป็นทีที่หล่อหลอมจิตใจ นั่นคือ วัด ในปัจจุบันความเป็นจุดศูนย์กลางของชุมชนได้ถูกปรับเปลี่ยนไปตามกาลเวลา ทางสังคม นอกจากความเคารพนับถือบูชาของชนชาวพุทธ ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบันได้เข้ามามีบทบาท ทำให้ความเป็นจุดศูนย์กลางลดบทบาทลงที่ไม่ใช่เชิงกิจกรรมส่งเสริมศาสนาเพียงอย่างเดียว ตัวอย่างเช่น ปัจจุบันวัดศรีเมือง และวัดศรีคุณเมือง กิจกรรมภายในถูกปรับเปลี่ยนไป พื้นที่ว่างภายในวัดกลายเป็นพื้นที่จอดรถ สำหรับนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในตลาดท่าเสด็จ มีการเก็บค่าที่จอดรถ เพื่อใช้สำหรับเป็นค่าบำรุงรักษาภายในวัด, การเช่าพื้นที่เปิดร้านค้าขายของ ร้านแผงลอยค้า และในปัจจุบันจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ทำให้พื้นที่ศึกษาตีตบริเวณชุมชนเก่าริมแม่น้ำโขง มีจุดศูนย์รวมกิจกรรมของชุมชนเกิดขึ้นใหม่ คือ ตลาดท่าเสด็จ กล่าวได้ว่า บริเวณรอบๆวัดศรีเมือง เปรียบเสมือนเป็นย่านชุมชนเศรษฐกิจการค้าเชื่อมต่อย่านพักอาศัยบริเวณรอบวัดลำดวน

รูปภาพ 4-86 และรูปภาพ 4-87 บรรยากาศภายในตลาดท่าเสด็จ แหล่งศูนย์รวมกิจกรรมของย่าน

4.2.6.4 สรุปความเป็นถิ่นปฏิสังขารของชุมชนในระดับต่างๆ

แผนที่ 4-20 แผนที่แสดงตำแหน่งลักษณะความเป็นจุดศูนย์รวม (node) ของชุมชนในระดับต่างๆ

จากแผนที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของความเป็นจุดศูนย์รวม (node) ของชุมชนได้หลายรูปแบบทั้งในพื้นที่ขนาดเล็ก ขนาดปานกลาง จนกระทั่งไปถึงขนาดใหญ่ โดยลักษณะความเป็นจุดศูนย์รวม (node) ของชุมชน มีบางจุดพื้นที่ซ้อนทับกันหลายแห่ง เนื่องจากการเกิดความหมายของพื้นที่ที่มีการนัดพบปะพูดคุยกันของคนในชุมชน มีการใช้พื้นที่แห่งนี้มานาน สามารถมีประสบการณ์ ความทรงจำร่วมกันกับพื้นที่แห่งนั้น โดยจุดที่มีความสำคัญ ที่เกิดการซ้อนทับกันของกิจกรรมหลายแห่ง ได้แก่ ลานโล่งวัดศรีคุณเมือง วัดลำดวน วัดศรีเมือง และบริเวณจุดศูนย์รวมในระดับบุคคลที่มีความสำคัญที่อยู่รอบๆถนนมีชัย

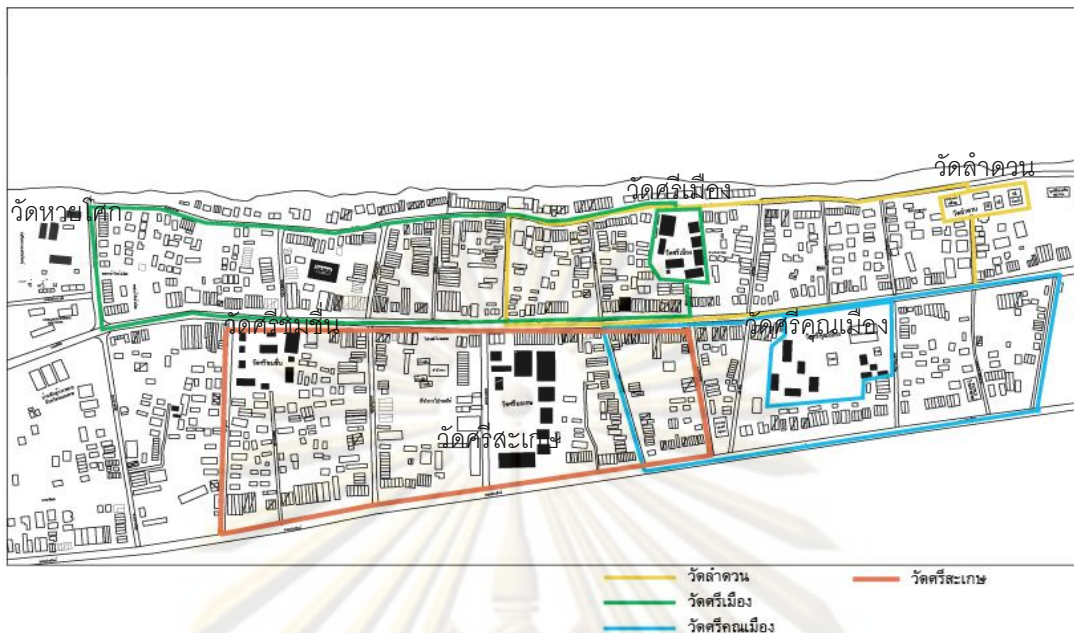
จุดหมายตา (Landmark) ลักษณะเด่นภายในเมืองที่ปรากฏสายตาทั่วไป ซึ่งจุดหมายบางแห่งจะมีขนาดใหญ่มากเมื่อมองเห็นได้จากระยะไกล หรือจุดหมายบางแห่งจะมีขนาดเล็กเมื่อมองเห็นจากระยะใกล้เท่านั้น จากการสำรวจพื้นที่ศึกษา องค์พระใหญ่ วัดลำดวน ซึ่งมีการก่อสร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2548 ด้วยรูปลักษณะลักษณะของพระพุทธรูปนั่งสมาธิองค์ใหญ่จึงกลายเป็นจุดหมายตาของทุกคนในพื้นที่ศึกษาริมฝั่งแม่น้ำโขง และริมฝั่งประเทศลาว

4.2.6.5 ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นในชุมชน

จากการที่ผู้คนผูกพันใจกันด้วยความเชื่อที่มีต่อศาสนาในชุมชน มีการจัดกิจกรรมรวมตัวในช่วงเทศกาลงานบุญ งานบุญประจำปีของชุมชนจัดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ ทำให้ความเสียสละ ความปรองดอง สามัคคีขึ้นในชุมชน กล่าวได้ว่า ผู้คนที่มีบ้านเรือนอยู่ใกล้วัดแห่งใดจะนิยมไปทำบุญที่วัดใกล้บ้านตน วิถีชีวิตของคนในชุมชนเริ่มจากการตักบาตรในช่วงเช้า ประมาณ 05.00 น. โดยตักบาตรบริเวณหน้าบ้านของตน พระที่ออกมาบิณฑบาต ส่วนมากเป็นพระจากชุมชนที่ตนอยู่อาศัย ลักษณะการตักบาตรของชาวเมืองหนองคายมีลักษณะคล้ายกับที่หลวงพระบาง คือ การตักบาตรข้าวเหนียว เนื่องจากส่วนหนึ่งเป็นปัจจัยทางด้านเชื้อชาติคนไทยและคนลาวมีลักษณะการดำเนินวิถีชีวิตคล้ายกัน

รูปภาพ 4-88 การตักบาตรข้าวเหนียวของชาวเมืองหนองคาย

แผนที่ 4-21 แผนที่แสดงเส้นทางกรบิณฑบาตของพระสงฆ์ในพื้นที่ศึกษา

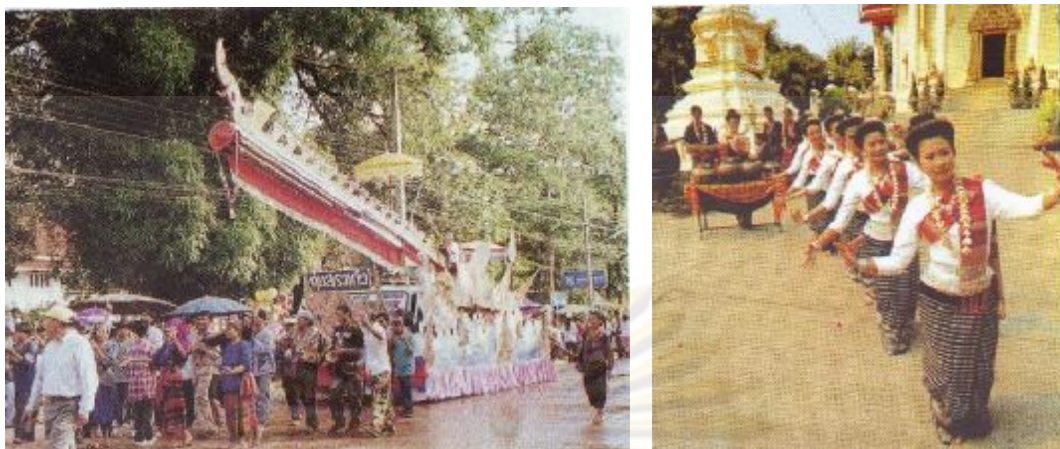
งานประเพณีการแข่งขันเรือยาว ในงานออกพรรษา ล่องเรือไฟบูชาพระธาตุกลางน้ำ ชมบั้งไฟพญานาคที่ถือเป็นความเชื่อของคนโบราณพญานาคเล่นน้ำ ว่าเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติที่กล่าวไว้ เมื่อเห็นลูกดวงไฟที่โผล่ขึ้นมากลางลำน้ำโขง พร้อมทั้งประเพณีการบวงสรวงพญานาคที่มีการจัดกิจกรรมขึ้นทุกปีบริเวณที่ดินว่างข้างวัดลำดวนมีการจัดกิจกรรมขึ้นทุกปีในช่วงเดือนตุลาคม (ปัจจุบัน ใช้พื้นที่ร่วมกับมูลนิธิสมาคมเต็กก้า)

มีการจัดประเพณีงานออกพรรษาขึ้นทุกปี โดยมีเจ้าภาพ คือ เทศบาลจังหวัด ทั้งนี้เพื่อโปรโมทการท่องเที่ยวของตัวเมืองจังหวัดหนองคาย และให้เกิดความสามัคคีขึ้นในชุมชน ทั้งความสนุกสนานของคนในพื้นที่ชุมชน มีการจัดกิจกรรมโดยร่วมกันจัดประกวดการแข่งขันเรือยาวในแต่ละชุมชน ทั้งหมด 42 ชุมชน เพื่อให้กระชับความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน การจัดงานแข่งเรือยาวกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

รูปภาพ 4-89 และรูปภาพ 4-90 งานประเพณีแข่งเรือยาว ในช่วงเทศกาลชมบั้งไฟพญานาค บริเวณริมแม่น้ำโขง จังหวัดหนองคาย ที่มา: ภาพถ่ายจากการสำรวจ

รูปภาพ 4 - 91 และรูปภาพ 4 - 92 งานเทศกาลแห่บั้งไฟพญานาคที่มีการประกวดในแต่ละชุมชน

ตัวอย่างเทศกาลสงกรานต์ที่จัดขึ้นที่บริเวณวัดโพธิ์ชัย แห่ไปตามถนนประจักษ์ และถนนมีชัย มีการอัญเชิญหลวงพ่อพระใสให้ประชาชนสรงน้ำ รดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ ทำบุญตักบาตร การละเล่นกีฬาพื้นบ้านต่างๆ การจัดแสดงการประกวดหุ่นน้อยและนางนพมาศประจำปี

รูปภาพ 4-93 และรูปภาพ 4-94 งานเทศกาลสงกรานต์ มีการทำบุญสรงน้ำพระที่วัดโพธิ์ชัย และเล่นน้ำบริเวณสะพานมิตรภาพไทย-ลาว

รูปภาพ 4-95 งานออกพรรษา ล่องเรือไฟบูชาพระธาตุกลางน้ำ

ในปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม พื้นที่ลานกว้างภายในวัดศรีเมืองและวัดศรีคุณเมืองเปลี่ยนแปลงกลายเป็นที่จอดรถสำหรับนักท่องเที่ยว การขอเช่าพื้นที่ทางวัดบางส่วนสำหรับเปิดเป็นร้านค้า แผงลอยขายของ แต่ความศรัทธาที่มีต่อวัดยังคงมีอยู่

4.2.6.6 ความสามัคคีของผู้คนในชุมชน

จากการที่ผู้คนมีปฏิสัมพันธ์ มีความเอื้อเฟื้อ มีน้ำใจต่อกัน เมื่อถึงครั้งเกิดปัญหาขึ้นในชุมชน จึงมีการรวมตัวของผู้คนเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ การแสดงความคิดเห็น เรื่องส่วนร่วมในชุมชน ถึงแม้ว่าจะไม่มีการจัดตั้งองค์กรชุมชนอย่างเป็นทางการ แต่เมื่อมีปัญหาต่างๆเกิดขึ้นจะเป็นการรวมตัวของกลุ่มคนในชุมชนเข้ามาช่วยเหลือกัน โดยปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นแรงกระตุ้นให้คนในชุมชนมารวมตัวกัน คือ ปัญหาผลกระทบจากอุทกภัยส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นเป็นประจำทุกปี จึงทำให้เกิดการเป็นการรวมตัวกันเป็นกลุ่มของสมาคมต่างๆที่เข้ามาช่วยเหลือผู้คนในชุมชน ได้แก่ กลุ่มของสมาคมพ่อค้าไทยจีน ที่ช่วยเหลือในด้านทุนทรัพย์ให้แก่คนในชุมชน และกลุ่มชมรมจักรยาน

กลุ่มสมาคมพ่อค้าไทยจีน ในจังหวัดหนองคาย ร่วมกับกลุ่มคนไทยเชื้อสายจีนในชุมชนวัดศรีเมือง วัดศรีคุณเมือง และวัดลำดวน รวมตัวกันบำเพ็ญประโยชน์ต่างๆ อย่างเช่นในช่วงเทศกาลจีนที่จัดขึ้น หรือในช่วงเกิดเหตุการณ์อุทกภัยในตัวเมือง โดยสมาคมพ่อค้าไทยจีนร่วมกันสมาคมจีนต่างๆเป็นเจ้าภาพในการสรรหาเครื่องใช้อุปโภคบริโภค สำหรับบรรเทาทุกข์และให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ประสบอุทกภัยในชุมชนต่างๆกลุ่มชมรมที่อยู่ในพื้นที่ศึกษา ได้แก่ **กลุ่มชมรมจักรยาน** เป็นการรวมตัวกันของกลุ่มสมาชิกในชุมชน ได้แก่ เด็กในโรงเรียนเทศบาลประจำจังหวัดหนองคายที่ประจำอยู่ในย่านชุมชนถนนมีชัยและโรงเรียนฮั่วเคี้ยวกงฮัก ร่วมกันปั่นจักรยานรอบๆถนนเมืองเก่า หรือ ถนนมีชัย ช่วยกันเก็บเศษกระดาษ ขยะ รักษาความสะอาดตามท้องถนนรอบเมือง ในช่วงเทศกาลวันเด็กประจำปี จะมีการจัดงานของชุมชนต่างๆที่วัดโพธิ์ชัย ซึ่งถือว่าเป็นวัดคู่บ้านคู่เมืองของชาวเมืองหนองคาย

จากความรักความสามัคคีของคนในชุมชน โดยการจัดกิจกรรมรักษาความสะอาดถนนเก่าในชุมชน เป็นการช่วยปลูกฝังให้เด็กในชุมชนให้เกิดความรู้ความเข้าใจทั้งความ **รักษ์** และ**รัก** ในถิ่นที่ตนอาศัยอยู่ ซึ่งจะส่งผลที่ดีต่อไปในอนาคต

รูปภาพ 4-96 บรรยากาสางานบรรเทาทุกข์จากประสบเหตุอุทกภัย ของสมาคมพ่อค้าไทยจีน และ รูปภาพ 4-97 กลุ่มชมรมจักรยานในจังหวัดหนองคาย

นอกจากนี้ปัญหาที่เกิดจากเหตุการณ์ภัยธรรมชาติ จึงทำให้เกิดการรวมตัวกันของสมาคมพ่อค้าไทยจีน และสมาคมจีนต่างๆในจังหวัดหนองคาย ที่มีการจัดกิจกรรมบรรเทาทุกข์ เนื่องจากเกิดเหตุการณ์ประสบภัยเช่นนี้เกิดขึ้นเกือบทุกปี โดยไม่มีการแบ่งชนกลุ่มคนว่ามาจากเชื้อสายใด ไม่ว่าจะเป็นคนไทยเชื้อสายลาว คนไทย หรือคนไทยเชื้อสายจีน ซึ่งแสดงให้เห็นได้ว่า ความสามัคคีที่อยู่ในชุมชนยังไม่จางหาย ยกเว้นเพียงแต่กลุ่มคนไทยเชื้อสายเวียดนาม ที่ยังมีความเหลื่อมล้ำทางด้านเชื้อสาย จึงทำให้กลุ่มคนไทยเชื้อสายเวียดนาม ยังไม่เป็นที่ยอมรับสำหรับคนในชุมชนบางส่วน นับว่า จากความสามัคคีของกลุ่มชมรมที่เกิดขึ้นในชุมชนต่างๆเป็นตัวอย่างของการเริ่มต้นที่ดีในการทำความเข้าใจ อนุรักษ์ และรักษาชุมชนต่อไป

4.3 สรุปความสำคัญจากการวิเคราะห์เอกลักษณ์ในพื้นที่และความเป็นชุมชน

จากการศึกษา เอกลักษณ์ในพื้นที่และความเป็นชุมชน พบว่า ผู้คนที่อาศัยในพื้นที่ศึกษา ยังเห็นความสำคัญของความเป็น Place หรือ ถิ่นที่อยู่อาศัยของตน มีความรักในถิ่นฐาน ถึงแม้ผู้คนบางส่วนจะไม่ได้อยู่ในพื้นที่ศึกษาตั้งแต่กำเนิด แต่ได้อาศัยอยู่ในพื้นที่มาเป็นระยะเวลาหนึ่ง จึงทำให้เกิดความรักความผูกพันกับพื้นที่ ซึ่งความเป็นอยู่ของผู้คนในพื้นที่ศึกษา ยังคงเป็นแบบครอบครัวขยายได้รับมรดกมาจากบรรพบุรุษ จึงทำให้เกิดความรักความผูกพันต่อสถานที่ที่ตนอยู่อาศัยมากยิ่งขึ้น แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงทั้งวัสดุในการก่อสร้างพื้นที่ประโยชน์ใช้สอยภายใน เนื่องมาจากปัจจัยด้านต่างๆ เพื่อความสะดวกสบาย วัสดุที่ดูทันสมัยการใช้งานที่ทนทาน

ความเป็นอยู่ทางสังคมของพื้นที่ศึกษา แม้ว่าจะอยู่เขตเทศบาลเมือง แต่ละบ้าน ยังมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความมีน้ำใจให้ต่อกันไม่เห็นแก่ตัว พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน สามารถการทำกิจกรรมร่วมกันได้ โดยมีวัดเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนไทยเชื้อสายไทย และคนไทยเชื้อสายลาว วัดจึงกลายเป็นศูนย์กลางของชุมชน ทั้งในช่วงเทศกาล ประเพณี และงานบุญต่างๆ ส่วนศาลเจ้าปู่ย่า หรือศาลเจ้าจีน ยังเป็นสถานที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนไทยเชื้อสายจีน และคนไทยเชื้อสายเวียดนาม ซึ่งความเป็นอยู่ทางด้านสังคมของคนไทยเชื้อสายจีนและคนไทยเชื้อสายเวียดนาม ยังมีความเหลื่อมล้ำทางด้านเชื้อชาติ จึงทำให้เกิดลักษณะต่างคนต่างอยู่ มีการกีดกันการร่วมกิจกรรม เช่น งานประเพณีเทศกาลคนไทยเชื้อสายจีน ซึ่งคนไทยเชื้อสายเวียดนามไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้

จากการศึกษา Kevin Lynch องค์ประกอบทั้ง 5 ประการ ในลักษณะทางกายภาพของเมือง เป็นองค์ประกอบพื้นฐานของเมือง พบว่า สิ่งที่ผู้คนจดจำลักษณะกายภาพในพื้นที่ส่วนใหญ่ ส่วนหนึ่งมาจากประวัติศาสตร์ที่มีมายาวนาน สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ หรือสถานที่ต่างๆที่มีการก่อตั้งมาเป็นระยะเวลานาน ความทรงจำตั้งแต่เด็ก ประสบการณ์ที่พบเจอในอดีต ถึงแม้สถานที่บางแห่งจะมีกิจกรรมการใช้งานมาตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบัน แต่กิจกรรมยังคงเป็นรูปแบบเดิม เช่น วัดศรีคุณเมือง การขายสมุนไพร การขายของป่า, วัดลำดวน พื้นที่ว่างข้างวัด ใช้ประกอบพิธีบวงสรวงพญานาคตามความเชื่อท้องถิ่นกระทำมาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งสถานที่ที่เกิดขึ้นใหม่ ส่งผลให้คนในชุมชนมีกิจกรรมทางเลือกเพิ่มมากขึ้น เช่น จากแต่ก่อนที่ไม่มีมีการก่อสร้างถนนริมโขง ผู้คนไม่มีสถานที่ออกกำลังกายที่เป็นสัดส่วน ปัจจุบันการสร้างถนนริมโขง ส่งผลดีทำให้ผู้คนสามารถออกมาใช้กิจกรรมในพื้นที่ใหม่ได้เพิ่มมากขึ้น

บทสรุปการวิเคราะห์คุณค่าในการอนุรักษ์ และการวิเคราะห์แผนนโยบายหน่วยงาน
ทางภาครัฐ องค์กรชุมชนและหน่วยงานทางวิชาการ

5.1 บทสรุปการวิเคราะห์คุณค่าในการอนุรักษ์

จากประวัติศาสตร์และวิวัฒนาการของพื้นที่ศึกษาในบทที่ 3 มีประวัติศาสตร์ที่สำคัญตั้งแต่เริ่มการตั้งเมือง จนกระทั่งเข้าสู่ช่วงการเปลี่ยนแปลงการเมืองการปกครอง จึงทำให้พื้นที่ศึกษา ได้รับอิทธิพลทั้งจากรูปแบบสถาปัตยกรรม ความหลากหลายเชื้อชาติ วิธีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรมและประเพณีต่างๆ ในการวิเคราะห์เนื้อหาบทที่ 3 คุณค่าที่ได้รับ ได้แก่ คุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์พัฒนาการของพื้นที่จากอดีตจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งพัฒนาการการเจริญเติบโตจากการปลูกบ้านและชุมชนอยู่ตามริมแม่น้ำโขง จนพัฒนาการทางภูมิบทบาทเข้ามาแทนที่ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และจากการศึกษา วิเคราะห์เอกลักษณ์และความสำคัญของพื้นที่ศึกษาในบทที่ 4 ความสัมพันธ์ทางด้านสังคม ระหว่างกลุ่มเครือข่ายผู้คนที่อยู่ในชุมชนและสถาปัตยกรรมจากการสำรวจ อาคารตัวอย่างในพื้นที่ศึกษา คุณค่าที่ได้รับ ได้แก่ คุณค่าทางด้านสังคม คุณค่าทางด้านวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น และคุณค่าทางด้านความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ศึกษา

ตารางที่ 5-1 สรุปการวิเคราะห์คุณค่าในการอนุรักษ์

คุณค่าที่จากการวิเคราะห์ในพื้นที่ศึกษา	รายละเอียดเพื่อนำไปสู่การพัฒนาเชิงอนุรักษ์
คุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ (พัฒนาการของพื้นที่)	<ul style="list-style-type: none"> พัฒนาการการตั้งถิ่นฐาน โดยผู้คนหลากหลายเชื้อชาติ พัฒนาการของเส้นทางสัญจรสายหลัก(ถนนมีชัย) พัฒนาการของเส้นทางสัญจรสายรอง(ตรอกซอยที่เชื่อมต่อกับถนนริมโขง)
คุณค่าทางด้านวัฒนธรรม (ประเพณีท้องถิ่น)	<ul style="list-style-type: none"> วิถีชีวิตของคนในชุมชน ชนบทรรมนิยม <ul style="list-style-type: none"> - แม่น้ำโขง มีความสัมพันธ์กับวัด - วัด มีความสัมพันธ์กับชุมชน - ชุมชน มีความสัมพันธ์ต่อแม่น้ำโขง วัด เป็นศูนย์รวมกิจกรรมของชาวบ้าน <ul style="list-style-type: none"> - ความเชื่อโบราณ สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ (บวงสรวงพญานาค) - ประเพณีท้องถิ่นต่างๆ - เส้นทางบิณฑบาต

ตารางที่ 5-1 การวิเคราะห์คุณค่าในการอนุรักษ์ (ต่อ)

คุณค่าที่ได้รับ	รายละเอียดเพื่อนำไปสู่การพัฒนาเชิงอนุรักษ์
คุณค่าทางด้านสังคม	<ul style="list-style-type: none"> • ความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติ เพื่อนบ้าน ชุมชน ที่สะท้อนออกมาให้เห็นจากลักษณะกลุ่มอาคาร คุ่มบ้าน
คุณค่าทางด้านความเป็นเอกลักษณ์ในด้านกายภาพ	<ul style="list-style-type: none"> • รูปแบบสถาปัตยกรรม ลักษณะเรือนพักอาศัย • บริบทแวดล้อมที่ส่งเสริมเอกลักษณ์ในด้านกายภาพ

5.1.1 คุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ พัฒนาการของพื้นที่ศึกษา

จากการศึกษา พัฒนาการของพื้นที่ศึกษาส่วนหนึ่งมาจากยุคสมัยต่างๆของบ้าน เรือนพักอาศัย และเรือนแถว ซึ่งลักษณะอาคารสถาปัตยกรรมอยู่ในบริเวณถนนมีชัย ถูกก่อสร้างด้วยฝีมือช่างชาวเวียดนาม โดยเฉพาะบริเวณพื้นที่ศึกษา เช่น อาคารสี่มะสังห์โฮสถ อาคารตึกแถวร้านเบียร์โซดาสิงห์ อาคารบุญล้อม พาณิชย์ เป็นต้น

ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชน ในการตั้งถิ่นฐานของผู้คนชาวอีสานจะมีการตั้งถิ่นฐานเป็นหมู่บ้าน หรือที่เรียกว่า หมู่เฮือน อยู่ใกล้บริเวณวัดที่ตนอยู่อาศัย ซึ่งในความหมายของภาษาอีสาน คำว่า "คุ้ม" หมายถึง บริเวณที่มี "เฮือน" หรือบ้านรวมกันอยู่หลายๆหลัง เป็นหมู่อยู่ในละแวกเดียวกัน จากการศึกษในพื้นที่ศึกษา ได้แก่ คุ้มวัดลำดวน คุ้มวัดศรีเมือง และคุ้มวัดศรีคุณเมือง ซึ่งวิถีชีวิตของผู้คนมีความสัมพันธ์ต่อกัน ความสัมพันธ์กับแม่น้ำโขง และความสัมพันธ์ของวัดที่มีต่อแม่น้ำโขงเป็นการพัฒนากายภาพของเมืองตามการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยการคมนาคมทางน้ำลดบทบาทลงจนกระทั่งการคมนาคมทางบกเข้ามาแทนที่ จึงทำให้ลักษณะเส้นถนนมีชัยเป็นเส้นถนนที่สำคัญและมีบทบาทต่อชุมชนเก่าแก่ในเมืองหนองคาย

5.1.2 คุณค่าทางด้านวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น

จากความหลากหลายวัฒนธรรมจากเชื้อชาติของผู้คนที่มาตั้งถิ่นฐานคนไทยเชื้อสายลาว คนไทย คนไทยเชื้อสายจีน และคนไทยเชื้อสายเวียดนาม ทำให้เกิดประเพณี และวัฒนธรรมต่างๆ ทั้งความสัมพันธ์วิถีชีวิตของผู้คนที่บ่งบอกถึงขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม โดยมีวัด เป็นทั้งศูนย์รวมกิจกรรมและศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้านชนชาวพุทธ ได้แก่ วัดศรีคุณเมือง วัดลำดวน และวัดศรีเมือง, ศาลเจ้า เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวไทยเชื้อสายจีน คือ ศาลเจ้าปู่ย่าประจำชุมชนวัดศรีคุณเมือง ที่ได้จากสิ่งสมความเชื่อ ความศรัทธาจิตใจของคนในชุมชน

- ความเชื่อ ความศรัทธาประเพณีท้องถิ่น เช่น ประเพณีบวงสรวงพญานาค และไหลเรือไฟที่จะมีการจัดขึ้นในช่วงออกพรรษา และงานแข่งเรือยาวออกพรรษาเดือนตุลาคมของทุกปี, งานประจำปีการเซตสิ่งโตประจำปี ในช่วงงานเทศกาลจีน, ประเพณีท้องถิ่นต่างๆ งานบุญบั้งไฟพญานาค, เป็นต้น

- เส้นทางบิณฑบาตของพระสงฆ์ที่เกิดขึ้นตามเส้นทางของวัดต่างๆ ซึ่งมีวัฒนธรรมการตักบาตรคล้ายกับการตักบาตรข้าวเหนียวที่หลวงพระบาง ในประเทศลาว

- ความหลากหลายวัฒนธรรม ทำให้เกิดอาชีพและสินค้าเฉพาะของท้องถิ่นขึ้น การประกอบอาชีพค้าขายที่มีลักษณะเด่นของคนไทยเชื้อสายเวียดนาม โดยมีสินค้าขึ้นชื่อในท้องถิ่น เช่น หมูยอ แหนมเนือง แผ่นกะยอ เป็นต้น และอาชีพช่างก่อสร้างในอดีต ที่ทำให้เกิดรูปแบบสถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นในบริเวณถนนมีชัยที่เป็นถนนสายเก่าของจังหวัดหนองคาย

5.1.3 คุณค่าทางด้านสังคม

จากวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน การอยู่กันแบบลักษณะเครือญาติ มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ความมีน้ำใจช่วยเหลือกัน ที่มีทั้งกลุ่มคนวัยชรา กลุ่มวัยกลางคน กลุ่มคนวัยเด็ก รวมทำกิจกรรมต่างๆ ความผูกพันกับพื้นที่ สามารถแบ่งออกได้เป็น 1.ความผูกพันในถิ่นที่อยู่อาศัย 2. ความผูกพันต่อสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ (ศูนย์รวมจิตใจของชุมชน)

1. ความผูกพันในถิ่นที่อยู่อาศัย

คนดั้งเดิมที่มีอยู่ในชุมชนมีอยู่มาก อยู่อาศัยในพื้นที่ดั้งเดิมมาเป็นเวลานาน ระยะเวลา 30 - 40 ปี จึงทำให้ผู้คนส่วนใหญ่มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีการพบปะพูดคุยกับเพื่อนบ้านที่อยู่ใกล้เคียงกันเป็นประจำ

2. ความผูกพันต่อสถานที่ศักดิ์สิทธิ์

กลายเป็นทั้งศูนย์รวมจิตใจของชาวพุทธศาสนา สถานที่ที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาตั้งแต่เด็ก สถานที่ที่พบปะพูดคุยกันของชาวชุมชนต่างๆ และสถานที่ประชุมงานจากแกนนำหน่วยงานของชาวชุมชนต่างๆ

จากความผูกพันต่อถิ่นที่อยู่อาศัยและสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ สามารถแสดงถึงบุคลิกภาพที่สื่อถึงความเกี่ยวพันกับวิถีชีวิตการดำเนินชีวิตของผู้คนในพื้นที่จากอดีต สู่ปัจจุบันได้ดังนี้

ตารางที่ 5-2 เปรียบเทียบลักษณะกิจกรรมในพื้นที่เพื่อแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติ เพื่อนบ้าน และชุมชน

องค์ประกอบ	ความหมาย	กิจกรรมในอดีต	กิจกรรมในปัจจุบัน
1. กลุ่มเรือนค้าขาย - เรือนค้าขายแบบกลุ่ม (เฉพาะกลุ่มอาคารตัวอย่าง ที่ทำศึกษา)	- อาคารเพื่อการค้าขาย	- กิจกรรมการค้า + พักอาศัย - พบปะพูดคุย	- กิจกรรมการค้า + พักอาศัย - พบปะพูดคุย
2. ที่ว่าง - ลานโล่งภายในวัด ศรีคุณเมือง - ลานโล่งภายในวัดศรี	ลานสำหรับทำกิจกรรมในช่วงเทศกาลประจำปี ลานสำหรับทำกิจกรรม	- ลานตลาดนัดชายสมุนไพรมะพร้าวและจ๊อดเกวียน - พื้นที่สัมพันธ์ในชุมชน ที่เล่นของเด็ก - ลานทำกิจกรรมช่วงเทศกาล - ลานทำกิจกรรมในช่วง	- ลานจอดรถยนต์นักท่องเที่ยวและเปิดเป็นร้านขายสมุนไพรมะพร้าว - พื้นที่สัมพันธ์ในชุมชน ที่เล่นของเด็ก - ลานทำกิจกรรมช่วงเทศกาล - ลานจอดรถยนต์นักท่องเที่ยว

ตารางที่ 5-2 (ต่อ) เปรียบเทียบลักษณะกิจกรรมความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติ เพื่อนบ้าน และชุมชน

องค์ประกอบ	ความหมาย	กิจกรรมในอดีต	กิจกรรมในปัจจุบัน
เมือง - ลานโล่งถนนริมโขง	ในช่วงเทศกาลประจำปี ลานสำหรับเป็นตลาดนัดที่ขายของ	เทศกาล - พื้นที่สัมพันธ์ในชุมชนที่เล่นของเด็ก ลานเต้นแอโรบิคและลานออกกำลังกาย	เที่ยวและเปิดเป็นร้านขายของ ลานใช้เป็นจอดรถนักท่องเที่ยวและออกกำลังกายในช่วงเย็น
3. เส้นทาง - ถนนมีชัย - ซอยระหว่างถนนมีชัยและถนนท่าเสด็จ ถนนท่าเสด็จ ถนนริมโขง	เป็นทางสัญจรเชื่อมต่อกับกลุ่มกิจกรรมในพื้นที่	- ทางสัญจร - พื้นที่พบปะพูดคุยหน้าร้านและบ้าน - พื้นที่สัมพันธ์ในชุมชนที่เล่นของเด็ก - ทางขนส่งสินค้า - ทางสัญจร - พื้นที่ค้าขาย - ทางสัญจร	- ทางสัญจร - ทางขนส่งสินค้า - พื้นที่พบปะพูดคุยหน้าร้านและบ้าน - พื้นที่สัมพันธ์ในชุมชนที่เล่นของเด็ก - ทางขนส่งสินค้า - พื้นที่ค้าขาย - ทางสัญจร - พื้นที่พบปะพูดคุย - พื้นที่สัมพันธ์ในชุมชน ออกกำลังกาย - กิจกรรมในช่วงเทศกาล

จากตารางทำให้ทราบถึงรูปแบบการใช้ประโยชน์ของพื้นที่และกลุ่มอาคาร โดยองค์รวมยังแสดงถึงพฤติกรรมการใช้งานที่ไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลงมากนักของกลุ่มอาคารเรือนแถว ส่วนลานโล่งมีการปรับเปลี่ยนกิจกรรมตามวัฒนธรรม สังคมของคนในพื้นที่ให้เข้ากับยุคสมัยในปัจจุบัน จากการศึกษา ทฤษฎีในบทที่ 2 จาก **place and placelessness** ในความเป็น **Primitive place** หรือ พื้นที่ดั้งเดิม ส่วนใหญ่พื้นที่ลานโล่งที่เกิดขึ้นในสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ความหมายในอดีตมีไว้สำหรับประกอบพิธีทางศาสนาไว้สำหรับสาธารณะให้แก่ชุมชนต่างๆ รวมทั้งเป็นศาสนสถานที่เกี่ยวข้องในสมัยก่อน เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนและการปรับตัวของสถานที่เพื่อให้เข้ากับปัจจุบันจึงกลายเป็นสถานที่จอดรถยนต์สำหรับนักท่องเที่ยว กล่าวได้ว่า พื้นที่ดั้งเดิมในลานโล่งจากอดีตมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ความหมายของพื้นที่ดั้งเดิมยังคงมีอยู่แต่ความหมายของพื้นที่ไม่เข้มข้นเท่าในสมัยอดีต

5.1.4 คุณค่าทางด้านความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ศึกษา

คุณค่าทางด้านนี้ เป็นคุณค่าที่มีอิทธิพลกระทบต่อการรับรู้ความรู้สึกสัมผัสได้ต่อผู้คน รวมทั้งเป็นคุณค่าที่บ่งบอกถึงความเป็นอัตลักษณ์ของตัวตนที่ไม่มีที่ใดในโลกนี้เหมือน สำหรับงานสถาปัตยกรรม การดูแลรักษาของความเป็นเอกลักษณ์เชิงการตกแต่ง ความประณีต ศิลปะการตกแต่ง และความงดงาม ความละเอียดอ่อนของชิ้นผลงาน ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญ และเป็นสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ จากรูปแบบสถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษา โดยทำการสำรวจจากกลุ่มตัวอย่าง เป็นอาคารสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่มีเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมแบบชาวบ้านการก่อสร้างจากภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยลักษณะสถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการในการใช้สอยงาน เทคโนโลยีที่เหมาะสมต่อช่วงระยะเวลาในขณะนั้น

อาคารกลุ่มหลักของพื้นที่ศึกษา ได้แก่ กลุ่มอาคารปูน (ดูจากรายละเอียดในบทที่ 4) ซึ่งเป็นการได้รับอิทธิพลจากรูปแบบอาคารตะวันตก สมัยนีโอคลาสสิก ที่ได้รับมาจากฝั่งลาว โดยช่างชาวเวียดนามที่จำกัดวงลายการก่อสร้างอาคารซึ่งเป็นที่นิยมในสมัยนั้น ส่วนใหญ่กลุ่มอาคารเหล่านี้มีพื้นที่ตอบสนองการใช้งานตามความเหมาะสมในกลุ่มการค้า ที่มีความต่อเนื่องความสูงอาคาร 2 ชั้น ปลูกอาคารเกาะกันตามริมถนนมีชาย มีการประดับลายฉลุตามแนวขอบบนเหนือประตู ลวดลายปูนปั้นลายดอกท้อใบไม้เลื้อยขอบบนเหนือประตู ลักษณะซุ้มอาร์ทโค้ง โดยพื้นที่ใช้สอยข้างล่างไว้สำหรับค้าขาย ชั้นสองไว้เพื่อพักอาศัย

อาคารกลุ่มต่อมาเป็นลักษณะของอาคารเรือนไม้พื้นถิ่น ยกใต้ถุน และอาคารเรือนแถวไม้ มีความสูงอาคาร 2 ชั้น มีระเบียงราวลูกกรงไม้และมีการประดับลายฉลุไม้ตามแนวขอบเหนือประตู ซึ่งเป็นที่นิยมในสมัยนั้น กล่าวได้ว่า ความงามขององค์อาคาร ในภาพรวมสามารถรับรู้ได้จากความเป็นกลุ่มอาคารเกาะตามริมถนน แม้จะมีความแตกต่างที่ทำลายความงามจากกลุ่มอาคารใหม่ที่แทรกขึ้นแทนที่อาคารที่ทรุดโทรมลงไป ทำให้เกิดความรู้สึกถึงความงามที่ไม่ต่อเนื่อง

นอกจากการวิเคราะห์ถึงคุณค่าความเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มอาคารแล้ว องค์ประกอบทางด้านขนาดและสัดส่วนองค์อาคารกับสิ่งแวดล้อม ระยะเวลาภายในพื้นที่ หรือระยะเว้นว่างระหว่างอาคาร มีขนาดที่เหมาะสมต่อสัดส่วนขององค์อาคาร สัดส่วนนี้มีผลต่อระยะบุคคลและความเป็นชุมชนที่เว้นเป็นทางสัญจรด้วย

- สภาพบริบทโดยรอบที่ส่งเสริมความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ศึกษา

แม่น้ำโขง กล่าวได้ว่าเป็นแม่น้ำที่หล่อเลี้ยงชีวิตทั้งชาวไทยและชาวประเทศเพื่อนบ้าน อย่างสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่มีความคล้ายคลึงเปรียบเทียบกับเป็นเสมือนบ้านที่เมืองนอง ทั้งขนบธรรมเนียม ประเพณี ศาสนาและภาษา เมื่อมองสภาพอาคารในพื้นที่ศึกษา ซึ่งเป็นกลุ่มอาคารเก่าที่หลงเหลือเพียงแห่งเดียวในตัวเมืองจังหวัดหนองคาย สะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าด้านความงามที่ส่งเสริมเอกลักษณ์ของพื้นที่เป็นอย่างดี

จากลักษณะของพื้นที่ศึกษา บริเวณชุมชนรอบวัดทั้ง 3 แห่ง สามารถสรุปถึง คุณค่า และศักยภาพของคุณค่าในเชิงอนุรักษ์ ทั้งคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ พัฒนาการของพื้นที่ คุณค่าทางด้านวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นคุณค่าทางด้านสังคม และคุณค่าทางด้านสถาปัตยกรรม ที่มีความเหมาะสมกับการอนุรักษ์อย่างยิ่ง ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดแผนนโยบายจากหน่วยงานภาครัฐ วัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย เสนอให้พื้นที่บริเวณกลุ่มอาคารในเส้นถนนมีชัยมีการอนุรักษ์ รักษาความสะอาดในพื้นที่ เป็นเส้นถนนสายวัฒนธรรม และจัดการประกวดภาพถ่ายเก่าประวัติศาสตร์เมืองหนองคาย ทั้งนี้เพื่อเกิดกระแสกระตุ้นให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญและยังเป็นการช่วยส่งเสริมคุณค่าทางด้านความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ศึกษาอีกทางหนึ่ง

นอกจากนี้ คุณค่าที่มีอยู่ดังที่กล่าวมา สามารถบ่งบอกได้ถึงผลทางด้านดีของพื้นที่ศึกษา แต่เนื่องจาก คุณค่าที่มีอยู่บางส่วนไม่ได้รับการดูแล การเอาใจใส่จากผู้คนในชุมชน โดยลักษณะของคุณค่าที่กล่าวไป ยกตัวอย่างเช่น คุณค่าทางด้านวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น นับว่า เป็นคุณค่าที่มีกิจกรรมส่งเสริมถึงชนบทรอบ เนียมประเพณีได้เป็นอย่างดี แต่เนื่องจากคุณค่าทางความหมายด้านกายภาพของแหล่งความเชื่อศรัทธา และ ศาสนสถานไม่ได้เอื้ออำนวยต่อการจัดกิจกรรมประเพณีต่างๆ เนื่องจากลักษณะสังคมในอดีตมีการปรับเปลี่ยน เพื่อให้เข้ากับปัจจุบัน

5.2 การวิเคราะห์หาคักยภาพในด้านความเป็นวิถีชีวิตชุมชน

จากการวิเคราะห์ในเรื่องคุณค่าของชุมชน เข้าสู่การศึกษาความเป็นชุมชนในการวิเคราะห์จากวิถีชีวิตที่ แสดงพฤติกรรมการใช้งานในพื้นที่ต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของชีวิตในชุมชนนั้น และมองภาพความ สำคัญของสถาปัตยกรรมและชุมชนในประเด็นที่สำคัญต่างๆ การศึกษาคักยภาพการคงอยู่ของชุมชนในประเด็น สำคัญด้านต่างๆ โดยการพิจารณาจากจุดแข็งและจุดอ่อนของประเด็นในด้านต่างๆ ถึงแม้ว่าพื้นที่ที่มีความเด่นชัด ในความเป็นชุมชนและความมีเอกลักษณ์ของพื้นที่ปรากฏในแง่มุมต่างๆแต่ในทางกลับกันสภาพของชุมชนใน พื้นที่ที่มีปัญหาภายใน ซึ่งเป็นผลกระทบต่อการพัฒนาและการรักษาความสำคัญของพื้นที่

5.2.1 ด้านสังคมและวัฒนธรรม

ย่านถนนมีชัยเป็นพื้นที่ที่มีการผสมผสานกลมกลืนทางวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มคนที่เป็นคนไทย คนลาว คนจีนและคนญวนที่ย้ายเข้ามาตั้งรกรากในประเทศไทย แต่บทบาทของกลุ่มพ่อค้า มีอิทธิพลต่อการพัฒนาพื้นที่ สู่การเป็นย่านของชุมชนการค้า เนื่องจากพื้นที่ติดริมแม่น้ำเป็นทั้งท่าเรือที่แลกเปลี่ยนสินค้า มีการแลกเปลี่ยนซื้อ ขายของจนกลายเป็นตลาดสินค้าส่งออก ทำให้วัฒนธรรมสังคมการค้าดำรงชีวิตในพื้นที่หลักๆเป็นรูปธรรมของการ แสดงออกของความเป็นย่านคนจีน มีการตั้งศาลเจ้าจีน กิจกรรมประจำปีการรวมกลุ่มของคนจีนในพื้นที่ ส่วน บทบาทของกลุ่มคนชาวญวน ที่ต้องการหนีหนีศึกสงครามมาจากฝั่งลาวในสมัยสงครามฝรั่งเศส - เวียดนาม และสงครามโลกครั้งที่สอง เนื่องจากไม่สามารถยึดครองที่ดินและถูกกดขี่ ทำให้ต้องประกอบอาชีพรับจ้าง เป็น คนงานและช่างก่อสร้างเป็นส่วนมาก จนมีผลงานการก่อสร้างตึกแถวปูนที่สวยงามตามเส้นสายถนนมีชัย และ ควรคุณค่าทางประวัติศาสตร์แก่ควรการอนุรักษ์ ส่วนคนไทยและคนลาว อาศัยร่วมกันอยู่ที่มีความกลมกลืนทาง วัฒนธรรมเห็นได้จากศาสนสถานต่างๆที่จะมีการสร้างวัด เรียกชื่อตามคุ้มหรือชุมชน ที่ตนตั้งอยู่

การให้ความสำคัญกับการนับถือผู้อาวุโสในพื้นที่เป็นสิ่งที่ยังยึดถือปฏิบัติที่ส่งผลกระทบต่อการรักษา ความต่อเนื่องของชุมชน

จุดแข็งทางด้านสังคมและวัฒนธรรม

- เน้นการเสริมสร้างกิจกรรมที่มีขึ้นในชุมชน กิจกรรมประจำปี ตั้งแต่กลุ่มย่อยถึงระดับชุมชน มี การกำหนดงานประเพณีประจำปีที่ร่วมมือปฏิบัติอย่างมีแบบแผนและวิธีการที่ชัดเจน
- ระบบครอบครัว มีกลุ่มคนต่างวัยในพื้นที่เดียวกันในพื้นที่ร่วมอาศัยกัน มีการเอื้อเพื่อเกื้อกูลกัน ใน ท้องถิ่น เพราะระดับความสัมพันธ์ของกลุ่มคนถูกเสริมสร้างมาตั้งแต่รุ่นปู่ตายาย

จุดอ่อนทางด้านสังคมและวัฒนธรรม

- บางส่วนมีการแบ่งแยกสังคมระหว่างคนไทยเชื้อสายจีนและคนไทยเชื้อสายญวนบางกลุ่มอย่าง

ชัดเจน ทำให้กิจกรรมบางอย่างที่เกิดขึ้นในชุมชนของชาติเชื้อสายญวนไม่สามารถมีส่วนร่วมกับคนเชื้อสายจีนได้

- ขาดแนวความคิดในการสร้างสรรค์เอกลักษณ์ของทางวัฒนธรรมพิเศษบางประการ ในแง่ของกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่ส่งเสริมเป็นแรงดึงดูดกลุ่มคนภายนอกให้เกิดความสนใจในการเข้าพื้นที่

ปัญหาสู่ภาวะวิกฤตทางด้านสังคมและวัฒนธรรมในอนาคต

ระบบการอนุรักษ์และพัฒนา ยังไม่สามารถพัฒนาได้ในระดับที่ดี เนื่องจากทุนทางวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นตกทอดจากอดีตอย่างบุคคลากรในพื้นที่นั้นเริ่มเหลือน้อยลงไป บางส่วนคนที่อยู่ในพื้นที่ย้ายถิ่นฐานไปหางานทำที่อื่น เหลือแต่คนแก่และเด็ก หรือบางส่วนกลายเป็นคนมาจากที่อื่นอำเภออื่นแต่ยังถือว่าเป็นคนในจังหวัดหนองคายมาเช่าอาศัยอยู่ในพื้นที่เก่าแทน ทำให้ขาดความต่อเนื่องของชุมชนที่จะร่วมมือและช่วยกันประสานงาน ในกิจกรรมต่างๆ

5.2.2 ศักยภาพทางด้านเศรษฐกิจและการค้า

จากการศึกษาในพื้นที่ศึกษามีระบบการติดต่อค้าขายที่มีมายาวนาน ทำให้จนถึงปัจจุบันยังมีความคึกคักทางการค้าขาย ความรักและห่วงใยในความเป็นมิตรกวีวิชาชีพ กิจกรรมที่มีในพื้นที่ที่ยาวนาน สินค้าที่ส่งออกและนำมาขายในปัจจุบันยังเป็นสินค้าสำหรับแลกเปลี่ยนค้าขายระหว่างสินค้าจากประเทศลาว จีน และเวียดนาม ทั้งขนม สบู่ ข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ เซรามิก เครื่องประดับตกแต่ง สินค้าทอผ้า และสินค้าพื้นถิ่นต่างๆ รวมทั้งร้านอาหารประจำท้องถิ่นที่มีชื่อเสียงจากคนไทยเชื้อสายเวียดนาม เช่น ร้านอาหาร ร้านกาแฟ เนืองมีการจัดตั้งศูนย์ OTOP ในพื้นที่เพื่อเพิ่มรายได้และผลิตความเป็นสินค้าพื้นถิ่นให้กับพื้นที่

ปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ จากการที่สังคมในพื้นที่มีการค้าขายที่ยาวนานมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เมื่อการตัดผ่านถนนเส้นชั้นในสุดที่เรียกว่า เป็นผนังชลประทานกั้นน้ำกับเขาดั้ง กลายเป็นถนนริมโขงแทน ตามที่โครงการของเทศบาลจังหวัดหนองคายได้จัดทำขึ้น ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของชุมชนที่ตื่นในด้านความปลอดภัยและความสะดวกสบายในการใช้พื้นที่ริมน้ำ แต่ผลกระทบที่ตามมาคือ ลักษณะของตัวสถาปัตยกรรมบ้านพักอาศัย อาคารบ้านเรือนในบริเวณนั้น จากคุณค่าทางประวัติศาสตร์ที่เคยเป็นอยู่ ทำให้ปัจจุบัน จำนวนบ้านเรือนแบบดั้งเดิมถูกรื้อถอนสร้างใหม่กลายเป็นตึกปูน อาคารพาณิชย์กรรมแบบใหม่ หหมดความเป็นเอกลักษณ์ของบ้านพัก ร้านค้าเรือนแถวไม้ที่มีอยู่เดิม ทั้งนี้ในด้วการจักระบบของพื้นที่สามารถแบ่งพื้นที่ชุมชนออกเป็นช่วงๆ อธิบายได้โดย ถนนชั้นสุดที่อยู่ติดริมแม่น้ำโขง ถนนท่าเสด็จ ที่มีทั้งท่าเรือการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้า เรียกว่า ตลาดท่าเสด็จ กลายเป็นถนนสำหรับเดินเท้า การทำหลังคาโค้งโครงเหล็กสังกะสีรีด วางคลุมระหว่างทางเดินตลอดทั้งเส้นถนนคนเดิน(ถนนท่าเสด็จ) กลายเป็นตลาดเปิดขายสินค้าตั้งแต่ เวลา 9.00 - 19.00 น. ตลอดทุกวัน ส่วนถนนถัดออกมาจากถนนท่าเสด็จ คือ ถนนมีชัย เป็นเส้นถนนที่มีประวัติศาสตร์เก่าแก่ ควรแก่คุณค่าทางประวัติศาสตร์ด้วยสถาปัตยกรรม ทั้งเรือนแถวไม้และตึกปูนแบบสมัยก่อน ซึ่งตลอดเส้นสายถนนมีชัยมีการค้าเป็นช่วงๆ ทั้งสินค้าพื้นถิ่น ร้านอาหาร ห้างซูเปอร์มาร์เก็ตขนาดเล็ก ร้านกาแฟ คลินิกการแพทย์ อาคารบ้านพักอาศัย แต่ลักษณะของการค้าขายสินค้าในช่วงต้นถนนมีชัย ช่วงชุมชนศรีชมชื่น มีการพัฒนาของพื้นที่ที่เจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว บ้านพักบางหลัง เป็นลักษณะอาคารที่มีความเก่าแก่สวยงาม ควรคุณค่าทางประวัติศาสตร์ หลังจากที่มีการซื้อขายที่ดินและอาคารบ้านพัก เจ้าของคนใหม่ทำการรื้อถอนอาคารเก่าและสร้างอาคารใหม่ที่มีความสูง 4-5 ชั้น ซึ่งทำให้ไม่มีความกลมกลืนกับบริเวณอาคารรอบข้างโดยรอบ ทั้งอาคารบางหลังเป็นอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ เจ้าของเดิมย้ายถิ่นฐานไปอยู่ที่อื่น โดยให้คนอื่นได้เช่าอาคารแทน

ปรับเปลี่ยนกลายเป็นร้านค้า ขายของ ขายสินค้าต่างๆ โดยไม่มีการจัดระบบการขนส่งสินค้า ทำให้ระบบการสัญจรในพื้นที่ติดขัดเป็นบางครั้งและด้วยลักษณะของถนนมีชัย บางช่วงมีลักษณะเป็นถนนคอคอดแคบ มีทั้งช่วงแคบและกว้าง ทำให้ระบบการสัญจรติดขัดเป็นบางครั้ง ทั้งนี้มีการจอดรถของรถสามล้อเครื่อง ทำให้การจัดการระบบสัญจรของพื้นที่บาง ส่วนไม่มีการจัดระบบที่ดี ส่วนในช่วงปลายถนนมีชัยซึ่งอยู่ในขอบเขตของพื้นที่ศึกษา ตั้งแต่วัดศรีเมืองจนถึงวัดลำดวน การกระจายตัวอาคารเก่าแก่ที่ควรคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ยังมีอยู่มากกว่าในช่วงต้นถนนมีชัยทั้งอาคารเก่าตึกปูน ความสูง 2 ชั้น ก่อสร้างด้วยช่างชาวเวียดนาม แบบในช่วงยุคสมัยไอคลาสสิก มีการประดับตกแต่งลายปูนปั้นบนส่วนโค้งของประตู ลักษณะซุ้มอาร์ทโค้ง

จุดแข็งทางด้านเศรษฐกิจและการค้า

- ความเข้มแข็งและความเชื่อมั่นในรูปแบบสังคมการค้าแบบสืบรุ่น
- ความหลากหลายและรูปแบบการค้าที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

จุดอ่อนทางด้านเศรษฐกิจ

- ปัญหาการจัดระบบทางสัญจรในการขนส่งสินค้า

5.2.3 ด้านประวัติศาสตร์ชุมชน

กลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนยังคงอยู่ในพื้นที่ จึงทำให้ยังมีการเปิดกิจการร้านค้าขายโดยให้ลูกหลานค้าขายแทน ตัวอย่างเช่น การค้าขายหมุยอ การทำแผ่นใบกะยอ บางส่วนที่ไม่ได้เปิดร้านค้าเหมือนแต่ก่อนกลายเป็นที่พักอาศัย โรงแรม และเกศเฮาส์

จากอดีตที่ผ่านมาในเรื่องการให้ความสำคัญกับระบบส่งเสริม จัดการเก็บประวัติศาสตร์ท้องถิ่นพื้นที่ยังไม่มี การวางแผนการจัดทำอย่างเป็นระบบ และขาดการสนับสนุนในเรื่องของกำลังกายและกำลังทรัพย์

จุดแข็งของทางด้านประวัติศาสตร์ชุมชน

- การที่มีทุนในพื้นที่ คือ บุคลากรวัยอาวุโสที่อยู่ควบคุมกำกับพื้นที่ สามารถถ่ายทอดเรื่องราวทางประวัติศาสตร์สู่กลุ่มคนที่วัยระดับรุ่นอายุรองลงมาได้อย่างต่อเนื่อง
- พื้นที่มีข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่เป็นหลักฐานในการอ้างอิงเรื่องเล่า หรือตำนานอยู่ในพื้นที่อย่างสมบูรณ์ เป็นส่วนเสริมการเรียนรู้ของคนในพื้นที่นั้นเป็นอย่างดี

จุดอ่อนทางด้านประวัติศาสตร์ชุมชน

- ขาดการจัดระบบการจัดเก็บข้อมูล ทำให้ข้อมูลที่ได้รับจากทุนทางปัญญาเกิดการสูญเสียดังโอกาสสูญหายในอนาคต

ควรมีการจัดการส่งเสริมให้ชุมชนให้ความสำคัญกับบุคลากรที่เป็นผู้สามารถถ่ายทอดความรู้ถ่ายทอดวิถีชีวิตและเรื่องราวในพื้นที่ จุดนี้เป็นโอกาสที่ดีในการสร้างฐานความสัมพันธ์ของกลุ่มคนต่างวัยในพื้นที่ให้มีส่วนร่วม จัดกลุ่มทำเอกสารที่สามารถอ้างอิงและใช้อ้างอิงเอกสารทางวิชาการ จัดทำการเสวนาเรื่องเก่าในพื้นที่เป็นทางออกที่ดีที่สุดคนเฒ่าคนแก่เกิดสำนึกและรู้สึกถึงคุณค่าของตน

5.2.4 ด้านสถาปัตยกรรมและสิ่งแวดล้อม

ในการศึกษาจากแนวคิดเกี่ยวกับชุมชนและสถาปัตยกรรมที่มีรูปแบบของชุมชนการค้าและชุมชนที่อยู่อาศัยในบริเวณถนนมีชัย รูปแบบชุมชนการค้ามีน้ำจากแผนนโยบายของเทศบาลเมือง ทำให้มีการสร้างผนังชลประทานและเขื่อนกันน้ำเซาะตลิ่งพัง ทำให้รูปแบบชุมชนการค้ามีน้ำมีความสะดวกสบายมากขึ้นในการใช้งาน การค้าขายในพื้นที่มีความคึกคักจนถึงปัจจุบัน แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นรูปแบบของอาคารเรือนที่พักอาศัยมีการ

ปรับเปลี่ยนไปตามพื้นที่การใช้สอยจนทำลายเอกลักษณ์ที่มีอยู่ในพื้นที่เลือนหายไป บางหลังจากอาคารเก่าที่ทรุดโทรมถูกรื้อถอนกลายเป็นตึกปูนสมัยใหม่ ทำการดัดแปลงอย่างไร้ขอบเขต ขาดความรู้ความเข้าใจในคุณค่าของบ้านเรือนที่ตนมีอยู่

รูปภาพ 5-1 สภาพความทรุดโทรม การปรับเปลี่ยนพื้นที่ใช้สอยหลังจากมีการก่อสร้างถนนพวงแหวนชลประทานขึ้นกันน้ำ

รูปภาพ 5-2 สภาพความทรุดโทรม มีการติดป้ายโฆษณาต่างๆในพื้นที่รอบตัวตึก

จุดแข็งทางด้านสถาปัตยกรรมและสิ่งแวดล้อม

- ความเป็นย่านเก่าโดยรวมยังคงอยู่ หลักฐานทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่ที่สามารถนำมาอ้างอิงเป็นข้อมูลเพื่อการศึกษาได้
- กลุ่มเรือนค้าและเรือนพักอาศัยในพื้นที่ กลุ่มอาคารที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์พื้นที่คงอยู่แสดงความเชื่อมต่อเรื่องราวในอดีตสู่ปัจจุบัน และสามารถแบ่งรูปแบบอาคารเพื่อการศึกษาได้อย่างดี

จุดอ่อนทางด้านสถาปัตยกรรมและสิ่งแวดล้อม

- ขาดการดูแลรักษาสภาพอาคารที่ดี มีการต่อเติมดัดแปลงพื้นที่ใช้สอยภายในอาคารอย่างไม่มีขอบเขต
- ขาดความเข้าใจในคุณค่าของสถาปัตยกรรมในพื้นที่ตน

ปัญหาสู่ภาวะวิกฤตทางด้านสถาปัตยกรรมและสิ่งแวดล้อม

มีโอกาสสูญเสียพื้นฐานทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่ไม่สูง ระบบสังคมโดยรวมเติบโตตามระบบสากล ความต้องการของคนในพื้นที่ที่มากขึ้น การเสริมอาคารดัดแปลงอาคารทำให้ทำลายความต่อเนื่องพื้นฐานทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่ชุมชน เอกลักษณ์ของความเป็นย่านในเรื่องชุมชนกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นไม่ปรากฏในพื้นที่

จากศักยภาพของพื้นที่ที่เกิดขึ้นจึงก่อเป็นปัญหาต่างๆ ซึ่งจากการวิเคราะห์ชุมชนในพื้นที่ศึกษาสามารถสรุปจากสภาพปัญหา สาเหตุ และผลกระทบที่ตามมาในอนาคต ได้ดังนี้

แผนที่ 5-1 แสดงจุดสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5.3 สรุป สภาพของปัญหา สาเหตุ และข้อจำกัด

โดยจากการแบ่งสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษา 2 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม 2. ด้านกายภาพ เกิดขึ้นจากการวิเคราะห์ชุมชนในพื้นที่ศึกษา

ตารางที่ 5-3 สรุปสภาพปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม จากการวิเคราะห์ชุมชน

ปัญหา	สาเหตุ	ผลกระทบ	ข้อจำกัด
องค์กรชุมชนยังไม่เข้มแข็งเท่าที่ควร	<ul style="list-style-type: none"> - การตั้งชุมชนเป็นลักษณะการจัดตั้งไม่ใช่การรวมกันตามธรรมชาติ - คนดั้งเดิมบางส่วนย้ายออกไปอาศัยที่อื่น 	<ul style="list-style-type: none"> - เกิดปัญหาการเกี่ยงงานในการจัดกิจกรรม - ขาดอำนาจการต่อรอง 	<ul style="list-style-type: none"> - คนดั้งเดิมบางส่วนย้ายออกไปอาศัยที่อื่น
ชุมชนขาดความเข้าใจในการอนุรักษ์	<ul style="list-style-type: none"> - ยังไม่มีองค์กร หรือหน่วยงานใดให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องการอนุรักษ์ และการขึ้นทะเบียนอาคารอนุรักษ์ 	<ul style="list-style-type: none"> - ขาดความร่วมมือในการประสานงาน ไม่ให้ความสนใจ 	<ul style="list-style-type: none"> - เจ้าของอาคารย้ายไปอยู่ที่อื่น อาคารปิดตาย - บางหลังเป็นเพียงผู้เช่าอาคาร
ความเลื่อมล้ำของเชื้อชาติ	<ul style="list-style-type: none"> - ความเลื่อมล้ำที่มีมานานของคนไทยเชื้อสายจีน และคนไทยเชื้อสายเวียดนามด้านการประกอบอาชีพ 	<ul style="list-style-type: none"> - ขาดความรักความสามัคคีระหว่าง 2 เชื้อชาติ 	<ul style="list-style-type: none"> - กลุ่มชมรมคนไทยเชื้อสายเวียดนามรวมตัวกันอยู่อย่างสันโดษ ไม่สามารถเชื่อมต่อ หรือติดต่อกับกลุ่มผู้นำชมรมได้
อาชีพมีการปรับเปลี่ยนไปตามลักษณะสังคม	<ul style="list-style-type: none"> - นโยบายท่องเที่ยวของจังหวัดหนองคาย ทำให้คนในชุมชนปรับตัวในการประกอบอาชีพตามกระแสนิยม เช่น เปลี่ยนจากบ้านพักอาศัยเป็นเกสเฮาส์สำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ เกิดแหล่งสถานบันเทิงในพื้นที่พักอาศัยของชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> - อาจส่งผลเสียต่อชุมชนในอนาคต เนื่องจากเริ่มมีการรुक้าจากแหล่งสถานบันเทิงเข้ามาในพื้นที่อยู่อาศัยของชุมชน 	

ตารางที่ 5-4 สรุปสภาพปัญหาด้านกายภาพ จากกรณีวิเคราะห์ชุมชน

ปัญหา	สาเหตุ	ผลกระทบ	ข้อจำกัด
ความไม่เป็นระเบียบ พื้นที่ภายในวัด	- จากการท่องเที่ยวในตลาด ทำเสด็จทำให้เกิดปัญหา พื้นที่จอดรถภายในวัด	- ความหมายของพื้นที่ ภายในวัด อาจส่งผลต่อ อนาคต เป็นเพียงสถานที่ รวมกิจกรรมของชุมชนไม่ ได้ส่งผลต่อทางด้านจิตใจ - มาเช่าพื้นที่จอดรถภายใน วัดและเช่าร้านค้าแผง ลอย	- วัด มีแนวคิดในการหา รายได้จากการใช้สถานที่ เป็นพื้นที่จอดรถ
การก่อสร้างและการ ต่อเติมอาคารไม่ กลมกลืนกับอาคารเก่า	- ขาดจิตสำนึกในการ อนุรักษ์อาคารเก่า	- การบดบังทัศนียภาพ ของอาคารเก่า - การรื้อถอน ทำลาย อาคารประวัติศาสตร์	- ผู้อยู่อาศัยเป็นเพียงผู้ เช่า - อาคารเก่าเกิดการ เปลี่ยนแปลงขึ้นมาแล้ว เจ้าของอาศัยไม่ยินยอม ให้เปลี่ยนแปลง
ความทรุดโทรมของ อาคาร	ขาดการดูแลรักษาที่เหมาะสม ส่วนหนึ่งเนื่องจากเป็น เพียงผู้เช่าอาคาร	สูญเสียความต่อเนื่องของ พื้นที่ทางประวัติศาสตร์	บางหลังเป็นเพียงผู้เช่า อาคาร
ถนนริมเชิง (ถนนสาย ใหม่) ของชุมชน ไม่มี พื้นที่รองรับสำหรับ กิจกรรมของกลุ่มคน ต่างวัย	ขาดพื้นที่ทำกิจกรรมที่ เหมาะสมสำหรับกิจกรรม ของกลุ่มคนต่างวัย	อาจส่งผลให้เกิดอันตราย กับกลุ่มคนวัยเด็ก เนื่อง จากกิจกรรมปัจจุบันอยู่ ติดริมถนน	พื้นที่ส่วนใหญ่ถูกพัฒนา เป็นทางเท้า และลาน คอนกรีต
ระบบทางสัญจรใน ชุมชนติดขัด	- รถบรรทุก จากร้านค้าขาย ของ - ไม่มีการควบคุมการวาง แผนการจัดระบบรถยนต์ ขนาดใหญ่	- ความไม่ปลอดภัยจาก การใช้รถยนต์ในเขตชุมชน - เกิดปัญหาการจราจร ติดขัด	- ถนนแคบ ไม่สามารถ ขยายผิวถนนได้ เนื่อง จากมีอาคารตึกแถวอยู่ ชิด - ไม่มีพื้นที่ว่าง จากการ ก่อสร้างอาคารเติม นอก จากนั้น พื้นที่ว่างกลายเป็น พื้นที่จอดรถโดยมี เจ้าของที่ดินเอกชน

5.4 การวิเคราะห์แผนนโยบายและแผนดำเนินการอนุรักษ์ จากโครงการอนุรักษ์ที่จัดขึ้น โดยหน่วยงานภาครัฐและองค์กรชุมชน

5.4.1 การวิเคราะห์แผนนโยบายและแผนดำเนินการอนุรักษ์ จากโครงการอนุรักษ์ที่จัดขึ้น โดยหน่วยงานภาครัฐ¹

จากแผนงานและบทบาทที่มีความสำคัญของจังหวัดหนองคายได้จัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวให้พื้นที่บริเวณถนนท่าเสด็จ หรือ ถนนริมโขงเป็นพื้นที่ค้าขายสินค้าอินโดจีน เนื่องจากพื้นที่บริเวณนี้เป็นพื้นที่ท่าเรือสินค้าแลกเปลี่ยนและส่งออกสินค้าอินโดจีน หลังจากที่มีการตั้งร้านค้าขายของต่างๆเกิดขึ้นมากมาย กล่าวได้ว่าพื้นที่บริเวณนี้เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจ รวมทั้งชุมชนบริเวณนี้เป็นชุมชนในย่านพาณิชย์กรรม หลังจากได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวในบริเวณตลาดท่าเสด็จให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวซื้อสินค้าที่สำคัญของจังหวัดหนองคายเสมือนเป็นเมืองท่าชายแดนก่อนข้ามไปยังฝั่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จึงได้มีการจัดแผนการดำเนินงาน **โครงการถนนริมโขงโดยเทศบาลจังหวัดหนองคาย ได้จัดโครงการก่อสร้างปรับปรุงบริเวณถนนริมโขงตั้งแต่บริเวณท่าเสด็จจนกระทั่งถึงพระธาตุริมน้ำ รวมทั้งถนนบริเวณด้านหลังตึกแถวตลาดท่าเสด็จ เพื่อป้องกันน้ำกัดเซาะตลิ่งพัง**

แผนพัฒนาองค์กรส่วนของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย ได้เสนอ **จัดทำโครงการ การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชน ในท้องถิ่น ถนนมีชัย ตั้งแต่พิพิธภัณฑสถานจังหวัดหนองคายถึงสี่แยกโพธิ์ชัย** ได้มีการประชุม มติคณะกรรมการ ในปีพ.ศ. 2551 ที่ผ่านมา

ในแผนนโยบายที่ได้กล่าวไปนั้น พื้นที่ในบริเวณชุมชนวัดศรีเมือง วัดลำดวน และวัดศรีคุณเมือง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการในการพัฒนาปรับปรุงบริเวณถนนมีชัยด้วย บริเวณสามชุมชนนี้ เป็นชุมชนเก่าที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน ทั้งประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นดั้งเดิม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ โดยจัดให้มีการดำเนินการด้วยเนื่องจากเห็นความสำคัญของพื้นที่บริเวณถนนมีชัย ที่มีความเก่าแก่ทางด้านประวัติศาสตร์ ทั้งเป็นพื้นที่เก่าที่มีทั้งการจัดตั้งศูนย์ราชการ บ้านพักข้าราชการเก่า รวมทั้งแหล่งพาณิชย์กรรมค้าขาย ท่าเรือส่งสินค้า ทำให้พื้นที่บริเวณนี้เป็นสถานที่รวบรวมหลากหลายเชื้อชาติของคนเข้ามาตั้งถิ่นฐาน ซึ่งส่งผลต่อทั้งสถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ซึ่งในการเสนอ เรื่อง **จัดทำโครงการ การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชน ในท้องถิ่น ถนนมีชัย ตั้งแต่พิพิธภัณฑสถานจังหวัดหนองคายถึงสี่แยกโพธิ์ชัย** ให้มีการดำเนินการดังนี้

- ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประชาสัมพันธ์ ประชาชน ในชุมชนที่อยู่ติดกับถนนมีชัย ให้มีความรู้ ความเข้าใจ ในการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม การดำเนินการถนนสายวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยววัฒนธรรมต่อไป
- ให้มีการจัดเสวนา ในแต่ละชุมชน ถึงการดำเนินการให้ถนนมีชัย เป็นถนนสายวัฒนธรรม
- ให้การไฟฟ้า โทรศัพท สายเคเบิล ต่างๆวางแผนระยะยาวถึงการนำสายไฟฟ้าเคเบิลทุกชนิดลงในอุโมงค์ใต้ดิน ในอนาคต
- ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชน รักษาความสะอาด และอนุรักษ์อาคารเก่าแก่ไว้
- ให้ประสานกับเทศบาลเมืองหนองคาย ในการจัดการปรับปรุงทางเท้า ป้ายต่างๆให้สวยงามและเป็น

¹ วัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย, การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย, 2551. (word)

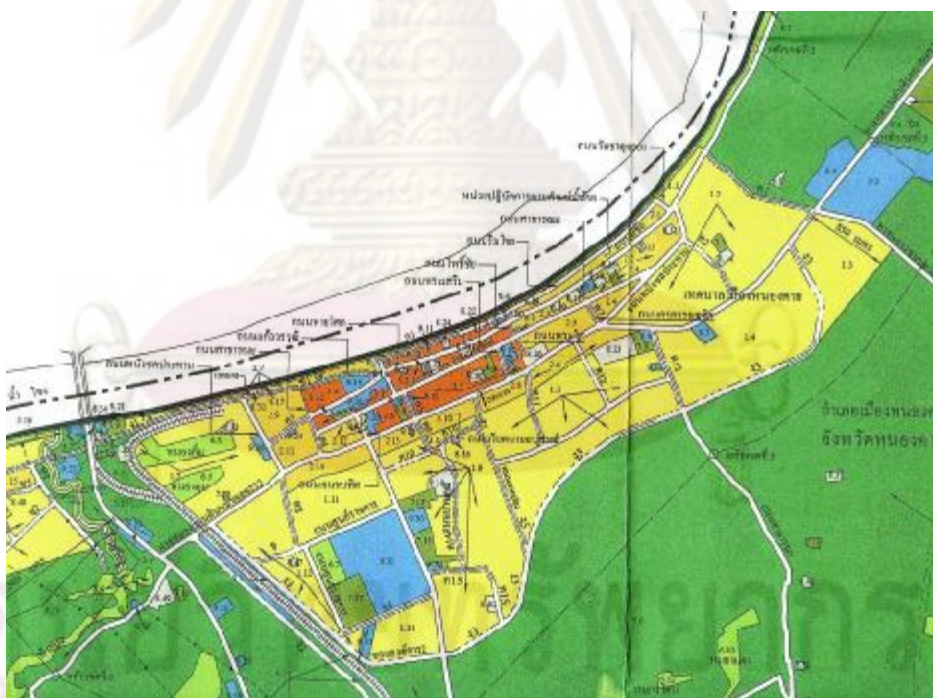
- ให้มีหนังสือถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการแก้ไขป้ายที่ไม่เหมาะสมโดยเฉพาะบริเวณหน้าวัดศรีเมือง

โดยการประสานงานระหว่างกลุ่มตัวชุมชนและทางภาครัฐนั้น ให้ทางสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย เป็นผู้ประสานงาน (กลุ่มส่งเสริม ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม) ร่วมทั้งการทำความเข้าใจของชุมชน

สำหรับมาตรการด้านกฎหมายที่ควบคุมการใช้งานและการก่อสร้าง (แผนผังแสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินจังหวัดหนองคายในอนาคต บริเวณชุมชนเก่าเมืองหนองคาย ตั้งแต่บริเวณฝั่งตรงข้ามวัดหายโศกจนถึงหน้าถนนพระเสริม ใกล้วัดศรีสุ่มังคังนั้น ครอบคลุมถึงบริเวณพื้นที่ศึกษาเป็นเขตพื้นที่สีแดง หรือเขตที่ดินประเภทพาณิชยกรรม และที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก

ให้ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อพาณิชยกรรมการอยู่อาศัย สถาบันราชการ การสาธารณูปโภคและสาธารณูปการเป็นส่วนใหญ่ สำหรับการให้ประโยชน์ที่ดินเพื่อกิจการอื่น ให้ใช้ได้ไม่เกินร้อยละห้าของที่ดินประเภทนี้ในแต่ละบริเวณ

ส่วนพื้นที่เขตสีส้ม² หรือที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง อยู่ติดริมแม่น้ำการให้ประโยชน์ที่ดินริมฝั่งแม่น้ำ คลอง ห้วย หรือแหล่งน้ำสาธารณะ ให้มีที่ว่างตามแนวขนานริมฝั่งตามสภาพแม่น้ำ คลอง ห้วย หรือแหล่งน้ำสาธารณะไม่น้อยกว่า 6 เมตร เว้นแต่เพื่อการคมนาคมทางน้ำหรือการสาธารณูปโภค เช่น รั้ว หรือกำแพง

รูปภาพ 5-3 แผนผังแสดงการใช้ประโยชน์ที่ดิน พ.ศ. 2551

ที่มา : กรมโยธาธิการ จังหวัดหนองคาย

² กรมโยธาธิการจังหวัดหนองคาย, 12 มี.ค. 2551. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

เห็นได้ว่า ในส่วนกฎหมายและการใช้ประโยชน์ที่ดิน ไม่ได้มีมาตรการควบคุมการอนุรักษ์ในส่วนของอาคารเก่า สามารถก่อสร้างแทนที่อาคารใหม่ได้ โดยยังเป็นแหล่งบริเวณที่พบอาคารเก่าอยู่ในเขตสีแดง เป็นที่ดินเพื่อการพาณิชย์กรรม ทำให้มีอาคารใหม่ ลักษณะอาคารพาณิชย์เกิดขึ้นแทนที่อาคารเก่าเป็นจำนวนมาก

ในส่วนของแผนงานวัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย เป็นแผนการปรับปรุงพื้นที่ โดยเน้นที่ลักษณะทางกายภาพ ในแผนการดำเนินการนั้น เป็นการส่งเสริมในการจัดภูมิทัศน์ให้เป็นเพียงการปรับปรุงภาพลักษณ์บริเวณรอบถนนมีชัยโดยรวม นอกจากนั้นเป็นการส่งเสริมให้ประชาชน รักษาความสะอาดและการอนุรักษ์อาคารเก่าแก่เพียงเบื้องต้น แต่ยังไม่ได้มีการดำเนินการข้อกำหนดหรือแนวทางในการอนุรักษ์อาคารนั้นอย่างจริงจัง แต่ถือได้ว่า เป็นการเริ่มต้นที่ดีในการจัดการให้ความสำคัญกับพื้นที่อาคารสถาปัตยกรรมเก่าแก่ และการเริ่มต้นที่ดีในมีส่วนร่วมของประชาชน ในจัดเสวนา ในแต่ละชุมชน ถึงการดำเนินการให้ถนนมีชัยเป็นถนนสายวัฒนธรรม

5.4.2 การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยการท่องเที่ยวจังหวัดหนองคาย

หน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดหนองคาย คือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จังหวัดหนองคาย และวัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย โดยมีฝ่ายประสานงาน การประชาสัมพันธ์ คือ การท่องเที่ยวจังหวัดหนองคาย

ในปัจจุบัน เป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่น และในระดับจังหวัด รูปแบบกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว เน้นการร่วมทำกิจกรรมกับคนในชุมชน ยกตัวอย่างเช่น งานประเพณี การส่งเสริมการท่องเที่ยวระดับจังหวัด งานประเพณีการแข่งขันเรือยาว ในงานออกพรรษา ล่องเรือไฟบูชาพระธาตุกลางน้ำ ชมบั้งไฟพญานาคที่ถือเป็นความเชื่อของคนโบราณพญานาคเล่นน้ำ ที่เห็นลูกดวงไฟที่โผล่ขึ้นมากลางลำน้ำโขงเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติ มีการจัดประเพณีงานออกพรรษาขึ้นทุกปี โดยมีเจ้าภาพ คือ เทศบาลจังหวัด ทั้งนี้เพื่อโปรโมทการท่องเที่ยวของตัวจังหวัดหนองคายเอง และให้เกิดความสามัคคีขึ้นในชุมชน ทั้งความสนุกสนานของคนในพื้นที่ชุมชน มีการจัดกิจกรรมโดยร่วมกันจัดประกวดการแข่งขันเรือยาวในแต่ละชุมชน ทั้งหมด 42 ชุมชน ทั้งนี้เพื่อให้กระชับความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านมีการจัดงานแข่งเรือยาวกับ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวด้วย

รูปภาพที่ 5-4 งานประเพณีแข่งเรือยาว ในช่วงเทศกาลชมบั้งไฟพญานาค

ที่มา : ภาพถ่ายจากการสำรวจ

ในส่วนการส่งเสริมการท่องเที่ยวระดับท้องถิ่น เช่น ส่งเสริมการท่องเที่ยวที่มีการจัดหมู่บ้านโฮมสเตย์, มีการจัดประกวดภาพถ่ายเก่าในจังหวัดหนองคายให้เห็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่คนในชุมชนสมัยก่อน นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมต่างๆ ในงานเทศกาลประจำปีที่การท่องเที่ยวจังหวัดหนองคายและวัฒนธรรมจังหวัดจัดขึ้น

5.4.3 การวิเคราะห์แผนโครงการจากหน่วยงานวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น³

จากการดำเนินแผนงานทางหน่วยงานวิชาการ จัดทำโดยคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น โครงการจัดทำแผนพัฒนาที่อยู่อาศัยและเสริมสร้างสมรรถนะในการพัฒนาที่อยู่อาศัย(ปี2549) ได้ทำการลงพื้นที่ชุมชนเก่าย่านถนนมีชัยเป็นกรณีศึกษา ตั้งแต่สี่แยกวัดหายโศก จนถึงแยกวัดศรีสุ่มังค์ ซึ่งลักษณะโครงการนำร่องที่มีการสำรวจอาคารรอบเส้นถนนมีชัย ทั้งสองข้างถนน ครอบคลุมถึงพื้นที่ศึกษาในงานวิจัยนี้ด้วย วัตถุประสงค์ในการทำวิจัย เพื่อเป็นการส่งเสริมให้พื้นที่ที่มีคุณค่า โดยคำนึงถึงสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนได้กำหนดแนวทางในการพัฒนาโดยมุ่งเน้น ในเรื่อง ภาพลักษณ์ของพื้นที่ที่มีเอกภาพ เป็นระเบียบเรียบร้อย มีพื้นที่ใช้สอยพอเพียงและเหมาะสมและส่งเสริมคุณภาพชีวิตของชุมชน ได้แก่

1) การสร้างเสริมเอกลักษณ์ชุมชน โดยคำนึงถึงการควบคุมรูปแบบอาคารให้กลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและสอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ของชุมชน โดยจะต้องมีรายละเอียดในประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้

- (1.1) รูปแบบอาคาร
- (1.2) การควบคุมป้ายอาคารและกันสาด
- (1.3) วัสดุ
- (1.4) สี

2) การจัดระบบการสัญจร จากการวิเคราะห์การจราจรในภาพรวมของเมืองพบว่า การจัดการที่เป็นอยู่มีความเหมาะสมอยู่แล้ว ดังนั้นในพื้นที่โครงการควรที่จะส่งเสริมให้มีการสัญจรที่มีคุณภาพโดยเน้นไปที่การใช้รถจักรยานเพิ่มขึ้น ซึ่งจะต้องจัดแบ่งพื้นที่ถนน โดยลดขนาดของทางรถยนต์และห้ามจอดรถในพื้นที่โครงการ ในส่วนของที่จอดรถสามารถที่จะใช้พื้นที่ของเอกชนบริเวณระหว่างถนนมีชัยและถนนประจักษ์โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ (รายได้ของเจ้าของที่ดินด้วย) ทั้งนี้จากการจัดการดังกล่าวจะทำให้เกิดการเดินเท้าในพื้นที่มากขึ้น

3) การจัดทำทางเท้าและพื้นที่สวนขนาดเล็ก จัดระเบียบทางเท้าให้เหมาะสมกับกิจกรรมที่เกิดขึ้นหลากหลาย และเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับผู้สัญจรทางเท้า นอกจากนี้ในบางพื้นที่ก็ควรที่จะจัดสวนขนาดเล็กซึ่งจะเป็นที่พักผ่อนของคนในชุมชน นักท่องเที่ยว และสร้างบรรยากาศที่ดีในพื้นที่

4) สิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ การจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ จะต้องคำนึงถึงเอกลักษณ์และความสอดคล้องในภาพรวมของพื้นที่ ทั้งนี้จะต้องเน้นเรื่องประโยชน์ใช้สอยด้วย

จากโครงการที่ได้กล่าวมา เป็นการปรับปรุงลักษณะทางกายภาพในพื้นที่ ภูมิทัศน์โดยรวม เป็นการทำ

³ ธรรมวัฒน์ อินทจักรและคนอื่นๆ. โครงการจัดทำแผนพัฒนาที่อยู่อาศัยและเสริมสร้างสมรรถนะ ในการพัฒนาที่อยู่อาศัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: จังหวัดนครพนม หนองคาย อุดรธานี . คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2549.

ความเข้าใจคนในชุมชน โดยมีวิทยากร คณาจารย์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น บรรยายให้ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้นำชุมชน ต่อประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้แทนจากองค์กรที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นการเริ่มต้นจากทางหน่วยงานวิชาการ ทำให้เทศบาล คนในชุมชนมีกระแสนตื่นตัว เห็นความสำคัญและบทบาทของชุมชนที่ตนมีอยู่

5.4.4 การวิเคราะห์แผนนโยบายและแผนดำเนินการอนุรักษ์ จากโครงการอนุรักษ์ที่จัดขึ้นโดยหน่วยงานองค์กรชุมชน

บริเวณพื้นที่ศึกษา ชุมชนศรีคุณเมือง - ลำดวนและชุมชนศรีเมือง - ศรีสะเกษ เป็นส่วนหนึ่งของย่านชุมชนเก่าเมืองหนองคายที่มีผู้คนอาศัยอยู่กันอย่างต่อเนื่อง มีการพึ่งพาอาศัยกัน อยู่กันแบบพี่น้อง ผู้คนในชุมชนมีการช่วยเหลือกันซึ่งกันและกันตลอด ตัวอย่างเช่น คนในชุมชนในช่วงเดือนกันยายน พ.ศ. 2551 เป็นเหตุการณ์น้ำท่วมในเทศบาลเมืองหนองคายที่ผ่านมา เทศบาลเมืองหนองคายและภาคเอกชนที่เข้ามาช่วยเหลือชุมชน เป็นมูลนิธิคณาธรรมในเครือสมาคมพ่อค้าไทยจีนของจังหวัดหนองคายที่ยังให้ความช่วยเหลือ เห็นความเดือดร้อนของคนชุมชน และหลังจากเหตุการณ์น้ำท่วม ยังมีกลุ่มตัวแทนของชุมชนบางกลุ่มที่ไม่โดนผลกระทบจากน้ำท่วมออกมาช่วยเหลือ และทำความสะอาด พื้นที่บริเวณเพื่อนบ้านในชุมชนและบริเวณวัดต่างๆที่โดนผลกระทบจากน้ำท่วม

จากประสบการณ์ของ คุณประหลาด เจริญสุข หัวหน้าชุมชนศรีคุณเมือง - ลำดวน ร้านสมัยอิลเดโทรนิก อายุ 56 ปี เป็นหัวหน้าชุมชนมา 20 ปี มีการร่วมกันประชุมกับหัวหน้าในชุมชน เพื่อช่วยกันประสานงานเวลาที่มีกิจกรรม ประเพณี เทศกาลประจำในชุมชน ทั้งทางหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนให้ความช่วยเหลือได้แก่

- การจัดงานเทศกาลสำคัญ เทศกาลประจำท้องถิ่น แห่งเทียนพรรษา เทศกาลแห่ขบวนไฟพญานาค ทั้ง 42 ชุมชน และในช่วงสงกรานต์เข้าร่วมกับหน่วยงานเอกชน มูลนิธิคณาธรรม ในการช่วยเหลือผู้ประสบอุบัติเหตุหน้าเทศกาล
- การจัดงานเทศกาลประจำปีของจังหวัดหนองคาย งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ วันที่ 13 - 15 มีนาคม
- ปกปักรักษาแนวทางแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชน เช่น ปัญหาน้ำท่วมในช่วงน้ำหลาก วิธีป้องกัน และการประสานงานช่วยเหลือผู้คนชาวบ้านในชุมชนที่เดือดร้อน โดยมีหน่วยงานเอกชน คือ สมาคมพ่อค้าไทยจีน ร่วมช่วยเหลือ
- นอกจากการช่วยกันประสานกิจกรรม ประเพณีประจำและท้องถิ่นต่างๆ ในชุมชนยังได้ปรึกษากันเรื่อง การอนุรักษ์อาคารเก่าที่มีในชุมชน โดยการกล่าวถึง อาคารเก่าที่มีอยู่ในชุมชน อยากให้กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในอาคารเก่าทั้งที่เป็นเจ้าของอาคารและเป็นผู้เช่า ช่วยกันดูแลรักษาความสะอาด ใส่ใจกับอาคารที่ตนอยู่อาศัยมากขึ้น

จากโครงการการจัดกิจกรรมในงานเทศกาลต่างๆประจำปีทั้งที่ทางการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจังหวัดหนองคาย และวัฒนธรรมจังหวัดหนองคายได้จัดทำขึ้นเพื่อส่งเสริมให้ย่านชุมชนเก่าเป็นแหล่งการท่องเที่ยวที่สำคัญ จึงแสดงออกมาในลักษณะการกิจกรรมตามวันสำคัญได้ดังนี้

ตารางที่ 5-5 แสดงแผนงานและโครงการกิจกรรมเทศกาลประจำปีที่สำคัญในย่านชุมชนเก่าถนนมีชัย (เรียบเรียงจาก แผนพัฒนาเทศบาลจังหวัดหนองคาย พ.ศ. 2550)

เดือน	กิจกรรมเทศกาลที่สำคัญ	เนื้อหา
เดือน มกราคม	งานประเพณีวันขึ้นปีใหม่	เน้นงานประเพณีทางด้านศาสนา มีการร่วมกันทำบุญตักบาตรแต่พระสงฆ์
	สถานที่	จัดงานตาม ศาสนสถานต่างๆรอบๆเทศบาลเมืองหนองคายรวมทั้งเส้นถนนมีชัย
	ผู้มีส่วนร่วม	เทศบาล, ประชาชน, วัดในพื้นที่
เดือน เมษายน	งานประเพณีสงกรานต์	มีการจัดกิจกรรมสงฆ์น้ำพระ ประกวตขบวนแห่ นางสงกรานต์จากแต่ละชุมชน และมีการละเล่นพื้นเมือง งานมหรสพ
	สถานที่	จัดขึ้นตามวัดต่างๆรอบเทศบาลเมือง มีการแห่ขบวนรอบ ถนนมีชัย และถนนประจักษ์ ให้ได้สงฆ์น้ำพระ
	ผู้มีส่วนร่วม	เทศบาล, ประชาชน, วัดในพื้นที่ศึกษา (วัดศรีคุณเมือง, วัดศรีเมืองและวัดลำดวน)
เดือน พฤษภาคม – มิถุนายน	งานประเพณีบุญบั้งไฟ	การจัดกิจกรรมนี้มีความเชื่อว่า เทพยดาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย จะดลบันดาลให้มีฝนตกถูกต้องตามฤดู ทำให้พืชผลที่ปลูกไว้อุดมสมบูรณ์
	สถานที่	จัดขึ้นตามวัดต่างๆ และมีการแห่ขบวนไปรอบๆ
	ผู้มีส่วนร่วม	เทศบาล, ประชาชน, วัดในพื้นที่(วัดศรีคุณเมือง, วัดศรีเมือง และวัดลำดวน) รวมถึงวัดต่างๆที่อยู่รอบๆเส้นถนนมีชัย

ตารางที่ 5-5(ต่อ) แผนงานและโครงการกิจกรรมเทศกาลประจำปีที่สำคัญประจำปีในจังหวัดหนองคาย

งานประเพณี	กิจกรรมเทศกาลที่สำคัญ	เนื้อหา
เดือน สิงหาคม	เทศกาลเทกระจาด	ชาวจีนถือว่าเป็นเดือน ปล่อยวิญญาณประตูนว วิญญาณจะเปิดออก เพื่อให้เหล่าวิญญาณพนजर ออกมาเที่ยวเล่นเป็นเวลา 1 เดือน ชาวจีนจึงร่วมกันจัด อาหารคาวหวานเช่นไหว้ เพื่อเป็นการระลึกถึงผู้วาย ชนม์ ที่ก่อนเคยได้ใช้ชีวิตร่วมกันในชุมชนเดียวกัน เป็น การแสดงถึงความกตัญญูและความสามัคคีกลม เกลียวในชุมชนนั้นๆ คล้ายกับการทำบุญเดือนสิบ ของ ประเพณีไทยนั่นเอง
	สถานที่	จัดกิจกรรมขึ้นที่ มูลนิธิสว่างคงคารมสถาน และ จัดขึ้นที่ศาลเจ้าปู่ย่า
	ผู้มีส่วนร่วม	ประชาชนเชื้อสายจีน, ประชาชนทั่วไป, มูลนิธิคงคา ธรรม
เดือนตุลาคม	- งานประเพณีแข่งเรือยาวออก พรรษา - เทศกาลถือศีลกินเจ (ปลาย เดือนตุลาคมจัดจนถึงต้นเดือน พฤศจิกายน)	- การจัดกิจกรรมรวมกลุ่มของชุมชน ทำให้เกิดความ สามัคคีในชุมชน ความสนุกสนานความพึงพอใจใน การร่วมกิจกรรมท้องถิ่น ยังเป็นสานสัมพันธ์กับประเทศ เพื่อนบ้าน ในกรณี ที่มีการจัดแข่งเรือยาวไทย - ลาว สัมพันธ์มิตร เจ้าภาพที่เป็นคนจัดงานทั้งเทศบาลและ อบจ. - เทศกาลกินเจของคนจีนที่ ปาวารนาตนจะงด อาหารที่มีเนื้อสัตว์พร้อมทั้งถือศีลทำบุญทำทานเป็น เวลา 9-10 วัน เพื่อเป็นการชำระทั้งร่างกายและจิตใจ ให้บริสุทธิ์
	สถานที่	การจัดกิจกรรมแข่งเรือยาวแม่น้ำโขง มีการจัด บริเวณทั้งหมด 2 จุด จุดแรกจากท่ามีชัย ไปจนถึง ตลาดท่าเสด็จ จุดที่สอง จากวัดลำดวน ไปจนถึง วัด พระธาตุกลางน้ำ เทศกาลกินเจ จัดขึ้นที่ มูลนิธิคงคารมม ในจังหวัด หนองคาย
	ผู้มีส่วนร่วม	ประชาชน, เทศบาล, ประชาชนผู้อยู่อาศัยในพื้นที่

ตารางที่ 5-5(ต่อ) แผนงานและโครงการกิจกรรมเทศกาลประจำปีที่สำคัญประจำปีในจังหวัดหนองคาย

งานประเพณี	กิจกรรมเทศกาลที่สำคัญ	เนื้อหา
เดือนพฤศจิกายน	- งานประเพณีลอยกระทง - งานประเพณีบุญบั้งไฟ พญานาคและลอยเรือไฟบูชา พระธาตุกลางน้ำ - เทศกาลถือศีลกินเจ (ปลาย เดือนตุลาคมจัดจนถึงต้นเดือน พฤศจิกายน)	- มีการประกวดบั้งไฟ และการจัดทำเรือไฟบูชา พระธาตุกลางน้ำ ล่องแม่น้ำโขง เข้าประกวดทั้งหมด 42 ชุมชน จัดกิจกรรมร่วมบั้งไฟพญานาคที่ เกิดขึ้นทั้งในตัวเมือง บริเวณวัดลำดวน และ อ.โพน พิสัย บริเวณริมโขง - มีการประกวดกระทง จากกการส่งเข้าประกวด ทั้งหมด 42 ชุมชน ประกวดร้องเพลง, นางหรือหนู น้อยพนมมาศ
	สถานที่	การจัดกิจกรรมแข่งเรือยาวแม่น้ำโขง เริ่มต้น จากจุดบริเวณโรงแรมแม่โขงริเวอร์ ก่อนถึง สะพาน มิตรภาพไทย-ลาว ไปจนถึงวัดพระธาตุกลางน้ำ และเขตเทศบาลเมืองหนองคาย บริเวณถนนริมโขง หน้าวัดลำดวน และลานโล่งที่วาระขั้วสดข้างวัด ลำดวน
	ผู้มีส่วนร่วม	เทศบาล, ประชาชนผู้อยู่อาศัยในพื้นที่, ประชาชนนักท่องเที่ยว, ประชาชนเชื้อสายจีน

จากตารางข้างต้นเห็นได้ว่า เป็นการเน้นกิจกรรมการส่งเสริมประเพณีในพื้นที่ของชุมชน ทางด้าน
กายภาพ ในส่วนการอนุรักษ์ยังไม่มีการอนุรักษ์เป็นรูปแบบปรากฏอย่างชัดเจน การวางแผนในส่วนการอนุรักษ์
ยังเป็นเพียงแค่แนวคิดในเบื้องต้นของการบำรุงรักษาอาคารที่ตนอยู่อาศัย

นอกจากการดำเนินการของชุมชน ยังไม่มีการขยายกลุ่มองค์กรเป็นรูปธรรมแน่นอน เนื่องจากยังไม่มี
การจัดตั้ง สหกรณ์ชุมชน ซึ่งการประสานงานและเงินช่วยเหลือ ส่วนใหญ่ได้จากตามกำลังทรัพย์แต่ละคนที่มีอยู่
ในชุมชน และบางส่วนจากการช่วยเหลือของทางหน่วยงานเอกชน เช่น สมาคมพ่อค้าไทยจีน จังหวัดหนองคาย,
มูลนิธิคณาธรรมจังหวัดหนองคาย ในส่วนของเรื่องการอนุรักษ์อาคารเก่า ส่วนใหญ่คนในชุมชนมีความเข้าใจ
การอนุรักษ์อาคารด้วยการขึ้นทะเบียนอาคารจากกรมศิลปากร จึงทำให้เกิดเป็นข้อสงสัยและความไม่เข้าใจของ
การอนุรักษ์ที่จะต้องขึ้นทะเบียนอาคาร เนื่องจากเข้าใจว่า เป็นความยุ่งยากในการติดต่อดำเนินการกับทางภาค
รัฐ โครงการส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้น มาจากประชุมกันของทั้งหัวหน้าชุมชนและคนในชุมชน อย่างไม่เป็นทางการ โดย
การประชุมงานต่างๆ ส่วนใหญ่จะจัดขึ้นที่วัดศรีคุณเมือง ใช้พื้นที่บริเวณลานกว้างในการจัดประชุม

โดยสรุป จากแผนการดำเนินการในส่วนวัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย ยังแสดงให้เห็นถึงความสำคัญ
และส่งเสริมชุมชนย่านรวมทั้งพื้นที่ศึกษา รวมทั้งทางวัฒนธรรมได้จัดทำ โครงการ *ภาพความทรงจำในประวัติ*

ศาสตร์ นำภาพถ่ายเก่าให้คนในชุมชนได้หวนระลึกถึง ในส่วนแผนแม่บท แนวทางในการวางผังเฉพาะของผังเมืองรวมจังหวัดหนองคาย นับว่ายังไม่ส่งเสริมทางด้านกายภาพของอาคาร ซึ่งเป็นไปตามศักยภาพของชุมชน โดยขึ้นอยู่กับผู้คนที่อยู่ในชุมชนเก่ามาเป็นเวลานาน ที่ยังไม่อยากรื้ออาคารเก่า จึงเก็บรักษาไว้ รวมทั้งแผนโครงการจากหน่วยงานทางวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น นับว่า เป็นการเริ่มต้นส่งเสริมการทำความเข้าใจในส่วนของภาครัฐ โดยการจัดบรรยายและทำความเข้าใจกับเทศบาลเมือง หน่วยงานภาครัฐ ผู้ว่าราชการจังหวัด ผู้นำชุมชนและผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียขององค์กรต่างๆ

ในส่วนของ การดำเนินการโดยองค์กรชุมชน สามารถสรุปได้ว่า นับว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีของแนวความคิดในการฟื้นฟูและอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า โดยคนในชุมชนยังเห็นความสำคัญของการรวมกลุ่ม ความมีน้ำใจช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และการอยู่ร่วมกันแบบเครือญาติ

5.5 บทสรุปแนวทางการดำเนินการระหว่างภาครัฐและชุมชน

จากการศึกษาและวิเคราะห์ บทบาท แนวทางการอนุรักษ์ และแผนนโยบายจากหน่วยงานต่างๆ ซึ่งแนวทางในการทำงานของหน่วยงานภาครัฐเป็นการพิจารณาถึงองค์รวมของพื้นที่เป็นหลัก เน้นทางด้านกายภาพ ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มคนในพื้นที่ที่มุ่งเน้นการมองปัญหาในจุดที่ใกล้ตัวเพื่อการฟื้นฟูในการประกอบอาชีพของตน ซึ่งจะได้กล่าวเปรียบเทียบในการทำงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐและชุมชนดังนี้

ตารางที่ 5-6 การเปรียบเทียบการทำงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐและชุมชนในพื้นที่ศึกษา

แนวคิดจากหน่วยงานทางภาครัฐ (สำนักงานเทศบาลจังหวัดหนองคาย)	แนวคิดจากชุมชน(กลุ่มหัวหน้าชุมชนลำดวน-ศรีคุณเมือง, หัวหน้าชุมชนศรีเมือง-ศรีสะเกษ)
1. กำหนดแผนพัฒนาพื้นที่เทศบาล เน้นการจัดโครงการภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชน ในท้องถิ่น ถนนมิชชั่น ตั้งแต่พิพิธภัณฑสถานจังหวัดหนองคายถึงสี่แยกโพธิ์ชัย ยกกระต๊อบการท่องเที่ยวของพื้นที่ให้เป็นถนนคนเดินคล้ายกับ ถนนท่าแพในจังหวัดเชียงใหม่	1. วิถีชีวิต จากการศึกษาในเรื่อง ความเป็นถิ่นที่อยู่อาศัย ต้องการการปรับตัวให้เข้าสังคมเมืองในปัจจุบันในเรื่องการประกอบอาชีพที่ได้รับการสืบทอดจากบรรพบุรุษ จากครอบครัว เห็นความสำคัญของผู้คนในย่าน
2. ทางด้านกายภาพของเมือง จัดทำโครงการปรับปรุงภูมิทัศน์เมือง ในส่วนพื้นที่ประโยชน์ใช้สอยระบบสาธารณูปโภค ระบบไฟฟ้า	2. การจัดพื้นที่ให้เหมาะสมกับกิจกรรมที่ตอบรับสำหรับคนในชุมชน <ul style="list-style-type: none"> - สถานที่พบปะพูดคุยของคนในชุมชน - การนัดประชุมของคนในชุมชนใช้วัดเป็นศูนย์รวมกิจกรรม

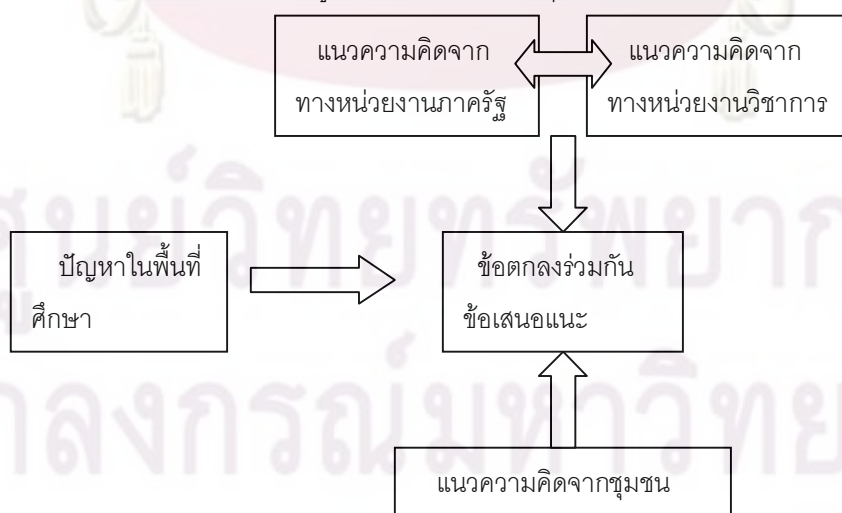
ตารางที่ 5-6 (ต่อ) การเปรียบเทียบการทำงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐและชุมชนในพื้นที่ศึกษา

แนวคิดจากหน่วยงานทางภาครัฐ (สำนักงานเทศบาลจังหวัดหนองคาย)	แนวคิดจากชุมชน (กลุ่มหัวหน้าชุมชนลำดวน-ศรี คุณเมือง, หัวหน้าชุมชนศรีเมือง-ศรีสะเกษ)
<p>3. การจัดกิจกรรมและปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ (เพื่อพัฒนาทางเศรษฐกิจ)</p> <p>จากการศึกษาทางวัฒนธรรมของจังหวัด ต้องทำให้เกิดกิจกรรมที่ตอบรับกับสถานการณ์ในช่วงนั้น เมื่อผลลัพธ์ไม่ตรงตามเป้าหมาย จะมีการดำเนินการปรับเปลี่ยนหรือโยกย้ายไปตามความเหมาะสม</p>	<p>ประเพณีที่มีการสืบทอดกันมาเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน</p> <p>คนในชุมชนให้ความเชื่อ ความศรัทธา เช่น</p> <ul style="list-style-type: none"> - ประเพณีการต่อชะตา - ประเพณีการบูชาบวงสรวงพญานาค - ประเพณีไหลเรือไฟ

จากตารางข้างต้น แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างจากแนวคิดทางหน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานของชุมชน โดยสรุปคือ แนวทางจากหน่วยงานทางภาครัฐ เป็นการมองภาพรวมในมุมกว้าง ที่ต้องเสนอแผนงานและโครงการที่ครอบคลุมพื้นที่และระยะเวลาที่วางไว้ให้ตอบสนองกับพื้นที่ที่ถูกกำหนดไว้ แนวทางจากชุมชน เป็นการมองมุมลึกที่ความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต การสร้างกิจกรรมความต้องการด้านจิตใจ และด้านสังคมต่างๆ โดยสรุปมีทั้งข้อดี ข้อเสียที่ต่างกัน แต่กล่าวโดยรวมศักยภาพของกลุ่มองค์กรชุมชนยังมีจิตสำนึกในความรักบ้านเกิด เริ่มมีการรวมตัวกันของกลุ่มคนในชุมชนในการอนุรักษ์อาคารเพียงแต่ยังไม่ได้รับการสนับสนุนจากทางหน่วยงานภาครัฐที่ให้ความสำคัญบทบาทของชุมชนอย่างจริงจัง

5.6 บทสรุปวิเคราะห์แนวความคิด ระหว่างแนวคิดของชุมชน กับแนวความคิดของโครงการอนุรักษ์จากหน่วยงานภาครัฐ เพื่อนำไปสู่การแนวความคิดในการอนุรักษ์

จากการวิเคราะห์แนวความคิดจากหน่วยงานทางภาครัฐ แนวความคิดจากหน่วยงานทางวิชาการและแนวความคิดของชุมชน โดยพิจารณาจากประเด็นทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และทางด้านกายภาพในการแก้ไขปัญหา โดยสรุปจากประเด็นปัญหาที่สำคัญต่างๆ มีแนวความคิดที่แตกต่างกัน และเป็นการนำข้อดีของแต่ละส่วนมาใช้เพื่อเป็นแนวทางนำไปสู่แนวความคิดในการอนุรักษ์

แผนภาพที่ 5-1 แสดงแนวความคิดทางหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานวิชาการ และแนวคิดของชุมชน นำไปสู่ข้อเสนอแนะในพื้นที่ศึกษา

ตารางที่ 5-7 บทสรุปจากปัญหาร่วมกับการวิเคราะห์แนวคิดจากหน่วยงานทางภาครัฐ หน่วยงานวิชาการ แนวคิดของชุมชน นำไปสู่ข้อเสนอแนะในพื้นที่ศึกษา (ทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม)

ปัญหา	สาเหตุ	ผลกระทบ	ข้อจำกัด	แนวความคิดทาง หน่วยงานภาครัฐ	แนวความคิดของ หน่วยงานทางวิชาการ	แนวความคิดของ ชุมชน	ข้อเสนอแนะ
1.1 องค์กรชุมชนยังไม่เข้มแข็งเท่าที่ควร	- การตั้งชุมชนเป็นลักษณะการจัดตั้งไม่ใช่การรวมกันตามธรรมชาติ - คนดั้งเดิมบางส่วนย้ายออกไปอาศัยที่อื่น	- เกิดปัญหาการเกี่ยงงานในการจัดกิจกรรม - ขาดอำนาจการต่อรอง				เนื่องจากคนในชุมชนยังเห็นความสำคัญผลประโยชน์ประกอบอาชีพส่วนตัวเป็นสำคัญ	- ส่งเสริมการรวมกลุ่มกันทำงานภายในชุมชนโดยเสริมกิจกรรมให้เกิดการปฏิสัมพันธ์
1.2 ชุมชนขาดความเข้าใจในการอนุรักษ์	- ยังไม่มีองค์กร หรือหน่วยงานใดให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องการอนุรักษ์ และการขึ้นทะเบียนอาคารอนุรักษ์	- ขาดความร่วมมือในการประสานงาน ไม่ให้ความสนใจ - เห็นความสำคัญของผลประโยชน์ส่วนตัวมากกว่า	- เจ้าของอาคารย้ายไปอยู่ที่อื่น อาคารปิดตาย - บางหลังเป็นเพียงผู้เช่าอาคาร	จัดโครงการ ประกวด <i>ภาพความทรงจำในประวัติศาสตร์</i> ให้คนในชุมชนนำภาพถ่ายเก่าที่มีอยู่มาจัดการประกวด เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ชุมชนเกิดความรักบ้านเกิดและเห็นความสำคัญของชุมชนที่ตนอาศัยอยู่	ทำความเข้าใจ โดยให้มีหน่วยงานวิชาการผู้เชี่ยวชาญทำความเข้าใจในเรื่องการอนุรักษ์ ทั้งหน่วยงานภาครัฐ เทศบาล และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายในชุมชน	- อยากให้มีผู้เชี่ยวชาญทำความเข้าใจในเรื่องการอนุรักษ์ - ควรหาแนวทางที่ไม่ส่งผลกระทบต่อการประกอบอาชีพของคนในชุมชน	- ส่งเสริมให้มีหน่วยงานวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านการอนุรักษ์ และกรมศิลปากร ในการทำความเข้าใจ
1.3 ความเหลื่อมล้ำของเชื้อชาติ	- ความเหลื่อมล้ำที่มีมานานของคนไทยเชื้อสายจีน และคนไทยเชื้อสายเวียดนาม ด้านการประกอบอาชีพ	- ขาดความรักความสามัคคีระหว่าง 2 เชื้อชาติ	- กลุ่มชมรมคนไทยเชื้อสายเวียดนามรวมตัวกันอยู่อย่างสันโดษ ไม่สามารถเชื่อมต่อ หรือติดต่อกับกลุ่มผู้นำชมรม				- จัดกิจกรรมส่งเสริมความสัมพันธ์ในชุมชน

ตารางที่ 5-8 บทสรุปจากปัญหาร่วมกับการวิเคราะห์แนวคิดจากหน่วยงานทางภาครัฐ หน่วยงานวิชาการ แนวคิดของชุมชน นำไปสู่ข้อเสนอแนะในพื้นที่ศึกษา (ทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และทางด้านกายภาพ)

ปัญหา	สาเหตุ	ผลกระทบ	ข้อจำกัด	แนวความคิดทางหน่วยงานภาครัฐ	แนวความคิดของหน่วยงานทางวิชาการ	แนวความคิดของชุมชน	ข้อเสนอแนะ
1.4 การปรับเปลี่ยนรูปแบบการค้า พาณิชยกรรมไปตามยุคสมัย และตามกระแสสังคม	- นโยบายท่องเที่ยวของจังหวัดหนองคาย ทำให้คนในชุมชนปรับตัวในการประกอบอาชีพตามกระแสนิยม เช่น เปลี่ยนจากบ้านพักอาศัยเป็นเกสเฮาส์สำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ เกิดแหล่งสถานบันเทิงในพื้นที่พักอาศัยของชุมชน	- ส่งผลเสียต่อชุมชนในอนาคต เนื่องจากเริ่มมีการรुक้าจากแหล่งสถานบันเทิงเข้ามาในพื้นที่อยู่อาศัยของชุมชน	- คนในชุมชน บางส่วนเป็นเพียงผู้เช่าอาคาร เจออาคารย้ายไปอยู่ที่อื่น	- นโยบายการท่องเที่ยวความต้องการให้พื้นที่บริเวณตลาดท่าเสด็จ (ตลาดอินโดจีน) เป็นแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัด - การจัดภูมิทัศน์วัฒนธรรม ให้ถนนมีชัยเป็นถนนสายวัฒนธรรมหรือถนนคนเดิน		- ไม่เห็นด้วยกับแนวความคิด การจัดทำภูมิทัศน์วัฒนธรรม ถนนมีชัยเป็นถนนคนเดิน เนื่องจากคนในชุมชนประกอบอาชีพค้าขาย มีการประกอบธุรกิจ ใช้เส้นทางเข้าออกสายนี้เป็นหลัก	- ควรให้หน่วยงานราชการทำความเข้าใจกับผู้มาประกอบธุรกิจในชุมชน - ออกกฎหมายท้องถิ่นควบคุมอาคาร
2.1 ความไม่เป็นระเบียบพื้นที่ภายในวัด	- จากการท่องเที่ยวในตลาดท่าเสด็จทำให้เกิดปัญหาพื้นที่จอดรถภายในวัด	- อาจส่งผลกระทบต่ออนาคตในเรื่องความหมายของพื้นที่ภายในวัด เป็นเพียงสถานที่รวมกิจกรรมของชุมชนทางด้านกายภาพ ไม่ได้ส่งผลต่อทางด้านจิตใจ - การเช่าพื้นที่จอดรถภายในวัดและเช่าร้านค้าแผงลอย	- พื้นที่ส่วนใหญ่ถูกพัฒนาเป็นลานคอนกรีตเพื่อใช้จอดรถยนต์นักท่องเที่ยว - วัด มีแนวคิดในการหารายได้จากการใช้สถานที่ที่เป็นพื้นที่จอดรถ		- จัดระเบียบภายในวัดโดยการจัดภูมิทัศน์เพิ่มเติม เพิ่มพื้นที่สีเขียว - จัดระเบียบพื้นที่จอดรถยนต์	จากการศึกษา ความเป็นถิ่นปฏิสังขาร ความเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ และความเป็นศูนย์รวมของชุมชน ให้คำนึงถึงความเป็นศูนย์รวมของชุมชนเป็นหลัก	- ส่งเสริมการกิจกรรมประเพณีท้องถิ่นในชุมชนให้มีความสำคัญ - จัดระเบียบภูมิทัศน์และเพิ่มสนามเด็กเล่นให้เด็กในชุมชน

ตารางที่ 5-9 บทสรุปจากปัญหาร่วมกับการวิเคราะห์แนวคิดจากหน่วยงานทางภาครัฐ หน่วยงานวิชาการ แนวคิดของชุมชน นำไปสู่ข้อเสนอแนะในพื้นที่ศึกษา (ทางด้านกายภาพ)

ปัญหา	สาเหตุ	ผลกระทบ	ข้อจำกัด	แนวความคิดทางหน่วยงานภาครัฐ	แนวความคิดของหน่วยงานทางวิชาการ	แนวความคิดของชุมชน	ข้อเสนอแนะ
2.2 การก่อสร้างและการต่อเติมอาคารไม่กลมกลืนกับอาคารเก่าความทรุดโทรมของอาคาร	<ul style="list-style-type: none"> - ขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์อาคารเก่า - ขาดการดูแลรักษาที่เหมาะสม ส่วนหนึ่งเนื่องจากเป็นเพียงผู้เช่าอาคาร 	<ul style="list-style-type: none"> - การบดบังทัศนียภาพของอาคารเก่า - การรื้อถอน ทำลายอาคารประวัติศาสตร์ - สูญเสียความต่อเนื่องของพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ 	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้อยู่อาศัยเป็นเพียงผู้เช่า - อาคารเก่าเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นมาแล้ว เจ้าของอาศัยไม่ยินยอมให้เปลี่ยนแปลง 	<ul style="list-style-type: none"> - การจัดการป้ายโฆษณาต่างๆ - การจัดภูมิทัศน์ในพื้นที่ให้เป็นระเบียบ 	<ul style="list-style-type: none"> - การควบคุมป้ายโฆษณาและกันสาด - การจัดภูมิทัศน์ให้สวยงาม 	<p>จากการศึกษา ความเป็นถิ่นที่อยู่อาศัย ส่งเสริมให้เกิดการรักถิ่นฐาน กิจกรรมฟื้นฟูเสริมสร้างความสัมพันธ์คนในชุมชน ฟื้นฟูความทรงจำร่วมกัน</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ส่งเสริมให้ความรู้เพื่อการสร้างจิตได้สำนึกในการอนุรักษ์ให้แก่ทั้งเจ้าของอาคารและผู้เช่า - ออกกฎหมายท้องถิ่นควบคุมอาคาร
2.3 สภาพแวดล้อมบริเวณด้านหน้าอาคารต่างๆ	<ul style="list-style-type: none"> - ขาดการดูแลรักษาที่เหมาะสม ส่วนหนึ่งเนื่องจากเป็นเพียงผู้เช่าอาคาร 	<ul style="list-style-type: none"> - การบดบังทัศนียภาพของอาคารเก่า - สูญเสียความต่อเนื่องของพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ 		<ul style="list-style-type: none"> - ให้การไฟฟ้า โทรศัพท สายเคเบิล ต่างๆวางผ่านระยะยาวถึงการนำสายไฟฟ้าละเคเบิลทุกชนิดลงในอุโมงค์ใต้ดินในอนาคต 	<ul style="list-style-type: none"> - ให้การไฟฟ้า โทรศัพท สายเคเบิล ต่างๆลงในอุโมงค์ใต้ดิน - เพิ่มจัดทางด้านเท้าทางเดินจักรยาน และ การจัดภูมิทัศน์ให้สวยงาม 	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่เห็นด้วยกับการสายไฟฟ้าต่างๆลงในอุโมงค์ใต้ดิน แต่ควรมีทำการพัฒนาทางเดินเท้า หรือจัดทางเดินจักรยานเพื่อความสวยงามในชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> - จัดสภาพแวดล้อมจัดภูมิทัศน์ให้เป็นระเบียบ - ส่งเสริมให้ความรู้เพื่อการสร้างจิตได้สำนึกในการอนุรักษ์ให้แก่ทั้งเจ้าของอาคารและผู้เช่า

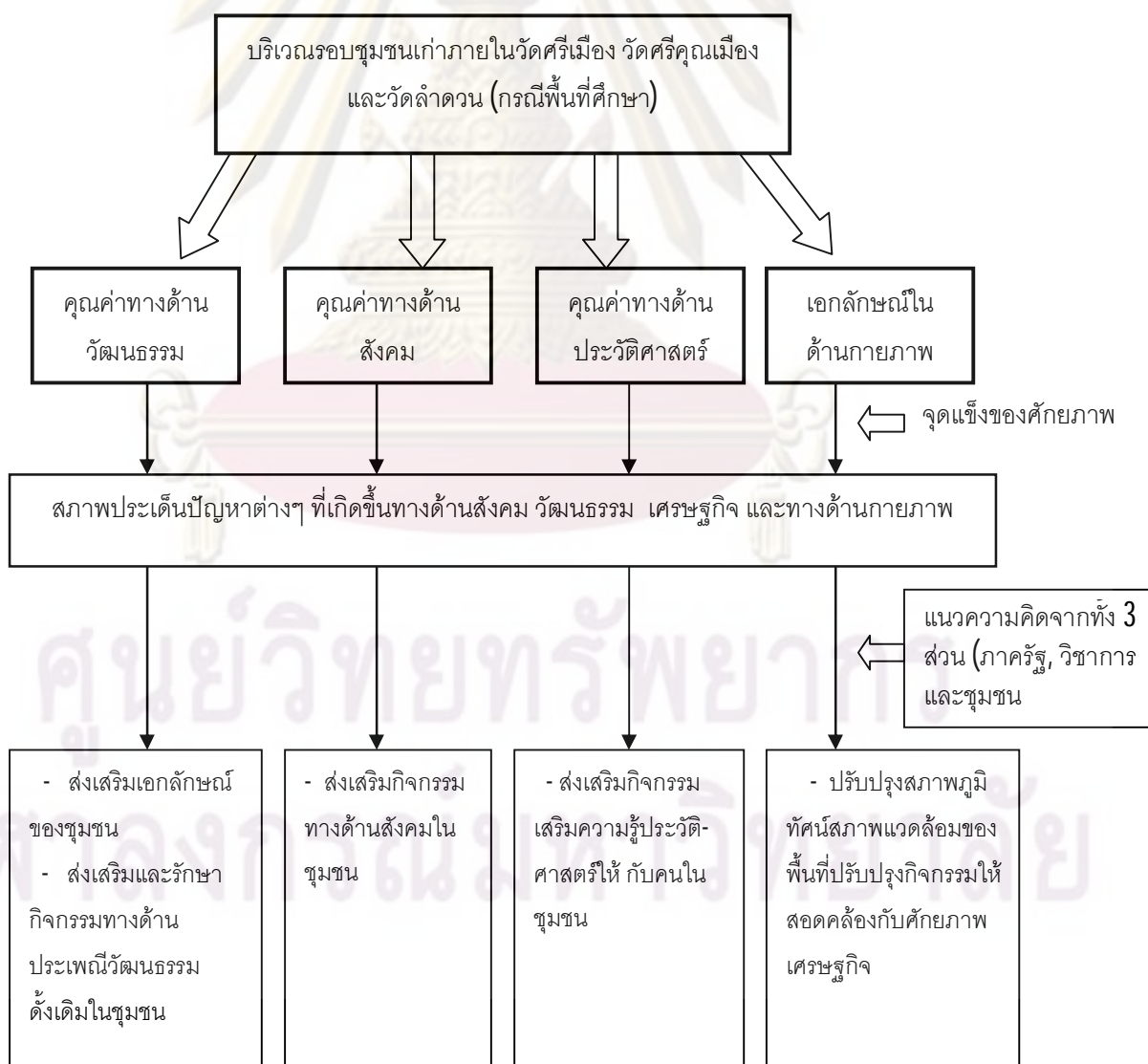
ตารางที่ 5-9(ต่อ) บทสรุปจากปัญหาร่วมกับการวิเคราะห์แนวคิดจากหน่วยงานทางภาครัฐ หน่วยงานวิชาการ แนวคิดของชุมชน นำไปสู่ข้อเสนอแนะในพื้นที่ศึกษา (ทางด้านกายภาพ)

ปัญหา	สาเหตุ	ผลกระทบ	ข้อจำกัด	แนวความคิดทางหน่วยงานภาครัฐ	แนวความคิดของหน่วยงานทางวิชาการ	แนวความคิดของชุมชน	ข้อเสนอแนะ
2.4 ถนนริมโขง (ถนนสายใหม่ของชุมชน) ไม่มีพื้นที่รองรับสำหรับกิจกรรมของกลุ่มคนต่างวัย	- ขาดพื้นที่ทำกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับกิจกรรมของกลุ่มคนต่างวัย	อาจส่งผลให้เกิดอันตรายกับกลุ่มคนวัยเด็ก เนื่องจากกิจกรรมปัจจุบันอยู่ติดริมถนน	พื้นที่ส่วนใหญ่ถูกพัฒนาเป็นทางเท้า และลานคอนกรีต			จัดภูมิทัศน์ให้สวยงาม ปลูกต้นไม้ให้ร่มรื่น หาพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มคนทำกิจกรรมออกกำลังกายต่างๆ พื้นที่เตะตะกร้อ พื้นที่สนามเด็กเล่นสำหรับเด็ก	การปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ จัดสถานที่สำหรับกิจกรรมออกกำลังกายให้เป็นสัดส่วน
2.5 ระบบทางสัญจรในชุมชนติดขัด	- รถบรรทุก จากร้านค้าขายของ - ไม่มีการควบคุมการวางแผนการจัดระบบรถยนต์ขนาดใหญ่	- ความไม่ปลอดภัยจากการใช้รถยนต์ในเขตชุมชน - เกิดปัญหาการจราจรติดขัด	- ถนนแคบ ไม่สามารถขยายผิวถนนได้ เนื่องจากมีอาคารตึกแถวอยู่ชิด - ไม่มีพื้นที่ว่าง จากการก่อสร้างอาคารเติม นอกจากนั้น พื้นที่ว่างกลายเป็นพื้นที่จอดรถโดยมีเจ้าของที่ดินเอกชน	จากการจัดระบบเดิมให้เส้นทางเดินรถทางเดียว		กลัวปัญหาการจัดระบบใหม่จะส่งผลกระทบต่อระบบการค้าขายของชุมชนร้านค้าในพื้นที่	- ปรับปรุงระบบการสัญจรให้เหมาะสม - ส่งเสริมการสัญจรทางเท้าและการปรับปรุงทางเดินเท้า

โดยสรุป จากการเปรียบเทียบลักษณะปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมทั้งแนวคิดระหว่างแนวความคิดของชุมชน แนวความคิดของโครงการจากหน่วยงานทางภาครัฐ และแนวความคิดจากหน่วยงานวิชาการ พบว่า แนวความคิดแต่ละส่วนมีทั้งความเหมือนและความแตกต่างกัน บางส่วนแนวความคิดของหน่วยงานภาครัฐเป็นข้อดี คือ แนวความคิดในการเริ่มประชาสัมพันธ์ให้ประชาชน เกิดความรักษ์ ความรัก และเห็นความสำคัญของชุมชนที่ตนอยู่อาศัยและจากการจัดประกวด โครงการ *ภาพถ่ายความทรงจำในประวัติศาสตร์* นำภาพถ่ายเก่าให้คนในชุมชนได้หวนระลึกถึง เพื่อเป็นการกระตุ้นให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญของประวัติศาสตร์ในชุมชนที่ตนมีอยู่ ในส่วนแนวความคิดของชุมชนเรื่องการมองภาพการอนุรักษ์และพัฒนา จากการดำรงชีวิต ความสัมพันธ์ระหว่างกัน เป็นการพัฒนากายในย่านนำไปเชื่อมโยงกับภายนอก

จากการศึกษาในบทที่ 5 เป็นการวิเคราะห์หาคคุณค่าจากที่ได้ทำการศึกษาข้อมูลในบทที่ 3 และบทที่ 4 นำไปสู่การวิเคราะห์หาคักยภาพ จุดแข็ง จุดอ่อน ประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้น และจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางเพื่อใช้ในการนำเสนอแนวทางอนุรักษ์ที่เหมาะสมให้แก่ชุมชน ในบทที่ 6 ต่อไป

แผนภาพที่ 5-2 แสดงวิธีการวิเคราะห์หาคคุณค่า คักยภาพ ประเด็นปัญหาในพื้นที่ศึกษา เพื่อนำสู่การเสนอแนะแนวทางในการอนุรักษ์

การเสนอแนะแนวความคิดในการอนุรักษ์ชุมชน

จากการศึกษาความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ศึกษา ประวัติศาสตร์ วิวัฒนาการ พบว่า บริเวณพื้นที่ศึกษา มีการเปลี่ยนแปลงความหมายแต่ละยุคสมัย สามารถถ่ายทอดออกมาลักษณะทางกายภาพ เช่น บริเวณพื้นที่ใกล้วัดศรีเมืองติดถนนท่าเสด็จ เป็นช่วงย่านการค้าขายพาณิชยกรรม, ในบริเวณใกล้วัดศรีคุณเมือง เป็นช่วงย่านพักอาศัย อาคารบ้านเก่าเปิดใช้เป็นเกสเฮาส์ให้นักท่องเที่ยวเช่ารายวัน การเปลี่ยนแปลงกิจกรรมหลังจากมีการสร้างถนนริมโขงจุดเชื่อมต่อระหว่างย่านการค้า และย่านชุมชนพักอาศัย เป็นต้น

6.1 องค์ประกอบทางด้านความหมายของพื้นที่ศึกษา

บริเวณชุมชนคุ้มวัดศรีเมือง

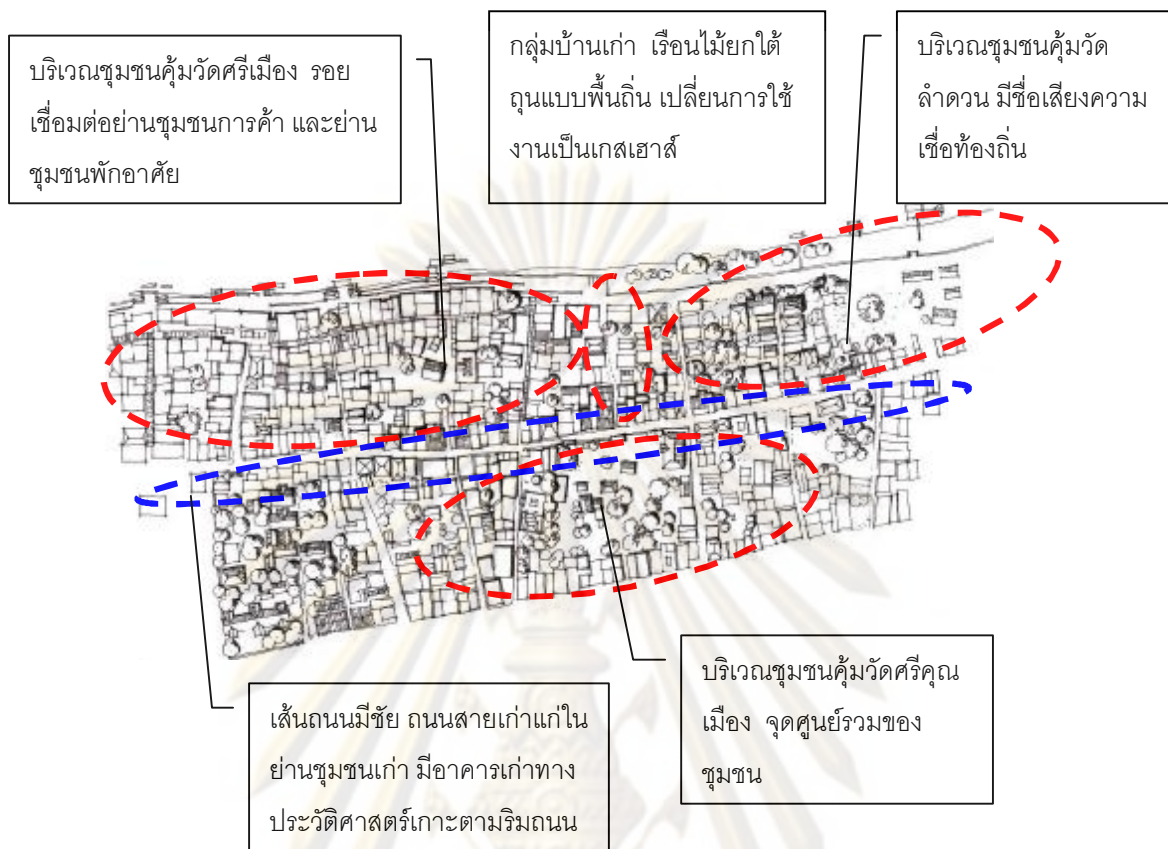
บริเวณชุมชนคุ้มวัดศรีเมือง เป็นรอยต่อของย่านชุมชนในคุ้มวัดศรีสะเกษ และคุ้มวัดศรีชมชื่น มีการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพตั้งแต่ช่วง พ.ศ. 2525 เริ่มมีการก่อตั้งตลาดท่าเสด็จ ทั้งยังมีท่าเรือเป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนสินค้าและเรือข้ามฝากจากฝั่งประเทศลาว จนกระทั่งถึงปัจจุบันกลายเป็นย่านพาณิชยกรรม ที่ทำเศรษฐกิจให้แก่วงศ์หวัดหนองคาย กล่าวได้ว่า ชุมชนคุ้มวัดศรีเมืองเป็นย่านการค้าตลาดท่าเสด็จช่วงปลายที่มีการขยายตัวของตลาดท่าเสด็จมาเป็นเวลานาน รวมทั้งวัดศรีเมืองกลายเป็นพื้นที่กิจกรรมสำหรับผู้เข้ามาท่องเที่ยวในตลาดท่าเสด็จ เป็นสถานที่จอดรถยนต์ และร้านค้าแผงลอย ในปัจจุบันยังเป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างความเป็นย่านการค้าพาณิชยกรรมและย่านพักอาศัยในชุมชนคุ้มวัดศรีคุณเมือง และยังพบอาคารเก่าแกในเส้นถนนมีชัย ที่ปัจจุบันยังมีการค้าขายในพื้นที่อาคารเก่าเหล่านี้ ที่ได้รับมรดกจากสมัยรุ่นปู่ย่า

บริเวณชุมชนคุ้มวัดศรีคุณเมือง

บริเวณชุมชนคุ้มวัดศรีคุณเมือง เป็นชุมชนที่มีศูนย์รวมกิจกรรมอยู่ที่วัดศรีคุณเมือง เนื่องจากพื้นที่วัดศรีคุณเมืองมีขนาดกว้าง สามารถเช่าเป็นสถานที่จอดรถของนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ ในอดีตพื้นที่วัดศรีคุณเมือง เคยเป็นสถานที่จอดเกวียนเป็นตลาดนัดขายของป่าและยังจำจดจำภาพของวัดศรีคุณเมือง เป็นวัดของตระกูลทวิพาณิชย์ เนื่องจากคุณยายของตระกูลทวิพาณิชย์เคยบริจาคช่วยเหลือ ช่วยเหลืออุบัติภพวัดแห่งนี้มาเป็นเวลานาน ทั้งนี้ชุมชนคุ้มวัดศรีคุณเมืองยังเป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างความเป็นย่านการค้าพาณิชยกรรมและย่านพักอาศัยในชุมชนคุ้มวัดศรีคุณเมือง ซึ่งทำให้ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงจากย่านพักอาศัย การนำอาคาร บ้านไม้พื้นดินเก่าเปิดใช้เป็นเกสเฮาส์ให้นักท่องเที่ยว นอกจากนี้ เมื่อมีการก่อสร้างถนนริมโขง จึงทำให้เกิดกิจกรรมใหม่ขึ้นในคุ้มวัดทั้งสามชุมชน กิจกรรมออกกำลังกาย การรวมตัวการเดินแอโรบิค รำไทเก๊กของผู้สูงอายุ เป็นต้น

บริเวณชุมชนคุ้มวัดลำดวน

บริเวณชุมชนคุ้มวัดลำดวน เป็นชุมชนที่มีชื่อเสียงทางด้านประเพณีและความเชื่อท้องถิ่น คือ ประเพณีบวงสรวงพญานาค ที่มีการจัดกิจกรรมขึ้นทุกปี ที่วัดลำดวน การมีวิถีชีวิตของชุมชนที่เรียบง่าย เป็นย่านที่พักอาศัย และมีประวัติศาสตร์ที่สำคัญ อาคารเก่าแก่ของชุมชนที่มีเจ้าขุน ข้าราชการเก่าเคยประจำอยู่ที่บ้านสี่มะสิงห์ ปัจจุบันกลายเป็นร้านขายยาแผนโบราณที่มีคนแวะเวียนมารับการรักษาและให้ความเคารพนับถือบุคคลในบ้านหลังนี้จนถึงปัจจุบัน

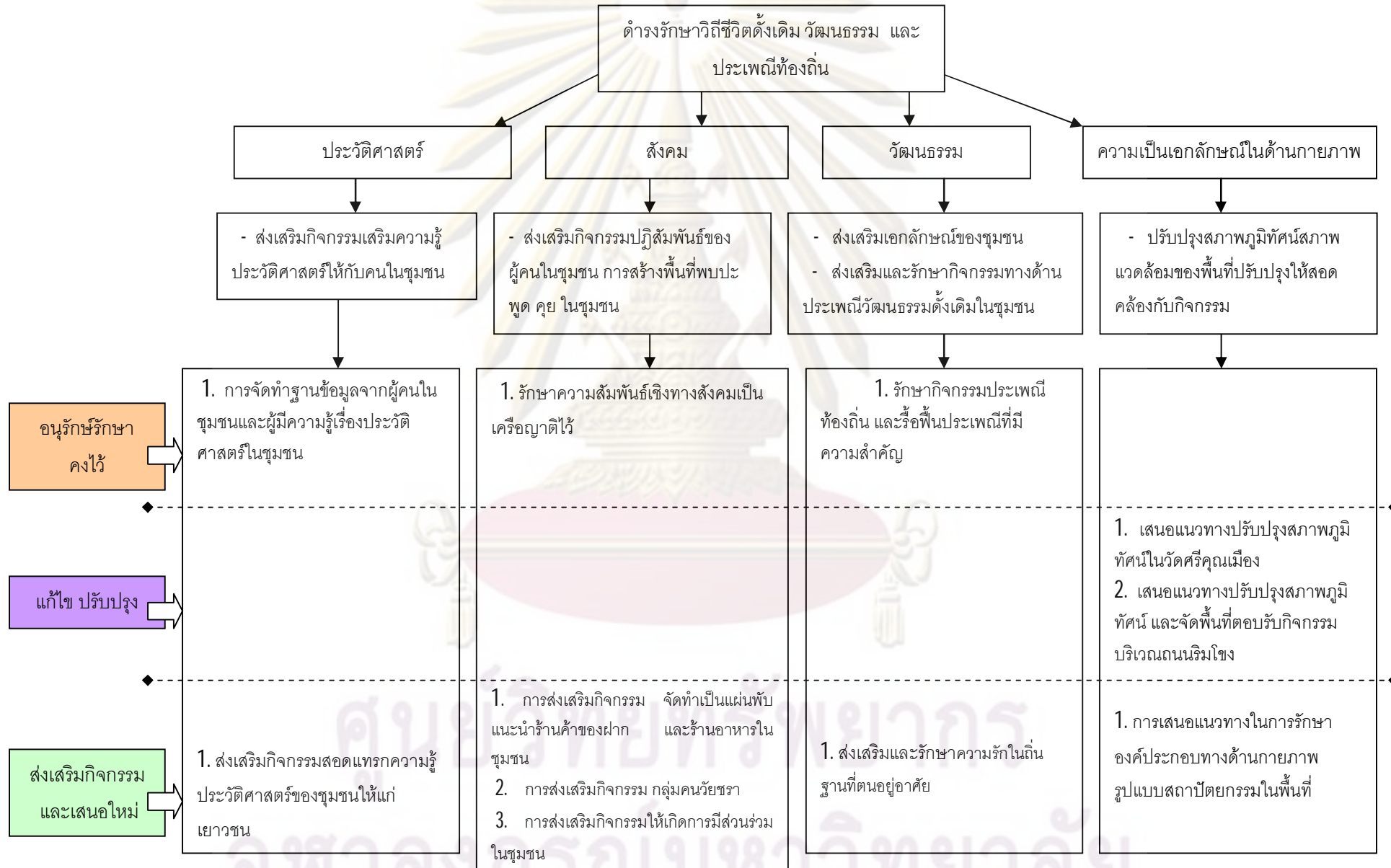

แผนที่ 6-1 แผนที่แสดงความหมายของพื้นที่ศึกษาในแต่ละส่วน

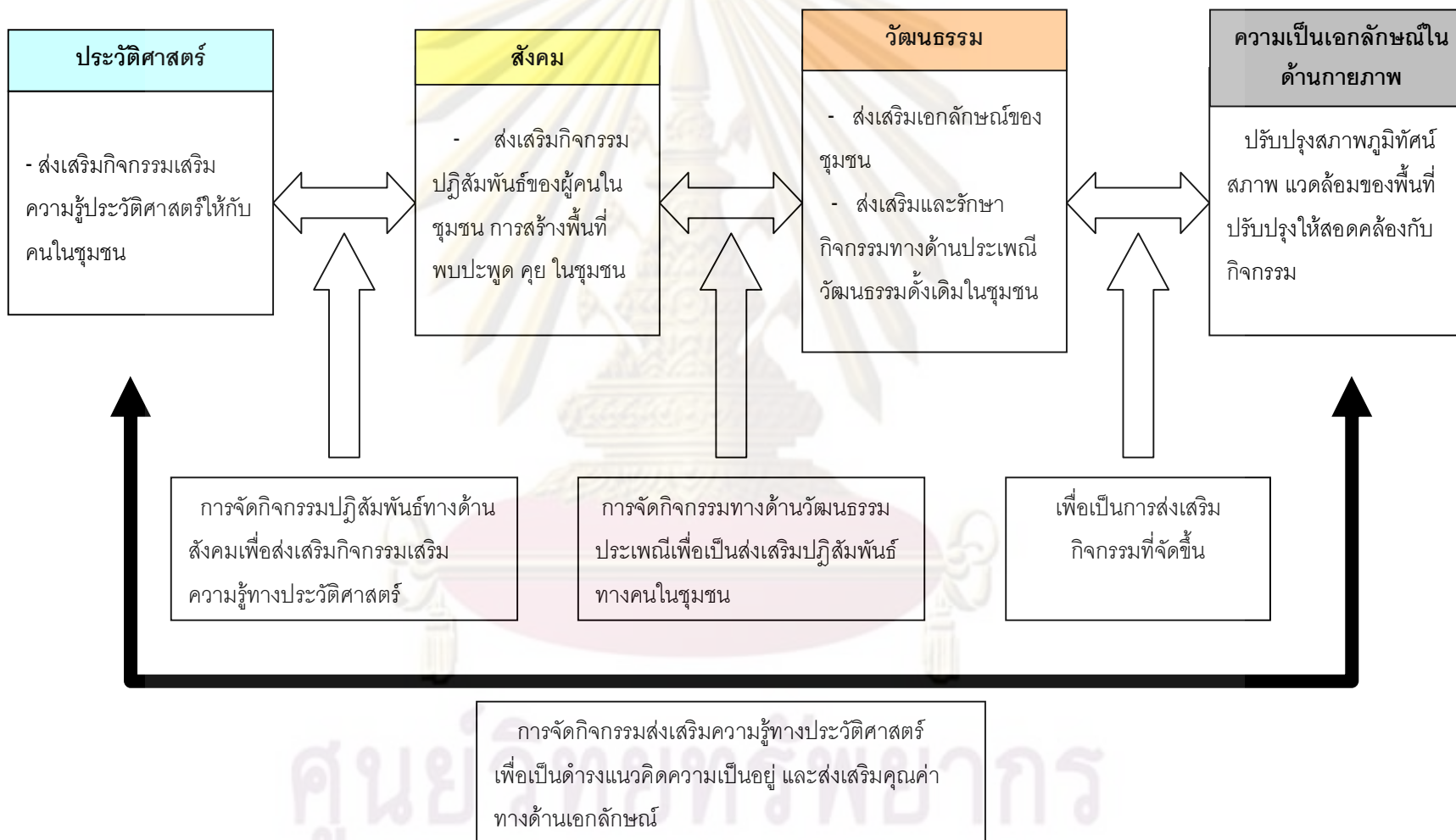
จากศักยภาพและคุณค่าของพื้นที่ศึกษาที่กล่าวมาเห็นถึงความสำคัญในด้านต่างๆ ตั้งแต่การศึกษาเพื่อหาเอกลักษณ์ ความเป็นชุมชน ประวัติศาสตร์ และวิวัฒนาการการเจริญเติบโตของพื้นที่ศึกษา สามารถนำไปสู่การวิเคราะห์คุณค่าของพื้นที่ศึกษา รวมทั้งประเด็นปัญหา สาเหตุ ที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ได้วิเคราะห์ปัญหารวมกับแนวความคิดทางหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานวิชาการและแนวความคิดของชุมชน เพื่อนำมาสู่ข้อเสนอแนะ ดังนั้น แนวทางที่เหมาะสมที่สามารถใช้ในการคงคุณค่าและการแก้ปัญหาต่างๆ ได้ คือ **การอนุรักษ์พื้นที่ศึกษาให้คงไว้เพื่อดำรงรักษาวิถีชีวิตดั้งเดิม วัฒนธรรม และประเพณีท้องถิ่น** สามารถแบ่งแยกได้ตามคุณค่าที่ได้ทำการวิเคราะห์ไว้ในบทที่ 5 ได้แก่ 1. คุณค่าทางด้านวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการส่งเสริมและรักษาเอกลักษณ์ของชุมชน และกิจกรรมทางด้านประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมในชุมชน 2. คุณค่าทางด้านสังคม ส่งเสริมกิจกรรมปฏิสัมพันธ์ของผู้คนในชุมชน การสร้างพื้นที่พบปะพูดคุยและรักษาความสัมพันธ์เชิงสังคมในระดับเครือญาติไว้ 3. คุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ ส่งเสริมกิจกรรมเสริมความรู้ประวัติศาสตร์และสำคัญในพื้นที่ให้กับคนในชุมชน 4. คุณค่าทางด้านเอกลักษณ์ในส่วนบุคคล เป็นการแก้ไขและปรับปรุงภูมิทัศน์สภาพแวดล้อมเพื่อให้สอดคล้องกับกิจกรรม เช่น การเสนอแนวทางปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ในวัดศรีคุณเมือง, การเสนอแนวทางปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ เป็นต้น ซึ่งคุณค่าที่ใช้ในการวิเคราะห์นี้มีความสัมพันธ์กันทั้ง 4 ส่วน ซึ่งสามารถสรุปเป็นแผนภาพแสดงการเสนอแนวคิดในการอนุรักษ์ดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ 6-1 แผนภาพแสดงข้อเสนอแนะแนวคิดในการอนุรักษ์พื้นที่ศึกษา

แผนภาพที่ 6-2 แผนภาพแสดงความสัมพันธ์ของข้อเสนอแนะแนวคิดในการอนุรักษ์พื้นที่ศึกษา

6.2 แนวคิดเรื่องการส่งเสริมคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์

6.2.1 การจัดทำฐานข้อมูลจากผู้คนในชุมชนและผู้มีความรู้เรื่องประวัติศาสตร์ในชุมชน โดยฐานข้อมูลที่ได้จากศึกษาผู้คนในชุมชนที่มีความสำคัญและบทบาทในพื้นที่ศึกษา รวมทั้งถึงอาคารบ้านเรือนที่มีคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ความเก่าแก่และยังเป็นเจ้าของอาคารที่ยังอยู่อาศัยในบ้านเก่า ให้มีการรวบรวมฐานข้อมูลจากทางสถาบันวิชาการที่ทางคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น จังหวัดขอนแก่นได้จัดทำไว้เบื้องต้น ตัวอย่างเช่น *ครอบครัวของสีมะสิงห์โฮสถ* (จากการศึกษาครอบครัวที่มีบทบาทสำคัญในบทที่ 4) เป็นตัวอย่างของครอบครัวที่มีความสำคัญและบทบาทในชุมชนคุ้มวัดลำดวนที่ผู้คนให้การนับถือและเป็นครอบครัวเก่าแก่ที่ได้การรับยกย่องพระราชทานนามสกุลเป็นสีมะสิงห์ และอาศัยอยู่ในพื้นที่ศึกษามาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6 และยังสามารถรักษาอาคารบ้านเก่าที่ตนอยู่อาศัยได้เป็นอย่างดี, *ครอบครัวของทวีพาณิชย์(แซ่คู)* เป็นตระกูลของคนไทยเชื้อสายจีนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในคุ้มชุมชนศรีคุณเมือง ซึ่งปัจจุบันเป็นทายาทรุ่นที่ 4 ของตระกูลแซ่คู ที่มีบทบาทและความสำคัญทางด้านการศึกษาช่วยเหลือสังคมในชุมชนคนไทยเชื้อสายจีน และยังสามารถรักษาอาคารที่ตนอยู่อาศัย โดยการประยุกต์พื้นที่ว่างภายในอาคารสามารถใช้ประโยชน์ได้เป็นอย่างดี

6.2.2 ส่งเสริมกิจกรรมเสริมความรู้ประวัติศาสตร์ให้กับคนในชุมชน

การสอดแทรกความรู้ให้แก่เยาวชนในการเล่าขานประวัติศาสตร์ และประเพณีที่มีการสืบทอดมาเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน ควรมีการจัดกิจกรรมทั่วไปในชุมชน เช่น ในงานวันเด็ก งานปีใหม่ จัดตั้งเป็นกลุ่มค่ายเยาวชนของย่านชุมชนเก่าถนนมีชัย

- จัดทำเอกสาร สิ่งตีพิมพ์ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนเก่า สถานที่สำคัญรวมถึงความสัมพันธ์ของความเป็นมาของสถานที่นั้นๆ เช่น เส้นถนนเก่าถนนมีชัย วัดต่างๆที่อยู่ในถนนมีชัย เป็นต้น
- จัดทำป้ายบ่งบอกถึงความสำคัญแต่ละสถานที่ให้ชัดเจน เพื่อเป็นการส่งเสริมความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ให้ทั้งคนในชุมชนและนักท่องเที่ยวได้รับรู้ รวมทั้งอาคารที่มีความสำคัญ เช่น อาคารเก่าโบราณศาสนสถานต่างๆในพื้นที่ศึกษา เป็นต้น
- จัดตั้งศูนย์ชุมชน หรือห้องสมุดชุมชนเพื่อให้ค้นคว้าข้อมูลประวัติศาสตร์ต่างๆของชุมชน

นอกจากนี้การมีทุนเดิม หรือ บุคลากรอาวุโส ที่สามารถบอกเรื่องราวของประวัติความเป็นมาของชุมชนที่ตนอาศัย *โดยอาสาสมัครจากกลุ่มคนชราในชุมชนคุ้มวัดศรีเมือง บริเวณแหล่งพื้นที่พบปะพูดคุยบริเวณสามแยกหัวมุมตรงข้ามประตูวัดศรีเมือง* รวมทั้ง *คุณยัง ทวีพาณิชย์ โรงแรมสวรรค์เกสเฮาส์* เป็นผู้รู้จักรู้จักกับค่ายเยาวชน หรือกลุ่มอาสาสมัครลูกเสือ ยุติดีที่จะให้คำแนะนำ ปรึกษาและเป็นวิทยากรในการบรรยาย ประวัติความเป็นมาของย่านชุมชนเก่า และเป็นตัวแทนของผู้คนในชุมชนที่สามารถถ่ายทอดความรู้เรื่องได้เป็นอย่างดี

6.3 แนวคิดเพื่อส่งเสริมคุณค่าทางด้านสังคม

จากการศึกษา ความเป็นถิ่นปฏิสังขาร หรือ สถานที่พบปะพูดคุย ทำให้พื้นที่ศึกษากลายเป็นสถานที่ที่รวมกิจกรรม พื้นที่ทั้งขนาดเล็กขนาดใหญ่ปะปนกันที่ได้จากศึกษาถึงความสัมพันธ์และกิจกรรมที่เกิดขึ้นทั้ง 7 ครอบครัว เช่น พื้นที่ศูนย์รวมกิจกรรมขนาดใหญ่ คือ วัดศรีคุณเมือง ที่มีการจัดกิจกรรมประเพณีต่างๆ งานประชุมประจำปีของชุมชน เป็นต้น หรือพื้นที่ศูนย์รวมกิจกรรมขนาดเล็ก พื้นที่พบปะ บริเวณหน้าร้านสุทินในช่วงเช้า สำหรับคนวัยชรา

แผนที่ 6-2 แผนที่แสดงสถานที่พบปะพูดคุยในพื้นที่ศึกษา

6.3.1 การส่งเสริมกิจกรรมภายในชุมชน จัดทำเป็นแผ่นพับแนะนำร้านค้าของฝาก และร้านอาหารในชุมชน จัดตั้งไว้ที่ร้านสุทินโกชนา เนื่องจากร้านสุทินเป็นร้านที่รวมคนในชุมชน จากการวิเคราะห์ สถานที่พบปะพูดคุย หรือถิ่นปฏิสังขารและนักท่องเที่ยวน โดยการขอพื้นที่จากร้านสุทินโกชนา ตั้งเป็นซุ้มวางแผ่นพับ และที่วัด ศรีคุณเมือง (ศาลากิจกรรมของชุมชน) ทั้งร้านอาหารของชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม ร้านอาหารอีสานอาหารพื้นถิ่นคนไทย และร้านอาหารคนไทยเชื้อสายจีน ทั้งนี้เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนความเลื่อมล้ำทางวัฒนธรรมได้บางส่วน และเป็นการส่งเสริมเศรษฐกิจให้กับพื้นที่ศึกษา

รูปภาพ 6-1 แผ่นพับทางเดินเที่ยวชมย่านการค้าเก่าควาโกะ¹ (ชวา)

¹ เลอสม สตาปีตานนท์ และคณะ. มะจีชีคีรี การปลุกชุมชนในปีป. พ.ศ. 2546. หน้า 50.

จากรูปภาพเป็นการจัดทำแผ่นพับทางเดินเที่ยวชมย่านการค้าเก่าควาโกเอะ ประเทศญี่ปุ่น ที่มีการจัดกิจกรรมภายในชุมชน กิจกรรมเดิมที่ได้รับการสืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษและยังคงสอดคล้องกับแนวทางการดำเนินงานโดยรวม เช่น การขายขนมและอาหารแห้ง ผลิตภัณฑ์ที่ทำจากไม้ และยังมีกิจกรรมการส่งเสริมกิจกรรมการค้าในรูปแบบดั้งเดิม เช่น ร้านขายอาคารเครื่องตุ้ม สถานที่จัดงานแสดงศิลปะ

รวมทั้ง การเก็บรักษากิจกรรมร้านค้าเดิมที่มีอยู่ในย่านชุมชนเก่าถนนมิซึชิ โดยกิจกรรมเดิมที่ได้รับการสืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ตัวอย่างเช่น **ร้านบุญล้อมพาณิชย์** ขายเครื่องสังฆภัณฑ์, ร้านค้าขายของป่า สมุนไพรจากไม้ที่มีการขายตั้งแต่อดีตบริเวณภายในวัดศรีคุณเมือง จนมาถึงปัจจุบัน หรือ**ร้านแหวนเนื่อง หมูยอ**

รูปภาพ 6-2 บรรยากาศหน้าร้านสุทินโกชานา (มินดัก)

6.3.2 การส่งเสริมกิจกรรม กลุ่มคนวัยชรา

จากการสังเกตการณ์ในพื้นที่ศึกษา พบว่า สถานที่ที่พบพูดคุยนอกจากร้านค้าสุทินโกชานา ยังมีสถานที่กลุ่มคนวัยชราสามารถนั่งพบปะพูดคุยกัน บริเวณพื้นที่หน้าวัดศรีเมือง บริเวณหน้าวัดลำดวนในถนนริมโขง บริเวณภายในวัดศรีเมือง และบริเวณภายในวัดศรีคุณเมือง ให้มีการจัดกิจกรรมส่งเสริม เพื่อที่จะเก็บรักษาแหล่งสถานที่พบปะพูดคุยของกลุ่มคนวัยชราไว้

- ส่งเสริมการจัดกิจกรรม เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของบุคลากรอาวุโสที่มีความสำคัญในชุมชนใช้วิธีการบอกเล่าเรื่องประวัติศาสตร์ย่านชุมชนเก่าที่กลุ่มคนวัยชราได้พบเจอมาตั้งแต่ในสมัยอดีตให้แก่คนในชุมชน และนักท่องเที่ยว โดยกลุ่มที่มีการจัดตั้งกลุ่มคนวัยชราในพื้นที่ศึกษาที่มีอยู่เดิม บริเวณพื้นที่ห้วยมแยก ถนนฝั่งตรงข้ามประตูหน้าวัดศรีเมือง รวมทั้งยกย่องบุคคลผู้อาวุโสที่มีความสำคัญในชุมชนจัดทำเป็นป้ายประกาศบอกถึงเกียรติประวัติบุคคลที่มีความสำคัญ และกิจการร้านค้าที่เคยเจริญรุ่งเรืองในอดีต
- ส่งเสริมให้มีการรวบรวมเงินจากแต่ละชุมชน หรือแต่ละกลุ่ม จัดตั้งเป็น สหกรณ์ของกลุ่มชุมชน เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมที่จัดขึ้นต่างๆ จัดประชุมงานแต่ละกลุ่ม หรือเป็นการขอใช้สถานที่แต่ละแห่งจัดกิจกรรมเล็กๆ ได้ รวมทั้งบริจาคซื้อเก้าอี้พับไว้ให้เป็นของส่วนกลางของแต่ละแห่ง

รูปภาพ 6-3 บรรยากาศกลุ่มคน นั่งพบปะพูดคุยบริเวณฝั่งตรงข้ามหน้าวัดศรีเมือง (ซ้าย)

รูปภาพ 6-4 บรรยากาศกลุ่มคน นั่งพบปะพูดคุยบริเวณฝั่งตรงข้ามหน้าวัดลาดวน (ขวา)

6.3.3 การส่งเสริมกิจกรรมให้เกิดการมีส่วนร่วมในชุมชน

ส่งเสริมการสนับสนุนให้เกิดการจัดตั้งองค์กรแกนนำหลักของกิจกรรมทางสังคม การรวมกลุ่มบำเพ็ญประโยชน์ในวันสำคัญเข้าร่วมกับชมรมจักรยาน ที่มีการจัดกิจกรรมรักษาความสะอาดรอบบริเวณชุมชนเก่าถนนมิชชั่นทุกปี รวมทั้งกิจกรรมส่งเสริมด้านวัฒนธรรม ประเพณีด้านต่างๆ จัดให้มีการประชุมแสดงความคิดเห็นในการจัดการขึ้น

6.4 แนวความคิดเพื่อดำรงรักษาความเป็นย่านที่อยู่อาศัย คุณค่าทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี

เนื่องจากพื้นที่ศึกษามีสภาพที่เป็นเอกลักษณ์ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ และมีวัฒนธรรมดั้งเดิมและประเพณีท้องถิ่น ดังนั้นควรมีการรักษา และส่งเสริมเอกลักษณ์ของชุมชน กิจกรรมทางด้านวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นดั้งเดิมของชุมชน ซึ่งควรจัดให้มีการส่งเสริมเอกลักษณ์ของชุมชนในด้านวัฒนธรรม และประเพณีท้องถิ่นคงอยู่ต่อไป

6.2.1 การรักษาและส่งเสริมกิจกรรมประเพณีท้องถิ่น ประเพณีการบวงสรวงพญานาค ตามความเชื่อของคนไทยชาวอีสานแถบลุ่มแม่น้ำโขง เป็นประเพณีดั้งเดิมที่มีมานาน ในพื้นที่ว่างราชพัสดุบริเวณข้างวัดลาดวนและวัดศรีสุมังค์ การจัดทำให้มีแหล่งข้อมูลด้านวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อท้องถิ่นในชุมชน เป็นการส่งเสริมกิจกรรมประเพณีดั้งเดิมให้ต่อเนื่องและให้คนได้รู้จักเพิ่มมากขึ้น

- การจัดทำป้ายวัฒนธรรมส่งเสริมความรู้ และบ่งบอกความหมายของพื้นที่ศึกษา ตัวอย่างเช่น บริเวณหน้าวัดลาดวน ในสมัยก่อนที่จะมีการก่อสร้างถนนริมโขง เคยเป็นสถานที่ตั้งของต้นโพธิ์ที่คนในชุมชนให้ความเคารพนับถือ เนื่องจากเป็นความเชื่อท้องถิ่นของคนในชุมชนว่าเป็นสถานที่อาศัยอยู่ของพญานาค หลังจากที่มีการก่อสร้างถนนริมโขงช่วง พ.ศ. 2548 อย่างเป็นทางการ จึงได้ก่อสร้างถนนโอบล้อมต้นโพธิ์ไว้ หลังจากที่ดินโพธิ์ตาย จึงไม่ได้ให้ความสำคัญกับสถานที่แห่งนี้มากเท่าในสมัยก่อน เพื่อเป็นการบ่งบอกถึงความหมายของพื้นที่ที่เป็นแหล่งความเชื่อศรัทธาท้องถิ่น ควรทำป้ายวัฒนธรรมส่งเสริมความรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของ

ชุมชน ให้แก่คนในชุมชน ชาวบ้านและนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ยังเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่สามารถบอกถึงที่มาที่ไปได้ มิใช่เป็นเพียงแค่ความเชื่อมงายของชาวชุมชน

- การส่งเสริมกิจกรรมตักบาตรตามเส้นทางในถนนมิชัย จากประเพณี วัฒนธรรมที่มีความคล้ายคลึงกันของคนไทยและคนลาวในเวียงจันทน์ ประเพณีการตักบาตรข้าวเหนียว ที่มีอยู่ในวิถีชีวิตชุมชนของพื้นที่ศึกษา จังหวัดหนองคาย จัด ทำเป็นแผนพับแนะนำเส้นทางพระะบิณฑบาตในพื้นที่ศึกษา ตั้งรวมกับซุ้มร้านสุทินโภชนาและบริเวณวัดศรีคุณเมือง เนื่องจากในชุมชนมีวัดอยู่ในพื้นที่เป็นจำนวนมาก

รูปภาพ 6-5 แสดงบรรยากาศการบิณฑบาตของพระสงฆ์ในพื้นที่ศึกษา ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่ศึกษา

จากรูปข้างบน เป็นการแสดงบรรยากาศการส่งเสริมกิจกรรมการตักบาตรจากการสังเกตการณ์ในพื้นที่ศึกษา ลักษณะ การดำเนินวิถีชีวิตของคนในชุมชน การตักบาตรในช่วงเช้าบริเวณหน้าบ้านที่ตนเองอาศัย เช่น บ้านใครอยู่ใกล้วัดไหน จะตักบาตรบริเวณบ้านของตนกับวัดนั้น เป็นต้น การจัดตั้งสหกรณ์ชุมชน ให้มีการรวบรวมเงินจากแต่ละชุมชน บริจาคซื้อแก้อัดตั้ง และโต๊ะพับ ไม้เป็นของส่วนกลางของแต่ละวัด ให้ผู้คนในชุมชนสามารถมาใช้ร่วมกันได้

ทั้งนี้เพื่อป้องกันผลกระทบจากนักท่องเที่ยวทำให้วิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนเปลี่ยน จึงให้จัดเตรียมสถานที่ตักบาตรไว้เฉพาะสำหรับนักท่องเที่ยวบริเวณหน้าวัดที่ตนจะตักบาตรแทน เพื่อจะไม่ให้เกิดผลกระทบดังเช่น ประเพณีการตักบาตรข้าวเหนียวที่หลวงพระบาง ทำให้วิถีชีวิตของคนในชุมชนปรับเปลี่ยนไปแค่เพื่อการท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว

6.2.2 การส่งเสริมกิจกรรมความรักในถิ่นฐานที่ตนเองอาศัย เป็นการจัดกิจกรรมจากการประกวดภาพถ่ายเก่าทางประวัติศาสตร์ในชุมชนเก่า จังหวัดหนองคาย ซึ่งเป็นโครงการจากทางหน่วยงานภาครัฐ โดยวัฒนธรรมเป็นผู้จัดตั้งโครงการนี้ขึ้นอยู่แต่เดิม เพื่อเป็นการกระตุ้นให้คนในชุมชน มีจิตสำนึกในการรักถิ่นฐานที่

ตนาอาศัยอยู่ ทั้งนี้จึงได้มีการจัดกิจกรรมจากสถานที่เดิมอยู่ที่บริเวณวัดนธรรมจังหวัดหนองคาย ซึ่งอยู่บริเวณเส้นรอบเมืองหนองคาย ปรับเปลี่ยนสถานที่ให้จัดไว้ที่ลานวัดศรีคุณเมือง เพื่อเป็นการกระตุ้นให้คนในชุมชนได้ใกล้ชิดกับกิจกรรมมากขึ้น

6.5 องค์ประกอบทางด้านกายภาพ

ข้อเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์และการปรับปรุงด้านกายภาพ

จากการพิจารณาลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ศึกษา สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1. องค์ประกอบทางด้านกายภาพรูปแบบสถาปัตยกรรม 2. พื้นที่ว่างภายในชุมชน เพื่อการพบปะพูดคุย มีปฏิสัมพันธ์ การทำกิจกรรมร่วมกัน

6.5.1 องค์ประกอบทางด้านกายภาพรูปแบบสถาปัตยกรรมในพื้นที่ศึกษา

จากการศึกษา ทางด้านกายภาพรูปแบบสถาปัตยกรรมในพื้นที่ศึกษา และรวมไปถึงรอบข้างของพื้นที่ศึกษาที่ได้จากการจัดระดับอาคารตามคุณค่าและกำหนดวิธีการอนุรักษ์และใช้งานอาคารให้เหมาะสมกับคุณค่าเมื่อนำมาประกอบกับแนวความคิดของผู้คนในพื้นที่ศึกษา จะได้เป็นแนวความคิดในการอนุรักษ์องค์ประกอบทางกายภาพหรือสถาปัตยกรรม ได้ดังนี้

- **อาคารฟื้นฟู หรืออาคารเกิดขึ้นใหม่** ได้แก่ อาคารบริเวณตึกริมถนนมีชัย บริเวณวัดศรีชมชื่น วัดศรีสะเกษ ยังไม่มีการควบคุมอาคารจากทางหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งผังเมืองจังหวัดหนองคาย ให้พื้นที่บริเวณถนนมีชัย เป็นเขตพื้นที่สีแดงหรือเขตพาณิชย์กรรม จึงควรมีการปรับปรุงอาคารให้เกิดความกลมกลืนในภาพรวม ความกลมกลืนกับอาคารเก่า ให้สอดคล้องกับกลุ่มอาคารเดิม ไม่ให้บดบังอาคารเก่าที่มีคุณค่า

จากแนวความคิดเห็นของคนในชุมชนส่วนหนึ่งกล่าวว่า เป็นการยาก ที่จะให้แก้ไข เนื่องจากต้องอาศัยความร่วมมือจากเจ้าของอาคารรายย่อย ต้องใช้เงินทุนจำนวนมาก และบางส่วนเป็นเพียงผู้เช่าอาศัยไม่สามารถทำอะไรได้ ทั้งนี้จึงควรให้ทำความเข้าใจกับคนในชุมชน โดยจากทางหน่วยงานวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านการอนุรักษ์ในการประชาสัมพันธ์ การจัดประชุมแกนนำในชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง รวมทั้งหน่วยงานทางภาครัฐ การจัดประชุมวิชาการให้ความรู้แก่เทศบาลจังหวัดหนองคาย

รูปภาพ 6- 6 ลักษณะอาคารเก่าและอาคารที่เกิดขึ้นในบริเวณพื้นที่ศึกษา แสดงถึงความไม่กลมกลืนของรูปแบบอาคาร

- **อาคารอนุรักษ์แบบการนำกลับมาใช้ประโยชน์ (Renovation or Rehabilitation)** ได้แก่ อาคารบริเวณตึกริมถนนมีชัย บริเวณวัดศรีเมือง วัดศรีคุณเมือง และบริเวณวัดลำดวน และบ้านเรือนอีสาน ยกใต้ถุนสูง โดยอาคารอนุรักษ์ควบคุม เพื่อส่งเสริมให้สอดคล้องกับลักษณะทางกายภาพที่เกิดขึ้นพื้นที่ศึกษา ทั้งนี้ยังเป็นการอนุรักษ์ที่ดีที่สุด การคงใช้ประโยชน์จากอาคาร และการคงใช้ประโยชน์สอยแบบเดิม การเปลี่ยนแปลงการใช้สอยอาคารบางกรณีเกิดขึ้นเนื่องจากความจำเป็นที่จะรักษาคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ความต่อเนื่องของเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ในท้องที่ (**Historic Continuity**) ความรู้สึกของสถานที่นั้นๆ และความงามของอาคารไว้และได้ใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจด้วย

จากความเห็นของคนในชุมชน การปรับปรุงอาคารเก่าเพื่อให้มีรูปแบบกลมกลืนกับอาคารเก่า นับว่าเป็นแนวความคิดสอดคล้องกับชุมชน ที่ต้องการปรับปรุงให้อาคารตึกแถวเก่ามีความเป็นระเบียบ แต่อย่างไรก็ตามผู้คนในพื้นที่ศึกษาส่วนหนึ่งมีความเห็นว่า การรื้อถอนต่อเติมอาคารออกมีความเป็นไปได้ยาก เนื่องจากส่วนใหญ่เปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นมานานมาก ทั้งนี้บางส่วนผู้อาศัยในปัจจุบันไม่ได้เป็นผู้ต่อเติม ซึ่งบางหลังมีการเช่าอยู่มาเป็นเวลานาน

- **อาคารอนุรักษ์เต็มรูปแบบ** ได้แก่ อาคาร ศาลากลางสถาน บริเวณตลาดท่าเสด็จ มีคุณค่าทั้งทางด้านรูปแบบสถาปัตยกรรม และคุณค่าทางประวัติศาสตร์ จำเป็นต้องคงรูปแบบต้องคงรูปแบบสถาปัตยกรรม การจัดการอนุรักษ์ อาคารอนุรักษ์เต็มรูปแบบ ต้องได้รับการศึกษา จดบันทึก และสำรวจข้อมูลอย่างละเอียด และได้รับการดูแล ซ่อมแซมอย่างสม่ำเสมอจากกรมศิลปากร

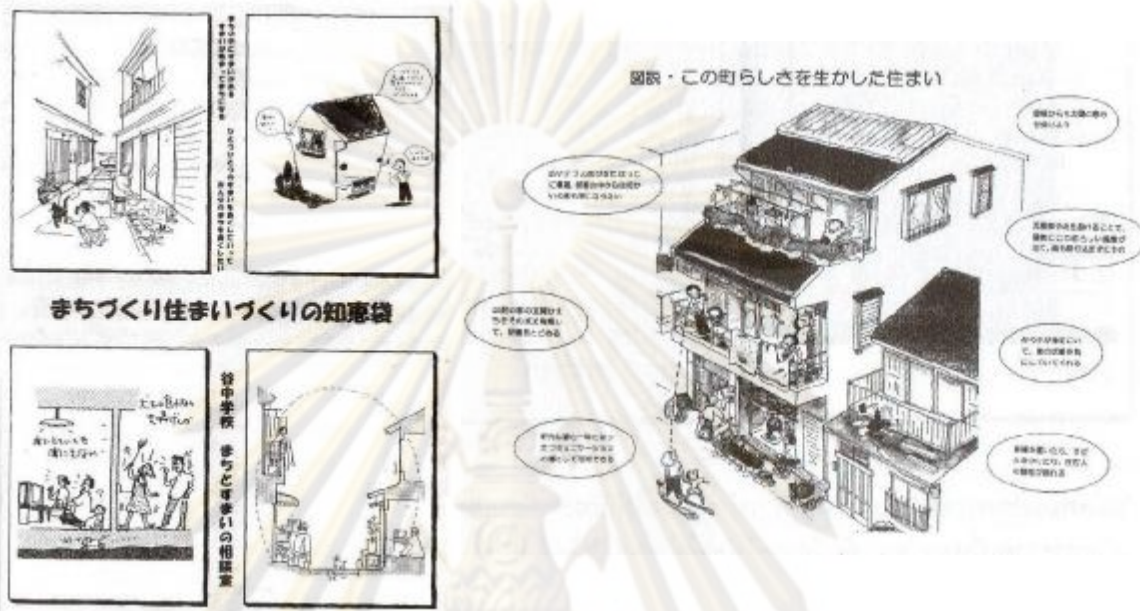
รูปภาพ 6- 7 ลักษณะอาคารราชการ อาคารศาลากลาง บริเวณตลาดท่าเสด็จ

ดังนั้น แนวทางในการอนุรักษ์กายภาพอาคาร จำเป็นต้องเริ่มสร้างความเข้าใจให้กับผู้คนในชุมชน ด้วยการจัดกิจกรรมในย่าน เพื่อให้คนในชุมชนรู้สึก ความเป็นระเบียบ และความสวยงามของบ้านเรือนที่ตนอยู่อาศัย เนื่องจากยังไม่มีกรรวมตัวกันเป็น **สหกรณ์ชุมชน** ในพื้นที่ศึกษา ควรจะมีการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างรายได้และนำรายได้ส่วนหนึ่งมาจัดตั้งเป็นกองทุนปรับปรุงลักษณะทางกายภาพ ร่วมกับทุนส่วนตัวของผู้อยู่อาศัย ร่วมทั้งหน่วยงานภาครัฐให้ความช่วยเหลือในการตั้ง สหกรณ์ชุมชนเบื้องต้น

การจัดตั้งมาตรการส่งเสริมในด้านการอนุรักษ์ให้แก่ชุมชน

มาตรการในการอนุรักษ์ เป็นการช่วยส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์ต่อไปได้อย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นมาตรการในการสร้างแรงจูงใจและปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ด้วย ดังนี้

- ควรมีการส่งเสริมให้ความรู้แก่คนในชุมชน จับทำเป็นแผ่นพับ แสดงการรักษาสภาพอาคารให้สะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย สื่อในลักษณะภาพวาดตัวการ์ตูนเพื่อให้เข้าใจได้ง่าย ยกตัวอย่างเช่น การอนุรักษ์ย่านชุมชนยานากะ ในประเทศญี่ปุ่น การจัดทำแผ่นพับวาดรูปการ์ตูนในการรักษาสภาพอาคาร การทำความสะอาดและการจัดระเบียบรูปแบบอาคาร

รูปแบบ 6-8 แผ่นพับแสดงการรักษาสภาพอาคารบ้านเรือนให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ด้วยการวาดรูปการ์ตูนเพื่อสื่อสารให้ชาวบ้านเข้าใจได้ง่าย (ซ้าย)

รูปแบบ 6-9 แผ่นพับแสดงการดูแลรักษาอาคารที่อยู่อาศัยให้เกิดความเหมาะสม² (ขวา)

รวมทั้งจัดทำเอกสาร สิ่งตีพิมพ์ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด วิธีการในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม ลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่สำคัญของชุมชน เช่น บ้านสีมะสิงห์ โฮสเทล ร้านขายยาแผนโบราณประจำชุมชน, โรงแรม สวิสดีเกสเฮาส์ เป็นต้น ประกอบไปด้วย วิธีการดูแลรักษา เทคนิคซ่อมแซมอาคารอย่างง่าย ทิศทางการต่อเติมอาคาร จัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมเป็นผู้ให้ข้อมูลและนักวิชาการเข้าใจทำความเข้าใจกับเจ้าของอาคารชุมชน

- จัดอบรมให้ความรู้ในเรื่องการอนุรักษ์ในระดับเบื้องต้น สามารถดูแลอาคารได้เองให้แก่คนในย่าน (เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ผู้อยู่อาศัยเห็นความสำคัญในการทำงาน) ผู้เชี่ยวชาญในการอนุรักษ์ ร่วมมือกันจัดทำคู่มือรักษาดูแลการอนุรักษ์อาคาร

- การสอดแทรกความรู้ให้กับเยาวชนในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม จัดเป็นค่ายเยาวชนอาสา จัดกิจกรรมในช่วงเทศกาลวันสำคัญต่างๆ

- การยกย่องและการให้รางวัล ซึ่งเป็นวิธีเพิ่มการสร้างแรงจูงใจให้กับอาคารในท้องถิ่นที่มีการอนุรักษ์ เป็นอย่างดี เสนอให้มีการให้รางวัลแก่อาคารที่มีการอนุรักษ์อาคาร โดยมีคณะกรรมการทั้งส่วนท้องถิ่นและ

² เลอสม สทาปีตานนท์ และคณะ. มะจีชีคีรี การปลุกชุมชนในญี่ปุ่น. พ.ศ. 2546. หน้า 18, 29.

นักวิชาการจากสถาบันการศึกษาร่วมกับท้องถิ่น และเป็นการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทั่วไปทราบเพื่อเป็นแรงจูงใจในการอนุรักษ์บ้านเรือนของตน โดยอาจให้เป็นโล่รางวัลหรือติดป้ายประกาศไว้หน้าอาคาร ในระดับท้องถิ่น สำหรับการให้รางวัลในระดับประเทศ โดยสมาคมสถาปนิกสยามได้ทำการจัดให้ ซึ่งตัวอย่างอาคารในพื้นที่ที่ได้รับรางวัล คือ จวนผู้ว่าราชการจังหวัดหนองคาย เป็นอาคารอนุรักษ์ดีเด่น ประจำปี พ.ศ. 2548 ทั้งนี้จึงทำให้คนในชุมชนเกิดความตื่นตัวและเป็นการสร้างแรงบันดาลใจให้ชาวชุมชน

การจัดระเบียบสภาพแวดล้อมบริเวณด้านหน้าอาคารต่างๆ

เนื่องจากพื้นที่ศึกษา พบอาคารเก่าทางประวัติศาสตร์มากมาย ที่ควรคุณค่าแก่การรักษาและอนุรักษ์ แต่จากสภาพอาคารที่เก่าทรุดโทรม ทำให้เกิดสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม ทั้งนี้ ส่วนหนึ่งผู้อาศัยในอาคารไม่ได้มีการดูแลรักษา เนื่องจากเห็นว่า เป็นอาคารเช่า จากความคิดเห็นของชุมชนกล่าวว่า มีความเห็นสอดคล้องที่จะต้องการให้อาคารเก่าแก่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ มีความสวยงาม รักษาความสะอาดด้านหน้าของอาคาร และเพื่อให้เกิดกระแสนตื่นตัวเห็นความสำคัญของพื้นที่ที่ตนอยู่อาศัย โดยหน่วยงานทางภาครัฐ วัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย จึงได้จัดโครงการ **ประกวดภาพถ่ายเก่าทางประวัติศาสตร์ ในจังหวัดหนองคาย** ซึ่งส่วนใหญ่เป็นภาพถ่ายเก่าเหตุการณ์ต่างๆและภาพเก่าบ้านในสมัยก่อนที่เกิดขึ้นตามเส้นถนนมีชัย หลังจากที่ได้มีการจัดการประกวดโครงการ ที่วัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย และเทศบาล แต่ยังไม่ทำให้เกิดกระแสนตื่นตัวมากนัก เนื่องจากกิจกรรมการจัดงานอยู่ไกล ทำให้ผู้คนในชุมชนไม่สามารถเข้าถึงได้ยาก จากการศึกษา สถานที่พบปะพูดคุยที่เป็นศูนย์รวมกิจกรรมหลักของชุมชน ควรเปลี่ยนสถานที่จัดกิจกรรมโครงการไว้ที่วัดศรีคุณเมือง จัดทำลานกิจกรรม หรือศาลาประชาคมของชุมชนภายในวัดศรีคุณเมือง

แนวคิดของผู้คนในพื้นที่ศึกษา มีความเห็นสอดคล้องกับการเปลี่ยนสถานที่การจัดกิจกรรมไว้ที่วัดศรีคุณเมืองแทน เนื่องจากอาคารเก่า ตึกปูนเก่าที่เกิดขึ้นในเส้นถนนมีชัย และยังหลงเหลืออยู่ในช่วงคุ้มวัดศรีเมือง คุ้มวัดศรีคุณเมืองและคุ้มวัดลำดวน จึงเป็นแนวความคิดที่ดี ที่ให้เกิดศูนย์รวมกิจกรรมที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น ภายในวัดศรีคุณเมือง

6.5.2 พื้นที่ว่างภายในชุมชน เพื่อการพบปะพูดคุย มีปฏิสัมพันธ์ การทำกิจกรรมร่วมกัน

พื้นที่ว่างภายในชุมชน เพื่อการพบปะพูดคุย ปฏิสัมพันธ์ และการทำกิจกรรมร่วมกัน ได้แก่ พื้นที่ถนนริมแม่น้ำโขง พื้นที่ว่างภายในวัดศรีเมือง และพื้นที่ว่างภายในวัดศรีคุณเมือง

6.5.2.1 โครงการฟื้นฟูสภาพถนนริมโขงเพื่อให้ตอบรับกับกิจกรรมของคนในชุมชน

ปัญหา

จากการศึกษา พบว่า สถานที่ใหม่ที่เกิดขึ้นบริเวณถนนริมโขง เป็นโครงการจัดทำขึ้นของเทศบาลจังหวัดหนองคาย เพื่อป้องกันตลิ่งพัง จากแม่น้ำโขงกัดเซาะ ส่งผลในด้านดีซึ่งทำให้เกิดพื้นที่ใหม่และกิจกรรมใหม่ขึ้นริมแม่น้ำโขง เช่น กิจกรรมออกกำลังกาย การปั่นจักรยาน รำไทเก๊กของผู้สูงอายุ สถานที่เล่นของกลุ่มวัยเด็ก แต่เนื่องจากการเกิดขึ้นของสถานที่ใหม่บริเวณถนนริมโขง ไม่ได้มีสถานที่รองรับกิจกรรมเฉพาะอย่างที่เป็นสัดส่วน ทำให้เกิดอันตรายกับกลุ่มวัยเด็กที่มาทำกิจกรรมถนนริมโขงได้

จากการสัมภาษณ์ ผู้คนที่ออกกำลังกายบริเวณวัดศรีสุมังค์กับวัดลำดวน ให้สนามตะกร้อที่ขอยืมพื้นที่จากทางวัดศรีสุมังค์ไว้บางส่วน

รูปภาพ 6-10 ถนนริมโขง พื้นที่ทำกิจกรรมสำหรับกลุ่มวัยเด็กในปัจจุบัน

รูปภาพ 6-11 ที่จอดรถ กลายเป็นลานปั่นจักรยานทางเข้าออกที่จอดรถเป็นสถานที่ตีแบดมินตัน (ซ้าย)

รูปภาพ 6-12 ผลกระทบจาก การตั้งเต็นท์ทำเป็นร้านอาหารตอนเย็น ควบคุมความสะอาดและควบคุมเวลาเปิดปิดในพื้นที่ (ขวา)

รูปภาพ 6-13 ลานตะกร้อที่อยู่ภายในบริเวณวัดศรีสุมังค์กับวัดลำดวน

แนวคิด

จากการสังเกตการณ์ของผู้ศึกษา ถนนริมโขง เป็นเส้นถนนที่มีประโยชน์ต่อการออกกำลังกายสำหรับคนในชุมชน แต่ไม่ได้มีการจัดระเบียบพื้นที่ที่เป็นสัดส่วนการเล่นกีฬาด้านอื่น ดังนั้นควรมีการเพิ่มพื้นที่กิจกรรมตอบรับกับกลุ่มคนวัยต่างๆ และมีการจัดภูมิทัศน์ให้เหมาะสมและสามารถใช้งานอเนกประสงค์ต่อการใช้งานในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

1. เพิ่มพื้นที่สำหรับเด็ก (พื้นที่ให้เฉพาะเด็กเล็กเล่น และป้องกันอันตรายจากการสัญจรรถยนต์ริมถนน)
2. จัดภูมิทัศน์ให้เป็นสัดส่วนในพื้นที่ออกกำลังกายรำไทเก๊กสำหรับ วัยผู้สูงอายุ โดยการปลูกต้นไม้ยืนต้นและพืชคลุมดินให้เกิดความร่มรื่นบริเวณริมถนนทางเดิน เช่น ต้นกระถินณรงค์ เนื่องจากแต่เดิม ก่อนการสร้างถนนริมโขงจะมีต้นกระถินณรงค์อยู่บริเวณริมโขงและแถบวัดลำดวนเป็นจำนวนมาก รวมทั้งการจัดพื้นที่ออกกำลังกายรำไทเก๊กสำหรับผู้สูงอายุ เช่น การปูพื้นที่เพิ่มลดลายสร้างความแตกต่างจากลายทางเดินของถนนริมโขงเดิม เพื่อบ่งบอกถึงสถานที่นี้เป็นลานสำหรับการออกกำลังกาย
3. จัดพื้นที่สำหรับกิจกรรมออกกำลังกายอื่นๆ โดยการจัดภูมิทัศน์เพิ่มเติมบริเวณถนนริมโขงฝั่งด้านตลาดท่าเสด็จ จัดเพิ่มเติมเก้าอี้สาธารณะ จุดทิ้งขยะตั้งถังขยะแบ่งตามแต่ละพื้นที่และการปลูกต้นไม้ยืนต้นรวมทั้งการปลูกพืชคลุมดินเพิ่มเติมบริเวณพื้นที่ว่างให้มีความกลมกลืนกัน รวมทั้งลดลายการปูพื้นที่เดิมของถนนริมโขงด้านฝั่งตลาดท่าเสด็จเดิม จากการสังเกตการณ์ มีการจัดพื้นที่บาสเกตบอลไม่เป็นสัดส่วนและพื้นที่เล่นแบดมินตัน ตีวอลเลย์บอล และที่จอดรถ

รูปภาพ 6-14 ถนนริมโขงเส้นทางหน้าวัดลำดวน และวัดศรีสุมังค์ แสดงถึงพื้นที่ทำกิจกรรมออกกำลังกายและปั่นจักรยาน

ลักษณะถนนริมโขง บริเวณหน้าวัดลำดวนและวัดศรีสุมังค์ ที่มีการทำกิจกรรมออกกำลังกายในช่วงเช้าและช่วงเย็น รำไทเก๊ก ของกลุ่มผู้สูงอายุ รวมทั้งการวิ่งออกกำลังกายตามเส้นถนนริมโขง และการปั่นจักรยาน โดยมีการจัดพื้นที่ให้เป็นสัดส่วน ให้มีเส้นทางสัญจรรถจักรยานเฉพาะ ลานกิจกรรมออกกำลังกายในช่วงเช้า จัดปูเป็นพื้นบล็อกตัวหนอนให้ลดลายแตกต่างจากที่มีอยู่เพื่อบ่งบอกว่าเป็นสถานที่ลานออกกำลังกายแยกเฉพาะ และการจัดภูมิทัศน์ถนนริมโขงให้ร่มรื่น

รูปภาพ 6-15 แสดงตัวอย่างบล็อกปูพื้นเพิ่มความแตกต่างบ่งบอกถึงสถานที่ลานออกกำลังกายเฉพาะ

6.5.2.2 พื้นที่ว่างภายในวัดศรีเมือง

ปัญหา

ลักษณะภายในวัดศรีเมือง ปัจจุบันถูกลูกค้าด้วย ร้านค้าขายของแผงลอย ลานกว้างภายในวัดกลับกลายเป็นสถานที่จอดรถยนต์ของนักท่องเที่ยว และส่งผลต่ออนาคตในเรื่องความหมายของศาสนสถาน สภาพแวดล้อมบริเวณกำแพงวัดศรีเมืองทางฝั่งทิศตะวันตกและตะวันออกเกิดความทรมานและถูกบดบังด้วยสภาพอาคารบ้านพักอาศัยที่อยู่นอกกำแพงวัดศรีเมือง

รูปภาพ 6-16 ลานภายในวัดศรีเมือง

รูปภาพ 6-17 ลานภายในวัดศรีเมือง สภาพแวดล้อมบริเวณกำแพงวัดศรีเมืองทางด้านทิศใต้ (ซ้าย) และทิศตะวันออก (ขวา)

แนวคิด

ควรให้มีจัดระเบียบพื้นที่ โดยเริ่มจากการจัดภูมิทัศน์ระเบียบพื้นที่จอดรถให้เป็นสัดส่วน เพิ่มเก้าอี้นั่งเพิ่มที่จอดรถจักรยาน แก้ไขปัญหาร้านค้าแผงลอยที่มีการรुक้า จัดพื้นที่ร้านค้าแผงลอยให้เป็นสัดส่วน และเพิ่มมุมสำหรับป้ายข่าวสารภายในชุมชน รวมทั้งแผ่นพับไทดัลไลท์ ส่งเสริมการท่องเที่ยว โครงการ ร้านอาหารในชุมชน (รวมทั้ง ร้านสุทินโภชนา วัดศรีคุณเมือง และวัดลาดวน)

ข้อเสนอแนะ

1. ปรับปรุงการเชื่อมต่อระหว่างพื้นที่ลานโล่งภายในวัดบ่งบอกถึงความหมายของวัด มิใช่เป็นเพียงสถานที่จอดรถสำหรับนักท่องเที่ยว โดยเน้นการจัดกิจกรรมที่จัดขึ้นในพื้นที่ลานโล่งตามเทศกาลประจำปีของชาวพุทธศาสนา และลดบทบาทของพื้นที่จอดรถนักท่องเที่ยวโดยสามารถเข้ามาจอดรถได้ถึงแค่เพียงบริเวณหน้าโบสถ์
2. ร้านค้าแผงลอยที่มีอยู่เดิมในส่วนพื้นที่ที่ถูกรुक้าเข้ามาภายในวัด ให้ย้ายไปอยู่ที่เดิมในสถานที่ที่ทางเทศบาลได้จัดไว้ให้ซึ่งอยู่พื้นที่ตลาดท่าเสด็จฝั่งทางด้านถนนริมโขง โดยการแทนที่พื้นที่เก่าที่วางร้านค้าแผงลอยจัดทำเป็นลานกิจกรรมให้จัดเป็นศูนย์ชุมชนสำหรับคุ้มวัดศรีคุณเมือง เพื่อรับข่าวสารในพื้นที่ และบอกเล่าประวัติความเป็นมาของวัดศรีเมืองที่มีความเก่าแก่ตั้งแต่การก่อตั้งวัดแห่งนี้ เพื่อเป็นการส่งเสริมบทบาทความสำคัญและความหมายของวัดที่มีอยู่ในคุ้มชุมชนศรีเมือง
3. การจัดพื้นที่จอดรถยนต์นักท่องเที่ยว ให้สามารถจัดได้เฉพาะบริเวณรั้วกำแพงทางเข้าวัดจนถึงหน้าโบสถ์วัดศรีเมือง เนื่องจากข้อจำกัดของทางวัดที่ต้องการหารายได้ค่าบำรุงรักษาความสะอาดให้แก่วัด
4. การปรับปรุงภูมิทัศน์ทางเดินภายในวัดโดยการปฏิรูทำให้เป็นลายสัญลักษณ์บ่งบอกสื่อให้เห็นถึงความสำคัญของพื้นที่ในส่วนที่ใช้เป็นทางเดิน และส่วนที่ใช้สำหรับประกอบพิธีทางศาสนาชัดเจน โดยการแบ่งแยกลดทอนของลานปูนและลานพื้นที่ทางเดินที่ใช้เป็นส่วนเชื่อมต่อไปยังบริเวณตลาดท่าเสด็จให้เป็นสัดส่วนมากขึ้น พร้อมทั้งการจัดสวนภายในวัดโดยการปลูกพืชคลุมดินเพื่อลดความร้อน

จากลานคอนกรีตที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และต้นไม้ยืนต้นปลูกตามเส้นแนวทางเดิน และปลูกต้นไม้ยืนต้น บดบังอาคารทรวดโถมที่อยู่ติดรั้วกำแพงวัดศรีเมืองทางด้านทิศตะวันตกและทิศใต้ของวัดศรีเมือง

แผนที่ 6-3 แผนที่แสดงการจัดภูมิทัศน์ภายในวัดศรีเมือง

6.5.2.3 พื้นที่ว่างภายในวัดศรีคุณเมือง

ปัญหาและสภาพแวดล้อมปัจจุบัน

ลักษณะภายในวัดศรีคุณเมือง ปัจจุบันกลายเป็นสถานที่จอดรถยนต์ ทั้งรถบัสโดยสารขนาดใหญ่ และรถยนต์ส่วนตัวจากนักท่องเที่ยวจำนวนมากที่เข้ามาในช่วงวันเสาร์ และวันอาทิตย์ จากการสังเกตการณ์การณพบพบว่า สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นทำให้พื้นที่ลานโล่งภายในวัดศรีคุณเมืองกลายเป็นสถานที่จอดรถ เนื่องจากมลานภายในวัดมีพื้นที่ที่กว้างและอยู่ใกล้กับบริเวณตลาดท่าเสด็จจึงสามารถเดินไปมาได้สะดวก กล่าวได้ว่านอกจากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นภายในวัดศรีคุณเมือง ลานภายในวัดศรีคุณเมืองยังเป็นสถานที่พบปะพูดคุยของกลุ่มคนต่างๆ ใช้สถานที่ภายในวัดศรีคุณเมืองในการจัดกิจกรรม เนื่องจาก มีลานกว้างเหมาะสมในการประกอบกิจกรรม เช่น ในช่วงงานเทศกาลบุญบั้งไฟมีการจัดประกวดบั้งไฟ โดยใช้สถานที่ภายในวัดเป็นสถานที่จัดงาน, งานเทศกาลสงกรานต์มีการเชิญพระพุทธรูปมาไว้สำหรับให้ชาว บ้านได้มาสงกราน้ำพระ แล้วจึงนำพระพุทธรูปไปรวมกับพระในวัดโพธิ์ชัย(วัดคูบ้านคูเมืองจังหวัดหนองคาย) และวัดอื่นๆในจังหวัดหนองคาย เป็นต้น ลานกิจกรรมร้านค้าแนวคิดแผนโบราณจากสมาคมแม่บ้านในชุมชน เพื่อให้เปิดการประกอบอาชีพและมีรายได้เสริม

นอกจากนี้ยังเปิดเป็นร้านขายของป่าและสมุนไพร ที่มีการค้าขายอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในสมัยอดีตเป็นการขายของโดยการเปิดเป็นตลาดนัดขายของป่า สมุนไพรป่า จอดเกวียนภายในวัดศรีคุณเมือง และยังเป็นสถานที่เล่นของกลุ่มวัยเด็ก บริเวณลานกว้าง ในช่วงเวลาเย็น

แนวคิด

ให้มีการส่งเสริมการจัดภูมิทัศน์ที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มคนในชุมชน และเพื่อไม่ให้เป็นการกระทบกับการประกอบอาชีพดั้งเดิมของคนในชุมชนที่มีอยู่ โดยการรับฟังข้อเสนอแนะแนวคิดจากคนในชุมชนร่วมด้วย จึงได้เป็นข้อเสนอแนะในการจัดภูมิทัศน์และกิจกรรมที่เหมาะสม

ข้อเสนอแนะ

1. จัดภูมิทัศน์ภายในวัดให้สวยงาม เป็นระเบียบ โดยการปลูกพืชคลุมดินและต้นไม้ยืนต้นตามแนวกำแพงวัด
2. จัดสถานที่จอดรถแยกเป็นสัดส่วนกับพื้นที่กิจกรรม โดยแบ่งเป็นพื้นที่สำหรับจอดรถบัสโดยสารและรถยนต์ส่วนตัว เนื่องจากข้อจำกัดของทางวัดที่ต้องการหารายได้ค่าบำรุงรักษาทำความสะอาดให้แก่วัด
3. จัดสถานที่สำหรับรองรับกิจกรรมที่ได้จากการศึกษาตามแนวความต้องการของคนในชุมชน การจัดการเรียนรู้ให้แก่เด็กในชุมชน รวมทั้งให้เป็นสถานที่เล่นของเด็กได้ รวมทั้งเน้นการจัดกิจกรรมที่จัดขึ้นในพื้นที่ลานโล่งตามเทศกาลของชาวพุทธศาสนาที่มีการจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี เช่น ประเพณีต่อชะตา, ประเพณีบั้งไฟพญานาค พร้อมกับการเพิ่มพื้นที่มุมว่างบริเวณด้านหน้าวัดศรีคุณเมืองทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของกำแพงวัดศรีคุณเมือง ทำเป็นศาลาการเรียนรู้ของชุมชนคุ้มวัดทั้งสามแห่ง เนื่องจากมีพื้นที่ที่สามารถรองรับกิจกรรมได้มากกว่าสถานที่อีก 2 แห่ง โดยบ่งบอกถึงกิจกรรมในชุมชน การรับข่าวสาร รวมทั้งไว้จัดกิจกรรมการบอกเล่าประวัติความเป็นมาของวัดศรีคุณเมืองที่มีความเก่าแก่ตั้งแต่การก่อตั้งวัดแห่งนี้ เพื่อเป็นการส่งเสริมบทบาทความสำคัญและความหมายของวัดที่อยู่ในคุ้มชุมชนศรีคุณเมือง

นอกจากนี้ **ส่งเสริมการจัดตั้งสหกรณ์ชุมชน จัดทำเป็นห้องสมุดหรือศาลาการเรียนรู้** โดยมีองค์การจากทั้งภาครัฐ ทั้งเทศบาลเป็นตัวแทน และคนในชุมชน รวมทั้งการบริจาคเงินช่วยเหลือทางวัด เพื่อเป็นทำนุบำรุงและส่งเสริมกิจกรรมต่างๆที่จัดขึ้นภายในวัดศรีคุณเมือง

4. จัดการย้ายโครงการ**"ประกวดภาพถ่ายเก่าเมืองหนองคาย"** จากวัฒนธรรมจังหวัดหนองคายซึ่งในบริเวณเส้นรอบเมืองซึ่งไกลจากตัวชุมชนเก่าในพื้นที่ศึกษามาก ให้มาจัดไว้ที่วัดศรีคุณเมือง เพื่อเป็นการส่งเสริมให้คนในชุมชนมีความตระหนักและกระตุ้นถึงความสำคัญของชุมชนเก่าและร่วมกันอนุรักษ์ รักษาชุมชนของตนและเป็นการสร้างความภาคภูมิใจให้คนในชุมชนได้เร็วยิ่งขึ้น และส่งเสริมการจัดกิจกรรมสอดแทรกความรู้ทางด้านประวัติประเพณีท้องถิ่นที่สำคัญในชุมชนขึ้น

รูปภาพ 6-18 ประเพณีกรรมต่อชะตา หน้ากุฏิ วัดศรีคุณเมือง รูปภาพ 6-19 พื้นที่จอดรถ และลานเด็กเล่นในช่วงเวลาเย็น วัดศรีคุณเมือง

รูปภาพ 6-20 พื้นที่จอดรถ ภายในวัดศรีคุณเมือง

แผนที่ 6-4 แผนที่แสดงการจัดภูมิทัศน์ภายในวัดศรีคุณเมือง

รูปภาพ 6-21 รูปแสดงกิจกรรมบริเวณภายในวัดศรีคุณเมือง

บริเวณภายในวัดศรีคุณเมือง จัดสถานที่เพิ่มสนามเด็กเล่น พื้นที่สีเขียว ส่วนพักผ่อน จัดพื้นที่ให้เป็นสัดส่วนและจัดภูมิทัศน์ให้ร่มรื่น รวมทั้งจัดให้มีศาลาประชาคมสำหรับการประชุมงานของคนในชุมชน และ

ในช่วงเวลาว่างนอกจากการประชุมงาน สามารถจัดกิจกรรมในการประกวดภาพถ่ายเก่าที่ทางหน่วยงาน ภาครัฐบาลได้ส่งเสริมให้คนชุมชนได้มีส่วนร่วมได้อย่างใกล้ชิด ใช้เป็นสถานที่รวบรวมหนังสือ เป็นแหล่งสอน ความรู้เสริมต่างๆให้แก่เด็กในช่วงเสาร์ อาทิตย์ และควรมีห้องสมุดชุมชน ที่สามารถให้ผู้คนและเด็กที่อยู่ใน ชุมชนได้ค้นคว้าข้อมูลและเรียนรู้ถึงประวัติศาสตร์ที่สำคัญของชุมชนที่ตนอาศัยอยู่

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

โครงการแนวทางอนุรักษ์และฟื้นฟูบริเวณชุมชนเก่ารอบวัดศรีคุณเมือง วัดศรีเมือง และวัดลำดวน จังหวัดหนองคาย เป็นโครงการในแนวทางการความต้องการของชุมชน จากการใช้เครื่องมือในการเข้าไปทำการศึกษา ความเข้าใจในชุมชนระหว่างความเป็น คนใน เจ้าของอาคาร และคนนอก และจากการสนับสนุนทางหน่วยงานภาครัฐบาล ให้ความสำคัญและบทบาทในชุมชน คือ การจัดโครงการประกวดภาพถ่ายเก่าในชุมชน ให้คนในชุมชนตระหนักถึงบ้านอาคารเก่าที่ตนอยู่อาศัย จากนั้นจึงทำการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้สู่สาธารณะ การดำเนินการอนุรักษ์นี้ จะช่วยนำวิถีชีวิตของคนในชุมชน ได้กลับมาดำเนินชีวิตอย่างแท้จริง โดยคนในชุมชนจะเป็นผู้ดูแลชุมชนของตนเองและเป็นการรักษาคุณค่าต่างๆไว้คงอยู่

ในแนวทางการอนุรักษ์ของงานวิจัยครั้งนี้ เป็นแนวทางหนึ่งในการอนุรักษ์ โดยมีขั้นตอนและแนวทางที่ได้วางไว้เพื่อตอบสนองตามแนวคิดหลักของชุมชน คือ

การอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น และปรับปรุงสภาพอาคารเก่าในพื้นที่ศึกษา เนื่องจากมีทุนเดิมในพื้นที่ศึกษา ที่ยังคงมีความเหนียวแน่นของกิจกรรม ทั้งประเพณี ความเชื่อท้องถิ่น และการปรับปรุงสภาพอาคารเก่า เป็นแนวคิดในการดำรงความเป็นอยู่ได้ตัวของคนในชุมชนเอง ส่งเสริมคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ และส่งเสริมความเป็นเอกลักษณ์ทางด้านกายภาพ

การจัดส่งเสริมกิจกรรมทางด้านสังคม วัฒนธรรม เพื่อเป็นการส่งเสริมกิจกรรมในพื้นที่ให้ยังคงอยู่ และส่งเสริมทางด้านความสัมพันธ์ของคนในชุมชน

โครงการปรับปรุงพื้นที่โล่งภายในวัดของพื้นที่ศึกษา เป็นการนำเสนอโครงการปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ในชุมชน และเพิ่มพื้นที่ให้เหมาะสมกับการใช้งานด้านกิจกรรมเพิ่มความสัมพันธ์ในชุมชน กิจกรรมประเพณี ความเชื่อ และศาสนา

เนื่องจากงานวิจัยในครั้งนี้ มุ่งเน้นในแนวความคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน จึงเป็นการเสนอแนะแนวความคิดหลัก ประกอบกับมีข้อจำกัดเรื่องเวลา ดังนั้นเนื้อหาในการวิจัย จึงไม่ได้ลงรายละเอียดกระบวนการวิธีการซ่อมแซมอาคารแบบต่างๆ การควบคุมรูปแบบอาคารและการปรับปรุง การซ่อมแซมทางด้านกายภาพของอาคารสถาปัตยกรรม จึงควรมีการศึกษาต่อไปในงานวิจัยอื่น

ปัญหาทางด้านความเหลื่อมล้ำของเชื้อชาติ ในการเข้าไปทำความสัมพันธ์ให้คนในชุมชนระหว่างสองเชื้อชาติ ทั้งคนไทยเชื้อชาติจีน และคนไทยเชื้อสายเวียดนาม เนื้อหาในการศึกษาวิจัย จึงไม่ได้กล่าวถึงเนื่องจากอยู่นอกขอบเขตของเนื้อหาในการศึกษา

ปัญหาทางด้านเส้นทางสัญจร ในการจัดระบบทางสัญจรของรถบรรทุกที่มีการขนส่งสินค้าตั้งแต่เส้นต้นของถนนมีชัย และบริเวณตลาดท่าเสด็จ เนื่องจากเป็นประเด็นปัญหาที่ทางผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์จากผลกระทบที่เกิดขึ้น แต่ไม่ได้อยู่ในขอบเขตของพื้นที่ศึกษาโดยตรง จึงควรมีการศึกษาต่อไปในงานวิจัยอื่น

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กรมศิลปากรอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรม พ.ศ. 2535-2536. "ทำเนียบรางวัลอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรมดีเด่น".

กรุงเทพฯ: สมาคมสถาปนิกสยาม, 2537.

กองวิชาการและแผนงาน เทศบาลเมืองหนองคาย. แผนพัฒนาเทศบาลเมืองหนองคาย 5 ปี พ.ศ. 2545-2549, 2544.

งานอนุสรณ์พระราชเพลิงศพ พระธรรมไตรโลกกัจจกรย์ วัดศรีเมือง จังหวัดหนองคาย 26 ธันวาคม พ.ศ. 2547, ร่วมธรรมพริ้นต์แอนด์พับลิชชิ่ง: นนทบุรี, 2547.

ทิพย์สุดา ปทุมานนท์. สถาปัตยกรรม กังสดาลแห่งความคิด. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

ธรรมวัฒน์ อินทรจักรและคนอื่นๆ. โครงการจัดทำแผนพัฒนาที่อยู่อาศัยและเสริมสร้างสมรรถนะ ในการพัฒนาที่อยู่อาศัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: จังหวัดนครพนม หนองคาย อุตรดิตถ์. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2549.

นพดล ตั้งสกุล, กุลศรี ตั้งสกุล และ สรนาถ สินธุโรพันธ์. ลักษณะเฉพาะของอาคารพาณิชย์ ย่านเมืองเก่าจังหวัดหนองคาย. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2551. (อัดสำเนา)

นิธิ สีมะสิงห์. สัมภาษณ์, 21 พ.ค. 2551.

บุญลเกียรติ เกศจำนง. สัมภาษณ์, 17 มี.ค. 2552.

ปิ่นรัชฎ์ กาญจนะฐิติ. การอนุรักษ์มรดกทางสถาปัตยกรรมและชุมชน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พ.ศ. 2552.

ปิ่นรัชฎ์ กาญจนะฐิติ. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ "การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและชุมชน". เสนอที่ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 23-26 เมษายน 2540. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.

เผด็จ สุขเกษม. พัฒนาการเมืองประวัติศาสตร์จังหวัดหนองคาย [word]. วัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย, 21 พฤษภาคม 2551.

พระครูสุภกิจโกศล. เจ้าอาวาสวัดลำดวน จังหวัดหนองคาย. สัมภาษณ์, 17 มี.ค. 52.

เลอสม สถาปิตานนท์และคณะ. มะจีซีศิริ การปลูกชุมชนในญี่ปุ่น แนวความคิดและแนวทางปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.

ยง ทวีพาณิชย์. สัมภาษณ์, 21 พฤษภาคม 2551.

รุจ รัตนพานู. แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ชุมชนตลาดสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท มหาลัยมหิดล ภาควิชาสถาปัตยกรรมหลัก คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.

วิดา ไควสุภัทธ. สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2550.

วิมลรัตน์ อิศระธรรมบุญ. แนวทางในการอนุรักษ์ย่านสามแพร่ง โดยความต้องการของชุมชน.

วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท มหาลัยมหิดล ภาควิชาสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

สนธยา พลศรี. ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 4, กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2545.

สิทธิพร ณ นครพนมและคณะ. แหล่งอนุรักษ์ศิลปกรรมจังหวัดหนองคาย. สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด
หนองคาย: หนองคาย, 2547.

สุวัฒนา ธาดานิติ. ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ การอนุรักษ์อนุสรณ์สถานและแหล่งโบราณคดี. กรุงเทพฯ: หิรัญพัฒน์,
2533.

อรรถพงษ์ ศิริสุวรรณ. การปรับปรุงย่านพาณิชยกรรมเก่า เทศบาลเมืองหนองคาย. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2546.

ภาษาอังกฤษ

Feilden, Bernard M. Conservation of Historic Building. Great Britain: Bath Press Ltd, 1994.

Kelvin Lynch. The Image of the city. U.S.A. : The M.I.T. Press, 1960.

Kohem Nahoum. Urban Conservation. Massachuset : MIT Press, 1996.

Mann, Roy. River in the city. New York : Praeger Publishers, 1973.

Morris David. Neighborhood Power: The new location. Boston: Beacon Press, 1975.

Poplin, Dennis E. Communities: A survey of theories and methods of research. New York: Ind, 1975.

Relph, E. Place and placeless ness. London: Pion Limited, 1976.

Schulz, Norberg. Existence, Space and Architecture. New York: Praeger, 1971.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

โครงการจัดทำแผนพัฒนาที่อยู่อาศัยและเสริมสร้างสมรรถนะในการพัฒนาที่อยู่อาศัย (ปี2549) จังหวัดหนองคาย โดยคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

การจัดทำแผนป้องกันและแก้ไขปัญหาชุมชนระดับพื้นที่จังหวัดหนองคาย การคัดเลือกพื้นที่โครงการนำร่อง

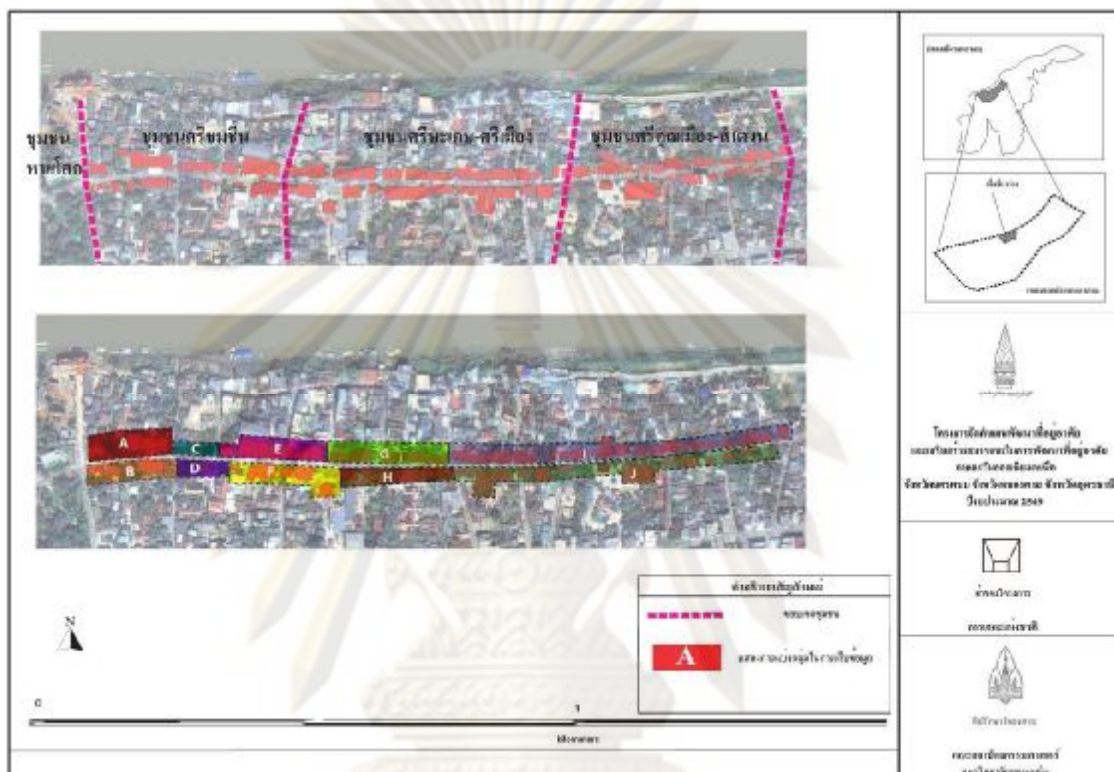
1) ขอบเขตพื้นที่โครงการ

แนวความคิดในการพัฒนาเมืองหนองคายจากระดับผู้บริหารทั้งผู้ว่าราชการจังหวัดและนายกเทศมนตรี เทศบาลเมืองหนองคายการ ได้เน้นในเรื่องการเป็นเมืองน่าอยู่ ชุมชนเชิงอนุรักษ์ทางด้านธรรมชาติ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีท้องถิ่น จึงได้มีการเสนอเกณฑ์ในการกำหนดขอบเขตของพื้นที่โครงการเบื้องต้น ดังนี้

- 1.1) พื้นที่ที่มีความเจริญและมีความเป็นเมืองสูง เป็นรูปแบบที่น่าจะเกิดกับพื้นที่อื่น ๆ ของหนองคาย ในอนาคต
- 1.2) พื้นที่ที่มีความเจริญ และมีความเป็นเมืองในระดับสูง ค่อนข้างมีคุณสมบัติสามารถใช้เป็นตัวแทนได้ เป็นรูปแบบที่น่าจะเกิดขึ้นกับพื้นที่อื่น ๆ ของหนองคายในอนาคต ดังนั้น หากทำการศึกษาวางแผนพัฒนาในพื้นที่นี้ ย่อมสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางเบื้องต้น ในการจัดทำแผนพัฒนาพื้นที่อื่น ๆ ได้
- 1.3) ภายในพื้นที่ที่มีความหลากหลายของกิจกรรม รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน ซึ่งมีแนวโน้มจะเกิดปัญหาเมืองขึ้นในอนาคตหากขาดการวางแผนควบคุม
- 1.4) พื้นที่ศึกษามีประวัติศาสตร์ความเป็นมา มีรูปแบบการตั้งถิ่นฐานหลายรูปแบบตามยุคสมัย รวมทั้งอาคารในพื้นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม
- 1.5) พื้นที่ที่มีการเชื่อมโยงกับหลายชุมชน ดังนั้นในการทำงานและต้องติดต่อสัมพันธ์หลายกลุ่ม ทั้งกลุ่มภาครัฐองค์กรเอกชนต่าง ๆ และชุมชน เป็นการทำงานแบบเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน และกลุ่มองค์กรต่าง ๆ
- 1.6) พื้นที่มีแนวโน้มในการพัฒนาในเชิงพาณิชย์และท่องเที่ยว ซึ่งหากไม่มีการควบคุมอย่างเหมาะสมอาจส่งผลกระทบต่อพื้นที่พักอาศัย และกิจกรรมของชุมชนเดิมในพื้นที่
- 1.7) พื้นที่มีลักษณะที่หลากหลาย ทั้งความเป็นชุมชนเก่า กลุ่มอาคารพาณิชย์เก่า - ใหม่ อาคารบ้านเรือนสมัยใหม่ อาคารสาธารณะขนาดใหญ่ วัฒนาอารามรวมไปถึงอาคารที่เกิดใหม่ ทางถนนพนักกันน้ำ ในการวางแผนพัฒนา อาจช่วยในการเชื่อมโยงร้อยเรียงอาคารและพื้นที่ได้อย่างสอดคล้องกันมากยิ่งขึ้น
- 1.8) พื้นที่ศึกษานี้มีศักยภาพในการพัฒนาในหลายด้าน ทั้งด้านการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจการค้า ของเมืองหนองคาย
- 1.9) รูปแบบพื้นที่มีลักษณะการตั้งถิ่นฐาน โครงสร้างเมืองที่มีลักษณะที่พบเห็นได้ทั่วไปในพื้นที่เมืองหนองคาย สามารถเป็นตัวแทนข้อมูลกับพื้นที่อื่น ๆ ในเขตเมืองหนองคายได้

จากเกณฑ์เบื้องต้นดังกล่าวเมื่อผสานเข้ากับความต้องการ - ความพร้อมของทางเทศบาลที่ได้มีการกำหนดแผนงานในลักษณะใกล้เคียงกันที่ประชุมคณะทำงานสนับสนุนการจัดทำแผนฯ จึงสรุปให้ดำเนินการโครงการนำร่องในพื้นที่เริ่มตั้งแต่สี่แยกวัดห้วยโศกไปจนถึงบ้านศรีมะสิงห์หน้าวัดลำดวน (ดูเอกสารรายงานการประชุมคณะทำงานสนับสนุนการจัดทำแผนฯ ในวันที่ 17 กรกฎาคม 2549 ประกอบ)

รูปภาพ ก - 1 ขอบเขตพื้นที่ชุมชนนำร่องและเขตการวิเคราะห์ข้อมูล

ในพื้นที่โครงการนำร่องอยู่ในเขต 4 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนห้วยโศก ชุมชนศรีชมชื่น ชุมชนศรีสะเกษ - ศรีเมือง และชุมชนศรีคุณเมือง - ลำดวน โดยเน้นที่การปรับปรุงพื้นที่ส่วนที่เป็นพื้นที่สาธารณะและรูปแบบสถาปัตยกรรมของอาคารริมทางสาธารณะ มีอาคารในพื้นที่ 222 หลัง ในการศึกษารายละเอียดได้แยกศึกษาเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้ดังนี้

2) การศึกษาข้อมูลรายละเอียด

การศึกษาจำนวนชั้นของอาคารในบริเวณโครงการนำร่อง

ลักษณะอาคารในพื้นที่โครงการนำร่องโดยทั่วไปมีความสูงตั้งแต่ 1-4 ชั้น อาคารที่สูงเกิน 2 ชั้นส่วนมากจะอยู่ช่วงวัดห้วยโศกถึงวัดศรีสะเกษ ซึ่งเป็นย่านธุรกิจการค้าของจังหวัดประกอบไปด้วยอาคารพาณิชย์ กึ่งพักอาศัย, ธนาคาร ช่วงจากวัดศรีสะเกษถึงวัดลำดวนจะเป็นอาคารที่มีความสูงลดลงคือไม่เกิน 3 ชั้น ตามที่ได้ลงพื้นที่ของชุมชนสำรวจพบว่า

- อาคารที่มีความสูง 1 ชั้นมี 26 หลังคาเรือน
- อาคารที่มีความสูง 2 ชั้นมี 156 หลังคาเรือน

- อาคารที่มีความสูง 3 ชั้นมี 32 หลังคาเรือน
- อาคารที่มีความสูง 4 ชั้นมี 7 หลังคาเรือน
- อาคารที่มีความสูง 5 ชั้นมี 1 หลังคาเรือน

การศึกษาการใช้สอยอาคารในบริเวณโครงการนำร่อง

รูปแบบการใช้สอยอาคารในบริเวณโครงการนำร่อง อาคารในพื้นที่ส่วนมากจะเป็นอาคารพาณิชย์กึ่งพักอาศัยและอาคารพาณิชย์สลับกับบ้านพักอาศัย ซึ่งจะมีวัดเป็นศูนย์กลางของแต่ละชุมชน บริเวณคุ้มวัดศรีคุณเมือง - ลำดวนจะมีบ้านพักอาศัยบ้านเดี่ยวมากกว่าบริเวณอื่นๆ โดยมีรายละเอียดดังนี้

- อาคารว่าง 1 หลังคาเรือน
- อาคารที่อยู่อาศัย 51 หลังคาเรือน
- อาคารพาณิชย์ 31 หลังคาเรือน
- อาคารพาณิชย์กึ่งพักอาศัย 134 หลังคาเรือน
- บ้านพักราชการ 2 หลังคาเรือน
- ศาสนสถาน 5 วัด

การศึกษารูปแบบอาคารในบริเวณโครงการนำร่อง

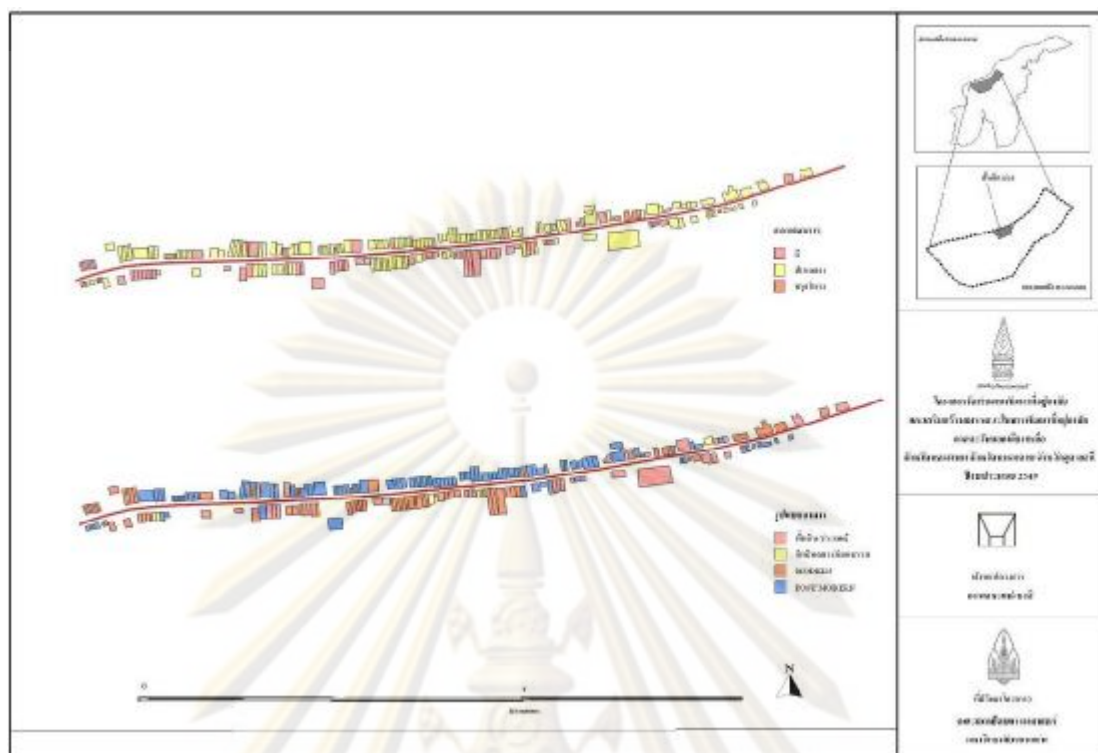
จะเป็นอาคารพาณิชย์ที่มีอายุไม่เกิน 50 ปี จะมีรูปแบบอาคารเป็นแบบ MODERN และ POST MODERN ส่วนอาคารพาณิชย์ที่เก่ากว่านั้นจะได้รับอิทธิพลการออกแบบมาจากวัฒนธรรมอื่นและมีลักษณะพื้นถิ่นผสมกันไป ตามเชื้อชาติของเจ้าของอาคาร อาคารรูปแบบต่างๆมักอยู่ติดๆ กันโดยมีอาคารรูปแบบพื้นถิ่นและได้รับอิทธิพลมาจากวัฒนธรรมอื่นแทรกอยู่เป็นระยะๆ จากการสำรวจพบว่า

- พื้นถิ่น / ประเพณี 32 หลังคาเรือน
- อิทธิพลทางวัฒนธรรม 6 หลังคาเรือน
- MODERN 72 หลังคาเรือน
- POST MODERN 112 หลังคาเรือน

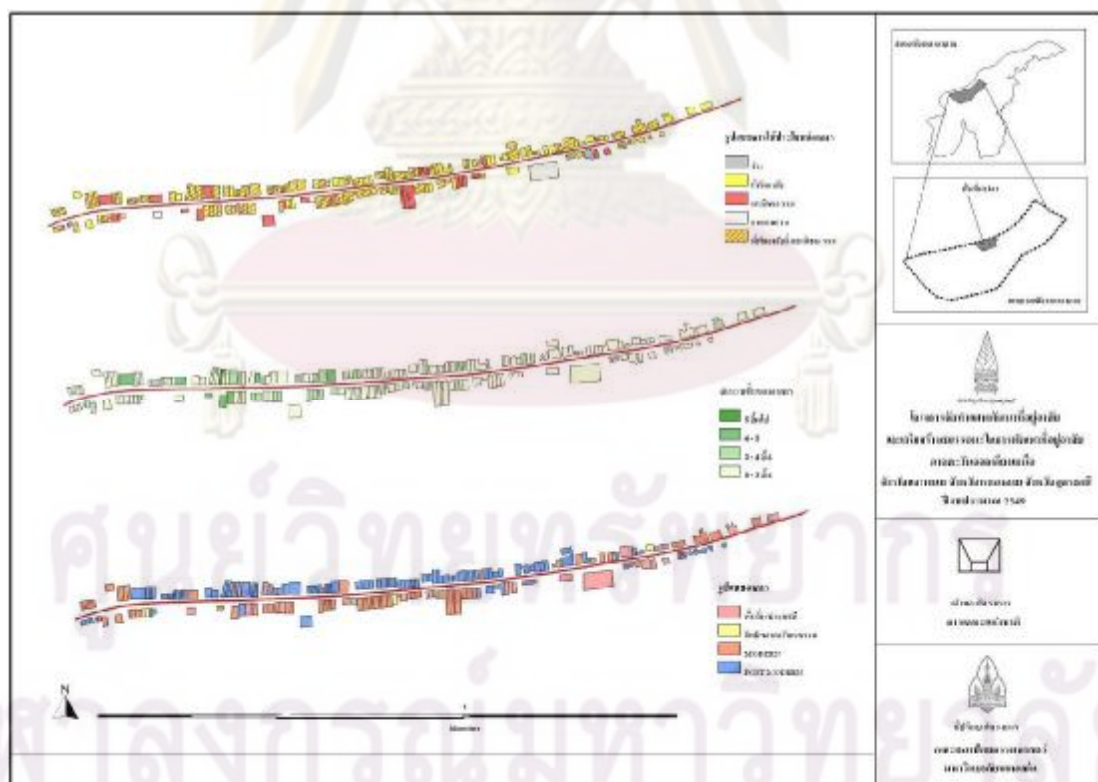
การศึกษาอายุอาคารในบริเวณโครงการนำร่อง

โดยอาคารเก่าจะกระจายอยู่ริมถนนมีชัย ส่วนมากเป็นอาคารพาณิชย์กึ่งพักอาศัย มีความสูงไม่เกิน 2 ชั้นสร้างโดยชาวจีนและไทย เช่น ร้านวิวัฒน์การค้า บ้านสีมะสิงห์เป็นต้น อาคารเก่าเหล่านี้บางหลังมีการซ่อมแซมหรือทาสีใหม่ ทำกันสดๆ โดยไม่มีการควบคุมที่ดีพอเกิดการทำลายคุณค่าของอาคาร

- อาคารที่น้อยกว่า 50 ปี 200 หลังคาเรือน
- อาคารที่มากกว่า 50 ปี 22 หลังคาเรือน

รูปภาพ ก - 2 การศึกษารายละเอียดโครงการนำร่อง

รูปภาพ ก - 3 การศึกษารายละเอียดโครงการนำร่อง (ต่อ)

ผลการศึกษาพื้นที่โครงการนำร่อง

1) ลักษณะทั่วไปของพื้นที่

เป็นชุมชนที่มีรูปแบบผสมระหว่างรูปแบบชุมชนในเขตเก่าและชุมชนใหม่ มีลักษณะการแบ่งเขตพื้นที่โดยแบ่งเป็นคุ้ม และมีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน ได้แก่ชุมชนหายโศกมีวัดหายโศกเป็นศูนย์กลางของชุมชน ชุมชนศรีชมชื่นมีวัดศรีชมชื่นเป็นศูนย์กลางของชุมชน ชุมชนศรีสะเกษ-ศรีเมืองมีวัดศรีสะเกษและวัดศรีเมืองเป็นศูนย์กลางของชุมชน และสุดท้ายชุมชนศรีคุณเมือง-ลำดวนมีวัดศรีคุณเมืองและวัดลำดวนเป็นศูนย์กลางของชุมชน สังเกตได้ว่าชุมชนจะตั้งชื่อตามวัดที่สำคัญในชุมชนนั้น ๆ หากแยกวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญสามารถจำแนกได้ดังนี้

1.1) การใช้ประโยชน์ที่ดิน

มีการใช้ประโยชน์ที่ดินชัดเจนโดยแบ่งได้เป็น 4 ลักษณะ ได้แก่

- 1.1.1) ที่อยู่อาศัยหนาแน่น
- 1.1.2) อาคารพาณิชย์
- 1.1.3) ศูนย์ราชการ
- 1.1.4) อาคารทางศาสนา

โดยลักษณะพื้นที่เป็นรูปยาวและแคบโดยมีถนนวิ่งผ่านกลางพื้นที่ อาคารเรียงตัวกัน 2 ฝั่งถนน โดยเป็นอาคารพาณิชย์ และที่พักอาศัยหันหน้าเข้าหากัน มี วัด ซึ่งเป็นศูนย์กลางของชุมชนกระจายเป็นระยะ

รูปภาพ ก - 4 แผนที่แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดิน

1.2) การสัญจร - ที่จอดรถ การสัญจรในพื้นที่มีหลายลักษณะ โดยจำแนกได้เป็น

- ทางเดินเท้า ขนาดความกว้างประมาณ 1.1 - 3.7 เมตร ซึ่งทางเท้าบริเวณตั้งแต่บริเวณวัดหายโศกถึงบริเวณหน้าธนาคารกรุงไทยทางเท้าจะมีความกว้างมากที่สุดและจะแคบลงเรื่อยๆจนถึงบริเวณบ้านสี่มะสิงห์ สูงจากถนนประมาณ 15 ซม. นอกจากนี้ที่จะเป็นทางเดินสัญจรแล้ว ยังมีเจ้าของอาคารบางหลังวางแผงสินค้า ใช้เป็นที่จอดรถจักรยานยนต์ และมีเสาไฟฟ้าและป้ายจราจรกีดขวางเป็นระยะๆทำให้บางช่วงประชาชนต้องลงไปเดินบนพื้นที่ถนนทำให้เกิดอันตรายได้

รูปภาพ ก - 5 ภาพแสดงทางเดินเท้า

- ถนน มีความกว้างตั้งแต่ 6.7-10 เมตร มีการสัญจรทางเดียวจากทิศตะวันตกสู่ทิศตะวันออก มีถนนเชื่อมเป็นระยะๆ โดยทางทิศเหนือจะเชื่อมต่อกับตลาดท่าเสด็จ ส่วนด้านใต้จะเชื่อมกับถนนประจักษ์ที่มีขนาดความกว้างมากกว่า ถนนซอยเหล่านี้จะมีความกว้าง 6 เมตร โดยประมาณ พื้นที่บางช่วงของถนนจะเป็นที่จอดรถยนต์และจักรยานยนต์รวมถึงรถรับจ้างต่างๆด้วย ซึ่งบางครั้งบางช่วงจะเกิดการกีดขวางการจราจรเนื่องจากมีการจอดรถซ้อนคัน อีกทั้งถนนก็มีความแคบมากเมื่อเทียบกับปริมาณรถ ทำให้การสัญจรเป็นไปไม่ได้โดยลำบาก

รูปภาพ ก - 6 ภาพแสดงลักษณะถนน

- ที่จอดรถรับจ้าง รถโดยสารประจำทาง เป็นรถสามล้อเครื่องบริการทั้งวัน และรถรับส่งนักเรียนในช่วงเช้า - เย็น บริเวณริมถนนมีซุ้มที่ติดกับตลาดท่าเสด็จหน้าธนาคารกสิกรไทยจะมีสามล้อเครื่องจอดอยู่ค่อนข้างไม่เป็นระเบียบ

รูปภาพ ก - 7 ภาพแสดงที่จอดรถรับจ้าง

- ที่จอดรถรวม ส่วนใหญ่แล้วจะใช้บริเวณวัดเป็นที่จอดรถที่จะรองรับนักท่องเที่ยวที่มีปริมาณมาก ซึ่งมีทั้งรถยนต์ส่วนบุคคลและรถโดยสารขนาดใหญ่ ในบางวัดจะมีการจัดพื้นที่ในการขายสินค้าเพื่อเป็นรายได้ของวัดอีกทางหนึ่งด้วย(วัดศรีคุณเมือง) วัดที่มีการจัดพื้นที่จอดรถให้แก่นักท่องเที่ยวได้แก่ วัดศรีคุณเมือง วัดศรีเมือง วัดศรีสะเกษ และวัดศรีชมชื่นเรียงลำดับจากพื้นที่ๆให้บริการจอดมากไปหาน้อยตามลำดับ ส่วนวัดลำดวนไม่มีการให้บริการที่จอดรถเนื่องจากมีพื้นที่ที่จำกัดและอยู่ห่างจากตลาดท่าเสด็จพอสมควร

รูปภาพ ก - 8 ภาพแสดงที่จอดรถรวม

1.3) เอกลักษณะอาคาร (Facade) จำแนกได้ตามลักษณะโครงสร้างได้ดังนี้

- อาคารไม้
- อาคารที่พักอาศัย มีจำนวนไม่มากนัก ส่วนมากมีสภาพทรุดโทรมมาก
- อาคารพาณิชย์ กึ่งที่พักอาศัย มีสภาพทรุดโทรม บางหลังมีการปรับปรุงและต่อเติมโดยขาด

ความงามทางสถาปัตยกรรมและไม่เข้ากันกับอาคารข้างเคียง ส่งผลต่อภาพลักษณ์ของเมืองโดยรวม

- อาคาร คสล.
- อาคารพาณิชย์ กึ่งที่พักอาศัย ด้วยลักษณะของพื้นที่ที่ยาวและแคบตลอดจนอาคารที่มีรูปแบบการใช้งานคล้ายคลึงกัน ทำให้เอกลักษณ์ของอาคารขาดความชัดเจนและดูไม่น่าสนใจ

รูปภาพ ก - 9 ภาพแสดงเอกลักษณ์ของอาคาร

1.4) อупกรณ์ถนน

มีรูปแบบที่ไม่ชัดเจนขาดความงามและขาดความน่าสนใจในบางจุด เช่น ป้ายบอกสถานที่ที่ขาดความน่าสนใจอีกทั้งยังกีดขวางเส้นทางการสัญจร และยังขาดสิ่งอำนวยความสะดวกหลายอย่าง เช่น ม้านั่ง ถึงขยะ โคมไฟ ที่จอดรถจักรยาน เป็นต้น

รูปภาพ ก - 10 ภาพแสดงรูปแบบของอุปกรณ์ถนน

1.5) การใช้สีอาคาร

มีอาคารจำนวนหนึ่งที่ขาดการบำรุงรักษาทั้งเรื่องความสะอาด และเรื่องการบูรณะของสีตามกาลเวลา อีกทั้งมีอาคารใหม่เกิดขึ้นทำให้ยิ่งเกิดความแตกต่างกันอย่างชัดเจน อาคารเก่าแก่ในพื้นที่ส่วนใหญ่(ช่วงถนนจากหน้าวัดศรีเมืองถึงหน้าวัดลำดวน) จะใช้สีของวัสดุฉาบไม่มีการทาสีทับ

รูปภาพ ก - 11 ภาพแสดงการใช้สีอาคาร

1.6) กิจกรรมของชุมชน

โดยมากเป็นกิจกรรมทางประเพณี เช่น การไหลเรือไฟ การทำบุญประจำปี เป็นต้นซึ่งจะมีการจัดงานในพื้นที่ของวัดประจำชุมชน กิจกรรมที่สำคัญในระดับเมืองในพื้นที่นี้คือ งานแข่งเรือซึ่งจะจัดกิจกรรมการแข่งขันเรือประเพณีระหว่างคุ้มวัดต่างๆเป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ของแต่ละชุมชน นอกจากนี้ยังมีประเพณีบวงสรวงพญานาคซึ่งเป็นที่เคารพสักการะของชาวจังหวัดหนองคายอีกด้วย

1.7) กิจกรรมภายนอก (นักท่องเที่ยว)

เป็นกิจกรรมทางการท่องเที่ยวและพักผ่อน โดยส่วนมากนักท่องเที่ยวจะเดินทางและจะเป็นจุดพักก่อนเดินทาง ซึ่งกิจกรรมท่องเที่ยวหลักๆ คือ การซื้อสินค้าบริเวณตลาดท่าเสด็จ และการท่องเที่ยวตามช่วงเทศกาลต่าง

2) ประเด็นสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาและแนวทางการปรับปรุง

การส่งเสริมให้พื้นที่มีคุณค่าโดยคำนึงถึงสภาพความเป็นอยู่ของชุมชน ได้กำหนดแนวทางในการพัฒนาโดยมุ่งเน้นในเรื่องของภาพลักษณ์ของพื้นที่ที่มีเอกภาพ เป็นระเบียบเรียบร้อย มีพื้นที่ใช้สอยพอเพียงและเหมาะสมและส่งเสริมคุณภาพชีวิตของชุมชน (ดูแผนที่ 5 - 32 และ 5 - 33 ประกอบ) สรุปได้ดังนี้

(1) การสร้างเสริมเอกลักษณ์ชุมชน โดยคำนึงถึงการควบคุมรูปแบบอาคารให้กลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและสอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ของชุมชน โดยจะต้องมีรายละเอียดในประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้

(1.1) รูปแบบอาคาร

(1.2) การควบคุมป้ายอาคารและกันสาด

(1.3) วัสดุ

(1.4) สี

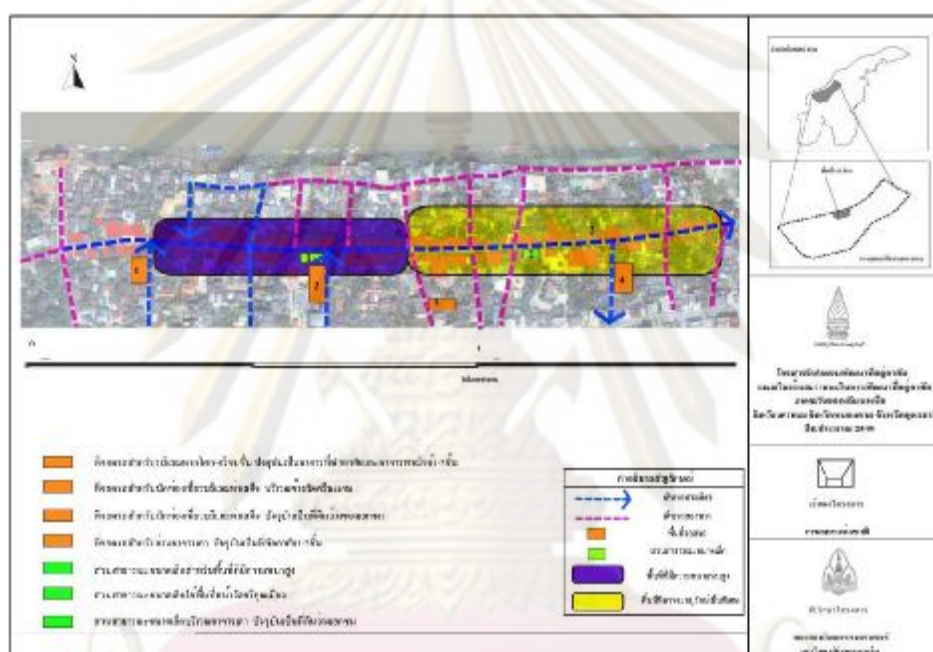
(2) การจัดระบบการสัญจร จากการวิเคราะห์การจราจรในภาพรวมของเมืองพบว่าการจัดการที่เป็นอยู่มีความเหมาะสมอยู่แล้ว ดังนั้นในพื้นที่โครงการควรที่จะส่งเสริมให้มีการสัญจรที่มีคุณภาพโดยเน้นไปที่การใช้รถจักรยานเพิ่มขึ้น ซึ่งจะต้องจัดแบ่งพื้นที่ถนน โดยลดขนาดของทางรถยนต์และห้ามจอดรถในพื้นที่

โครงการ ในส่วนของที่จอดรถสามารถที่จะใช้พื้นที่ของเอกชนบริเวณระหว่างถนนมีชัยและถนนประจักษ์โดย คำนึงถึงผลประโยชน์ (รายได้ของเจ้าของที่ดินด้วย) ทั้งนี้จากการจัดการดังกล่าวจะทำให้เกิดการเดินเท้าในพื้นที่ มากขึ้น

(3) การจัดทำทางเท้าและพื้นที่สวนขนาดเล็ก จัดระเบียบทางเท้าให้เหมาะสมกับกิจกรรมที่เกิดขึ้น หลากหลาย และเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับผู้สัญจรทางเท้า นอกจากนี้ในบางพื้นที่ที่ควรที่จะจัดสวนขนาดเล็กซึ่งจะเป็นที่พักผ่อนของคนในชุมชน นักท่องเที่ยว และสร้างบรรยากาศที่ดีในพื้นที่

(4) สิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ การจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ จะต้องคำนึงถึงเอกลักษณ์และความสอดคล้องในภาพรวมของพื้นที่ ทั้งนี้จะต้องเน้นเรื่องประโยชน์ใช้สอยด้วย

รูปภาพ ก - 12 แนวทางพัฒนาพื้นที่โครงการนาร่อง

ในรายละเอียดแนวทางการปรับปรุง จำแนกได้ดังนี้

2.1) การจัดสรรพื้นที่สัญจร

มีรูปแบบการสัญจรหลายวิธี แต่ไม่ชัดเจนทั้งในแง่การแบ่งพื้นที่และการกำหนดเวลาในการใช้งาน ทำให้ใช้ประโยชน์ได้ไม่เต็มที่และพื้นที่จอดรถไม่เพียงพอ

รูปภาพ ก - 13 ภาพแสดงพื้นที่สัญจร

แนวทางการปรับปรุง

จัดพื้นที่สัญญาณแต่ละประเภทให้ชัดเจนว่า เป็นทางเดินเท้า เส้นทางจักรยาน พื้นที่จอดรถ และเส้นทางเดินรถโดยใช้ลักษณะให้เกิดการรับรู้ที่แตกต่างกันโดยใช้พื้นผิว ระดับที่ต่างกัน เป็นต้น และจัดสรรที่ว่างขนาดใหญ่เป็นพื้นที่จอดรถ

วิธีการในการปรับปรุง

1. จัดพื้นที่สัญญาณแต่ละประเภทให้ชัดเจนว่า เป็นทางเดินเท้า เส้นทางจักรยาน พื้นที่จอดรถริมถนน โดยการขยายพื้นที่ทางเท้าเดิม เพื่อให้ได้เส้นทางจักรยาน กำหนดพื้นที่จอดรถริมถนน เพิ่มข้อกำหนดในการจอดรถและการรुक้าทางเท้าและถนนเพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย
2. สร้างการรับรู้ที่แตกต่างกันของแต่ละเส้นทางสัญญาณ โดยใช้พื้นผิว ระดับที่ต่างกัน คือ ให้ระดับทางเท้าและเส้นทางจักรยานอยู่ในระดับเดียวกันแต่ใช้พื้นผิวที่แตกต่างกันหรือใช้เสาเตี้ย (bollards) เป็นตัวกั้น

รูปภาพ ก - 14 ภาพแสดงการรับรู้ที่แตกต่างกันของแต่ละเส้นทางสัญญาณ โดยใช้พื้นผิวระดับที่ต่างกัน

3. จัดสรรพื้นที่ว่างเพื่อใช้เป็นพื้นที่จอดรถ โดยเพิ่มพื้นที่จอดรถในพื้นที่ว่างขนาดใหญ่บริเวณชอยก่อนเข้าถึงถนนมีชัย เพื่อช่วยลดการสัญจรและเพิ่มพื้นที่จอดรถนอกเหนือจากบริเวณถนนมีชัย

รูปภาพ ก - 15 ภาพแสดงการจัดสรรพื้นที่ว่างเพื่อใช้เป็นพื้นที่จอดรถ

2.2) ชาติพื้นที่ส่วนกลาง

ด้วยรูปร่างพื้นที่ที่เป็นเส้นทางยาวตลอดแนว มีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนแต่กลับไม่มีพื้นที่ส่วนกลางในแง่การพักผ่อนและนันทนาการ

แนวทางการปรับปรุง

สร้างพื้นที่ส่วนกลาง โดยจัดในรูปแบบสวน(Pocket Park) ในพื้นที่ว่างระหว่างอาคารที่ไม่มีการใช้ประโยชน์ โดยแบ่งรูปแบบการใช้งานตามขนาดและลักษณะของพื้นที่ เช่น พื้นที่ขนาดใหญ่จัดเป็นสวนและสนามเด็กเล่น จุดจักรยาน สวนพื้นที่ขนาดเล็กจัดสวนและเก้าอี้สำหรับนั่งพักผ่อนเป็นระยะตลอดแนวถนน

วิธีการปรับปรุง

1. ส่งเสริมการให้ วัด เป็นศูนย์กลางของชุมชนโดยมิใช่ให้ เป็นเพียงพื้นที่ประกอบกิจกรรมศาสนาหรือ เป็นเพียงพื้นที่จอดรถ แต่สามารถเพิ่มศักยภาพของพื้นที่ให้เป็นพื้นที่ที่ใช้งานได้ในเวลาปกติ โดยแบ่งพื้นที่จากที่จอดรถเพื่อจัดเป็นสวนหย่อมสำหรับนั่งพักคอยและพักผ่อนด้วย

รูปภาพ ก - 16 ภาพแสดงการนำพื้นที่วัดมาเพื่อจัดเป็นสวนหย่อมและสถานที่พักผ่อน

2. สร้างพื้นที่ส่วนกลาง โดยจัดในรูปแบบสวน (Pocket Park) ในพื้นที่ว่างระหว่างอาคารที่ไม่มีการใช้งาน โดยจัดเป็นสนามเด็กเล่น พื้นที่นันทนาการและสวนหย่อม ตามขนาดและลักษณะของพื้นที่

ใช้พื้นที่ด้านหน้าอาคารที่มีความสวยงามด้านประวัติศาสตร์ (เชื้อประโยชน์แก่เจ้าของอาคาร) จัดเป็นพื้นที่พักผ่อนสำหรับคนในพื้นที่และนักท่องเที่ยวโดยมีที่นั่งและสวนหย่อมขนาดเล็ก(ไม้ดอกกระถาง)เพื่อเสริมสร้างบรรยากาศ

รูปภาพ ก - 17 ภาพแสดงใช้พื้นที่ด้านหน้าอาคารเพื่อจัดเป็นพื้นที่พักผ่อนและสวนหย่อมขนาดเล็ก
3. มีพื้นที่บริการ สำหรับใช้เป็นพื้นที่จอดจักรยานพื้นที่ทิ้งขยะ โดยใช้การออกแบบ Street Furniture
สร้างในพื้นที่ขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่คนในชุมชนและนักท่องเที่ยว

รูปภาพ ก - 18 ภาพแสดงพื้นที่บริการ สำหรับใช้เป็นพื้นที่จอดจักรยานพื้นที่ทิ้งขยะ
2.3) เอกลักษณะอาคาร

รูปแบบเอกลักษณะอาคารยังไม่โดดเด่น และเนื่องจากมีรูปแบบที่คล้ายคลึงกันไปตลอดแนวถนนทำให้
มีผลต่อการรับรู้ในการเข้าถึง

รูปภาพ ก - 19 ภาพแสดงอาคารก่อนการปรับปรุง

แนวทางการปรับปรุง

สร้างการรับรู้พื้นที่ โดยการรับรู้ถึงเอกลักษณ์อาคารให้ชัดเจน โดยใช้รูปแบบของแต่ละประเภทอาคารเป็นตัวจำแนก เช่นอาคารที่เป็นอาคารพาณิชย์แบบใหม่ใช้ Facade ที่เป็นวัสดุชนิดเดียวกัน ส่วนอาคารพาณิชย์ไม่อาจใช้สีหรือเน้นในวัสดุเดิมให้เด่นชัดขึ้นซึ่งจะสามารถสร้างเอกลักษณ์อาคารได้พอสมควร

วิธีการปรับปรุง

1. ใช้ลักษณะของ Facade Design ให้เกิดการรับรู้ที่แตกต่างกันสำหรับอาคารต่างประเภท และสำหรับอาคารประเภทเดียวกันที่อยู่ติดกันสามารถใช้ Facade เชื่อมให้เกิดความรู้สึกต่อเนื่องอีกด้วย

รูปภาพ ก - 20 ภาพแสดงอาคารหลังการปรับปรุงโดยใช้ลักษณะของ Facade Design

2. ให้มีการจัดจำแนกประเภทอาคารโดยใช้สีเป็นสัญลักษณ์ของอาคารแต่ละประเภท ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากเจ้าของอาคาร

หากอาคารแต่ละประเภทมีการจำแนกให้ชัดเจนโดยใช้สีหรือโทนสีเป็นตัวกำหนดจะสามารถสร้างเอกลักษณ์กับอาคารหรือกลุ่มอาคารให้มีความน่าสนใจและรับรู้ได้ง่าย ชัดเจนยิ่งขึ้น

อาคารพาณิชย์(เก่า)

อาคารพาณิชย์ทั่วไป

อาคารพาณิชย์(ใหม่)

รูปภาพ ก - 21 ภาพแสดงอาคารหลังการปรับปรุงโดยการจำแนกให้ชัดเจนโดยใช้สีหรือโทนสีเป็นตัวกำหนด

3. เน้นความโดดเด่นของอาคารเก่าที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และควรอนุรักษ์ โดยอาศัยความร่วมมือจากเจ้าของอาคารในการสร้างความสำคัญให้อาคารเก่าแต่ละประเภทเป็นบริเวณที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ สามารถเปิดเป็นพิพิธภัณฑ์ขนาดเล็กหรือส่วนแสดงประวัติศาสตร์ชุมชน เป็นต้น

2.4) ความเป็นระเบียบและสวยงาม

ตลอดแนวถนนและริมฟุตบาทใช้วัสดุเดียวกันตลอดแนวทำให้ขาดความน่าสนใจ อีกทั้งมีสายไฟฟ้าห้อยระยงรยงค์ขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อย

รูปภาพ ก - 22 ภาพแสดงลักษณะแนวถนนและริมฟุตบาทที่ขาดความเป็นระเบียบ

แนวทางการปรับปรุง

ใช้วัสดุในการปูพื้นใหม่ โดยกำหนดเป็น Zone พื้นที่ของแต่ละแยกหรือแต่ละคุ่ม และแบ่งแยกให้ชัดเจนระหว่างทางเดินเท้าและเส้นทางจักรยาน สร้างความเป็นระเบียบในการการเดินไฟฟ้าใหม่ โดยเดินสายไฟฟ้าใต้ดินและปลุกต้นไม้ให้ร่มเงา ให้เกิดความรู้สึกสบายตา และจัดพื้นที่ผิวทางเดินเพื่อคนพิการด้วย

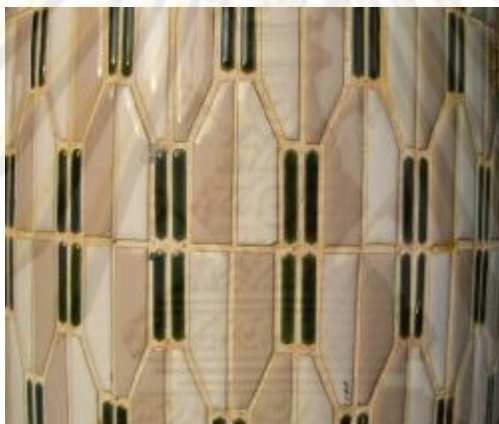

รูปภาพ ก - 23 ภาพแสดงปัญหาที่เกิดขึ้น

รูปภาพ ก - 24 ภาพแสดงหลังการปรับปรุง

1. ใช้วัสดุในการปูพื้นใหม่ โดยกำหนดเป็น Zone พื้นที่ของแต่ละแยกหรือแต่ละคุ่มและจัดวัสดุแยกให้ชัดเจนระหว่างทางเดินเท้าและเส้นทางจักรยาน รวมถึงพื้นผิวทางเดินคนพิการด้วย

รูปภาพ ก - 25 ภาพแสดงการใช้วัสดุในการปูพื้นใหม่

2. สร้างความเป็นระเบียบในการเดินสายไฟฟ้าใหม่ โดยเดินสายไฟฟ้าใต้ดินทำให้ไม่เกิดภาพสายไฟฟ้าระโยงระยาง และทำให้สามารถปลูกต้นไม้เพื่อให้ร่มเงาได้อีกด้วย

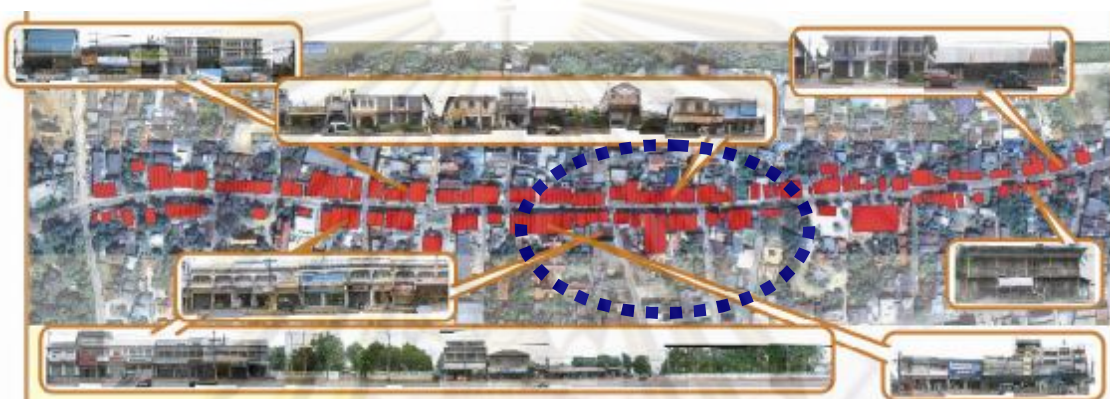

รูปภาพ ก - 26 ภาพแสดงการปรับปรุงพื้นที่ให้เป็นระเบียบโดยการเดินสายไฟฟ้าใต้ดิน

3. จัดระเบียบป้ายโฆษณาของร้านค้า อาคารพาณิชย์ เพื่อให้เกิดความสวยงาม ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และเป็นการสร้างระเบียบข้อกำหนดในการติดตั้งป้ายโฆษณาต่อไป

3) การพัฒนาในรายละเอียด

จากองค์ประกอบโดยรวมมีปัจจัยหลายด้านที่สามารถส่งเสริมให้โครงการเกิดการเคลื่อนไหวและมีชีวิตชีวา โดยหลักสำคัญ คือ การสร้างเอกลักษณ์ให้เกิดความชัดเจนมากยิ่งขึ้นในแง่ของหลายๆ ด้าน จะเป็นการยากหากจะทำการพัฒนาพร้อมกันทีเดียวตลอดทั้งโครงการ จึงเสนอและแนะนำให้พัฒนาไปที่จุดเพื่อความสะดวกต่อการดำเนินการและจัดการ

รูปภาพ ก - 27 ภาพแสดงแผนผังพื้นที่โครงการนำร่อง

3.1) พื้นที่วางผังในรายละเอียด

จากการศึกษาในภาพรวมของพื้นที่โครงการนำร่อง ได้คัดเลือกพื้นที่บริเวณหน้าวัดศรีเมืองนำมาขยายแนวทางการวางผังในรายละเอียด โดยสรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้

3.1.1) การวางผังบริเวณ

แผนที่ ก - 1 ภาพแสดงผัง

โครงการหลังการพัฒนาและปรับปรุง

จัดผังบริเวณโดยทำการจัดสรรพื้นที่ใช้สอยให้เป็นระบบ ระเบียบมากยิ่งขึ้น โดยเพิ่มพื้นที่สวนสาธารณะขนาดเล็กเข้ามา จัดการพื้นที่จอดรถรวม และจัดระบบที่จอดรถชั่วคราว ทางจักรยาน

ทางเท้า โดยคำนึงถึงการเชื่อมโยงของกิจกรรมภายในพื้นที่กับพื้นที่โดยรอบเพื่อการพัฒนาต่อเนื่องอย่างเป็นระบบ

3.1.2) การจัดพื้นที่สาธารณะ

จัดการพื้นที่สาธารณะโดยเพิ่มทางจักรยาน ขยายทางเท้าและปรับปรุงพื้นผิวทางเท้าโดยใช้วัสดุและลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นถิ่น รวมทั้งเพิ่มสัญลักษณ์สำหรับคนตาบอดและทางลาดสำหรับคนพิการ เพิ่มพื้นที่สีเขียวโดยการปลูกต้นไม้ยืนต้นเป็นช่วงๆ ให้ความร่มรื่นกับเมือง จัดระเบียบกับที่จอดรถยนต์ส่วนบุคคลและที่จอดรถสามล้อเครื่องให้เป็นระเบียบเรียบร้อย นอกจากนี้ยังจัดพื้นที่สวนหย่อมขนาดย่อมโดยใช้พื้นที่หน้าวัดและหน้าอาคารเก่า ซึ่งนอกจากจะเพิ่มความร่มรื่นแล้วยังช่วยเป็นจุด **check point** สำหรับนักท่องเที่ยวได้อีกทางด้วย

โดยทางเท้ากว้างอย่างน้อยประมาณ 2 เมตร ทางจักรยานกว้าง 1.5 เมตร พื้นที่ปลูกต้นไม้กว้างประมาณ 0.50 เมตร และจัดทำที่จอดรถชั่วคราวขนานกับแนวถนน

3.1.3) พื้นที่จอดรถสาธารณะ

จัดระเบียบที่จอดรถรวมซึ่งใช้พื้นที่ภายในวัดต่างๆ ให้เป็นระเบียบ โดยคำนึงถึงความสามารถในการรองรับปริมาณรถแต่ละประเภทของแต่ละวัดและกิจกรรมต่างๆ ของวัด ซึ่งลานจอดรถต้องสามารถปรับเปลี่ยนประโยชน์ใช้สอยตามกิจกรรมตามเทศกาลต่างๆ ของวัด

3.1.4) การปรับปรุงด้านหน้าอาคาร

จัดแต่งด้านหน้าอาคารให้เกิดความเชื่อมโยงเกี่ยวเนื่องกัน จัดการป้ายและกันสาดซึ่งแต่เดิมไม่มีระเบียบและไม่ได้ถูกออกแบบมาโดยเฉพาะจึงมีขาด สีฉูด การใช้วัสดุที่ไม่เข้ากับอาคารและบดบังอาคารสามารถออกแบบให้แสงบังแดดของอาคารให้เชื่อมต่อกันเป็นระเบียบและน่าสนใจ รวมทั้งจัดการเรื่องสี วัสดุ หน้าต่าง ประตู ผนัง หลังคาของอาคารให้มีความเกี่ยวเนื่องน่าสนใจ และสร้างเอกลักษณ์และคุณค่าของเมืองโดยรวม

3.1.5) อุปกรณณ์ถนน

การจัดการอุปกรณณ์ถนนเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่จะต้องให้ความสำคัญเนื่องจากปัจจุบันยังขาดป้ายบอกสถานที่สำคัญเพื่อให้บริการนักท่องเที่ยว รวมทั้งขาดที่นั่งพัก ถังขยะ ป้ายสัญญาณจราจรที่ชัดเจน

- ถังขยะ จัดวางถังขยะในจุดสำคัญๆ ที่นักท่องเที่ยวจะสังเกตเห็นได้ง่ายและใช้งานเป็นประจำเช่นบริเวณหน้าวัด ทางเข้าตลาดท่าเสด็จโดยออกแบบให้สวยงาม กลมกลืน จัดทำที่เขี่ยบุหรี่และที่ทิ้งก้นบุหรี่เป็นจุดๆ
- ที่นั่ง จัดทำที่นั่งพักเป็นจุดๆ ตามสวนหย่อมขนาดเล็ก ใต้ต้นไม้ริมทางเดินเท้า และหน้าอาคารเก่าเป็นระยะๆ

- ป้าย จัดทำป้ายบริการนักท่องเที่ยวตามจุดตัดของกิจกรรมและทางสัญจรที่สำคัญๆ เช่น สีแยกต่างๆ เป็นต้นโดยจัดทำให้เกิดการใช้ประโยชน์ที่คุ้มค่ากล่าวคือลดจำนวนป้ายลงแต่ใช้งานร่วมกันโดยใช้เพียงป้ายเดียว

- ไฟส่องสว่าง สำหรับริมทางเท้าด้านทิศใต้ใช้เสาที่มีขนาดสูงให้แสงสว่างหลักแก่ถนน ส่วนทางด้านทิศเหนือซึ่งมีทางจักรยานใช้เสาเตี้ยๆ มีความถี่ของเสามากกว่า ซึ่งนอกใช้ส่องสว่างแล้วยังใช้บอกเขตของทางจักรยานและทางเท้าอีกทางหนึ่ง

ภาคผนวก ข

แผนเสนอโครงการภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชน ถนนมีชัย จังหวัดหนองคาย

โดยสำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดหนองคาย

วัตถุประสงค์ของโครงการ

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้ดำเนินการโครงการภูมิทัศน์วัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่น ได้มีบทบาทร่วมกับหน่วยงานทางภาครัฐในการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชน ในท้องถิ่นของตนเอง ได้เสนอ ถนนมีชัย ตั้งแต่พิพิธภัณฑสถาน จังหวัดหนองคาย ถึงสี่แยกโพธิ์ชัยเข้าร่วมโครงการ

แนวคิดหลักในการจัดทำโครงการ

จากการดำเนินการให้ถนนมีชัยเป็นถนนสายวัฒนธรรมเนื่องจากมี อาคารเก่าแก่ ยุคโคโลเนียล ตั้งแต่ จวนผู้ว่าราชการจังหวัดหนองคายหลังเก่า จนถึงแยกไปวัดโพธิ์ชัยโดยให้ดำเนินการดังนี้

- ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประชาสัมพันธ์ ประชาชน ในชุมชนที่อยู่ติดถนนมีชัย ให้มีความรู้ ความเข้าใจ ในการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม การดำเนินการถนนสายวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อไป
- ให้มีการจัดเสวนา ในแต่ละชุมชน ถึงการดำเนินการให้ถนนมีชัยเป็นถนนสายวัฒนธรรม
- ให้การไฟฟ้า โทรศัทพ์ สายเคเบิลต่างๆ วางแผนระยะยาวถึงการนำสายไฟฟ้าและสายเคเบิลทุกชนิด ลงในอุโมงค์ใต้ดิน ในอนาคต
- ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชน รักษาความสะอาด และอนุรักษ์อาคารเก่าแก่ไว้
- ให้ประสานกับเทศบาลเมืองหนองคาย ในการจัดการปรับปรุงทางเท้า ป้ายต่างๆให้สวยงามและเป็นเอกลักษณ์ของหนองคาย
- ให้มีหนังสือถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการแก้ไขป้ายที่ไม่เหมาะสม โดยเฉพาะบริเวณหน้าวัดศรีเมือง

ระเบียบวาระที่ประชุมเรื่องอื่นๆ

1. ประชุมได้นำเสนอให้มีการปรับปรุง ภูมิทัศน์ของอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ ให้สวยงามโดยใช้มิติที่ประชุมทำหนังสือถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อดำเนินการปรับปรุงโดยด่วน
2. ประชุมได้นำเสนอให้มีการ บูรณะอนุสาวรีย์ปราบฮ่อให้เด่นสง่าขึ้น โดยเห็นควรให้มีการยกฐานให้สูงเพิ่มขึ้นอีก โดยนำเสนอต่อ อบจ.หนองคาย
3. ประชุมได้นำเสนอ ให้มีการปรับปรุงภูมิทัศน์หน้าวิทยาลัยประชาคม นานาชาติจังหวัดหนองคาย ในส่วนที่เป็นสวนหย่อม ลายพระหัตถ์ของเจ้าฟ้าหญิงจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ให้สวยงามและสมพระเกียรติ
4. ประชุมได้นำเสนอให้มีการปรับปรุงถนนข้างอนุสาวรีย์ปราบฮ่อใหม่ โดยให้ทะลุกำแพง เพื่อความสะดวกในการเข้าออก ให้นำเสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ภาคผนวก ค

กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยสำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดหนองคายและ วัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย

ประวัติลานโล่ง บริเวณที่ว่างราชพัสดุ ข้างวัดลำดวน

สมัยก่อน เคยใช้เป็น ลานตั้งฐานทัพ ในสมัยรัชกาลที่ 5 ช่วงสงครามปราบศึกจีนฮ่อ, มีการคุมเจलयี่ก๊กจีนฮ่อมาไว้ที่วัดลำดวนและวัดศรีสุ่มังค์ เป็นลานเผาศพ ต่อมามีการเช่าพื้นที่เป็นโรงงานผลิตสบู่(สบู่โบราณแบบแห้งยาว) และเปลี่ยนเป็นโรงสี ในปัจจุบัน กลายเป็นการก่อสร้างถาวร เป็นสถานที่เต็กก้า (สถานที่ปฏิบัติธรรม) ของสมาคมเต็กก้า (ไต้หวัน)

กิจกรรมที่ใช้จัดบริเวณลานแห่งนี้ มีการจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีในช่วงเทศกาลออกพรรษา ได้แก่ งานพิธีเทศกาลบวงสรวงพญานาคในวัน 13 ค่ำ และ 14 ค่ำ แสดงประวัติเรื่องเล่าความเป็นมา มีการรำแสดงบนเวทีในช่วงตอนเย็น โดยกลุ่มวัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย และเทศบาลเป็นผู้จัดงาน

จากคำบอกเล่าของผู้คนชุมชนที่อยู่อาศัยในบริเวณริมแม่น้ำโขงด้านหน้าวัดลำดวน ลักษณะการไหลของน้ำโขงบริเวณหน้าวัดลำดวนจะเป็นแบบน้ำวน กลายเป็นความเชื่อของชาวบ้านที่เชื่อว่า บริเวณนี้เป็นที่อยู่ของพญานาค และก่อนช่วงที่จะมีการสร้างเขื่อนกันตลิ่งและก่อสร้างถนน ในช่วงปี พ.ศ. 2536 บริเวณหน้าวัดลำดวนใกล้ริมตลิ่งจะมีต้นโพธิ์ต้นใหญ่ที่ความเชื่อว่าเป็นที่อยู่อาศัยของพญานาค¹

เทศกาลตำนานบั้งไฟพญานาค สถานที่ราชพัสดุ ข้างวัดลำดวน จังหวัดหนองคาย

การจัดงานเทศกาลออกพรรษาและชมปรากฏการณ์บั้งไฟพญานาคในทุกปี จะมีกิจกรรมเสริม เช่น การออกร้านจำหน่ายสินค้าและถนนอาหาร การประกวดลอยเรือไฟบุชาพญานาค การแข่งขันเรือยาวออกพรรษา การประกวดปราสาทผึ้งแบบดั้งเดิม พิธีบวงสรวงพระธาตุกลางน้ำ ประเพณีลอยกระทงวันเพ็ญเดือน 11 พิธีทำบุญตักบาตรเทโวโรหนะ และการแสดงแสง-เสียง " เปิดตำนานบั้งไฟพญานาค " มีการติดตั้งป้ายชี้ทางและป้ายแสดงจุดชมบั้งไฟพญานาคทุกระยะ มีกองอำนวยความสะดวกพร้อมทั้งหน่วยกู้ภัยที่คอยบริการนักท่องเที่ยวตลอดเส้นทางชมบั้งไฟพญานาค โดยเฉพาะเขต อ.โพนพิสัย กิ่ง อ.รัตนวาปี อ.ปากคาด และ อ.บึงกาฬ ซึ่งการจัดงานในเทศกาลครั้งนี้มีทั้งหมด 4 วัน

¹สัมภาษณ์ พระครูสุภกิจโกศล, เจ้าอาวาสวัดลำดวน จังหวัดหนองคาย, 17 มี.ค. 52.

การจัดงานวันที่ 1

- 09.00 - 12.00 น. - การแข่งขันเรือยาว ประเพณีออกพรรษา รอบคัดเลือก ตามตารางการแข่งขัน จากท่าน้ำวัดโพธิ์ชัย ถึงท่าน้ำวัดสิริมหากัจฉายน์
- 11.00 - 12.30 น. - เคลื่อนขบวนอัญเชิญด้วยพระราชทานฯตามเส้นทางที่กำหนด
- 12.30 - 14.00 น. - พิธีเปิด การแข่งขันเรือยาว ประเพณีออกพรรษา
- 15.00 - 18.00 น. - การแข่งขันเรือยาวประเพณีออกพรรษา รอบคัดเลือก ตามตารางการแข่งขัน จากท่าน้ำวัดโพธิ์ชัย ถึงท่าน้ำวัดสิริมหากัจฉายน์
- 18.00 - 23.00 น. - การจัดกิจกรรมถนนอาหาร การแสดง ณ บริเวณเขื่อนป้องกันตลิ่ง จากวัดศรีสุ่มังคล์ ถึงวัดศรีบุญเรือง
- 19.00 น. - พิธีการแสดงแสง-เสียง เปิดตำนานบั้งไฟพญานาค
- ลอยเรือไฟบุชาพญานาคและการประกวดกระทงยักษ์ ณ บริเวณที่ราชพัสดุข้างวัดลำดวน
- เริ่มการแสดงแสง-เสียง เปิดตำนานบั้งไฟพญานาค ณ บริเวณที่ราชพัสดุข้างวัดลำดวน วันแรก
- เริ่มการลอยเรือไฟบุชาพญานาคโดยลอยทวนน้ำจากท่าวัดศรีบุญเรือง ถึงวัดมีชัยแล้วลอยกลับ
- 19.30 น. ตามลำน้ำถึงวัดสิริมหากัจฉายน์และลอยทวนน้ำกลับจนถึงจุดเริ่มต้น วัดศรีบุญเรือง วันแรก
- เริ่มการประกวดกระทงยักษ์ ณ บริเวณริมน้ำโขง จากท่าน้ำวัดลำดวน ถึงวัดสิริมหากัจฉายน์ วันแรก

การจัดงานวันที่ 2

- 09.00 - 18.00 น. - การแข่งขันเรือยาวประเพณีออกพรรษา รอบคัดเลือก ตามตารางการแข่งขันจากท่าน้ำวัดโพธิ์ชัย ถึงท่าน้ำวัดสิริมหากัจฉายน์
- 14.00 น. - พิธีบวงสรวงพระธาตุกลางน้ำ ณ บริเวณท่าน้ำวัดสิริมหากัจฉายน์
- 18.00 - 23.00 น. - การจัดกิจกรรมถนนอาหาร การแสดง ณ บริเวณเขื่อนป้องกันตลิ่ง จากวัดศรีสุ่มังคล์ ถึงวัดศรีบุญเรือง
- เริ่มการแสดงแสง-เสียง เปิดตำนานบั้งไฟพญานาค ณ บริเวณที่ราชพัสดุข้างวัดลำดวน วันสุดท้าย
- 19.30 น. - เริ่มการลอยเรือไฟบุชาพญานาค ตามเส้นทางที่กำหนด วันที่สอง
- เริ่มการประกวดกระทงยักษ์ ณ บริเวณริมน้ำโขง จากท่าน้ำวัดลำดวน ถึงวัดสิริมหากัจฉายน์ วันที่สอง

การจัดงานวันที่ 3

- 08.00 - 16.00 น. - การประกวดปราสาทผึ้งแบบเดิมจากคุ้มวัด ชุมชนต่างๆ ณ บริเวณวัดหายโศก เสร็จแล้วถวายเจ้าแม่สองนางและเคลื่อนขบวนปราสาทผึ้ง เพื่อถวายพระธาตุดกกลางน้ำ ณ บริเวณทำนน้ำวัดสิริมหากัจจายน์
- 09.00 - 18.00 น. - การแข่งขันเรือยาวประเพณีออกพรรษา รอบคัดเลือก ตามตารางการแข่งขัน จากทำนน้ำวัดโพธิ์ชัย ถึงทำนน้ำวัดสิริมหากัจจายน์
- 18.00 - 23.00 น. - การจัดกิจกรรมถนนอาหาร การแสดง ณ บริเวณเขื่อนป้องกันตลิ่ง จากวัดศรีสุ่มังคล์ ถึงวัดศรีบุญเรือง
- 19.00 น. - เริ่มการลอยเรือไฟบูชาพญานาค ตามเส้นทางกำหนด วันสุดท้าย
- เริ่มการประกวดกระทงยักษ์ ณ บริเวณริมน้ำโขง จากทำนน้ำวัดลำดวน ถึง วันสุดท้าย

การจัดงานวันที่ 4

- 06.00 น. - การตัดบาตรเทโวโรหณะ แบ่งเป็น 4 สาย คือ
  - สายที่ 1 จากวัดสิริมหากัจจายน์ ถึงวัดอุดมมหาวัน
  - สายที่ 2 จากวัดโพธิ์ชัย ถึงวัดยอดแก้ว
  - สายที่ 3 จากวัดประดิษฐ์ธรรมคุณ ถึงวัดศรีคุณเมือง
  - สายที่ 4 จากวัดศรีเมือง ถึงวัดชัยพร
- 09.00 - 12.00 น. - การแข่งขันเรือยาวประเพณีออกพรรษา รอบรองชนะเลิศ ตามตารางการแข่งขัน จากทำนน้ำวัดโพธิ์ชัย ถึงทำนน้ำวัดสิริมหากัจจายน์
- 09.00 - 17.00 น. - การประกวดกองเชียร์เรือยาว ประเพณีออกพรรษา ณ บริเวณทำนน้ำวัดป่าพร้าว ถึงทำนน้ำวัดสิริมหากัจจายน์
- การแข่งขันเรือยาว ประเพณีออกพรรษา รอบชิงอันดับ 3 ตามตารางการแข่งขันยาว รอบชิงชนะเลิศ ชิงถ้วยพระราชทานฯ
- 13.00 - 16.30 น. - พิธีมอบรางวัล การแข่งขันเรือยาวโบราณ การประกวดปราสาทผึ้ง และการประกวดลอยเรือไฟบูชาพญานาค ถ่ายทอดสดทางสื่อโทรทัศน์
- เสร็จพิธี
- 18.00 - 23.00 น. - การจัดกิจกรรมถนนอาหาร การแสดง ณ บริเวณเขื่อนป้องกันตลิ่ง จากวัดศรีสุ่มังคล์ ถึงวัดศรีบุญเรือง

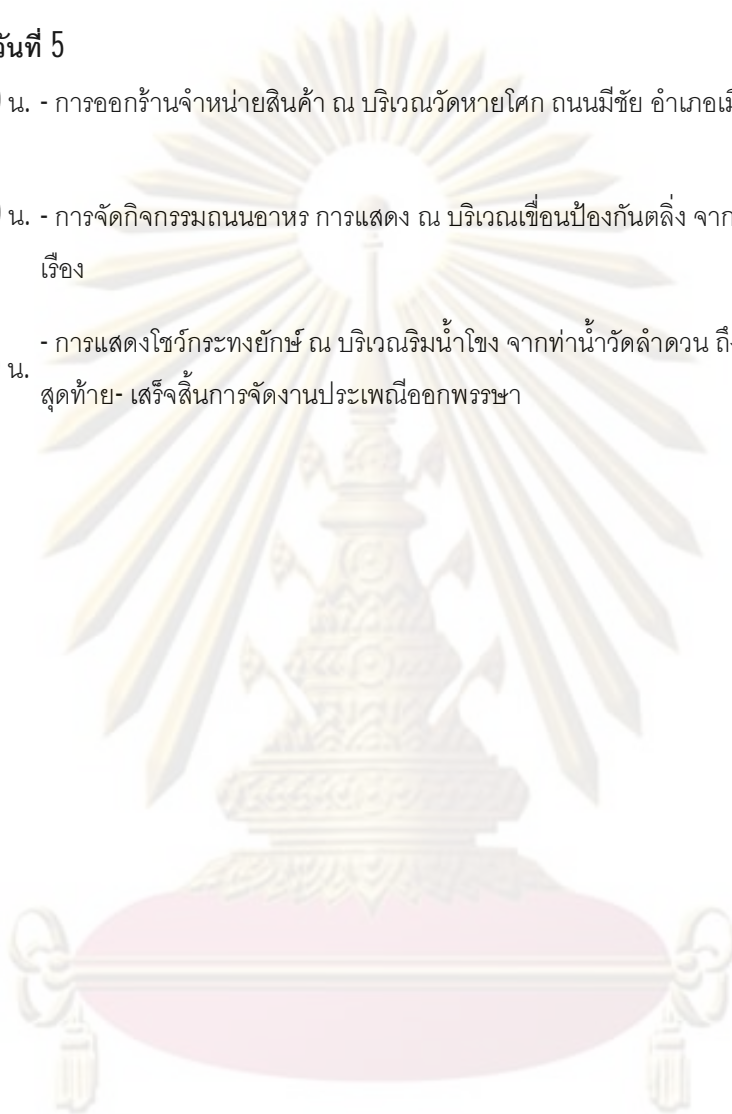
19.00 น. - การแสดงโชว์กระทงยักษ์ ณ บริเวณริมน้ำโขง จากทำนน้ำวัดลำดวน ถึงวัดสิริมหากัจจายน์ วัน
แรก

การจัดงานวันที่ 5

10.00 - 12.00 น. - การออกร้านจำหน่ายสินค้า ณ บริเวณวัดหายโศก ถนนมีชัย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

18.00 - 23.00 น. - การจัดกิจกรรมถนนอาหาร การแสดง ณ บริเวณเขื่อนป้องกันตลิ่ง จากวัดศรีสุ่มังคล์ ถึงวัดศรีบุญ
เรือง

19.00 น. - การแสดงโชว์กระทงยักษ์ ณ บริเวณริมน้ำโขง จากทำนน้ำวัดลำดวน ถึงวัดสิริมหากัจจายน์ วัน
สุดท้าย- เสร็จสิ้นการจัดงานประเพณีออกพรรษา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาว วรณวิมล บุญกระจ่างโสภี เกิดวันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2526 ที่จังหวัดอุดรธานี สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี สถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต เกียรตินิยมอันดับ 1 คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ในปีการศึกษา 2549 เข้าศึกษาต่อในคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. 2550

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย